

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів та молодих науковців
ХАРКІВ, 29 березня, 2019**

Редакційна колегія

СОКОЛ Євген
Іванович

- д.т.н., професор, ректор НТУ «ХП»,
член-кореспондент Національної академії
наук України, голова організаційного
комітету

МИГУЩЕНКО Руслан
Павлович

- д.т.н., професор, проректор з науково-
педагогічної роботи НТУ «ХП», заст.
голови оргкомітету

КШЕНСЬКИЙ Андрій
Володимирович

- д.т.н., професор, декан
факультету соціально-гуманітарних
технологій, заст. голови оргкомітету

БАДАН Антоніна
Анатоліївна

- к.філол.н., професор, зав. кафедри
ділової іноземної мови та перекладу НТУ
«ХП», заст. голови оргкомітету

Відповідальний секретар: Самаріна В. В., к.філол.н., доцент

Зміст

1. **Cheremisin D. M.** *Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П. Василенка* Formation of social maturity of students of institutions of higher agricultural education (Полякова Т.Л., к.філол.н, доцент). 10
2. **Антипенко К. А.** *СГТ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Корпоративний дискурс в сучасному комунікативному просторі та особливості його перекладу (Козлов Є.Д., к.філол.н., доцент) 14
3. **Астаф'єва А. В.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Інфінітивні конструкції в сучасній німецькій мові (викл. Додова Ф. С.) 23
4. **Атанасова О. А.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Проблема очуження та одомашнення реалій в англо-українській комунікації (Бадан А. А., канд. філол. наук, проф.) 28
5. **Бондаренко А. А.** *СГТ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Проблематика перекладу юридичної термінології з англійської мови українською 34
6. **Бондаренко Ю. Д.** *СГТ-25а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Явище валентності у німецькій мові (Ст. викл. Гаврилова І. М.) 41
7. **Величко О. С.** *СГТ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Термінологічні особливості перекладу текстів у галузі інформаційних технологій з англійської мови українською (Мирошніченко В. М., канд. філол. наук, доцент) 45
8. **Вертій О. С.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Словотвір у сучасній німецькій мові (викл. Додова Ф.С.) 53

9. **Владова О. Г.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Засоби перекладу гри слів (на матеріалі телесеріалу «Друзі») 59
10. **Вовк В. А.** *СТГ 341п.8б Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Семантичний потенціал стилістично нейтральних слів в англійській мові. 65
11. **Гапанець В. І.** *СТГ 341п.8б Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Науково-популярний текст в транслатологічній класифікації типів текстів. 74
12. **Гребенюк О. С.** *СТГ 341п.8б Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Глобалізація медичної термінології як частина інтеграційних змін в сучасному суспільстві (викл. Даниленко А. Ю.) 81
13. **Груба А. А.** *СТГ 341п.8б Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Особливості перекладу зовнішньої та внутрішньої лексики з англійської мови на українську в галузі кібернетики. (викл. Купрієнко Ю. В.) 89
14. **Дворницька А. Г.** *СТГ 341п.8б Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Специфіка економічної лексики в англійській мові та особливості її перекладу. 96
15. **Дервянко Л. О.** 723 (1) *Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківській Авіаційний Інститут Verbesserung der interkulturellen Kommunikation* (Самаріна В. В., канд. філол.н., доцент) 103
16. **Дзюба О. В.** *СТГ 341п.8б Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Особливості перекладу англійських неологізмів українською мовою в сфері сучасних інформаційних технологій (Мирошніченко В. М., канд. філол. наук, доцент) 107
17. **Долганенко К. Д.** *Харківський Гуманітарний університет «Народна українська академія»*. Відтворення імен героїв казки Winni-the-Pooh в російських та українських перекладах (Змійова І. В.) 114

- професор кафедри теорії та практики перекладу)
18. **Доровська Д. В.** *«Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна»*. Архаїзація у перекладознавчих студіях: зміст поняття та підходи до аналізу (Фролова І. Є., професор кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша). 121
 19. **Жукович І. С.** *СГТ 341п.8б Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Термінологічна варіативність у типографічно-поліграфічній галузі при перекладі з англійської мови українською (Акоп'янц Н. М., канд. філол.н., доцент) 126
 20. **Карпенко О. В.** *Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»*. Nursery rhymes в українських та російських перекладах (Змійова І.В. професор кафедри теорії та практики перекладу) 133
 21. **Коваль О.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Специфіка перекладу неологізмів у науково-технічних текстах німецької мови (Самаріна В. В., канд. філол.н., доцент) 138
 22. **Кознєва Є. А.** *СГТ 341п.8ба Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Особливості перекладу каламбуру у сучасному англomовному кінодискурсі. (Ковальова Є. І., канд.філол.наук, доцент). 144
 23. **Кравченко А. О.** *«Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна»*. Варіювання кількісних і якісних характеристик вступної частини промови на конференції TED Talks (Фролова І. Є., д.філол.н., професор) 152
 24. **Кухарєва А.О.** *СГТ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Сленг як феномен у молодіжній розмовній мові (викл. Даніленко А.Ю.) 157
 25. **Лень В. П., Явдак В. Ю.** *«Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна»*. Опис структури та змісту складових понять «Позитивна психологія» та «Медицина. Онкологія». 164
 26. **Лихольот А. Р., Івашиніна К. Р.** *«Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна»*. 171

- Особливості перекладу термінів у галузі юриспруденції.
27. **Маньківська Ю. С.** *СГТ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Типології директивних мовленнєвих актів у німецькомовному дискурсі (Шевченко В.М., канд.філол.наук, ст.викл.) 176
28. **Мілютіна К. О.** *СГТ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Загальний дискурс перекладу термінів англomовних текстів економічної тематики (Мирошніченко В. М., канд. філол. наук, доцент) 183
29. **Мінська М. С.** *«Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна»*. Стратегії й тактики неввічливості в англomовному неофіційному спілкуванні. 189
30. **Мірошніченко А. А.** *ІТКН-17-5 Харківський національний університет радіоелектроніки Information Communications* (Губарева О. С., канд.психол.наук, доцент) 195
31. **Москалик Ю. В.** *СГТ 341п.8б Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Значення семантичних категорій при синтаксичних перетвореннях німецьких інфінітивних конструкцій (Самаріна В. В., канд. філол.н., доцент) 198
32. **Небесюк О. С.** *СГТ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Комп'ютерна термінологія та способи її перекладу 206
33. **Острижна І. В.** *СГТ 341п.8б Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*. Лексичні особливості перекладу юридичних текстів (Сухова А. В., канд.філол.наук, доцент) 213
34. **Пантилеєнко Е. С.** *Днепровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Дніпро* Особенности толкового словаря русского языка 220
35. **Пасталака С. М.** *«Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна»*. Відтворення невербальних компонентів комунікацій у англійському кінодискурсі. 226
36. **Пелюхня П. Р.** *«Харківський національний університет* 232

- імені В.Н. Каразіна» Предметні знання у складі фахової компетентності перекладача. (Черноватий Л. М., професор кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, докт.пед.наук, професор)*
- 37. Пестов Р. О.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» Трансформовані усталені вислови в німецькомовному рекламному дискурсі (Самаріна В. В., канд. філол.н., доцент)* 238
- 38. Петрова Д. В.** *Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна Високошвидкісні потяги та залізничні тунелі для високих швидкостей* 244
- 39. Привала К. С.** *СТГ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Класифікаційні ознаки фразеологічних одиниць (на матеріалі англійської мови). (Старш. викл. Буйвол О. В.).* 246
- 40. Пустовойтов П. Є., Костик К. О., Авдєєва О. П.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» Особливості термінології у науково-технічних сферах (Бадан А. А., канд. філол. наук, проф.)* 254
- 41. Руденко Д. Г.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Особливості перекладу метафор з англійської мови українською (на матеріалі текстів публіцистичного стилю) (Сухова А. В., канд. філол. наук, доцент).* 261
- 42. Сидоренко В. В.** *743 Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський Авіаційний Інститут» Лексико-граматичні засоби вираження модального значення можливості в німецькому публіцистичному тексті (Самаріна В. В., канд. філол.н., доцент)* 268
- 43. Смирнова М. Л.** *«Национальный технический университет инженеров железнодорожного транспорта им. академика В. Лазаряна», Днепр Interessant und erkenntnisreich eine Fremdsprache erlernen.* 271

44. **Смоляник М. С.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Казки братів Грімм як прецедентний текст на матеріалі німецького публіцистичного дискурсу 276
45. **Соляник М. І.** *Філологічний факультет, 3 курс* 280
Харківський Національний Університет імені В. Н. Каразіна О проблемах восприятия в процессе дистанционного обучения (Корінь С.М., канд. філол. наук, доцент)
46. **Стрілець А. А.** *Філологічний факультет, 4 курс* 284
Харківський Національний Університет імені В. Н. Каразіна Video im Fremdsprachenunterricht (Корінь С.М., канд. філол. наук, доцент)
47. **Углевата А. М.** *«Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна».* Особливості англо-українського перекладу термінології сільського господарства. 290
48. **Хаміді А. Р.** *СГТ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».* Проблематика перекладу англomовного художнього тексту українською мовою. Жанр - наукова фантастика (Ковальова Є. І., канд.філол.наук, доцент). 296
49. **Ходжаніязова К. Б.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Лексико-граматичні особливості словотвору в сучасній німецькій мові (Ст. викл. Гаврілова І. М.) 305
50. **Христич О. О.** *СГТ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».* Особливості перекладу англomовної патентної документації українською мовою (доц. Царьова С. О.). 308
51. **Черненко С. Ю.** *СГТ 341п.8а Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»* Лексико-стилістичні особливості перекладу англomовних текстів політичних промов (Акоп'янц Н. М., канд. філол.н., доцент) 315
52. **Шахматова Ю. О.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».* Термінологічні особливості перекладу англomовних текстів у галузі системного аналізу українською мовою 323

- (доц. Царьова С. О.).
- 53. Шишкова І. С.** *СГТ 341п.8б Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».* Граматичні перекладацькі трансформації та їх специфіка в англо-українському науковому перекладі. 329
- 54. Ямпольський А. В.** *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».* Засоби вираження присудка в німецькій мові та особливості його перекладу 333
- 55. Ярема Валентин** *гр.411, факультет «УПП» Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Дніпро* *Moderne Stromversorgungsloesungen* 336
- 56. Ярьоменко Д. О.** *Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту* *Some features of lexical-semantic field as a language unit* 340

Cheremisin D. M.

**Formation of social maturity of students of institutions of
higher agricultural education**

*Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of
Agriculture, Kharkiv*

International integration, the development of modern technologies, competition in the labour market, current difficult economic, social and political conditions in Ukraine, significantly affect life-sustaining activity of its people, designating the nature of their development in present conditions, namely: the need to effectively build social relations on the basis of the mobilization of personal potential.

The leading social institution that accelerates the process of development and formation of a person as a personality, ensures the formation of his or her spirituality, worldview, system of values and moral principles, is education, which is intended to help the subject to enter the culture, to master its values and to successfully act in cultural life [2, 55].

In the conditions of rapid changes, social requirements to the system of agrarian education in Ukraine change, first of all, to the content and nature of professional training of specialists. Thus, it is necessary to reconsider the essence and structure of education, opportunities and ways of effective development of the level of professional and social competences of graduates.

The National Doctrine of Education Development (2002) states that education is the basis for the development of personality, society, nation and state. It is a determining factor in the political and scientific life of

society. One of the leading goals of state policy in the sphere of education, according to the Doctrine developers, is to educate a generation of people capable of developing and strengthening a social and constitutional state.

According to scientists and practitioners (O. Bandurka, S. Gusarev, O. Skakun, S. Sliwka, O. Stoyarenko, O. Tikhomirov and others), the content of vocational training of workers of the agro-industrial complex should provide: general and professional culture of a specialist the level of which corresponds to the worldwide level; formation of world views which are adequate to the contemporary level of knowledge; integration of the individual into the national and world culture of social relations; formation of a person and a citizen integrated into a modern society and aimed at improving the society.

Modern conditions of Ukraine's development, its signing of the Bologna agreements determine the search for new approaches to the organization of the educational process in institutions of higher education of the agricultural profile. The underestimation of agrarian education as a specific sphere in the integral system of higher education in Ukraine has a negative impact on the revival of the Ukrainian village, the prospects for its social and economic development.

The problem of qualitative training of specialists in a higher school is not new. In Ukrainian pedagogy there are many works devoted to the problem of preparing students in higher education institutions (Y. Golubiev, V. Dyukov, N. Zhichnik, V. Zinchenko, O. Kuklin, E. Ivchenko, S. Makarov, M. Makhmutov, Y. Morozov, F. Rusinov, V. Stasiuk, E. Utkin, V. Yarovy, O. Shcherbak and others).

Commissioning of social services in education caused the necessity

of finding fundamentally new approaches to professional training of agricultural students and their socialization in higher education institutions of the agrarian sector. These students are expected to have new professional thinking, high mobility, communicative competence, a high level of social maturity and personal self-determination in new social conditions [3].

Therefore, the main attention in the process of professional training of agrarian students should be given to raising the role of a social function, which is intended to ensure their readiness for the effective formation of social relations with people, understanding the meaning of the education, determining the prospects of personal self-development, implementation of life projects on the basis of socially acceptable and personally significant decisions made.

The new paradigm of education should be aimed not only at the development of professional competencies of students, but also at the preparation for life and the solution of socio-cultural and socio-psychological tasks. These circumstances determine the search for conditions aimed at fulfilling the communicative potential of the subjects of the educational process, creating an environment through which the student realizes himself as part of social reality, develops social experience.

From the standpoint of the theory of socialization, a socially mature personality is a person who managed to successfully resolve the contradiction between the need for integration into society, on the one hand, and the need for individualization, on the other hand [1, 5].

In our opinion, the pedagogical orientation to the consideration of

social maturity of the individual is that we interpret this phenomenon not only as a personal quality which ensures the effectiveness of the interaction process, but also as the ability of the individual to learn to be socially interactive.

In the absence of a clearly formulated social order, unstable economy, an increasing demand for the social mobility of young generation, the pressure that is being amped up by the city subculture, it is necessary to pay attention to the problem of adaptability, autonomy, effective socialization of rural youth to prevent the its marginality. It is possible to be done when studying at institutions of higher education of the agrarian profile.

The analysis of scientific research provides grounds to affirm that the problem of formation of social maturity of students of higher agricultural educational institutions is topical and requires further theoretical and practical research, development and implementation of pedagogical technologies for the formation of social maturity of students of higher education institutions of the agrarian sector.

References:

1. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах : [Монографія] / Р. С. Гуревич; наук. ред. С. У. Гончаренко. – К. : Вища школа, 1998. – 229 с.

2. Педагогіка вищої освіти України : Історія. Теорія : Підруч. для студ. / А. М. Алексюк; Міжнар. фонд «Відродження». – К. : Либідь, 1998. – 558 с. – (Прогр. «Трансформація гуманіт. освіти в Україні»).

3. Сухобская Г. С. Понятие «зрелость социально-психологического развития человека» в контексте андрагогики [Электронный ресурс] / Г. С. Сухобская // Новые знания. – 2002. № 4. – С. 17-20. – Режим доступа : <http://hpsy.ru/public/x1449.htm>, 12.03.2010.

Антипенко К. А.

Корпоративний дискурс в сучасному комунікативному просторі та особливості його перекладу

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

В статті розкрито сутність поняття корпоративного дискурсу, бізнес-дискурсу та висвітлено різні підходи до цих понять в контексті перекладу.

Ключові слова: корпоративний дискурс, бізнес-дискурс.

Постановка проблеми. Хоча англомовний бізнес-дискурс формувався протягом багатьох років, на сьогоднішній день не існує загальноприйнятого та єдиного визначення. Незважаючи на дослідницький інтерес до особливостей бізнес-комунікації, україномовний бізнес-дискурс і донині залишається маловивченою галуззю лінгвістичних знань, і на сьогодні немає однозначного тлумачення цього поняття, чітко не визначена його сутність, структура та основні компоненти. Проблема вивчення специфіки власне корпоративного дискурсу порушена у працях української

дослідниці Т.Р. Ананко, яка досліджує лінгвопрагматичні та соціолінгвістичні особливості корпоративного дискурсу. У зв'язку з перетворенням бізнесу на світову домінуючу філософію англомовний бізнес-дискурс стає важливим феноменом сучасного суспільства. Саме дослідженню цього явища присвячена монографія Л.П. Науменко, у якій вперше здійснюється комплексне дослідження англомовного бізнес-дискурсу – осмислюється його лінгвістична природа, визначаються його різновиди і жанри, виокремлюються структурні одиниці репрезентації, розглядаються базові концепти та моделюється концептуально поняттєва схема.

Мета дослідження полягає у визначенні поняття та властивостей англомовного та україномовного корпоративного та бізнес-дискурсів, виявленні та комплексному аналізі особливостей перекладу англомовних текстів сфери бізнес комунікації. Реалізація даної мети передбачає вирішення наступних завдань:

- Охарактеризувати поняття бізнес-дискурс та корпоративний дискурс
- Охарактеризувати особливості ділового дискурсу як різновиду лінгвістичної комунікації;
- З'ясувати лексичні та стилістичні особливості корпоративного дискурсу;
- Встановити загальні особливості ділового перекладу;
- Визначити проблеми перекладу англомовних термінів сфери бізнес комунікації;
- Проаналізувати способи перекладу англомовних термінів сфери бізнес комунікації українською мовою;

Предметом дослідження є поняття корпоративного дискурсу та бізнес-дискурсу, та проблеми, що виникають при його перекладі.

Об'єктом нашого дослідження є (мовленнєві засоби передачі змісту) функціонування мови в процесі перекладу термінів сфери бізнес комунікації.

Актуальність нашого дослідження полягає в новизні самого матеріалу, а саме тому, що з'являються нові терміни які використовуються у бізнес середовищі (на сьогоднішній день можна казати про велику комп'ютеризацію цієї галузі), при діловодстві, під час комунікації; бізнес-процеси мають нові особливості, і це викликає певні труднощі при перекладі, які потребують дослідження.

Проблеми при перекладі англomовних термінів сфери бізнес комунікації

Проблематика перекладу в лінгвістиці та перекладознавстві посідає вагомe місце в сучасній науці. Відмінності культур, зокрема й мовні відмінності, створюють низку проблем при перекладі. Фахівці мають постійно збагачуватися додатковими знаннями, щоб уміти правильно перекласти будь то терміни чи тексти та донести до читача або слухача правдивий і точний зміст оригіналу. Під час перекладу бізнес термінології, може виникати багато питань щодо їх тлумачення. Наприклад, беручи сферу методів управління проектами, не кожна людина здатна адекватно розуміти термінологію цієї галузі, бо до неї входять багатозначні слова-терміни, що й становить проблеми під час перекладу.

Практична цінність роботи полягає у тому, що матеріали та результати дослідження можна використовувати для подальших

наукових розробок у контексті вивчення специфіки перекладу текстів сфери бізнес комунікації та їхнього переклад українською; під час викладання дисциплін з ділової англійської мови, чи спецкурсів з перекладу у цій галузі.

Виклад основного матеріалу. Матеріалом дослідження послуговували такі журнали як : The New Yorker, Discover Britain, Business Spotlight Plus та інші.

Термін **discourse**, вперше був уведений у науковий обіг в 1952р Харрісоном в контексті терміносполучення **discourse analysis** на позначення «методу аналізу зв'язного мовлення (або письма)». Кожен дискурс – це особлива підмова , особлива мовленнєва практика, що застосовується у певних функціональних сферах мовної спільноти. Проблема визначення ділового дискурсу полягає, в першу чергу, у визначенні його місця в континуумі – загальної національної мови.

Корпоративний дискурс визначається як цілеспрямована соціальна дія, складова діяльності компанії, що обслуговує всі рівні функціонування компанії, відповідає основним положенням корпоративної культури та виконується з метою інтеграції працівників до корпоративного колективу й гармонізації інтересів компанії з потребами суспільства.

Корпоративний дискурс виконує низку функцій, які реалізуються за допомогою різних лінгвальних засобів, наприклад:

1) лексико-граматичних: засоби вираження категорії каузативності, модальні дієслова зі значенням облігаторності (інструктивно-керівна); займенник першої особи множини We,

професійна лексика, корпоративний жаргон, звертання, неповні речення (інтеграційна); спеціальні терміни (інформативна);

2) прагматичних: директиви, категоричні констативи (інструктивно-керівна); декларативи, інтерогативи (інтеграційна); дескриптиви, асертиви, промісиви (інформативна).

Бізнес-дискурс впливає на всі сфери суспільного життя в полікультурному суспільстві. Вже декілька десятиліть бізнес-дискурс є предметом обговорення лінгвістів. Наприклад, Дж. Кук розглядає дискурс швидше як «мову у вжитку, у комунікації, ніж приклади того, як ця абстрактна система структурована для навчання певної мови чи грамотності. Інші дослідники розглядають бізнес-дискурс як «взаємодію, яка відбувається між особами, основна діяльність котрих пов'язана з бізнесом і чиї контакти вмотивовані справами, які стосуються їх бізнесу».

На основі концепцій бізнес-дискурсу, запропонованих Н. Ферклоу, Р. Водак та П. Клінтон, Ю. Данюшина визначає це поняття як «вербалізацію менталітету бізнесу (і самого бізнесу), що реалізується у формі відкритої великої кількості тематично співвіднесених текстів з широкого кола питань бізнесу, які розглядаються в поєднанні з їх екстралінгвістичним контекстом».

Бізнес-дискурс актуалізується у чотирьох основних сферах – комерція, виробництво, фінанси та посередництво. Кожній із зазначених сфер притаманні свої особливості, спричинені: тематичним спрямуванням, термінологією та особливостями її вживання, правилами професійної поведінки спілкування, що дає підстави вважати їх різновидами бізнес-дискурсу.

Вибіркові приклади термінів зі сфери Scrum/Agile

Scrum використовується як в сфері розробки програмного забезпечення, так і в інших виробничих бізнес-галузях.

Крім управління проектами з розробки програмного забезпечення, **Scrum** може також використовуватися в роботі команд підтримки програмного забезпечення, як підхід до управління розробкою та супроводу програм, а також в ремонті.

Agile – ітераційний метод планування та керування проектами і процесами. Agile – назва придумана для більш широкого набору ідей, що входять до Scrum.

Додаток А

- **Retrospective (ретроспективний, той, що відноситься до минулого)** – засідання, на якому команда і Scrum Master обмірковує процес і приймає на себе зобов'язання щодо поліпшень.

- **Relative Estimation (відносна оцінка)** – відносна оцінка - сортування елементів невиконаних робіт шляхом групування їх в діапазони відносних розмірів, а не за абсолютними одиницям (наприклад, годинах).

- **How – “the How”** це термін, що використовується для опису домену команди, як окремого для власника продукту, див.«What». Можна також назвати як тактику (тобто, ніби виграти бій).

- **Acceptance Criteria(критерії приймання)** – деталі, які вказують на сферу користувацької історії та допомагають команді та власнику продукту визначити долонність.

- **Architect(будівничий)** – у команді *Scrum* немає жодної ролі архітектора, замість цього всі члени команди несуть відповідальність за формування архітектури.
- **Release(позбавляти, звільняти)** – перехід приросту потенційно відвантаженого продукту від команди розробників до рутинного використання клієнтами. Релізи зазвичай трапляються, коли один або більше спринтерів призвели до того, що продукт має достатню цінність, щоб перевищити вартість розгортання.
- **Spike(колос, шип)** – це метод тестування продукту, створений в *Extreme Programming*, який використовує найпростішу з можливих програм для вивчення потенційних рішень.
- **Sprint(ривок)** – ітерація(повторення)з часом.
- **Sprint Backlog (ривок до запасів матеріальних засобів)** визначає роботу для спринту, представлену набором завдань, які необхідно виконати для реалізації цілей спринту, та вибраного набору елементів резерву продукту.
- **Vision Statement (загальна концепція)** – високорівневий опис продукту, який в себе включає, для чого він необхідний і що відрізняє його від подібних продуктів.
- **XP Practices (практика XP)** – набір методів розробки, в тому числі парне програмування, тестування спочатку, або розробка через тестування (*TDD*) і безперервний рефакторинг, які взяті з методології *XP*; багато команд *Scrum* вважають, що ці методи значно підвищують продуктивність і командний дух.
- **Velocity (швидкість)** – швидкість, з якою команда завершує роботу, зазвичай вимірюється в балах. У *Scrum* швидкість -

це кількість трудовитрат, які команда може виконати за один спринт. Це можна оцінити, переглянувши попередні спринти, припускаючи, що склад команди і тривалість спринту залишаються постійними.

- ***Stakeholder (Акціонер, посередник)*** – іноді такі терміни використовуються як синоніми - хоча слід зауважити, що в їх визначеннях є нюанси: історія користувача, технічна історія користувача, елемент журналу незавершеного виробництва, ***PBI (Product Backlog Item, Елемент резервного продукту)*** і вимоги до продукту.

- ***Empiricism*** (з грецької це «досвід») – принцип «перевірй і адаптуй», який дозволяє командам або окремим особам щось пробувати і вчитися на досвіді шляхом свідомого роздуму та змін.

З огляду дослідження, до складу корпоративного дискурсу входять мовні елементи, метою вживання яких є створення позитивного іміджу компанії. На зовнішньому рівні корпоративного дискурсу, компанія виступає як єдиний цілісний організм, незважаючи на індивідуальні особливості її працівників. Головним у корпоративному дискурсі є те, що комунікація в межах компанії розглядається в тісному взаємозв'язку з корпоративною культурою як однією з її складників. Кажучи про бізнес-дискурс стає зрозуміло, що, як правило, він вирізняється своєю стійкістю й замкнутістю, що пояснюється його специфічною функціональною спрямованістю та являє собою цілісну та складну систему, в якій функціонують всі мовні елементи.

Загальноприйнятою думкою є ідея, що більшість елементів лексичного рівня бізнес-дискурсу має буквальный, а не метафоричний характер, що ділові люди, спілкуючись між собою, не використовують ідіоматичні вирази, фразеологічні звороти та інші мовленнєві засоби художньої виразності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ананко Т. Р. Англомовний корпоративний дискурс: Германські мови – Х., 2007. – 20 с.
2. Спивак В.А. Современные бизнес-коммуникации. – СПб.: Питер, 2001. – 448 с.
3. Колесникова Н.Л. Деловое общение. Business Communication: Учебное пособие. – М.: Флинта: Наука, 2007 – 152 с.
4. Дмитренко М.Й. Ділове спілкування як феномен соціальної дійсності: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 / Харк. ун-т повітр. сил. – Х., 2005. – 19 с.
5. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. – М.: Смартбук, 2008. – 656 с.

Астаф'єва А. В.

Інфінітивні конструкції в сучасній німецькій мові

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Науковий керівник: Додова Фіруза Саламатшоївна

У наш час однією з найпоширеніших європейських мов є німецька мова. Саме цією мовою написана друга за величиною, після англійської, кількість наукових праць, художніх творів та публіцистичних текстів. Вона була найпопулярнішою мовою вчених у другій половині ХІХ ст. – на початку ХХ ст.

Одними з провідних напрямків наукових пошуків на сучасному етапі розвитку лінгвістики є синтаксичні процеси, спрощення та ускладнення, що видозмінюють складові частини речення. Особливу увагу привертають процеси ускладнення, при яких у непросту структуру речення додаються нові компоненти, що часто виступають у формі інфінітивної конструкції. Інфінітив або неозначена форма дієслова виступає обов'язковим компонентом інфінітивної конструкції.

Інфінітив або ж неозначена форма дієслова – початкова незмінна форма дієслова, що означає дію або стан предмета узагальнено, без вказівки на час, особу, рід, число. Відповідає на питання що робити? що зробити? Для прикладу наведемо: «Як тебе не любити, Києве мій?!» (Д. Луценко). Інфінітив як початкова дієслівна форма об'єднує навколо себе всі інші форми дієслова. Для порівняння наведемо приклад: казати – кажу – казав – сказати, кажи. Інфінітиву є

властивими загально дієслівні, тобто постійні граматичні категорії виду (танцювати - затанцювати), стану (створювати програму – створюватися програмістами) і категорія перехідності або ж неперехідності [4, с. 56].

На сьогоднішньому етапі розвитку та встановлення статусу інфінітива у сучасній німецькій мові велика увага зосереджена на визначенні його місця в системі неособових форм на основі визначення його морфологічних ознак і синтаксичного потенціалу [2, с. 24].

У нефінітних формах німецької мови наявні інфінітив та дієприкметник як сучасні форми. Дієприкметник виявляється формах дієприкметника I і дієприкметника II. Вони відрізняються наявністю чи відсутністю предикативності. Саме таке твердження висунули О. І. Москальська, G. Helbig, J. Buscha, U. Engel. В опозиції перебуває інфінітив як до фінітної форми так і до дієприкметників. Для інфінітива властива семантика та граматичні категорії, зокрема стану і та часу. Наявні форми презенса і перфекта створюють часткову часову парадигму інфінітива. У німецькій мові дані форми вказують на видове значення, яке зв'язане з часовою категорією [4, с. 12].

У сучасній німецькій мові визначення синтаксичного потенціалу інфінітива відбувається за встановленням специфіки синтаксичних функцій та семантичних ролей. Предикатна функція інфінітива реалізується в складному дієслівному присудку, де у ролі допоміжної частини виступають:

- модальні (sollen, können),
- напівмодальні (pflegen, brauchen),

- модально-темпоральні (werden),
- інхоативні (beginnen) дієслова [1, с. 37].

Все це свідчить насамперед про тісний зв'язок із фінітним дієсловом.

У німецькій мові інфінітив має чотири форми: інфінітив III та інфінітив II активного стану, тобто Infinitiv I Aktiv, Infinitiv II Aktiv, інфінітив I та інфінітив II пасивного стану, а саме Infinitiv I Passiv, Infinitiv II Passiv. Infinitiv I Aktiv утворюється з основи дієслова і суфікса -(e)n: studier-en учитися; sich näher-n наближатися. Infinitiv II Aktiv утворюється з Partizip II відмінюваного дієслова та інфінітива I допоміжного дієслова haben або sein, залежно від того, з haben чи із sein це дієслово утворює Perfekt: gelesen haben – прочитати; gekommen sein – прийти, приїхати.

Інфінітив активного стану, тобто залежний інфінітив вживається у реченні з часткою zu, яка стоїть перед інфінітивом і пишеться окремо:

Der Mann versuchte das Herz mit Liebe zu verbrennen. Чоловік намагався серце розпалити любов'ю.

Також існує чимало випадків, коли інфінітив вживається без частки zu:

- після модальних дієслів.

Dieser Raum muss so gut wie möglich gebaut werden. Дане приміщення потрібно якнайкраще збудувати.

- після дієслів gehen, fahren, führen, schicken, kommen.

Lehrer-anfänger kommen an, um berufliche Fähigkeiten erwerben. Викладачі-новачки прибувають набути професіональних навичок

- після дієслів *lehren, lernen, bleiben*.

Die Mutter lehrt ihren Sohn lesen.

Мати вчить свого сина читати.

- після дієслів *sehen, hören, fühlen*.

Er sieht den Jungen über die Straße gehen. Він бачить, як хлопець переходить дорогу. [5, с. 48]

У німецькій мові є три основних групи інфінітивних конструкції. Ці конструкції складаються зі сполучників: *um, (an)statt, ohne* та інфінітива із залежними від нього словами.

Конструкція *um ... zu + Infinitiv* найчастіше виконує функцію обставини мети і перекладається сполучником для того щоб або щоб + інфінітив. Для прикладу наведемо наступне речення:

Die Schüler besuchen den Unterricht, um Wissen zu erwerben.
Студенти відвідують заняття, щоб здобувати знання.

Конструкція *ohne ... zu + Infinitiv* виконує функцію заперечної дії та перекладається дієприслівниковим зворотом із заперечним словом «не». Розглянемо прикла

Studenten arbeiten, ohne einen Rat zu beachten. Студенти працюють, не зважаючи на пораду.

Конструкція *(an)statt... zu + Infinitiv* виконує функцію обставини способу дії, для її перекладу використовується складний сполучник «замість того, щоб».

Anstatt zu studieren, blieb sie für einen Tag bei Oma. Замість того, щоб відвідати навчання, вона залишилася на день в бабусі.

Німецька є мовою міжнародного та ділового спілкування, тому важливо знати її особливості функціонування. Німецька як мова

культури відкриває духовні горизонти та знаходить свій прояв у багатьох формах: від музики, літератури та мистецтва в цілому. Актуальність проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість, потреби практики зумовили вибір більш детального розглядання такого компонента мови як інфінітив.

Інфінітив є неособовою формою дієслова та започаткувався на основі ресурсів давньої індоєвропейської мови, яка мала різноманіття інфінітивних утворень які є похідними від дієслівних іменників. Інфінітивні конструкції є багатофункціональним та поширеними як в українській, так і в німецькій мові, але кількість форм інфінітиву і можливості їх використання в цих мовах значно відрізняються, що призводить до певних труднощів під час перекладу. Багато уваги саме цьому питанні приділяли відомі вітчизняні вчені, серед яких В.І. Карабан, Г.Е. Мірам, та зарубіжні – В.Н. Комісаров, Є.В. Брус, Л.К. Латишев, Т.А. Казакова фахівці у цій галузі. Також можна додати, Інфінітив , у сучасній німецькій мові, виявляє собою декілька аспектів. Так наприклад, у синтаксичному аспекті інфінітив можна охарактеризувати різноманітністю синтаксичної поведінки, що зумовлює його поліфункціональність.

Атанасова О.А., Бадан А.А.

Проблема очуження та одомашнення реалій в англо-українській комунікації

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Одним із засобів спілкування, який застосовується, щоб допомогти народу однієї країни дізнатися більше про народ іншої, або познайомити один народ з культурними надбанням та цінностями іншого, є переклад. Він забезпечує нас можливістю читати книги іншомовних авторів або дивитися новини, що стосуються держав за межами нашої країни. Це є важливою сходинкою розвитку не тільки окремо взятої людини, але нації в цілому.

Проте одна з основних проблем перекладознавства є відтворення культурної специфіки оригіналу, зокрема, перекладу реалій, які складають значну частину запасу будь-якої мови. Вони є відображенням релігійної, історичної, міфологічної картини світу чи маркерами традиції та побуду певної культури.

При перекладі реалій важливими є дві основні стратегії, а саме – форенізація (foreignization), В. Подміногін та А.Якимчук запропонували термін «очуження», та доместикація (domestication), І.А.Самохіна, С.Снігур та Л.В.Андрейко дали цьому поняттю назву «одомашнення». Іноді перекладачі застосовують поняття «своє» та «чуже», як, наприклад, Л.Боброва у своїх перекладах.

Актуальність даного дослідження обумовлена важливістю правильного розуміння і відтворення смислу когнітивних реалій, з

одного боку, та незгасаючим інтересом перекладачів до проблеми передачі безеквівалентної лексики й численними помилками, що допускаються при її передачі на іншу мову, з іншого боку.

Необхідність дослідження основних методів передачі національного компонента оригінального тексту в тексті перекладу визначає мету статті.

Об'єкт дослідження – особливості перекладу реалій за допомогою вищезазначених стратегій очуження та одомашнення.

Предметом є перекладацькі підходи відтворення даних одиниць українською мовою, адекватність та точність їх перекладу на основі статей з газети «День» в електронному варіанті.

Від початку 70-х років ХХ століття переклад почали розглядати з інших нових перспектив, а саме соціальної, культурної та історичної. Знову була піднята проблема необхідності збереження іншомовної культури в перекладі або ж її заміни на культуру мови перекладу [1, с. 98].

Погляди перекладознавців на проблему відображення національного забарвлення оригінального тексту при перекладі завжди різнилися. Слід звернутися до праць Ф.Шляєрмахера «Про різні методи перекладу» (Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens, 1813), В.Беньяміна «Завдання перекладача» («Die Aufgabe des Übersetzers», 1923), Л.Венутті «Перекадацька невидимість» (The Translator's Invisibility, 1995), де наполягається на збереженні «присутності» автора, «коли текст оригіналу зазнає мінімальних змін, отожд читач навіть у перекладі бачить перед собою оригінал і сам мусить сягнути його смислів» [4, с. 117].

В той час як інші наукові діячі дотримуються методу одомашнення, прагнуть досягти повного перекладу, та передати чуже домінуючими цінностями культури мови реципієнта. Ось, приміром, О.Тайлер у своїй праці «Есе про принципи перекладу» (Essay on the principles of translation, 1791) назвав перекладача співавтором, а Л.Венутті в іншій роботі «Скандали перекладу» (The Scandals of Translation, 1998) наполягає на певній незалежності перекладача, через що оригінал подається так, щоб іноземні реалії та символи зрівнювалися та текст оригіналу ставав непомітним для читачів. [3, с. 13].

Отже, доместикацією називають метод, який передбачає наближення тексту оригіналу до культури мови, на яку він перекладається, але при цьому текст оригіналу може бути позбавленим певної інформації. Форенізація – це, навпаки, стратегія збереження інформації оригінального тексту, який передбачає свідоме порушення норм мови перекладу. [2: 251-252].

Таким чином, при перекладі безеквівалентної лексики перекладач має зрозуміти, чи бажає він передати текст оригіналу зберігши його лінгвістичні та культурні відмінності, чи намагається пристосувати його до своєї культури, щоб зробити його більш доступним та зрозумілим читачам. Від цього залежить вибір методу перекладу. Основним видом перекладу для реалізації способу очуження є транскодування, власне транслітерація та освоєння.

Стратегію форенізації можна прослідкувати у наступних прикладах:

*The **headliners** of the Ukrainian Fashion Week SS19 included designers and **brands** that have successfully represented Ukraine in the world fashion arena: **POUSTOVIT, LAKE STUDIO, IENKI IENKI, RUSLAN BAGINSKIY, and KSENIA SCHNAIDER.***

*Серед **хедлайнерів** Ukrainian Fashion Week SS19, дизайнери та **бренди**, які успішно представляють на світовій модній арені: **POUSTOVIT, LAKE STUDIO, IENKI IENKI, RUSLAN BAGINSKIY, and KSENIA SCHNAIDER.***

Дане речення містить два приклади стратегії очуження. Перша реалія – іменник у множині *headliners*, який перекладений українською мовою шляхом транслітерації. Українські відповідники, які можна було застосувати в даному випадку, - це *провідні виконавці*, або *знаменитості*.

Друга реалія – іменник у множині *brands*, який також переданий завдяки транскодуванню - *бренд*. Хоча перекладач міг застосувати вираз *торгова марка*, щоб уникнути форенізації.

Інший приклад застосування цього методу відображений у наступному реченні:

*The **LL** is Litkovska's city brand, founded in 2013. Democratic and **urban** in appearance, it transmits the main values of the designer, but speaks in a simpler language.*

*LL – це міський бренд Лілі Літківської, заснований 2013 року. Демократичний та **урбаністичний**, він трансліює основні цінності дизайнера, але говорить більш простою мовою.*

В цьому реченні ми можемо спостерігати транслітерацію та освоєння прикметника *urban*, яке українською мовою передають як

урбаністичний, що означає міський. Проте в цьому випадку український відповідник було б недоречно використовувати, щоб уникнути повтору слів.

Для відображення стратегії доместикації, або одомашнення, слід звернути увагу на наступний приклад.

The sustainable fashion is also a thing within the so-called slow fashion concept.

Sustainable fashion – це це й річ з когорти так званого slow fashion.

Даний приклад яскраво показує вищезазначену стратегію, яку автор застосував, щоб передати колорит української мови. В цьому реченні іменник *concept* переданий іменником *когорта*. Ця реалія, згідно з тлумачним словником, не має варіанту концепція, ідея або поняття, як можна було б передати слово *concept*, проте в даному контексті еквівалент *когорта* відображає суть, яку автор заклав в оригінальний текст.

Таким чином, приклади, аналіз яких був проведений в даній статті, демонструють, що синтез стратегій очуження та одомашнення можна спостерігати в межах одного перекладу.

Сьогодні ці методи використовуються в усіх сферах людського життя: реклама, телебачення, література, ІТ, повсякденне спілкування. Це один із проявів глобалізації, який сьогодні все більше набирає обертів. Велика кількість реалій застосовується в мові ледве не кожної країни, наприклад «фастфуд», «лоу-кост» або «супер». Вони вже не сприймаються нами, як іноземні, хоча українська мова

має власні еквіваленти «їжа швидкого приготування», «рейси з низькою ціною квитків» та «дуже».

Отже, аналіз даної статті відображає важливість глибокого дослідження теми очуження й одомашнення реалій для правильного розуміння та відтворення смислу тексту оригіналу. Вибір стратегії залежить від орієнтування на оригінал, для ознайомлення з культурою інших країн, або реципієнта, щоб зберегти національний мовний колорит.

Література

1. Подміногін В. Дихотомія перекладацьких стратегія очуження та одомашнення в історії європейського перекладу / Подміногін В.; Якимчук А. // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Вип. 89(1). – С. 98-102.
2. Gile D. Basic concepts and models for interpreter and translator training / Daniel Gile. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Pub. Co, 2009. – xv, 283 p.
3. Venuti L. The Translator's Invisibility / Lawrence Venuti. – [2nd ed.]. – London and New York : Routledge, 2008. – 319 p.
4. Venuti L. The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference / Lawrence Venuti. – London and New York: Routledge, 1998. – 210 p.
5. <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/moda-upovilnyuyetsya-i-rozumnishaye>

6. <https://day.kyiv.ua/en/article/time-out/fashion-slowing-down-and-growing-smarter>

Бондаренко А.А.

**Проблематика перекладу юридичної термінології з
англійської мови українською**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Науковий керівник: Недайнова І.В., кандидат філол. н., доцент

Велику роль в залученні уваги лінгвістів до проблеми перекладу зіграла якісна зміна перекладацької діяльності. Поряд з художньою літературою стали перекладатися і не мистецькі тексти: науково-технічні, суспільно-політичні, економічні, юридичні та інші. Якщо в художньому перекладі основні проблеми перекладача пов'язані з необхідністю передавати художньо-естетичні переваги оригіналу і його індивідуально-авторські особливості, то труднощі інформативного перекладу, головним чином, несуть лінгвістичний характер. Ці проблеми визначаються відмінностями в значеннях одиниць двох мов, в їх функціонуванні труднощі беруть свої коріння в розбіжності картин світу, оскільки розвиток відносин між людьми веде до появи нових понять, до того ж змінюються і самі люди, їх світосприйняття. В даному процесі встановлення чітких законів, в

нашому випадку, методів перекладу юридичної термінології, неможливо, так як мова як система з часом зазнає певних змін.

Мета даної статті полягає у розкритті проблеми, пов'язані з підбором в українській юридичній термінології відповідностей англійським юридичним термінам. У роботі обґрунтовується актуальність даного дослідження, а також наводяться основні способи перекладу англійських юридичних термінів українською мовою. *Об'єктом дослідження* виступає англійська юридична термінологія, що використовується при складанні правових законів, актів, міжнародних договорів та інших документів юридичного характеру.

Актуальність теми пов'язана з дослідженням способів та методів щодо поліпшення праці перекладача, який здійснює переклад юридичного тексту з англійської мови українською або навпаки.

Підмова юриспруденції – це мова відповідних документів і протокольних промов працівників правосуддя, в яких терміни і формулювання повинні бути моно семантичними, оскільки вони мають строгі і точні значення, забезпечені однозначними дефініціями в галузевих словниках, а також вичерпними тлумаченнями в спеціалізованих довідниках, текстах законів і т.і. [3, с. 683].

Юристи визначають юридичний термін як «слово або словосполучення, яке вжито у законодавстві, будучи узагальненим найменуванням юридичного поняття, що має точний і певний сенс, і відрізняється смисловою однозначністю, функціональною стійкістю» [6, с. 65].

У дослідженнях, присвячених питанням перекладу термінологічних одиниць, зазначається, що найбільш важливими і

актуальними є дві групи термінологічних проблем перекладу юридичної літератури, а саме: проблема використання спеціальної лексики як елемента розподілу змісту в перекладних текстах та проблема підбору відповідностей іншомовним термінам в процесі перекладу.

Вчені неодноразово зверталися до проблеми еквівалентності в спеціальному перекладі. Так, В. С. Виноградов під еквівалентністю розуміє «збереження відносної рівності змістовної, смислової, семантичної, стилістичної і функціонально-комунікативної інформації, що міститься в оригіналі і в перекладі» [4, с. 19].

Юридичні тексти належать до офіційно-ділових текстів, які повністю орієнтовані на передачу змісту. До таких документів нерідко застосовується прийом дослівного перекладу, оскільки українській мові притаманна менша кількість усталених риторичних штамів, ніж європейським мовам.

З лексичної точки зору, при перекладі термінів можливі дві основні ситуації – коли в українській правовій мові існують еквіваленти іншомовного терміна, зафіксовані в перекладних словниках, і коли такі еквіваленти відсутні [5, с. 261]. У першому випадку може існувати один або кілька варіантів перекладу іншомовного терміна. Якщо є один еквівалент, то така ситуація перекладу не представляє особливих труднощів, так як необхідно тільки перевірити адекватність заміни в конкретному тексті. При наявності декількох еквівалентів перекладу необхідно вибирати найбільш адекватний в даному випадку варіант, але для цього необхідні певні знання в галузі права [2].

В нашому дослідженні ми зосереджуємося на способах перекладу юридичних термінів. Так, переклад багатокomпонентного терміна-словосполучення починають з перекладу іменника, що є визначальним компонентом, і потім послідовно перекладають кожну смислову групу, найчастіше зправа наліво [5, с. 260]:

1) *The Home Office*:

1. Home – прикметник; Office – іменник;

2. Home – домашній; Office – міністерство;

3. Office – головний компонент; Home – визначальний компонент.

Це термін, що складається з прикметника та іменника, слова якого є загальноживаними, але в поєднанні дають нове значення і створюють термін. Так, при перекладі слово *Home* змінюється, так як воно залежить від головного компонента словосполучення *Office*.

Отже *Home* буде перекладено у відповідності зі значенням *Office*, слово *Home* ми перекладемо групою пояснюючих слів. При цьому зміниться зв'язок між компонентами словосполучення і порядок їх проходження, відповідно до системи мови. При перекладі всього словосполучення ми використовували прийом перекладу родовим відмінком, в результаті:

The Home Office – міністерство внутрішніх справ.

2) *Trial of Offences*:

1. Trial – іменник, Offences – іменник;

2. Trial – судовий розгляд, Offences – злочин;

3. Trial – визначається компонент, Offences – визначальне слово.

Це двокомпонентний термін, компоненти якого пов'язані за допомогою прийменника. Слово *trial* може перекладатися як *суд* або більш розгорнуто – судовий розгляд, і даний варіант найбільш підходить для переклада нашої термінологічної одиниці, в результаті:

Trial of Offences – *судовий розгляд злочинів (правопорушень)*.

3) *Grand of Bail*:

1. Grand – іменник, Bail – іменник;
2. Grand – клопотання, Bail – поручительство (обидва слова є термінами);
3. Grand – компонент, що визначається Bail – визначальний компонент.

Ми використовували переклад за допомогою прийменника і зберегли порядок компонентів оригіналу: *Grand of Bail* – *клопотання про взяття на поруки*.

4) *Suspended sentence*

1. Suspended – дієприкметник, Sentence – іменник;
2. Suspended – умовний, Sentence – вирок (обидва слова відносяться до словника загальноживаної лексики);
3. sentence – головний компонент, Suspended – залежний компонент.

Це двокомпонентний термін, обидва компоненти якого – слова загальноживаної лексики, що в поєднанні дають термін.

При перекладі даної термінологічної одиниці ми використовували прийом калькування. Цікавим є той факт, що слово *sentence* тільки в рамках нашої термінологічної області –

юриспруденції – і в рамках даного словосполучення набуває значення *вирок*, в результаті маємо *Suspended sentence* – умовний вирок.

5) *Supervising officer*

1. *Supervising* – прикметник, *Officer* – іменник;
2. *Supervising* – спостерігач, *Officer* – офіцер (слова загальноновживаної лексики);
3. *officer* – слово, що визначається, *Supervising* – визначальне слово.

Двокомпонентний термін, компоненти якого в поєднанні надають словосполученню спеціальне термінологічне значення.

При перекладі слова *supervising* використовується пояснювальна група слів, і все словосполучення *a supervising officer* перекладається так *офіцер, який здійснює нагляд*. В даному випадку подібний спосіб перекладу пояснюється характером і стилем мови, в якому цей термін вживається: *Supervising officer* – *офіцер, який здійснює нагляд* [7, 8].

В аналізованих юридичних текстах ми виявили велику кількість двокомпонентних термінів і порівняно невелику кількість термінологічних одиниць, що складаються з трьох або більше компонентів. Характерною особливістю юридичних термінів є те, що багато з них складаються з простих слів, які не є термінами. Цікаво також те, що багато слів у складі термінів-словосполучень отримують таке значення, яке не дається в словнику.

На нашу думку, розглянута в цій статті тема має значну практичну значущість, тому що є стрижневим моментом при роботі з юридичними текстами і має бути основою знань перекладача. Складність перекладу полягає у визначенні ступеня його якості та

пошуку найкращого варіанту. Ми з'ясували, що контекст впливає на значення термінологічної одиниці і кожне окреме слово, що входить в багатокomпонентний термін, змінює в якійсь мірі його сенс. В ході дослідження ми також виявили, що частка трьох- і більше компонентних термінів значно мала в порівнянні з кількістю двокомпонентних термінів. Можливо, це пояснюється прагненням до простоти і логічності викладу юридичної тематики для чіткого її розуміння. Ми також помітили, що більша частина термінів-словосполучень і багатокomпонентних термінів складається з слів загальноповживаної лексики. Вище зазначена характерна риса юридичних термінів пояснює також переважне використання таких прийомів перекладу як калькування і переклад за допомогою родового відмінка. Підводячи підсумок усього вище вказаного, зауважимо, що переклад юридичної термінології видається нам доволі актуальним направленням з точки зору його практичного застосування.

Література:

1. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://angliyskaya-yuridicheskaya-terminologiya-i-sposoby-ee-perevoda-na-russkiy-yazyk.pdf>.
2. Алимов В. В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации: Учебное пособие / В. В. Алимов. – М., 2004.
3. Большой юридический энциклопедический словарь / Под ред. А. Б. Барихина. – М., 2004.

4. Виноградов В. С. Перевод: Общие и лексические вопросы: Учебное пособие / В. С. Виноградов . – М., 2004.
5. Гринев С. В. Введение в терминоведение / С. В. Гринев. – М., 1993.
6. Пиголкин А.С. Язык закона / А. С. Пиголкин. – М., 1990.
7. Longman Dictionary of English Language and Culture. – England, 2005.
8. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Курс лекций / В. Н. Комиссаров. – М.: ЭТС, 2000.
9. Казакова Т. А. Практические основы перевода. – С-П., 2000.

Бондаренко Ю.Д.

Явище валентності у німецькій мові

Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, Харків

Так само як лише один актор не може бути єдиною складовою у театральній виставі, так і слова у конкретному реченні не вживаються ізольовано і повинні бути поєднані з конкретними партнерами.

Основні закономірності здатності слова вступати в синтаксичні зв'язки з іншими елементами об'єднуються у понятті валентності.

Валентність можна визначити наступним чином: це здатність предиката створювати навколо себе відкриті позиції, які повинні бути заповнені облігаторно або факультативно актантами та

сирконстантами, репрезентованими певними частинами мови у відповідних відмінках.

Предикат – будь-яка лексема, що має валентність та виступає синтаксичним ядром реченнєвої структури.

Актант – активний, значущий учасник ситуації, мовна конструкція, яка заповнює валентність предиката.

Сирконстант – другорядний та необов'язковий учасник ситуації. Мовна конструкція, що залежить від предикатного слова.

Питання валентності знайшли відображення в роботах таких лінгвістів як Л. Тен'єр, М.Д.Степанова, Г. Хельбіг, В. Адмоні, Й. Ербен, К.Е. Зоммерфельдт, В. Бондзіо, Б. Латоур, Б.А. Абрамов та ін.

Сучасне теоретичне мовознавство включає багато таких тем, як частини мови, словотвір, структура мови, структура речення, синтаксичні зв'язки в реченні, в рамках яких проводиться основна маса досліджень. Однак в мовознавстві досі існує багато не до кінця вирішених та вивчених проблем, однією з яких є питання валентності. Тож досі тема валентності є актуальною у сучасному мовознавстві.

Найбільш повно досліджені питання валентносних відношень дієслів.

Поняття «валентність» з'явилося в лінгвістиці доволі нещодавно – в 50-ті роки його ввів французський лінгвіст Л. Тен'єр. У кінці 60-х років була розроблена модель валентності, яка розповсюджувалася лише на дієслово. У 70-ті з'ясувалося, що її можна застосовувати також до інших частин мови.

Під «валентністю» Л. Тен'єр розумів можливість дієслова «притягувати до себе більше чи менше число актантів в залежності від більшої чи меншої кількості гачків, якими він володіє, щоб утримувати ці актанти при собі» [4].

Тож, можна сказати, що в сфері валентності Л. Тен'єр правильно поставив завдання, намітив типологічний аналіз явища, але не дав поглибленого осмислення питання. Надалі теорія валентності стала розроблятися багатьма провідними лінгвістами сучасності.

Поняття валентності стало особливо поширеним в вітчизняному мовознавстві. Це пов'язано перш за все з роботами С. Д. Кацнельсона. Він розуміє під валентністю «спроможність слова деяким чином реалізуватися в реченні і вступати в певні комбінації з іншими словами» [1].

Надалі стає ясно, що поняття «валентність» можна віднести до інших частин мови. Валентність починає трактуватися як загальна сумісна здатність слів і одиниць інших рівнів. Стало очевидно, що суб'єкт і об'єкт пропозиції грають іноді більш важливу роль, ніж дієслово. І валентні властивості незабаром стали приписувати кожній частині мови.

Також валентність починають поділяти на факультативну та облігаторну. Стає зрозумілим, що синтаксичні зв'язки будь-якої частини мови діляться на дві групи в залежності від ступеня їх необхідної участі в реченні. Деякі посилення є облігаторними, тобто частина мови без їх участі в реченні неможлива. Наприклад:

Ich liebe meine Eltern, Ein Dieb stahl meine Handtasche, Die Kinder zerbrachen die Vase) Інші є факультативними, тобто частина

мови не потребує їх. (Наприклад, *Anna raucht nicht, Ich huste, Der Computer arbeitet nicht.*)

У 60-70-ті роки мовознавці починають усвідомлювати, що поняття «валентність» починає тлумачитися дуже широко. Поняття «валентність» починають приписувати не тільки частинам мови, але і різним рівням мови. Перед вченими постає низка важливих питань, які виникли у зв'язку з розвитком даного поняття і в зв'язку з тим, що багатьом поняттям Л. Теньєр так і не дав остаточної трактування.

Найголовнішим питання пов'язаним з трактуванням терміну «валентність» є питання, чи слід співвідносити поняття «валентність» тільки з дієсловом або також з іншими лексико-семантичними групами. Якщо відповідь позитивна, то з якими саме групами співвідноситься «поняття валентність». Чи можливо розширити дане поняття до рівня морфів, слів і речень, або трактувати його тільки у вузькому сенсі?

Але лінгвісти по-різному трактують термін «валентність», що призводить до розмитості цього терміну.

Тож не дивлячись на велику кількість робіт по цій темі, все ж деякі поняття, концепції та означення все ще залишаються неоднозначними та потребують ще подальшого глибокого вивчення та закріплення.

Література:

1. Кацнельсон С.Д. Про граматичну категорію. // Вісник ЛГУ. Л., 1948. №2

2. Степанова М.Д. Проблеми теорії валентності в сучасній лінгвістиці. // ИЯШ, 6/1973.
3. Степанова М.Д., Хелбіг Г. Частина мови і проблема валентності в сучасній німецькій мові. – М.: Висш. школа, 1978.
4. Теньер Л. Основи структурного синтаксису. М., 1988

Величко О.С.

**Термінологічні особливості перекладу текстів у галузі
інформаційних технологій з англійської мови українською**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Авторське резюме: у статті розглянуто сутність термінологічних особливостей перекладу текстів у галузі інформаційних технологій з англійської мови українською, а також зроблена спроба аналізу цих текстів, та пошуку вірної перекладацької стратегії у перекладі текстів у галузі інформаційних технологій з англійської мови українською.

Ключові слова: особливості перекладу текстів, перекладацькі стратегії, дискурс.

Постановка проблеми. Інтерес до перекладу текстів у галузі інформаційних технологій не є випадковим, адже сьогодні комп'ютерна сфера нашого життя досить динамічно розвинена, та й розвивається надалі. Поступово, крок за кроком комп'ютерна лексика

входить до нашого ужитку. Є низка причин, чому це так: по-перше, поява комп'ютера суттєво спростила наше повсякденне життя, а, по-друге, розвиток науки підштовхнув нас до створення різного виду інформаційних технологій, якими наразі ми широко користуємося.

Але як нам бути? Що робити у разі, якщо в нашій рідній мові не має таких специфічних, вузькогалузевих термінів? Як нам передати суть будь-якого тексту у галузі інформаційних технологій засобами рідної мови? Перекладачі свого часу стикалися з цією проблемою та, безумовно, вирішували її. Є низка стратегій та прийомів для цього.

Мета данної статті полягає у дослідженні термінологічних особливостей, стратегій та способів перекладу англійських текстів у галузі інформаційних технологій українською мовою.

Предметом виступають тексти у галузі інформаційних технологій.

Об'єктом виступають особливості перекладу текстів у галузі інформаційних технологій з англійської мови українською.

Дослідження термінологічних особливостей перекладу текстів у галузі інформаційних технологій є **актуальним** тому що терміни, запозичені з інформаційних технологій, є досить загальноповсюджаними та використовуються сьогодні у більшості сфер нашого життя, які навіть не пов'язані з програмуванням. Для звичайного користувача є деяка плутанина у термінах з цієї галузі, відмінностями між ними та їх перекладом.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Свій важливий внесок в цьому питанні зробили такі видатні вчені та дослідники України та зарубіжжя як: Корунець І.В., Бацевич Ф.С., Кочерган М.П.,

Косенко Ю.В., Бархударов Л.С., Кияк Т.Р., Семенюк О.А., Єнікеева Є.М., Lawrence Venuti та інші.

Виклад основного матеріалу. По мірі зростання ролі комп'ютерів в нашому житті в цілому та інформаційних технологій зокрема, відбулися кардинальні зміни й в усіх сферах людської діяльності. Сучасний світ змушує збагачувати свій словниковий запас кожній людині двадцять першого століття. Із розвитком фахового спілкування у мережі Інтернет, збагаченням словників новими термінами, зокрема англійської мови, значною мірою зросла потреба у вдосконаленні методики перекладу фахових текстів, в нашому випадку – текстів у галузі інформаційних технологій.

Як відомо, переклад виконує інформаційну та комунікативну функції, а, отже, переклад – це засіб забезпечення інформації та можливості комунікації між людьми, що розмовляють різними мовами. Л.С. Бархударов визначав «переклад як процес заміни мовного твору (тексту) однієї мови мовним твором (текстом) іншої мови при збереженні незмінного плану змісту» [1, с. 3].

Комп'ютерна лексика, як і лексика текстів інформаційних технологій, має свої чіткі риси, зокрема – притаманність до чітків образів та термінів, це явище ми можемо назвати спільним між ними. З іншого боку, тексти комп'ютерної спрямованості мають всі ознаки дискурсу.

Більш того, ставить перед собою задачі бесіди, тобто, діалога із тим, хто має справу із галузевими текстами.

Категорія дискурс – одна з основних в комунікативній лінгвістиці і сучасних соціальних науках, як і будь-яке широко

вживане поняття, допускає не тільки варіанти вимови (з наголосом на першому або другому складі), але і безліч наукових інтерпретацій, і тому вимагає уточнень, особливо щодо до суміжних термінів у тексті, у мові та у діалозі. Перший підхід, здійснюваний з позицій формально або структурно орієнтованої лінгвістики, визначає дискурс просто як «мову вище рівня словосполучення». Другий підхід дає функціональне визначення дискурсу як всякого «вживання мови». Однак ми з'єднаємо ці два тлумачення та спробуємо виразити визначення дискурсу так:

Дискурс – це складне явище проміжного порядку між діалогом, промовою, спілкуванням, з одного боку, і фіксованим текстом з іншого.

Взагалом, дискурс, який розуміється як текст, занурений в ситуацію спілкування (між тим, хто читає галузевий текст, та тим, хто його створював), допускає безліч вимірів. Без сумніву, є безліч видів дискурсу, але з позицій прагмалінгвістики дискурс являє собою інтерактивну діяльність учасників спілкування, встановлення і підтримання контакту та інформаційний обмін, надання впливу один на одного. Мовностилістичний аналіз дискурсу зорієнтований на виділення реєстрів спілкування, розмежування усного та писемного мовлення в їх жанрових різновидах, визначення функціональних параметрів спілкування на основі його одиниць [4, с. 5-20].

Український вчений у галузі комунікативної лінгвістики Флорій Сергійович Бацевич вирізняє такі методи комунікативної лінгвістики як:

1. Структурний аналіз полягає в дослідженні елементів кожного явища та їхніх зв'язків. Мета структурного аналізу – вивчення певного явища як цілісної функціональної системи, елементи і частини якої співвіднесені й пов'язані строгими зв'язками.

2. Дискурс-аналіз – це метод дослідження комунікації, який має за мету вияв соціального контексту, що стоїть за усним чи писемним мовленням, дослідження взаємозв'язку між мовним кодом у спілкуванні та соціальними, психічними, психологічними, культурними процесами [2, с. 18 – 25].

Як елементарну, (неподільну) одиницю вербальної комунікації (дискурсу) розглядають мовленнєвий акт. Мовленнєвий акт може бути відбитим на папері, з чого можна зробити висновок, що мовна форма такого «відбитого» мовленнєвого акту є речення.

Мовленнєвий акт – цілеспрямована мовленнєва дія, що здійснюється згідно з принципами і правилами мовленнєвої поведінки, прийнятими в даному суспільстві; мінімальна одиниця нормативної соціомовленнєвої поведінки, що розглядається в межах прагматичної ситуації. До структури мовленнєвого акту відносять: інтенсію, іллокуцію та перлокуцію.

Термін «інтенція» запозичений американським логіком Дж. Сьорлем. У психолінгвістиці інтенція кваліфікується як керівна сила у сфері свідомості й мислення людини, що впливає на пропозиційний компонент внутрішньої програми мовлення, вибір стилю, способу здійснення програми шляхом переведення її у вербальну форму. Структура інтенції, на думку лінгвістів, містить такі складники:

1) сформоване на підставі мотиву осмислене бажання домогтися певного немовленнєвого ефекту;

2) усвідомлення необхідності здійснити відповідні мовні дії для досягнення цього наміру;

3) конкретну мотивацію мовленнєвої дії як поштовх до здійснення комунікативного акту.

Іллокуція – втілення у висловлюванні, породжуваному в процесі мовленнєвого акту, певної комунікативної інтенції, комунікативної мети, що надає висловлюванню конкретної спрямованості.

Перлокуція – наслідки впливу іллокутивного акту на конкретного адресата чи аудиторію.

Зважаючи на те, що комп'ютерні тексти є досить специфічними, при перекладі перекладач стикається з необхідністю розкриття певних іншомовних фахових реалій засобами української мови. Ця процедура також вбачає пошук певних схожостей у галузевих термінах та їх переклади. Більш того, варто наголосити, що переклад фахового тексту (а тим паче комп'ютерного) вимагає повного розуміння з боку перекладача, пошук самої суті, адже механічний переклад може привести до грубих помилок у перекладі.

У контексті цього треба говорити про певну інтертекстуальність, тобто «міжтекстевість», оскільки текст завжди є складником широкого культурного тексту, що полягає у явному наслідуванні чужих стильових властивостей і норм.

Український еквівалент, функціонуючи у певній фаховій мові, також є терміном, а, отже, повинен відповідати основним характеристикам терміна, до яких, як наголошує Т.Р. Кияк,

відносяться: відсутність синонімії в одній галузі, обмеження багатозначності, точність і повнота терміна, відсутність експресивності, евфонія, оптимальний рівень інтернаціоналізації та, особливо, вмотивованість термінів, яка є актом відображення однієї або багатьох ознак предметів у його назві засобами мови, показником “виправданості” найменування [5, с. 33-34].

Способами перекладу термінів, як наголошує Є.М. Єнікєєва [3], є транслітерація/транскрипція, транскодування, калькування, а також описовий та еквівалентний переклад [3, с. 54-59].

Також є декілька типів перекладацьких стратегій для ефективної передачі змісту:

Це такі стратегії, як доместикація та форенізація. Американський перекладач Л.Венуті був першим, хто запропонував терміни перекладацьких стратегій «форенізація» та «доместикація». Згідно з Венуті, доместикація робить акценти на культурних цінностях мови перекладу, скорочують оригінал тексту, тим самим «автор наближається до читача» [6]. Форенізація – це зворотній процес, коли акценти робляться на збереженні іншомовних культурних традицій, тим самим «читач наближається до автора» [6]. У широкому розумінні очима читача, доместикація є найбільш бажаною перекладацькою стратегією, бо вона робить текст більш легким та прозорим для розуміння.

Висновки:

1. У данній статті було розглянуто перекладацькі стратегії перекладу, способи перекладу текстів у галузі інформаційних технологій, та термінів, що з ними поєднані.

2. Було прийнято спроби аналізу та класифікації цих термінів.

Безумовно, для успішного перекладу перекладач повинен бути обізнаним у галузевих та вузькогалузевих текстах, повинен шукати ту саму єдність та взаємопов'язанність текстів у мові перекладу та мові оригіналу, вміло застосовувати дві схожі між собою стратегії форенізації та доместикації на свій власний розсуд та в межах своєї професійної компетенції.

Література:

1. Бархударов Л.С. Уровни языковой иерархии и перевод. – Тетради переводчика., 6 вып с. 3
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. – К.: Академія, 2004. – С.18-25
3. Єнікєєва Є.М. Особливості перекладу комп'ютерних термінів на українську мову // Науковий вісник. – Суми: Вид-во СумДУ. – 2001. – № 5. – С. 54 – 59
4. Карасік В.И. О типах дискурса // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: Сб. науч. тр. Волгоград: Перемена, 2000 – С. 5-20
5. Кияк Т.Р. Про засади формування сучасної української термінології // Тези доп. міжнар. наук. конф. “Пробл. української науково-технічної термінології”. – Львів.: Вид-во Львів. політех. ін-ту. – 1993. – С. 33 – 34
6. Venuti, L. The Translator's Invisibility / L. Venuti. – London, New York: Routledge, 1995.

Вертій О. С.

Словотвір у сучасній німецькій мові

Національний технічний університет «Харківський

політехнічний інститут», Харків

Науковий керівник: викладач Додова Ф.С.

Зараз, знаходячись в центрі розвитку науково-технічного прогресу та інформаційних технологій, ми навіть не уявляємо, як це впливає на всі мови, носії яких, без сумніву, є членами інтеграції вище названих процесів. З'являються нові слова, створюються інші значення, суспільство розвивається безперервно з розвитком науки. Оскільки, головною знаковою системою науки є все ж таки мова, розвивається і її словниковий склад, до того ж виникає потреба в інших словах, яку можна задовольнити не тільки створенням нового слова, а зміною і розширенням своїх значень. Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується підвищеною цікавістю до вивчення словотвору у призмі синхронії та діакронії. Піднімаються питання про статус словотворчих одиниць, про словотворчі значення.

Актуальність даної публікації полягає в тому, що знання законів, способів і засобів словотворення не тільки сприяє огляду всього кола лексики тієї чи іншої мови в теоретичному плані, але має і безпосередньо практичне значення для оволодіння нерідною мовою.

Мета роботи – розгляд способів словотворення іменника, прикметника і дієслова у сучасній німецькій мові.

За Кочерганом М.П. **термін словотвір** вживається у двох значеннях:

«1) утворення слів, що називаються похідними і складними, на базі однокореневих слів, якими вони мотивовані, тобто виводяться з них за значенням і за формою, за наявними в мові моделями (зразками) за допомогою афіксації, словоскладання, конверсії (переходу з однієї частини мови в іншу) та інших формальних засобів;

2) розділ мовознавства, який вивчає способи творення нових слів.» [4, с.284]

Щоб зрозуміти, як саме функціонує словотвір, розглянемо для початку структурні відношення, що складаються зі словотворчих засобів мови. У словотвірному аналізі німецької мови центральним поняттям є морфема – мінімальна значуща одиниця лексеми. Всі морфеми німецької мови поділяються на лексичні (тобто словотворчі) і граматичні. Останні спостерігаються в складі граматичних форм у вигляді суфіксів (суфікси числа), префіксів і флексій (наприклад, флексія від Genetiv) і т.д. Найголовнішою морфемою, яка утворює словотвірне гніздо, є безумовно корінь. [5, с.170]

Так як і кожна мова, німецька – відрізняється своєю власною системою словотвору, відмінну від інших мов. У системі словотвору розрізняють засоби словотвору (словоскладання, конверсію, деривацію, аббревіацію) та моделі словотвору.

Словотвірна модель використовує засоби словотвору і характеризується конкретними морфонологічними особливостями для утворення слів одного словотвірного типу. Це схема, з певними морфонологічними відмінностями, що супроводжують дериваційний акт. Словотвірна модель пов'язана із способом творення слова, яке

пов'язує відношення видового поняття до родового [8, с.356]. У межах словотвірного типу можна виділити ряд моделей.

За класифікацією відомого мовознавця М. Д. Степанової, виділяємо 8 основних моделей словотвору в німецькій мові [7, с.98].

1. Модель кореневих слів

Творення цієї моделі полягають у неподільності коренів на морфеми, але слова утворені з таких моделей можуть бути непохідними.

wandern → *wander* + *die Schuhe* = *die Wanderschuhe* -
туристичне взуття;

laufen → *lauf* + *die Schuhe* = *die Laufschuhe* – взуття для бігу;

fahren → *fahr* + *der Schüler* = *der Fahrschüler* – учень в
автошколі.

2. Модель безафіксного (імпліцитного) словотвору

Коли йде мова про дану модель, слід зазначити, про перехід частин мови, з однієї в іншу, існування однієї і тієї ж основи але в різних умовах, без використання афіксів. У такому випадку відбуваються внутрішні зміни слова, що стосуються наприклад умлаута чи внутрішньої флексії.

binden → *das Band* – стрічка;

krank → *kränken* – ображати/хворіти.

3. Префіксальна модель

Даний тип моделі є одним з найпоширеніших та тим, що можна легко визначити, оскільки передбачає додавання словотворчого афікса – префікса, до передньої частини основи слова, надаючи слову

певної категорійної ознаки (посилення, заперечності, зміни стану і т.д).

-un → *das Unglück* – нещастя;

-miss → *der Misserfolg* – невдача.

4. Суфіксальна модель

Передбачає додавання словотворчого афікса – суфікса, після продуктивної основи, та надає відповідній лексичній одиниці під більш охоплюючої семантики чи категорії (наприклад: *-er* позначає різні відтінки значення осіб, неживі предмети, дія; *-heit* має основні значення стану з подальшими підрозділами і т.д.).

Funktion + *al* → *funktional* – функціональний;

Musik + *alisch* → *musikalisch* – музикальний.

5. Модель префіксально-суфіксального словотвору

Словотворення відбувається одночасно з приєднанням до основи слова, словотворчих афіксів: префікса та суфікса, який виступає засобом оформлення слова разом із закінченням:

ausgestirnt → *aus+gestirn+t* – рясно встелений зорями (на небі);

geblümt → *ge+blüm+t* – квітчастий (про тканину).

5. Модель основ з напівпрефіксами та напівсуфіксами

Аналізуючи дану модель, можемо сказати, що вона розглядає складні слова, які відрізняються певними особливостями, адже складовою таких лексем є напівафікси, які входять до основи слова, але важливо зауважити, що вони є самостійною одиницею, оскільки компоненти основи наближаються за своєю функцією до суфікса, або префікса, звідси і назва «напівпрефікс», «напівсуфікс» .

Unter+tan → *der Untertan* – підданий;

Nach+fahr → *Nachfahr* – нащадок.

6. Словоскладання

Словоскладання – це спосіб словотвору, що властивий всім індоєвропейським мовам, коли складне слово утворюється шляхом поєднання декількох слів чи основ слів. [2, с.72]

das Teil + nehmen → *teilnehmen* – брати участь;

der Betriebs+kontrolle → *Betriebskontrolle* – контроль в експлуатації;

die Anlage+vermögen → *Anlagevermögen* – активи.

Отже, одним з найголовніших засобів збагачення лексичного складу мови є словотвір, до якого сотні років прикута увага мовознавців. Він розглядається як і синхронії та діакронії, використовуючи різні засоби і способи словотвору, останні включають в себе словотвірні моделі. Проаналізувавши основні моделі словотвору німецької мови, що наведені вище, на прикладі іменника, прикметника та дієслова, можемо стверджувати, що система німецького словотвору є достатньо розвиненою, через велику кількість афіксацій, присутній тільки у даній мові. Але, найпоширенішим способом творення слів у німецькій мові, все ж таки, є словоскладання.

Література:

1. Башук Н. Складні іменники в німецькій мові та способи їх перекладу українською [Електронний ресурс] / Н. Башук. – Режим доступу: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/23195/1/.PDF>

2. Володіна Т. С., Радзійон В. М., Київський національний лінгвістичний університет. Словоскладання іменників у німецькій та українській мовах.: м. Київ, 2013. – 73 с.

3. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство. Підручник. – Вид.: Київ, 2006. – 289 с.

4. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник. Видання 2-ге, виправлене і доповнене / М.П. Кочерган. – Видавничий центр «Академія».: Київ, 2006. – 464 с.

5. Левицький В.В. Лексикологія німецької мови: / В.В. Левицький. – Вінниця: Нова Книга, 2014. – 390 с.

6. Новейший немецко – русский, русско – немецкий словарь / Л. Ф. Перепеченко]. – Харьков: Проминь, 2010. – 960 с.

7. Степанова М. Д. Теоретические основы словообразования в немецком языке / М. Д. Степанова, В. Фляйшер. – М. : Высш. шк., 1984. – 264 с.

8. Українська мова. Енциклопедія / [редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін.]. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.

9. <http://web.vu.lt/flf/d.katinas/files/2011/09/2016-Das-Wort-und-die-Wortbildung.pdf>

Владова О.Г.

**Засоби перекладу гри слів
(на матеріалі телесеріалу «Друзі»)**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Гра слів як виразний засіб створення комічного ефекту викликає значний інтерес в межах сучасних перекладознавчих студій. Оскільки гра слів не лише виступає стилістичним засобом, а й особливістю авторського стилю, елементом цілісної мовностилістичної картини першотвору, переклад цього зображально-виражального засобу вимагає відтворення стилістики оригіналу, що ще й ускладнюється через структурні відмінності різних мов та національну своєрідність окремого тексту.

Дослідження гри слів як об'єкту перекладу завжди привертало увагу науковців, з-поміж яких слід відзначити роботи: А. Дурманенко [2], О.П. Єрошина [3], С.А. Циркунової, [5], Р. Ambrosiani [6] та інших. Незважаючи на широке висвітлення поняття «гра слів» в перекладознавчому аспекті, в науковій літературі ще досі не існує достатньо повного опису загальних тенденцій функціонування цього явища в кінодискурсі, а з тим його перекладу, що і визначає актуальність нашої розвідки.

Мета дослідження полягає у визначенні способів перекладу гри слів, які найчастіше використовуються перекладачами під час відтворення текстового матеріалу телесеріалу «Друзі».

Розглядаючи специфіку відтворення такого складного явища як «гра слів», насамперед, необхідно визначити, що остання виступає «засобом художньої виразності, яка функціонує в мові як жарт, створений на основі полісемії, омонімії та схожому звучанні слів» [4, с. 81]. А отже, переклад каламбурів вимагає не тільки гарного знання мови, але також великого рівня ерудованості. Таким чином, головним завданням перекладача та критерієм адекватності перекладу буде створення такого каламбуру або його компенсованого відповідника, який би природно ввійшов у всю систему стилістичних і образних засобів перекладного тексту, підкорявся головній меті всього твору, не спотворював ідейно-художній характер оригіналу, адекватно відтворював його зміст, образність та стилістичне забарвлення [2, с. 490].

За твердженням О.П. Єрошина [3, с. 84] саме компенсацію варто вважати найбільш адекватним способом перекладу каламбурів. Компенсація – це спосіб перекладу, при якому елементи змісту, прагматичні значення, а також стилістичні особливості, передача яких не можлива за допомогою еквівалентного перекладу, передаються в тексті елементами іншого порядку, при цьому не обов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі [5, с. 56].

Аналізуючи гру слів з телесеріалу «Друзі», можна стверджувати, що саме компенсація виступає основним перекладацьким прийомом для відтворення майже усіх особливостей гри слів з оригіналу. Компенсацію у межах зазначеного матеріалу дослідження слід розподілити на дві групи, виходячи з основних функцій самого перекладацького прийому, а саме на: 1) компенсацію зі збереженням

техніки створення каламбуру та 2) компенсацію без збереження техніки створення каламбуру.

У випадку першої групи каламбурів, що перекладаються зі збереженням техніки їх створення, варто зазначити, що перекладач найчастіше намагається компенсувати як значення та інтенцію автора слів при перекладі, так і гумористичний ефект. Розглянемо це на прикладі:

1) *Monica: «We've got George **Stephanopoulos'** pizza!*

*Rachel: Pheebs, who's George **Snuffleupagus?***

*Phoebe: That's **Big Bird's** friend» (7, season 1, episode 4).*

2) *Моніка: «У нас піцца Джорджа **Стефанополоса!***

*Рейчел: Фібс, і хто такий **Стефленагус?***

*Фібі: О, то **птах високого польоту**» (1, season 1, episode 4).*

У наведеному прикладі перекладач не зберігає оригінальний каламбур, що ґрунтується на обіграванні звучання власного імені зі звучанням загального слова, а саме *Stephanopoulos'* з *Snuffleupagus*, коли останнє слово має значення *нюхати наркотики*, однак він створює каламбур на основі наступного речення у висловлюванні, замінюючи власну назву-прізвисько одного з героїв на сталий вираз, а саме *Big Bird* на *птах високого польоту*, тим самим компенсуючи оригінальну гру слів.

Що стосується другої групи, то вона охоплює ті каламбури, що створенні на основі фонетичних особливостей мови оригіналу. У такому випадку перекладач намагається зберегти хоча б інтенцію автора, втрачаючи при цьому всі інші риси фонетичних каламбурів, наприклад:

1) *Monica: «What would you do if you were **omnipotent**?*

Joey: Probably kill myself.

Monica: Excuse me?

Joey: If little Joey's dead, then I got no reason to live.

*Ross: Joey, **omnipotent**.*

*Joey: **You are? Ross, I'm sorry**» (7, season 1, episode 4).*

2) *Моніка: «Джої, щоб ти захотів, якби мав **три бажання**?*

Джої: Мабуть би повісився.

Моніка: Не зрозуміла?

Джої: Якщо я бажатиму тільки трьох, то навіщо мені жити?

Росс: Джої, чарівні бажання.

Джої: А, казка» (1, season 1, episode 4).

У наведеному прикладі перекладач, не знайшовши фонетичного відповідника каламбуру в оригіналі, який формується на основі гри таких слів як: *omnipotent* та *impotent*, компенсує гумористичний ефект за допомогою повної компенсації діалогу, однак стилістичний прийом фонетичної гри слів повністю втрачається.

Окрім компенсації перекладачі іноді використовують такі способи перекладу як опущення та калькування. Проаналізуємо деякі з прикладів застосування зазначених прийомів:

1) *Monica: «That was in high school. How can it still bother you? –*

*Rachel: Oh, yeah, you're right, **Moni-cow**.*

Monica: Okay, I hear you.

Rachel: Why do you have to go out with Chip?» (7, season 4, episode

2).

2) *Моніка: «Це було ще в школі. Невже ти досі ображена?*

Рейчел: Чому з-поміж усіх ти вибрала саме Чіна?» (1, season 2, episode 2).

У цьому прикладі частина імені *Monica*, а саме останній склад - *ca* формує фонетичний каламбур зі словом *cow*. Таким чином, автор висловлювання намагається демонстративно образити співрозмовника, вказавши на надлишкову вагу героїні у школі. Однак під час перекладу цей каламбур опускається, що призводить до втрати гумористичного ефекту оригіналу.

Розглянемо приклад використання калькування при відтворенні гри слів:

1) *Chandler: «I can handle it. “Handle” is my middle name. Actually, it’s the middle part of my first name (7, season 3, episode 13).*

2) *Чендлер: А я можу. «Можу» - моє друге ім'я. Якщо бути точним, це друга частина мого першого імені» (1, season 3, episode 13).*

Чендлер заявляє, що він може вирішити проблеми, що виникли (герої заблукали на шляху до гірськолижного схилу, і в їх машині закінчився бензин), тому що справлятися з труднощами йому на роду написано: слово *handle* (одне зі значень «справлятися, залагоджувати») міститься в середині його імені *Chandler*. Українському глядачеві залишається тільки гадати, чому ж *можу* – друга частина першого імені Чендлера. Тут не тільки загублена сама гра слів, але і її сенс.

Таким чином, проаналізувавши основні способи передачі гри слів з телесеріалу «Друзі» у перекладі, слід висновувати, що найбільш вдалим та адекватним прийомом відтворення ключових

змістовних та стилістичних особливостей каламбуру виступає компенсація, в той час як опущення та калькування варто використовувати в окремих випадках, адже останні здатні елімінувати не лише гумористичний ефект оригіналу, але й недостовірно передати увесь зміст висловлювання у цільовій мові.

Література:

1. Друзі онлайн [Електронний ресурс] // українською. – Режим доступу до серіалу : <http://friends-online.co/ukr/>
2. Дурманенко А. Каламбур як проблема перекладу (на матеріалі роману Любка Дереша «Культ» та його перекладу французькою мовою) / А. Дурманенко // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – С. 487-498.
3. Ерошин А.П. Англоязычный каламбур как объект межъязыковой передачи (на материале телесериала «теория большого взрыва») / А.П. Ерошин // Вестник МГОУ. Серия «Лингвистика». – М., 2013. – Вып. 3. – С. 78-87.
4. Карпухина Т.П. Игра слов и морфемный повтор: комическое «состязание» смыслов в словах с общей морфемой (на материале английской художественной прозы) // Вестник ВГУ. Серия : «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – Хабаровск, 2007. – Вып. 1. – С. 81-89.
5. Циркунова С.А. Использование приёма компенсации при переводе игры слов / С.А. Циркунова // Перевод : традиции и современные технологии (сборник статей) / [под ред. И.И. Убина]. –

М. : Всероссийский центр переводов научно-технической литературы и документации, 2002. – С. 32-41.

6. Ambrosiani P.A Russian Tail? On the Translation of Puns in Lewis Carroll's Alice's Adventures in Wonderland / P. Ambrosiani // Humour in Language. Textual and Linguistic Aspects / Anders Bengtsson & Victorine Hancock. – 2010. – С. 30-63.

7. Friends online [Електронний ресурс] // англійською. – Режим доступу до серіалу : <http://friends-online.co/eng/>

Вовк В.А

**Семантичний потенціал стилістично нейтральних слів в
англійській мові**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Науковий керівник Голікова О.М

Актуальність теми обумовлена необхідністю розглянути семантичні і функціональні характеристики стилістично нейтральних слів (СНС) та їх семантичний потенціал в англійській мові як найбагатшого джерела поповнення фахової термінології. Актуальною залишається низка питань, пов'язаних з визначенням, ознаками та місцем терміна у фаховій мові зокрема. У своїх роздумах ми спираємось на здобутки провідних лінгвістів Г.О. Винокура, В.П.

Даниленка, Р.І. Дудка, Т.Р. Кияка, В.М. Лейчика, Д.С. Лотте, Т.І. Панько, О.О. Реформатського, Е.Ф. Скороходька, О.В. Суперан та ін.

Мета роботи – дослідити лексико-семантичні властивості стилістично нейтральних одиниць та розглянути потенціал термінотворення на їхній основі.

Об’єкт дослідження – стилістично нейтральні слова в англійській мові.

Предмет дослідження – семантичний і функціональний аспект стилістично нейтральної лексики.

Головні завдання дослідження це:

- 1) Дослідити лексико-семантичні властивості нейтральної лексики.
- 2) Виділити полісемантичні властивості стилістично нейтральних слів та їх контекстне подання в англійській мові.
- 3) Проаналізувати семантико-функціональні особливості стилістично невизначеної лексики.
- 4) Окреслити перспективи термінотворення на основі стилістично нейтральних слів.

Згідно стилістичної класифікації, запас слів англійської мови може бути приблизно розділений на три нерівномірні групи: літературні слова, слова нейтральної лексики та розмовні слова. Нейтральний шар лексики має універсальний характер. Це означає, що він не обмежується у використанні, оскільки нейтральні слова не мають стилістичних допоміжних значень, в результаті чого вони можуть функціонувати у будь-якій комунікативній ситуації без будь-яких обмежень [3, с. 25]. Крім того, нейтральні слова

використовуються в усіх стилях будь-якої мови і в усіх сферах людської діяльності, оскільки вони складають основну частину англійської лексики. Більш того, запас нейтральних слів є гарним джерелом створення нових значень.

Багатство нейтральних слів часто ігнорують. Це відбувається через їх непомітний характер. Але треба зауважити, що їхня здатність набувати нових значень і створювати нові стилістичні варіанти досить дивовижна. Ця продуктивна можливість нейтрального шару англійської мови множитья характером самої мови. Вважається, що більшість нейтральних англійських слів мають односкладовий характер, оскільки в процесі розвитку від староанглійської до сучасної англійської мови більшість частин мови втратили свої суфікси [2, с. 73]

На відміну від усіх інших груп, нейтральну групу слів не можна розглядати як ту, що має особливе стилістичне забарвлення, в той час як літературні та розмовні слова мають певне стилістичне забарвлення. Таким чином, емоційно забарвлені слова протиставляються емоційно нейтральним. [6, с. 209].

На перший погляд розуміння лінгвістичного поняття «значення», здається, не представляє ніяких труднощів. Наукове визначення, однак, було проблемою нескінченних дискусій. Кожне смислове слово природної мови містить певну інформацію. Ця інформація може бути основною, денотативною, додатковою, або конотативною [6, с. 5]. Більшість слів в англійській мові мають тільки денотативну інформацію та є стилістично нейтральними. Це зовсім не означає, що вони не можуть бути використані з певною стилістичною

метою. Практично будь-яке слово, залежно від свого контексту, може набувати певних допоміжних значень [11, с. 16–17, с. 25: 16]. Таким чином, лексичне значення нейтрального слова може бути проаналізовано як включення денотативної складової (яка представляє узагальнене відображення об'єкта) і конотаційної складової (що відображає деякі додаткові вторинні характеристики денотату) [7, с. 3–4].

Необхідно додати, що стилістичні орієнтири та емоційні заряди тісно пов'язані і, у певній мірі, взаємозалежні [10, с. 167]. Як правило, стилістично забарвлені слова мають значний емоційний заряд. Це можна довести, порівнюючи стилістично забарвлені слова з їх нейтральними синонімами. Розмовне слово *mummy* є більш емоційним, ніж нейтральне *mother*; сленгове слово *mum*, безсумнівно, більш виразне, ніж його нейтральний дублікат. Наступні приклади пояснюють це:

*“It was impossible not to see that Mrs Strickland was an excellent housekeeper. And you felt sure that she was an admirable **mother**”* [4, с. 35].

" Неможливо було не побачити, що пані Стрікленд була відмінною домогосподаркою. І ви відчували впевненість, що вона була чудовою **матір'ю**".

*“Can I come in, **mummy**?”* [5, с. 186].

" Чи можна мені зайти, **матусю**? "

*“I say, **mum**, there’s a whole crowd going on to Maidenhead to dine and dance, and they want Tom and me to go too. You don’t mind, do you?”* [5, с. 151].

"Я говорю, мам, є ціла компанія, які збираються в Мейденхед, щоб пообідати і потанцювати, і вони хочуть, щоб ми з Томом теж пішли. Ви не заперечуєте, чи не так?"

Було відзначено, що нейтральні слова є основним джерелом полісемії. Полісемія - це здатність мовної одиниці мати кілька значень [9, с. 4]. Це нейтральний запас слів, який є таким плідним у створенні нових значень. Будь-яке значення в англійській мові і кожна відмінність у значенні визначається або формою самого слова, або контекстом, тобто його синтагматичними відношенням в залежності від позиції в розмовному ланцюжку. Єдність двох граней лінгвістичного знаку - його форми і змісту - зберігається в його лексико-граматичному варіанті [1, с. 51]. Всі лексико-граматичні варіанти нейтрального слова разом утворюють його семантичну структуру або семантичну парадигму. Іншими словами, семантична структура слова є організованим цілим, що складається з повторюваних значень і відтінків змісту, де певний звуковий комплекс може сприйматися в різних контекстах, разом з емоційними, стилістичними та іншими побіжними значеннями.

Отже, стилістично нейтральні слова утворюють спільне ядро або основну частину словника. Вони характеризуються високою повторюваністю, оскільки нейтральні слова не залежать від сфери спілкування, тобто нейтральні слова не мають стилістичних конотацій і підходять для будь-якої комунікативної ситуації. Це означає, що нейтральні слова не мають обмежень у сфері використання. Більш того, здатність нейтральної лексики набирати

нові значення і генерувати нові стилістичні варіанти часто є досить дивовижною.

Нейтральні слова також можуть бути проаналізовані з точки зору їхнього семантичного потенціалу в межах фахової термінології. Наприклад, для цієї статті ми обрали термінологію охорони довкілля.

Однослівні терміни й термінологічні словосполучення утворюються на основі загальноживаної лексики [8, с. 101]. Саме загальноживані слова, частіше за все семантично нейтральні, наповнюються науковим змістом і стають термінами, а отже – джерелом формування галузевої термінології. Процес переходу загальноживаного слова в термінологічне відбувається завдяки спеціалізації значень слів, які в певних контекстах втрачають своє первинне значення і набувають спеціалізованого, тобто здійснюється процес їх термінологізації, що переважно будується на метафоричному або метонімічному перенесенні. На основі загальноживаних слів формуються терміни, які за способом утворення поділяємо на чотири типи. Перший тип представлений термінами, які виражають категорійні поняття охорони довкілля. Основою для їх утворення є загальні явища та предмети побуту. Термінологічна ознака таких слів зумовлена понятійним змістом – науковим поняттям. Вона розвивається на основі семантичного компонента, який є загальним і для терміна-знака. Безперечно, наукове поняття та повсякденне поняття не збігаються, однак останнє ніби вливається в термінологічне (наукове) поняття і в певних ситуаціях може знову проявитися [13, с. 51]. До цього типу відносимо базові терміни охорони довкілля, як-от air (повітря), water (вода), soil

(грунт), pollution (забруднення), protection (охорона) тощо. Терміни другого типу утворюються на основі полісемічного слова, з якого термінологічне значення виокремлюється завдяки метафоричному перенесенню нетермінологічного значення [13, с. 52]. Таким чином, термін диференціює своє значення за допомогою нових семантичних ознак: greenhouse effect – парниковий ефект, bucket elevator – черпаковий елеватор, coffin – тара для перевезення радіоактивних речовин, cooling pond – охолоджувальний ставок, molecular sieve – молекулярне сито тощо. Терміни третього типу також утворені на основі полісемічного слова, однак їхнє термінологічне значення розвинулося як лексико-семантичний варіант на основі метонімічного перенесення. Перенесення за суміжністю сприяє віддаленню термінованого слова від первинного (вихідного) смислу [13, с. 53]. Таким чином, втрачається інтегральний семантичний компонент: abolition – ліквідація, transparency – прозорість, impermeability – непроникність тощо. Четвертий тип термінів представлений однозначними словами, які входять до складу термінологічних словосполучень [13, с. 55]: air cleaning – очищення повітря, dust collector – пилозбирач, groundwater flow – потік підземних вод, storage container – посудина для зберігання тощо. В однозначних термінах семантична структура розвивається в напрямі термінологізації шляхом не семантичної деривації, а простого перенесення назви із загальноповсякденного на наукове поняття. При цьому жодних суттєвих змін у семантичній структурі слова-терміна не відбувається, окрім збігу слова й терміна за формальною та змістовою структурою [13, с. 55]: river – ріка, forest – ліс.

Як слушно зазначає О.В. Суперанська, термінологічна номінація завжди виступає вторинною щодо загальної номінації. У загальноповживаній мові майже все вже названо, проте в спеціальних сферах постійно потрібні нові назви [12, с. 82]. Семантично нейтральна лексика має значний потенціал утворення нових термінологічних одиниць.

Література:

1. Arnold I. V. The English Word / Irina V. Arnold. – М. : Vysšaja Škola, 1986. – 295 p.
2. Galperin I. R. Stylistics / Ilya R. Galperin. – М. : Higher School, 1977. – 332 p.
3. Kukharenko V. A. A Book of Practice in Stylistics / Valeriia A. Kukharenko. – Vinnytsia : Nova Knyha, 2000. – 160 p.
4. Maugham W. S. The Moon and Sixpence / William Somerset Maugham. – М. : Progress Publishers, 1969. – 240 p.
5. Maugham W. S. Theatre / William Somerset Maugham. – М. : Manager, 2002. – 304 p.
6. Rayevska N. M. English Lexicology / Nataliia M. Rayevska. – К. : Vyshcha Shkola, 1971. – 335 p.
7. Гольдман А. А. Опыт исследования стилистических потенций нейтральных слов (на материале имен существительных английского языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Альбина Абрамовна Гольдман. – М., 1977. – 18 с.

8. Гороть Є.І. Лексикологія сучасної англійської мови : [курс лекцій] / Є.І. Гороть. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 144 с.

9. Димова С. Н. О полифункциональности слова с широким значением (на материале английского существительного way) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / С. Н. Димова. – М., 1972. – 22 с.

10. Звегинцев В. А. Семасиология / Владимир Андреевич Звегинцев. – М. : Изд-во МГУ, 1957. – 320 с.

11. Методичні вказівки до семінарських і практичних занять із стилістики англійської мови / [О. П. Воробйова, Л. Ф. Бойцан, Л. В. Ганецька та ін.]. – К. : КДЛУ, 1997. – 77 с.

12. Суперанская А.В. Общая терминология: вопросы теории / А.В. Суперанская, Н.В. Подольская, Н.В. Васильева. – М. : Либроком, 2012. – 248 с.

13. Цаголова Р.С. Лексико-семантические особенности политико-экономической терминологии / Р.С. Цаголова. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1985. – 146 с.

Гапанець В.І.

**Науково-популярний текст в транслатологічній
класифікації типів текстів**

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», Харків

У зв'язку з науково-технічним прогресом і розвитком науки, сучасній людині відкрився доступ до знань з різних галузей і сфер життя. Це спричинило виникнення ще більшого інтересу людей до того чи іншого предмету знань, а також бажання отримати найбільш точну, детальну і об'єктивну інформацію про нього. Відповідно, результатом цього інтересу є звернення до наукових джерел, систематизованість і доказовість яких викликає довіру у критично налаштованої аудиторії.

Водночас, як відомо, науковий стиль викладу має такі мовні властивості, які нерідко ускладнюють сприйняття. Сухість і стислість викладу, велика кількість вузькоспеціальної термінології можуть стати перешкодою для розуміння реципієнтом тексту наукової спрямованості. Тому обрана нами тема є **актуальною**, адже дозволяє подолати ці труднощі завдяки популяризації наукових робіт, покликаної відповісти пізнавальним потребам суспільства і виконує, головним чином, просвітницьку функцію.

У фокусі нашого дослідження знаходиться науковий дискурс, репрезентований науково-популярними текстами.

Наукова новизна обумовлена тим, що проблематика цієї роботи для України є досить новою і мало вивченою, тому

дослідження дає можливість ознайомитися з цією темою більш докладно і надає перспективи для подальшого, більш детального її вивчення в майбутньому.

Задля популяризації наукового знання серед широкої аудиторії слугує переклад. В цьому випадку метою перекладача є передача всіх особливостей науково-популярного тексту без втрат інформативності. Здійснення цього завдання передбачає всебічний аналіз функціонально-стилістичних особливостей науково-популярного тексту, враховуючи труднощі, що виникають.

Мета статті – визначити місце науково-популярного тексту у транслатологічній класифікації типів текстів.

З позиції сучасної лінгвістики науковий текст розглядають як засіб пізнання й опису дійсності, як спосіб знакової матеріалізації знань і передачі їх від людини до людини, від покоління до покоління, як інструмент взаємодії, як засіб втілення культури та моделі світу [3].

Науково-популярний підстиль, який цікавить нас в роботі, як правило, розглядається в рамках наукового стилю, але його можна охарактеризувати як змішання елементів наукового і художнього стилів, а значить однією з основних його функцій є передача інформації.

Набір домінуючих ознак тексту має найбільше значення для транслатологічної класифікації типів текстів, які будуть перекладатися певним чином. Тому, сьогодні існує кілька транслатологічних класифікацій.

Насамперед дослідники в цій області стали виділяти комунікативну функцію тексту, при цьому вказуючи на необхідність її збереження при перекладі, наприклад, П. Ньюмарк, В.Н. Комісарів, А. Людсканов, Л.К. Латишев та інші.

Пітер Ньюмарк, спираючись на свій дослідницький досвід і поклавши в основу роботу К. Бюлера, що описує функції мови, запропонував розділити всі тексти на основі їхньої комунікативної функції на 3 групи:

- тексти з експресивною функцією;
- тексти з інформативною функцією;
- тексти з апелятивною функцією [4].

Проте, перша розгорнута транслатологічна класифікація текстів була розроблена дослідником Катаріною Райс на початку 1970-х рр. За визначенням вченого, транслатологічна класифікація – це «типологія текстів, що відповідає вимогам процесу перекладу і поширюється на всі типи текстів, які зустрічаються в практиці, є, таким чином, непорушною передумовою об'єктивної оцінки перекладів» [2, с. 202].

Розглянувши можливості комунікативного, емпіричного і лінгвістичного підходу, Райс запропонувала спиратися на комунікативну функцію тексту і враховувати джерело, реципієнта і тип переданої текстом інформації. Відповідно до цього вона розділила тексти на чотири основні групи, не спростовуючи при цьому можливість межових випадків:

У першу групу входять інформативні тексти. Вони створюються автором або авторами для широкої аудиторії. Їхня комунікативна

функція і, отже, мовне оформлення визначається насамперед предметом опису.

До другої групи входять експресивні тексти. Вони орієнтовані на певного реципієнта. Ці тексти так само передають інформацію на певну тему, але мовне оформлення має авторський стиль та індивідуальний характер, згідно з комунікативною функцією текстів такого роду.

Третю групу складають оперативні тексти. Вони створюються одним або декількома авторами і завжди присвячені певній темі. У цих текстах використовуються спеціальні мовні засоби, які найбільше впливають на реципієнта.

До наступної групи входять аудіомедіальні тексти. За своєю комунікативною функцією тексти цього типу належать до однієї з трьох вище перелічених груп, але їх оформляють, враховуючи застосовувані технічні засоби, які виступають в комбінації з невербальними текстовими елементами - зображальними засобами, жестами, музикою та ін. [5]

На основі класифікації Катаріни Райс виник її трохи більш розгорнутий і трохи змінений варіант лінгвіста І.С. Алексеєвої, яка створила транслатологічну класифікацію типів текстів, ґрунтуючись на видах інформації. Така необхідність обліку видів інформації визначається тим, що текст, виконуючи своє комунікативне завдання, несе читачеві певну інформацію, і кожен її вид оформляється з допомогою усталеного певного набору засобів.

Отже, І.С. Алексеєва виділила наступні релевантні параметри для створення класифікації типів тексту, яка орієнтована на переклад:

комунікативне завдання, характер джерела і характер реципієнта, вид переданої текстом інформації, об'єктивна міра транслатології тексту як вторинної.

Оскільки кожен текст представляє складне утворення, і суворе розмежування за рубриками було б неминучим спотворенням реальної картини, вона представила значущі ознаки текстів у вигляді таблиці. Самі ж тексти були сформовані в ході вербальної комунікації. І.С. Алексєєва так само врахувала у своїй класифікації як письмові, так і усні тексти. Згідно з переважаючим в тексті видом інформації, всі тексти розділилися на 4 групи:

1. Примарно-когнітивні тексти: науковий, науково-популярний, науково-навчальний, оголошення, музикознавчий, філософський, мистецтвознавчий, документи, діловий лист. Для них характерні групове, дуже рідко колективне джерело, груповий або колективний реципієнт.

2. Примарно-оперативні тексти: реклама, закон, інструкція, проповідь, рецепт. Джерело колективне або групове, реципієнт, в основному, колективний.

3. Примарно-емоційні тексти: публічна мова, жалобне оголошення, некролог, мемуарний текст, белетристика. Джерело переважно колективне, хоча іноді спостерігаються окремі ознаки індивідуального джерела, аудиторія, в основному, широка. Виняток становить особистий лист, в якому і джерело, і реципієнт індивідуальні.

4. Примарно-естетичні тексти: художній текст, художня публіцистика. І джерело, і реципієнт індивідуальні [1].

Як ми бачимо, домінуюча інформація не завжди правильно визначає комунікативне завдання тексту. Однак, як вже не раз підкреслювалося, транслатологічна класифікація типів тексту, тобто класифікація, орієнтована на переклад, вважає найважливішим не екстралінгвістичні параметри комунікації, а їхнє лінгвістичне оформлення, яке здійснюється мовними засобами відповідно до виду інформації, що міститься в тексті.

Отже, можна зробити висновок, що, з точки зору транслатологічної типології П. Ньюмарка, науково-популярний текст відноситься до текстів з інформативною функцією, тому що головна комунікативна функція цього тексту – це повідомлення інформації читачеві. За транслатологічною класифікацією К. Райс, цей текст можна віднести до інформативного. Згідно з класифікацією І.С. Алексєєвої, науково-популярний текст відноситься до примарно-когнітивних текстів.

Тобто, при перекладі науково-популярних текстів слід враховувати насамперед їхню функціональну специфіку, яка визначається інформаційною насиченістю. Відтак при відтворенні цього типу текстів засобами цільової мови однією з основних вимог є націленість перекладу на еквівалентне відтворення інформаційно-змістової домінанти тексту повідомлення. При цьому адекватного відображення у тексті перекладу вимагає також ставлення продуцента дискурсу до подій та реалій, про які йдеться у тексті повідомлення.

Еквівалентність перекладу науково-популярного тексту може бути різного рівня. Основними вимогами для визнання перекладу

еквівалентним тексту оригіналу є адекватна передача повідомлення тексту оригіналу, досягнення мети тексту, адекватна передача ситуації та ставлення автора до подій у тексті.

Література

1. Алексеева И.С. Транслатологические типы текста. Опыт классификации. Ч. II / И.С. Алексеева. // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 9. Филология. Востоковедение. Журналистика. – 2008. – №3.1. – С. 32 – 40.
2. Райс К. Классификация текстов и методы перевода // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – С. 202 – 228.
3. Хомутова, Т. Н. Научный текст: лингвокогнитивный подход / Т. Н. Хомутова. // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Лингвистика. – 2009. – № 25. – С. 61 – 73.
4. Newmark, P. A Textbook of Translation / P. Newmark – Hertfordshire: Prentice Hall, 1988. – 290 с.
5. Reiss K. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft. / K. Reiss – Wien: Wiener. Verlag, 2000. – 273 S.

Гребенюк О. С.

**Глобалізація медичної термінології як частина
інтеграційних змін в сучасному суспільстві**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Постановка проблеми: Науково-технічна революція ХХ століття привела до інформаційного вибуху, наслідком якого став істотно прискорений і збільшений потік інформації, смисловим ядром якої є терміни. Не стала винятком у цьому плані і медична термінологія. Термінологія як відображення професійної діяльності людини в тій чи іншій галузі знань закріплює отриману в результаті цієї діяльності інформацію в системі мовних знаків, створюючи уявлення про один з фрагментів наукової картини світу. Розширення контактів фахівців-медиків різних країн робить необхідним найбільш повне володіння термінологією для професійного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій англomовних фарм-текстів показує, що проблема перекладу медичної термінології пов'язана з проблемою відтворення лексики, кліше, формул, аббревіатур, латинських словосполучень, де головною метою є точність і зрозумілість для лікарів, фармацевтів, пацієнтів. Варто зауважити, що найбільш розгалужену класифікацію термінів взагалі надає Карабан В. І. Проблемою перекладу та упорядкування медичної термінології займаються Снежик О. П., Бондар Ю. О. Термінологію фахових мов ґрунтовно досліджували українські вчені Карабан В. І., Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д., Чередниченко О. І. [2].

Глобалізація в медицині – процес перетворення медицини в явище глобального, загальнолюдського плану. У сферу медицини залучені не тільки фахівці-медики, а й парамедики, журналісти, політичні діячі. Захворювання істотно впливають на всі сторони життя людей. Медицина стає одним з найбільш потужних механізмів впливу на охорону здоров'я людей, що обумовлює зростаючу потребу в медичному перекладі високої якості і визначає **актуальність** даної роботи.

Катастрофічне зростання числа шкідливих речовин в середовищі і зростаючі «реакції» мікробного світу на антибіотики призводять до швидкого зростання числа невідомих людству захворювань і різкого ускладнення їх природи: СНІД, зростання частки онкології, епідемія туберкульозу, нові захворювання (пташиний грип, свинячий грип) та ін.

Метою дослідження є виявлення специфіки перекладу медичних англійських термінів на українську мову. Для досягнення поставленої мети у цій статті визначенні такі **завдання**: спроба аналізу найбільш складних проблем, що виникають на шляху створення глобальної мови медицини; перспектив розвитку цієї мови, а конкретніше, медичної лексики, в епоху глобалізації; визначити поняття «медичний термін»; розглянути труднощі, з якими перекладач може зіткнутися при перекладі медичних термінів.

Об'єкт дослідження: медичні терміни. **Предмет** дослідження: особливості перекладу медичних термінів.

Інтенсивний розвиток медицини, впровадження інноваційних технологій, поява безлічі нових методів діагностики і лікування,

приладів та інструментів медичного призначення не могли не відбитися на стані медичної термінології, що в свою чергу загостило проблему термінологічної грамотності сучасного фахівця. Зростання захворювань і заходів з профілактики та лікування вимагає і їх вербалізації.

Перш за все, конкретизуємо поняття медичної лексики. У медичній термінології зустрічаються різні підходи – від включення в неї тільки медичних термінів до розгляду всього різноманіття письмової та усної мови на медичні теми. У даній роботі під медичною лексикою розуміється комплекс тих лексичних засобів вираження медичних понять, які використовуються для комунікації між лікарем і його колегою, лікарем і пацієнтом, тобто сукупність медичної термінології і ті функціональні модифікатори, які використовуються для уточнення, конкретизації, розширення спеціалізації змісту термінів. Під модифікаторами розуміються функціональні варіанти терміна, що виражають позначене ним поняття іншим способом, уточнюючі, конкретизуючі термін або передаючи зміст образно. Важливим завданням медичної термінології є виявлення стійкої медичної лексики, відділення її від ситуативної, тобто визначення меж лексичного поля, придатного для використання в глобальному медичному дискурсі.

Які вимоги пред'являє практика медичного дискурсу до медичної лексики? Перш за все ця лексика повинна бути зрозуміла всім учасникам глобального медичного дискурсу. Інакше кажучи, незалежно від національної, культурної або соціальної приналежності вживання цієї лексики не повинно викликати непорозумінь,

неоднозначного тлумачення явищ, методів лікування, лікарських засобів і т. д. Тому мова медицини орієнтована на латинську та грецьку мови. Траєкторія їх запозичення проходить через англійську мову в українську. Наприклад: *insulin* (L) – *insulin* (E) – інсулін (У).

Кожна термінологія має свої понятійні особливості і специфічні мовні ознаки на морфологічному, словотвірному, лексичному, семантичному і синтаксичному рівнях. Наявність у термінологічній системі як спільних з лексикою української мови, так і специфічних характеристик передбачає двосторонню спрямованість вивчення терміна. З одного боку, предметом аналізу стають ті параметри терміна, які зближують його з загальноживаними словами, з іншого боку, інтерес викликає специфіка терміна, яка визначає його приналежність до особливої термінологічної системи.

Медичні терміни складаються з: 1) слів-термінів (кома, перикард, пневмоторакс, лейкопенія); 2) епонімів-термінів, з двох слів (помилковий паротит, хвороба Паркінсона, миготлива аритмія); 3) епонімів-термінів, з трьох слів (аденома передміхурової залози, ангіоспазм головного мозку); 4) епонімів-термінів, з чотирьох слів (антитромботична модель мітрального клапана, синдром Вольфа-Паркінсона-Уайта); 5) епонімів-термінів, з п'яти слів (облітеруючий атеросклероз артерій нижніх кінцівок, перев'язка аневризми зовнішньої клубової артерії) і т.д. до 11 слів. Далеко не всякий контекст дає можливість зрозуміти значення слова [6, с. 287].

Вивчення процесів, які відбувалися і відбуваються в медичній термінологічній системі, є важливим і актуальним, тому що кожен термін незалежно від того, в якій сфері він функціонує,

співвідноситься з поняттям, яке він позначає і зберігає його значення та є свого роду носієм знань, певної інформації про діяльність людини. Основна функція термінів в науці – фіксація знання, вираження категорій і понять, які є змістом наукових визначень. За допомогою термінів здійснюється також передача знань. Функціонування латинських і грецьких термінів обумовлено значимістю англійської мови, яка стала джерелом для українських запозичень, мовою-посередником міжнародного спілкування, так як інноваційний характер науки XXI ст. закріпив роль англомовної терміносфери як матриці глобалізованої науки.

Англійська мова займає особливе місце в світі в зв'язку з великим ареалом свого поширення, значним числом носіїв мови. Отже, причини розширення меж використання англійської мови вченими, що належать до різних культур, пов'язані з процесами глобалізації в сфері медицини та комунікативних технологій. Поряд з запозиченими термінами в мові медицини існують інтернаціоналізми. Можна сказати, що мова медицини глобально уніфікована.

Також можна сказати, що великий відсоток спеціальної лексики термінів предметних областей медицини, таких як *цукровий діабет* (ЦД) і СНІД зрозумілі в багатьох країнах: *diabetes* – *діабет*, *diabetes I type* – *діабет I типу*, *virus* – *вірус*, *insulin* – *інсулін*, *insulin pump* – *інсулінова помпа*, *Down syndrome* – *синдром Дауна*, *diabetic* – *діабетик* та ін.

Греко-латинські терміноелементи є основою медичної термінології. У предметній області медицини ЦД характерними префіксами є *hypo-*, *hyper-*, *ultra-/ultra-*, *non-*; *post-*, *sub-*, що несуть

значення простору; специфічними суфіксами для терміносистеми СНІД – *-pathy, -y, -ing, -osis, -tion*. Префікси предметної області медицини ЦД можна розділити на три групи: високопродуктивні (*hyper-, hypo-, anti-*); середньо продуктивні (*re-, post-, sub-*); низькопродуктивні (*micro-, macro-*). Суфіксальна підсистема предметної області медицини СНІД може бути представлена у вигляді наступних груп: високопродуктивні (*-ossis, -itis, -oma, -tion*); середньо продуктивні (*-ing*); низькопродуктивні (*-ize*).

У досліджуваних нами предметних областях медицини функціонують 5 грецьких терміноелементів: *anemia* – відноситься до крові (*anemia* - анемія), *logia* – відноситься до науки, вчення (*endocrinology* – ендокринологія, *diabetology* – діабетологія, *biotechnology* – біотехнологія), *logus* – вказує на спеціальність (*endocrinologist* – ендокринолог, *diabetologist* – діабетолог), *uria* - відноситься до сечі (*urine* – сеча, *urinalysis* – аналіз сечі), *podia* – відноситься до ноги, стопи (*podiatrist* – лікар-ортопед, який спеціалізується на лікуванні захворювань стоп) [1-3].

Відмінною рисою суфіксів у медичній термінології є те, що вони «передають значення, необхідні для медичної терміносистеми» [7, с. 284], тобто адресат може зрозуміти зміст терміну, знаючи значення афікса. Кожен дериват вказує на те, які мовні категорії об'єднуються в формальній структурі цього читача знака і з якими ментальними категоріями вони співвідносяться [4, с. 94]. Наприклад, суфікс *-itis* (ит) означає «запалення» (*pancreatitis* – панкреатит – запалення підшлункової залози, *blepharitis* – блефарит – враження очей).

Медична термінологія характеризується орієнтацією на латинську мову. Безперервний розвиток мови медицини обумовлено декількома факторами: 1) статусом латинської мови як загальноприйнятої мови науки і освіти в античності і в епоху середньовіччя; 2) деонтологічними принципами, бажанням лікаря приховати від хворого за незрозумілими словами реальний стан речей; 3) можливістю економії мовних ресурсів, наприклад, термін діабет висловлює понятійний зміст – порушення вуглеводного обміну, при якому не відбувається окислення цукру внаслідок недостатньої секреції підшлунковою залозою гормону інсуліну [8].

Є випадки, коли уніфікація терміносистем неможлива, проводиться їх гармонізація. Відомий термінознавець В. М. Лейчик визначає суть гармонізації наступним чином: «Не прагнучи до досягнення абсолютно однакових термінів у різних мовах, та й в різних терміносистемах, що відносяться до близьких галузей знання, фахівці-термінознавці і представники предметних наук обмежуються взаємною ув'язкою термінів і терміносистем в різному ступені ...» [5, с. 279].

Таким чином, гармонізація на сигніфікативному рівні, тобто на рівні медичних словників, є найбільш прийнятним способом глобалізації медичної лексики. Формування єдиної міжнародної термінології медицини – об'єктивна закономірність її розвитку в умовах глобалізації. Вихідним пунктом цього тривалого процесу є чітке визначення сутності і взаємозв'язку основних понять - хвороби, симптоми, методи лікування.

Література:

1. Бенюмович М. С. Новый Англо-український медичний словник / М. С. Бенюмович, В. Л. Ривкін., 2007. – 784 с.
2. . Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.
3. Глобалистика: Международный междисциплинарный энциклопедический словарь / Гл. ред. И. И. Мазур, А. Н. Чумаков. – М. – СПб. – Н. – Й.: ИЦ «Эмма», ИЦ «Питер» 2006. – 1160 с.
4. Дроздова Т. В. Комплексные терминологические номинации и их когнитивные основания / Т. В. Дроздова // Non multum, sed multa: Немного о многом. У когнитивных истоков современной терминологии: Сб. научных трудов в честь В. Ф. Новодрановой. – М.: Авторская академия, 2010. – С. 302–307.
5. Д'яков А. С. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти: монографія / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 218 с.
6. Караулов В.Н. Пособие по переводу с английского языка на русский / В.Н. Караулов, Я.И. Реукер, В.Н. Тархов – Часть 2 – М: Высшая школа, 2001. —287 с.
7. Новодранова В. Ф. Именное словообразование в латинском языке и его отражение в терминологии. *Laterculi vocum Latinarum et terminorum* / В. Ф. Новодранова. – Рос. академия наук; Ин-т языкознания. МГМСУ. – М.: Языки славянских культур, 2008. – 328 с.

8. Сложеникина Ю.В. Терминологическая лексика в общезыковой системе / Ю.В. Сложеникина – Самара: СамГПУ, 2003. – 160 с.

Груба А. А., Купрієнко Ю. В.

Особливості перекладу зовнішньої та внутрішньої лексики з англійської мови на українську в галузі кібернетики

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком в усіх існуючих галузях. Із розвитком галузей науки і техніки також розвивається і мова, відбуваються зміни в лексичній системі мови, з'являються нові поняття. Також сучасні умови існування людини та швидке зростання нових технологій змінюють вектор спрямованості соціуму в «цифровий» світ тобто світ інтернет технологій. Основна суть кібернетики полягає в пошуку закономірностей процесів управління та зв'язку в організованих системах. Так як соціум виступає, як складна, багатofункціональна система, однією з ніш якої є працівники сфери мови, в даному дослідженні ухил інформації буде через призму розуміння професії лінгвіста.

З появою нових об'єктів, явищ та процесів з'являється потреба у їх словесному позначенні, тобто з'являються спеціальні слова для позначення понять. Такі слова і називаються термінами.

Достатньо великою проблемою в лінгвістиці на сьогодні є неоднозначність у визначенні поняття «термін». Кожен автор трактує і дає своє визначення терміну. Тому, першою необхідністю треба розглянути, що є терміном, проаналізувати декілька дефініцій, які і допоможуть у подальшому розкритті цієї теми.

В. І. Карабан дає дефініцію терміну як мовному знаку, що у спеціальній, професійній галузі науки або техніки і представляє поняття [4, с. 54].

За О. С. Ахмановою терміном є “слово чи словосполучення спеціальної мови, яке створене, отримане чи запозичене для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів” [2, с. 95-96].

Термін – це слово або словосполучення, що в певній галузі знання, культури, виробництва слугує для вираження поняття, а також є допоміжним в комунікації у певній сфері діяльності, як вважає І. В. Арнольд [1, с. 81].

Тобто, термін – це таке слово або словосполучення, що виражає поняття, зрозуміле у певній галузі, для полегшення комунікації у цій галузі та загального її розуміння.

На сьогодні основним завданням лінгвістів є упорядкування терміносистеми, систематизація матеріалу для дослідження термінів і термінології, так як на даному етапі розвитку лінгвістики вони стрімко розвиваються та є актуальними.

Особливо приділяють увагу вивченню класифікації термінів, і кожен спеціаліст вирізняє свої види та характеристики і розмежовує їх по-своєму. В даній темі ми розглядаємо типологію термінів в

кібернетиці саме за призначенням, так як вважаємо, що ця тема досить мало освітлена в наукових працях лінгвістів.

Мета дослідження присвячена визначенню особливостей перекладу зовнішньої та внутрішньої лексики з англійської мови на українську в галузі кібернетики.

Переклад текстів в галузі кібернетики, а саме кібернетичних термінів вимагає від перекладача розуміння особливостей англійської мови та системного устрою цієї науки, а також розуміння поняття “термін” та особливостей перекладу термінів.

Також необхідно пам'ятати, що кібернетика почала свій розвиток, як наука, основний погляд якої зосереджувався на комп'ютерному розумінні світу. З точки зору такої науки як кібернетика, вважається, що між людиною та машиною немає особливої різниці, і що вони схожі, тому більшість термінів запозичені з інших наук таких як медицина, ергономіка, економіка, математика, інформатика, фізика та інші.

Оскільки не існує офіційної класифікації та розмежування для кібернетичної термінології, кожний науковець перекладає ці терміни виходячи зі знань та розуміння англійської мови та загальних правил перекладу термінів.

Наприклад: *entelechy* (ентелехія) – перетворення потенційних можливостей в реальність [8]. Де ми бачимо, що так як ми не маємо свого еквіваленту, цей термін перекладається за допомогою лексичної трансформації транскодування.

В кібернетиці широко використовуються такі терміни як *algorithm and analysis*, що запозичені з математики [8].

Математичний апарат кібернетики вельми широкий: сюди відносяться, наприклад, *Probability theory* (теорія ймовірностей), *Functional analysis* (функціональний аналіз), *Function theory* (теорія функцій), *mathematical logic* (математична логіка) [7, с. 147]. Кібернетики також запозичили такі прості терміни з фізіології та психології як *memory*, *goal*, *homeostasis* та використали їх в описі машин.

Кібернетика використовує дуже багато метафор утворених з запозичених слів, що утворюють специфіку внутрішньої лексики. Наприклад під поняттям *brain*, вчені кібернетики розуміють цифровий комп'ютер [9, с. 59-89].

Як ми бачимо, особливістю термінології в галузі кібернетики є використання греко-латинських та західноєвропейських слів, здебільшого англійських.

Як вважає Коваленко А.Я., потрібно пройти два етапи при перекладі терміну: з'ясувати його значення у контексті та його переклад на українську мову [5, с. 257].

На даний момент українська кібернетична термінологія характеризується наступними особливостями:

- відносно незначною кількістю термінів на рідній мові, які відповідають аналогічним термінам в англійській мові, тобто ті, які мають свої відповідники (*software* - програмне забезпечення);

- великою кількістю англіцизмів, тобто ті, що не мають відповідника в рідній мові (*bionics* - біоніка). Отже, такі терміни при перекладі на українську мову найчастіше потрапляють під поняття "безеквівалентна лексика" [4, с. 103].

Типологія термінів за призначенням поділяється на зовнішню, тобто для широких верств населення, та внутрішню, тобто для використання у вузькому колі спеціалістів. Для такого поділу основним критерієм є системний характер строгої наукової дефініції внутрішніх термінів, чого не можна сказати про зовнішні [3, с. 6].

Хоча визначення терміну дають досить різні, вважається, що термін – це певне поняття, що існує у певній галузі знань, на яку він поширюється та якою він обмежується. Досить важко погодитися із цим поняттям, торкаючись термінології галузі кібернетики, так як це галузь, що вивчає, поширюється та спирається на велику кількість галузей знань та запозичує багато термінів із цих галузей. Тобто, не можна сказати, що галузь кібернетики має свою внутрішню терміносистему, скоріше навпаки, досить важко визначити, кібернетичний це термін, чи ні. Деякі терміни навіть несуть досить інше поняття, як наприклад, *teleology* (телеологія) – філософське вчення, за яким всі процеси є реалізацією наперед визначеної мети. *В кібернетиці* – це структурні та організаційні умови систем демонструвати цілеспрямовану поведінку, досягати цілі, пережити загрози їхнього середовища [10]. Тобто, тут також ідеться мова про певну мету, але поняття несуть в собі досить різну інформацію.

Також існують слова неспеціальної, нетермінологічної лексики, що можна співвіднести із загальновідомими поняттями та об'єктами, коли слова, що відносяться до термінологічної лексики лише з поняттями або об'єктами, що відомі лише вузькому колу фахівців. А. І. Моїсєєв стверджує, що якщо термін певної галузі відомий не лише фахівцям цієї галузі, то він не перестає бути терміном [6, с. 37].

Наприклад, в галузі кібернетики існують такі слова як *conflict*, *context*, *information*, *memory*, *goal*, що широко використовуються і в повсякденному житті, тобто в непрофесійному середовищі, але в галузі кібернетики вони існують як певні терміни. Тобто, такі терміни, що можна віднести до зовнішньої лексики.

Як нами було виявлено, термінологія є окремою лексичною категорією, яку потрібно розглядати індивідуально. Ключовим аспектом термінології є термін, тобто одиниця мови, що використовується для позначення певного поняття або явища.

Особливе призначення термінів розмежовує їх від інших слів мови, функцією терміна є, по можливості, чітке визначення назви спеціального поняття. Здебільшого професіоналізми застосовуються в вузькому колі спеціалістів первної галузі, чого не можна сказати про кібернетику, так як ця наука поширюється на інші галузі та займається їх вивченням.

Ми виявили, що в галузі кібернетики існує багато термінів запозичені з інших наук таких як медицина, ергономіка, економіка, математика, інформатика, фізика та інші. Тобто, в галузі кібернетики функціонують терміни, що є спільними із якимись іншими науками. Також деякі з термінів цієї галузі знаходяться у широкому використанні в повсякденному житті, тобто в непрофесійній сфері. Непростою справою є чітке розмежування та класифікація термінів у цій галузі. У цьому і полягає проблема перекладу термінів галузі кібернетики.

Література:

1. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике: Учебное пособие / И.В. Арнольд. – М.: Высш. школа, 1991. – 140 с.
2. Ахманова О.С. Очерки по общей и русской лексикологии / О.С. Ахманова. – М.: Учпедгиз, 1957. – 157 с.
3. Волкова И. Н. Стандартизация научно-технической терминологии / И. Н. Волкова. – Москва: Изд-во стандартов, 1984. – 200 с.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.
5. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу / А. Я. Коваленко. – К.: ІНК ОС, 2002. – 238 с.
6. Моисеев А.И. О языковой природе термина / А.И. Моисеев // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. – М.: Наука, 1970. – Вып. 17. – С. 127–137.
7. Соболев С. Л., Китов А. И., Ляпунов А. А. Основные черты кибернетики // Вопросы философии. — 1955. — № 4. — С. 147.
8. Ashby W. Ross. An Introduction to Cybernetics. – London: Chapman & Hall, 1956. – P. 295.
9. Bono, J. Science, Discourse, and Literature: The Role / Rule of Metaphor in Science // Literature and Science: Theory and Practice / Ed. by S. Peterfreund. Boston: Northeastern University Press, 1990. – P. 82
10. Krippendorff Klaus. A dictionary of cybernetics. Pennsylvania: University of Pennsylvania, US, 1986. – P. 82.

Дворницька А. Г.

Специфіка економічної лексики в англійській мові та особливості її перекладу

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Науковий керівник: Недайнова І.В., кандидат філол. н., доцент

Всі значні зміни економічних процесів відбуваються на тлі змін всього соціального організму. Такі зміни відображаються в мові даного суспільства, а саме, з'являються ключові слова, які характеризують певну історичну стадію суспільного розвитку. Наприклад, в період перебудови в нашій державі були популярні такі економічні терміни як *дефолт, деномінація, ваучер, приватизація*, а, наприклад, у суспільстві Великобританії в 1980-ті роки актуальність мали такі слова як *economic decline, recession, recovery, economic miracle, industrial relations*. Дані слова і поєднання, як правило, формують базову термінологію в тій чи іншій сфері нашого життя, а також входять в термінологію певної сфери в якості необхідних і обов'язкових елементів [3].

Як відомо, економіка охоплює різні сфери діяльності: промисловість, сільське господарство, торгівлю, біржову діяльність, зв'язок. Тому необхідно враховувати можливість наявності в будь-якому тексті економічної спрямованості лексики з інших сфер. Кожна галузь економіки має свої специфічні одиниці, які вимагають пошуку найбільш точного перекладу певного виразу, враховуючи економічні,

юридичні, політичні та культурні реалії конкретної країни. Особливості економіки відображаються в економічній термінології, в якій разом з виключно економічними термінами функціонують поняття, залучені з інших терміносистем (історичної, правової, географічної та ін.). Тим самим характеризується її положення в мові на макрорівні. Але і внутрішня структура економічної термінології є неоднорідною за своїм змістом, що представлено на мікрорівні. Специфіка економіки відбивається також і в сфері функціонування мови, коли економічна термінологія і її проблематика мають місце в широкому спектрі комунікативних ситуацій, а також відповідних їм жанрах і типах мовлення [1].

Такий погляд на економічну термінологію і визначає *мету* підготовки даної статті, а саме – окреслити специфіку використання суто економічної лексики в англomовному тексті.

Вивчати економічну термінологію неможливо без вивчення теоретичної бази самої економічної науки. Розвиток мови економіки відбувався разом з розвитком держави, і в процесі виник власний базовий корпус термінів. Цій проблемі приділяли увагу вітчизняні (О.М. Вакульчик, О.В. Горянська) та зарубіжні (Латишев Л. К., Головін В. М.) вчені, які бачили низку проблем для обговорення, як, наприклад, питання про визначення особливостей перекладу та інтерпретації основних економічних категорій – доходу та прибутку підприємства, а також фінансових коефіцієнтів, що розраховуються на їх основі.

Об'єктом нашого дослідження виступає специфіка економічної лексики в англійській мові, а **предметом** розгляду є її специфіка перекладу українською мовою.

За спостереженнями таких вчених як О. С. Ахманова, В. І. Карабан, існує кілька особливостей економічної лексики в англійській мові. На нашу думку, для нашого подальшого дослідження найважливішими є наступні:

1) більшість економічних термінів представлено інтернаціональними словами, наприклад: *economist, broker, inflation, deficit, corporation*;

2) в деяких випадках запозичені терміни – це етимологічні дублети. Етимологічні дублети є словами, що етимологічно належать до однієї і тієї ж основи, але мають в мові різне значення, вимову і написання. Поява етимологічних дублетів пояснює те, що одне і те ж слово могло виникнути в мові в різні періоди або з різних джерел. Наприклад, слово *recognizance* – «грошова застава» потрапило в англійську мову через старофранцузьку, а через діалект північної Франції з'явилося слово *reconnaissance* – «дослідження»;

3) нові слова нерідко утворюються за допомогою префіксації (*sure – ensure, insure*), суфіксації (*competes, competitor, competitive, competitiveness*). Поширеним є словоскладання (*book-keeper, cost-price*), конверсія (іменник *deposit* – внесок, депозит (в банку) і дієслово *to deposit* – давати на зберігання, депонувати, класти в банк). Буває також і зворотній словотвір, коли слово втрачає частину, яка схожа на суфікс, але таким він не являється (*auditor – audit*) [2];

4) економічним текстам властиві визначення, які виражаються іменником – «ланцюжком іменників», наприклад, *brand name*, *monopoly control*, *market structure*, *free market economy*, *mass production techniques*;

5) в економічних текстах часто зустрічаються аббревіатури: *ARR* (*accounting rate of return* – розрахункова норма прибутку), *CMV* (*current market value* – поточна ринкова вартість) і т.д.;

6) для економічних термінів характерні всі типи сполучуваності та поєднань: синтетична (ідіоматичність), аналітична, стійка, а також одинична і ін. Сполучуваність економічних термінів обумовлюють не тільки логічні і речові поєднання. Так за всіма коли-небудь сформульованим критеріям синтетичним (ідеоматичним) є поєднання, наприклад, *letter of credit* (*акредитив* – форма розрахунків, нестійким – *substitute goods* (пов'язані товари), аналітично стійким на формальному рівні (без урахування значення опорного слова) – *float a loan* (випустити позику), на змістовному рівні – *free enterprise* (приватне підприємництво) і т.д. Деякі терміни можуть мати обмежену лексичну сполучуваність (*deferred payment* – відкладений платіж, проте синоніми *suspended*, *protracted* не використовуються замість *deferred* як економічні терміни, які поєднуються зі словом *payment*).

Адекватний переклад економічного терміна прискорює процес обміну інформацією між фахівцями по всьому світу. При перекладі лексичної одиниці потрібно враховувати особливості економічної лексики в цілому, а саме – точність інформації, відсутність емоційного забарвлення, стислість і систематичність [4]. Таким

чином, перекладач повинен співвіднести картину світу і володіти когнітивним апаратом економічної науки. Основна ж проблема полягає в тому, що велика кількість лексичних одиниць, що належать до сфери економіки, має декілька варіантів перекладу і в більшості випадків це стосується не виразів, а окремих слів. Даний факт дає можливість поділити економічну лексику на одноперекладену і різноперекладену. Одноперекладені терміни – терміни, які мають один еквівалент в мові перекладу, а різноперекладені, відповідно, мають кілька еквівалентів при перекладі. Наприклад, термін *account* має кілька варіантів перекладу: 1) рахунок; запис на рахунок; 2) звіт (фінансовий); 3) період, коли біржові угоди укладаються з закриттям позиції в розрахунковий день; 4) запис брокера про угоди, укладені за дорученням клієнта; 5) рл. звітність; 6) рл. бухгалтерські рахунки; 7) рл. ділові книги [5].

Одноперекладені терміни в більшості випадків є виразами і словосполученнями, які мають один варіант перекладу, але, виступаючи окремо, вони можуть бути багатозначними.

Для того, щоб подолати різноперекладеність при перекладі економічних термінів з англійської мови на українську і навпаки, потрібно враховувати когнітивні моделі, які лежать в основі того чи іншого тексту [6, с.168]. Так, в вузькоспеціалізованих економічних текстах зазвичай даються факти і звіти про стан фондових ринків, аналізуються звіти про прибуток і збитки компаній. Такі статті ми можемо зустріти у таких виданнях як «Wall Street Journal» та «Weisenberger Investment Companies Annual Handbook». Популярно-економічні тексти найчастіше описують людей, які досягли певних

успіхів у сфері економіки, або розказують про незвичайні проекти або ідеї. Як правило, такі статті публікуються в виданнях «The Economist», «Business Central Europe», «Financial Times». Економічні тексти містять особливості двох вищевказаних типів, поєднуючи в собі різні елементи. У зв'язку з цим розглянемо приклад з журналу «Money», який містить переважно вузькоспеціалізовані статті:

Across the country, myriad independent contractors and small service firms have sprung up to supply streamlined corporations with skills ranging graphic design to bill collecting and executive recruiting.

По всій країні виникло незліченне число незалежних фірм-підрядників і дрібних обслуговуючих фірм для задоволення потреб спеціалізованих корпорацій в професійних послугах, починаючи з графічного дизайну і закінчуючи отриманням грошей за вексями та наймом службовців на роботу [7].

У наведеному прикладі термін *corporation* має кілька варіантів перекладу: 1) об'єднання; 2) корпорація; 3) амер. акціонерне товариство. На наш погляд, в даному випадку краще використовувати еквівалент «корпорація», тому що дана стаття є вузькоспеціалізованою, а значить, читачі даного видання мають базові знання із зазначеної теми. Таким чином, при перекладі такого роду текстів найкраще використовувати еквівалентні запозичення в мові перекладу, тому що передбачається, що читачі цього видання є фахівцями в сфері економіки.

Для популярно-економічних текстів найкраще використовувати метафори, які допоможуть зробити економічну термінологію

доступною для широкого кола читачів, які мають лише загальне уявлення про значення деяких економічних термінів.

Таким чином, працюючи з економічними текстами, перекладач повинен враховувати особливості перекладу, притаманні двом вищеописаним типам тексту. В цьому і полягає основна складність роботи, так як необхідно брати до уваги не тільки тип тексту, а й контекст, контекстуальні чинники (лексико-синтаксичні, морфологічні та лексико-фразові), а також економічні та політичні реалії країни, на читачів якої орієнтовано дане видання.

Література:

1. Лексикологія англійської мови. Конспект лекцій. – Харків, 2010.
2. Гореликова С. Н. Природа термина и некоторые особенности терминообразования в английском языке // Вестник ОГУ. – 2002. – № 6.
3. Янова Е. А. К вопросу о специфике термина // Материалы Международной научной конференции. – М.: МУПК, 2005.
4. Talbot J. Taylor. Linguistic Theory and Structural Stylistics. – Oxford: Pergamon Press, 1981.
5. Англо-український та українсько-англійський бізнес-словник. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bookland.com/download/8/82/82960/sample.pdf>.
6. Олійник Н. А., Скрипник Т. І. Англійська мова для економістів. – Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 168 с.

7. Журнал «Money». – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://money.cnn.com/magazines/moneymag/>.

Дерев'янку Л. О.

Verbesserung der interkulturellen Kommunikation

Національний аерокосмічний університет

ім. М. Є. Жуковського «Харківській Авіаційний Інститут», Харків

In unserer Welt kommt es aufgrund verschiedener gesellschaftlicher Veränderungen zu immer mehr interkulturellen Überschneidungssituationen. Menschen aus unterschiedlichen Kulturen treten in Kontakt miteinander, sei es im beruflichen oder im privaten Kontext.

Leider sind diese interkulturellen Situationen nicht immer vom Verständnis für sein Gegenüber geprägt, ganz im Gegenteil, es kommt in ihnen oder durch sie öfter zu Stolpersteinen in der Kommunikation, zu Schwierigkeiten oder gar zu Konflikten.

Um in der interkulturellen Kommunikation im Kontakt mit anderen Kulturen sowohl kompetent und angemessen zu handeln als auch sie positiv zu gestalten, bedarf es interkultureller Kompetenz [1].

Schwierig kann es jedoch sein, zu verstehen, wie man effektiv mit Menschen kommuniziert, die eine andere Sprache sprechen oder die auf andere Mittel angewiesen sind, um ein gemeinsames Ziel zu erreichen.

Ein bisher wenig systematisch erforschtes Feld steht dem politischen, sozialen und wirtschaftlichen Bedarf und der damit einhergehenden Aktualität der Thematik interkultureller Kommunikation gegenüber. Seit den Anfängen der wissenschaftlichen Beschäftigung mit der Thematik in den USA in den 1960er-Jahren finden sich entsprechende Forschungen verstreut in Randgebieten solch unterschiedlicher akademischer Disziplinen wie der Sozialanthropologie, den Sprach- und Kommunikationswissenschaften, der Psychologie, den Wirtschaftswissenschaften oder den Erziehungswissenschaften [2]. Inzwischen ist „Interkulturelle Kommunikation“ als interdisziplinär angelegter sozialwissenschaftlicher Studiengang an einigen deutschsprachigen Universitäten, jedoch in unterschiedlichen Fächern, institutionell verankert.

Der Begriff „interkulturelle Kommunikation“ ist im Grunde eine Tautologie. Keine zwei Personen können im Laufe ihres Lebens identische Erfahrungen gemacht haben. Daher fließt in jede Kommunikation zwischen zwei Menschen auch ihre jeweilige kulturelle Prägung mit ein. Insofern fallen auch Gespräche zwischen Angehörigen einer Nation unter den Begriff der interkulturellen Kommunikation [2].

Nicht nur zwischen Angehörigen verschiedener Länder, auch innerhalb eines Landes liegen Herausforderungen hinsichtlich Kommunikation oft an unterschiedlichen soziokulturellen Hintergründen. Diese können z. B. auch Ausdruck einer Verweigerung sein, wenn sich jemand in einem Abhängigkeitsverhältnis funktionalisiert fühlt. Von der jeweiligen soziokulturellen Position leitet sich auch ab, wer kommunikative Aktivitäten initiiert, und wer nur reagiert. In Europa kann

ein älterer, sozial höhergestellter Mann z. B. einer jüngeren und vom Status hier niedriger gestellten Person (etwa einer jungen Assistentin), lobend auf die Schulter klopfen. Der umgekehrte Fall wäre jedoch undenkbar.

Das Internet und die moderne Technologie haben neue Marktplätze eröffnet, die es uns ermöglichen, unsere Geschäfte an neue geografische Standorte und Kulturen zu bringen. Und da es heute genauso einfach sein kann, mit Menschen aus der Ferne zu arbeiten wie persönlich, ist die interkulturelle Kommunikation immer mehr die neue Norm.

Kommunikation kann sowohl verbal als auch non-verbal zwischen einem Sender und einem Empfänger stattfinden.

Der Sender sendet eine Nachricht in verschlüsselter Form, die für ihn verständlich und auch selbstverständlich ist. Nun liegt es am Empfänger diese Nachricht zu verstehen, sie zu entschlüsseln und dem Sender zu antworten. Dies geschieht wiederum in einer verschlüsselten Nachricht.

Und genau hier entstehen die Konflikte: denn selten stimmen gesendete und empfangene Nachrichten überein.

Gerade in unserer Zeit lassen sich allerdings zwischenkulturelle Begnügen nur noch schwer vermeiden. Nicht nur einmal sind wichtige Verhandlungen an kulturellen Unterschieden gescheitert, Fusionen von Unternehmen sind in unnötige Schwierigkeiten geraten, und ein wirtschaftlicher Schaden von großen Ausmaßen ist entstanden: So wird z.B. angenommen, dass rund 50% aller amerikanischen Manager im Ausland ihre Aufgabe auf Grund kultureller Unterschiede nicht, oder nur unzureichend erfüllen.

Auch in politischen und sozialen Krisen kann die interkulturelle Kommunikation einen Beitrag zur Krisenbewältigung leisten. Aber auch im privaten Bereich kann eine systematische Erforschung – und Verdeutlichung – von kulturellen Unterschieden unsere Akzeptanz des "Anderen" fördern – und somit nicht ist das Studium interkultureller Kommunikation nicht nur für den wirtschaftlichen Bereich interessant. Auch das Zusammenleben mit Angehörigen anderer Kulturen wird durch das systematische Studium um einiges erleichtert [1].

Literatur:

1. Losche, Helga / Püttker, Stephanie (2009). Interkulturelle Kommunikation. Theoretische Einführung und Sammlung praktischer Interaktionsübungen. 5. erweiterte und überarbeitete Aufl. Augsburg: ZIEL - Zentrum für interdisziplinäres erfahrungsorientiertes Lernen GmbH.
2. Moosmüller Alois (Hg.) 2007: Interkulturelle Kommunikation. Konturen einer wissenschaftlichen Disziplin, Münster: Waxmann

Дзюба О.В.

**Особливості перекладу англомовних неологізмів
українською мовою в сфері сучасних інформаційних технологій**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Авторське резюме: У статті розглянуто значимість особливостей перекладу англомовних неологізмів українською мовою в сфері сучасних інформаційних технологій. Була проведена спроба аналізу неологізмів, та здійснений пошук для вірної передачі смислу в сфері інформаційних технологій з англійської на українську мову.

Ключові слова: неологізми, переклад, способи перекладу, інформаційні технології, реалії.

Постановка проблеми: Мова – як живий організм, ніби динамічна структура, що постійно змінюється, оновлюється та функціонує. Розвиток науки, суспільства, технічних знань в певній галузі призводить до появи великої кількості реалій та понять, що потребують певних іменувань, тому для позначення нових понять з'являються неологізми. Поява таких слів викликає неабиякі труднощі під час перекладу, тому що такі слова ще не були зафіксовані в словнику. Поява та функціонування неологізмів є свідченням того, що мова живе та розвивається, втілює прагнення людини висловити багатство знань, та виявляє процес цивілізації. Поява нової лексики в сучасній англійській мові свідчить про те, що відбувається активний процес поповнення словникового складу. Цим і зумовлена **актуальність** нашого дослідження, оскільки існує необхідність

передачі значень англійських новоутворень (неологізмів) українською мовою в сфері інформаційних технологій, а також визначити та класифікувати наукові думки, щодо особливостей перекладу неологізмів в англомовних текстах.

Мета статті полягає в з'ясуванні, які складнощі виникають при перекладі англомовних неологізмів українською мовою в англомовних текстах в сфері сучасних інформаційних технологій.

Для досягнення даної мети, необхідно вирішити наступні завдання:

- Розглянути та дослідити вже існуючі види неологізмів та їх утворення;
- визначити специфіку використання неологізмів в англійській мові;
- провести дослідження, щодо вживання неологізмів у мові інформаційних технологій;
- дослідити всі методи та особливості перекладу англомовних неологізмів у текстах мови інформаційних технологій.

Предметом дослідження є специфіка перекладу англомовних неологізмів українською мовою у сфері інформаційних технологій.

Об'єктом дослідження є неологізми в англомовних текстах у сфері інформаційних технологій.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Свій важливий внесок в цьому питанні зробили такі видатні вчені та дослідники України та зарубіжжя як: Верба Л.Г, Заботкіна В.І., Виноградов, В.В., Бреус Е.В. та інші.

Теоретичне значення полягає в тому, щоб розкрити всі існуючі можливості для виявлення основних методів доповнення словникового складу мови, та виявити тенденції у розвитку лексики, що є найбільш характерними для української та англійської мов на сучасному етапі їх розвитку.

Практичне значення полягає у можливості використання неологізмів у наукових дослідженнях із мови інформаційних технологій, сучасної української та англійської мови, стилістики, складанні словників з неологізмами для читання курсів з мови інформаційних технологій та практики перекладу.

Виклад основного матеріалу: Відомо, що мова знаходиться у стані постійних змін і розвитку, при цьому найрухомішим компонентом мовної системи є словниковий склад. Будь-які зміни у суспільному розвитку неодмінно призводять до змін у словниковому складі. Яскраве свідчення динаміки мови – це процес виникнення нових слів, які збагачують лексичну систему мови. Як справедливо зазначив В.В. Виноградов, «причини появи нових слів і нових значень старих слів значною мірою спричинені змінами у суспільному житті, розвитком виробництва та інших галузей людської діяльності, а також розвитком мислення» [1, с. 193].

На сьогоднішній день, англійська мова, як і багато інших мов світу, переживають так званий «неологічний бум». Колосальний потік нових слів та необхідність їх фіксування, особливо в сфері інформаційних технологій, призвело до створення нової науки лексикології — неології — науки про неологізми.

Кожного року, в англійській мові з'являється 800 нових слів, це в декілька раз більше, ніж в інших мовах світу. Тому, словники, в певній мірі відстають у фіксації неологізмів. Звідси, постає складне завдання для лінгвістів, адже, крім фіксування нових слів, потрібно їх тепер і досліджувати.

Е.В. Бреус визначає неологізм як «нововведений або вжитий із новим значенням мовний вираз» [2, с. 104]. Л.Г. Верба вважає, що «неологізм – це є слово, значення якого з'являється в певний період часу в мові і його новизна усвідомлюється мовцями» [3, с. 95]. За визначенням В.І. Заботкіної, неологізми – «це нові слова або фразеологічні одиниці, утворені власними засобами мови або запозичені, які з'являються в мові в конкретний період її розвитку у зв'язку зі змінами умов життя суспільства, а також у зв'язку з досягненнями в науці та техніці, з метою виразити нові поняття, відтінити нові сторони наявних понять, виразити старі поняття в тих випадках, коли виникає необхідність у більш удосконаленій формі вираження цього поняття або вираження емоційно-естетичної оцінки вже наявного поняття» [4, с. 19].

Тому, дослідження способів перекладу неологізмів в сфері інформаційних технологій є досить актуальними через досить стрімкий розвиток цієї галузі.

Під час проведення дослідження було виявлено, що більшість дослідників виокремлюють наступні основні способи перекладу неологізмів: транслітерація та транскрипція, калькування, описовий спосіб, пряме включення.

Транслітерація базується на передачі графічного зображення, що базується на передачі букв. **Транскрипція** – процедура подання символів деякої мови, незалежно від її початкової системи письма, фонетичною системою літер чи знаків іншої мови.

Транскрибування та транслітерацію Ю. Шкуліпа об'єднує терміном «транскодування», визначаючи його як «передачу звукової чи графічної форми слова мови оригіналу за допомогою літер мови перекладу» [5, с. 92].

Прикладом транскодування є наступні запозичені терміни: *file* — файл, *printer* – принтер, *computer* – комп'ютер, *driver* – драйвер, *monitor* – монітор, *server* – сервер, *site* – сайт, *decoder* – декодер, *processor* – процесор та інші.

Калькування (дослівний або буквальний переклад) – прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику [6, с. 25]. Прикладами калькування є переклад таких словосполучень, як: *hot keys* – горячі клавіші, *access code* – код доступу, *autorepeat* – автоматичний повтор.

Описовий спосіб здійснюється шляхом пояснення суттєвих елементів неологізму. Його часто порівнюють з тлумаченням слова. Даний переклад має істотний недолік – багатослівність. Для того щоб правильно застосовувати такий прийом перекладу, слід добре орієнтуватися в предметній галузі тексту, що перекладається, щоб передати зміст позначеного терміном поняття. Наприклад: *freeware* – безкоштовне програмне забезпечення, *hardware* – апаратне

забезпечення, *log* – системний журнал (звіт, де записані всі дії, які виконує програма).

Перевага описового способу полягає в тому, що значення англійського слова (неологізму) здійснюється за допомогою більш чи менш поширеного пояснення. Даний спосіб можна застосовувати як для тлумачення значень у словниках, так і для перекладу неологізмів у конкретному тексті.

Останнім часом, досить популярним є спосіб **прямого включення**, який використовує написання англійського слова в оригінальній, тобто початковій формі. Зрозуміло, що цей метод використовується перекладачем, лише в тому випадку, коли один із вище наведених методів не передає необхідного значення поняття, наприклад: *iMac, iPhone, iPad, Apple*. [7, с. 167].

Висновки: Отже, в даній статті було проаналізовано особливості перекладу англомовних неологізмів в сфері інформаційних технологій, тому, можна зробити наступні висновки. Під час передання англомовного неологізму використовуються різні способи перекладу, для досягнення адекватного варіанту: транслітерація та транскрибування, калькування, описовий переклад, спосіб прямого включення. Але якщо, більш глибоко проаналізувати всі ці способи, то дійдемо висновку, що жоден з них не є універсальним та самостійним, і не може забезпечити нас абсолютно адекватним перекладом.

Література

1. Виноградов, В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография / В.В. Виноградов. - М.: Высш. шк., 1977. – 456с.
2. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский / Е.В. Бреус. – М. : УРАО, 2000. – 208 с.
3. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л.Г. Верба. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 160 с.
4. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка / В.И. Заботкина. – М. : ВШ, 1990. – 124 с
5. Шкуліпа Ю.С. Основні способи перекладу неологізмів публіцистичного стилю з англійської мови українською / Ю.С. Шкуліпа // Актуальні проблеми філології. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 22-23 вересня 2017 року). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 91-93.
6. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Частина 1: Граматичні труднощі . – Флоренція; Гранада; Київ: Tempus. – 1997. – 317 с.
7. Козаченко І.В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови / І. Козаченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2014. – № 25. Том 2. – С. 166-168.

Долганенко К.Д.

Відтворення імен героїв казки Winni-the-Pooh

в російських та українських перекладах

Харківський Гуманітарний університет

«Народна українська академія»

Казка – малий епічний жанр, корені якого сягають в усну народну творчість. В основу казки покладено вигадані, фантастичні чи авантюрні події. Кінцівка є переважно оптимістичною: добро перемагає зло. Казки широко використовують пісні, приказки й прислів'я, загадки й замовляння. Термін «казка» походить від слова казати. За часом виникнення казки належать до найдавніших форм народної творчості. Вони дуже популярні серед усіх народів світу й відзначаються захоплюючим сюжетом [5, с. 32].

Казкову літературу можна поділити на дві категорії: фольклорну та літературну. Фольклорні казки мають відображення первісного світогляду, який реалізується в міфах і обрядах, навколо яких будується сюжет фольклорної казки [11, с. 84]. Саме ця казка історично передує літературній – розповідному жанру, що або копіює фольклорну казку, тобто створюється в народнопоетичному стилі, або утворює дидактичний твір на основі нефольклорних сюжетів [6, с. 264]. При створенні казки нерідким є використання ідейних принципів і сюжетно-композиційних моделей повісті, філософського роману, утопії, притчі, байки та інших літературних жанрів. В цілому «художні світи літературних казок завжди формуються в результаті

взаємодії чарівно-казкової жанрової пам'яті з моделями світу, властивими «новим жанрам» [9, с. 124]. Англійська літературна казка середини ХІХ – початку ХХ століть була створена завдяки салонним казкам та широкому європейському фольклору, тому і фольклорну казку часто називають основою літературної [4, с. 49].

Анімалістична літературна казка займає важливе місце в дитячій літературі, особливо у Великобританії. Можна сказати, що більш ніде в світі (за винятком хіба що Росії) літературна казка про тварин не стала настільки улюблена читачами. Англійські казки зробили тварин активними учасниками подій, нерідко – головними героями, які можуть мати в більшій чи меншій мірі антропоморфні риси, але в той же час зберігають і своє анімалістичне початок. Крім того, у Великобританії анімалістичний напрямок літературної казки, зробив помітний вплив на розвиток літератури для дітей в цілому [3, с. 480].

Значний внесок у розвиток жанру англійської авторської казки про тварин зробили Л. Керролл, Р. Дж. Кіплінг, О. Уайльд, Б. Х. Поттер, А. О. Мілн. Їхні казки відрізняються творчим ставленням до традиції, художнім новаторством у галузі жанру й пошуком нових зображувальних засобів [10, с. 168].

Історія одного з найвідоміших казкових персонажів ХХ століття Вінні-Пуха почалась 21 серпня 1921 року, коли письменник Алан Олександр Мілн подарував своєму синові Крістоферу Робіну плюшевого ведмедя на його перший день народження. Книги Мілна виростили з історій, які письменник розповідав синові. При цьому більшість персонажів і місць дії в історіях про Вінні-Пуха – справжні.

Історія «Вінні-Пуха» в СРСР почалася в 1958 році, коли 20-річний литовський письменник Віргіліюс Чепайтіс опублікував свій варіант перекладу, заснований на польському перекладі Ірени Тувім. У тому ж 1958 році з Вінні-Пухом познайомився Борис Заходер, який створив канонічну російську версію пригод Вінні-Пуха. Цікаво, що у цій версії, на відміну від оригіналу, є тільки 18 розділів. Сам Заходер не приховував, що його переклад Мілна – вельми вільний [13].

Існує також відомий український переклад «Вінні-Пуха», створений Леонідом Солонько, але він також не дуже близький до оригіналу через деякі скорочення. Крім того, Солонько позбавив текст багатьох англійських реалій, на його думку, незрозумілих радянському читачеві, а при перекладі складної мілновської ігри слів він орієнтувався на російський текст Бориса Заходера.

Заново навчити Вінні-Пуха та його друзів українській мові взялися талановиті перекладачі – поет і прозаїк, член Спілки письменників, лауреат міжнародної премії імені Юрія Долгорукого й літературної премії імені Бориса Слуцького, викладач теорії та практики перекладу Харківського національного університету Інна Мельницька, а також її учні – Ігор Ільїн і Олександр Кальніченко. Вони дуже обережно поставилися до оригінального англійського тексту та намагались донести до українських читачів усе те, що зробило «Вінні-Пуха» світовим бестселером – дотепні мілновські каламбури й цікаві неологізми. Щоб не проминути жодної важливої деталі, філологи не раз зверталися за порадами до колег-фахівців [1].

Існує безліч проблем, з якими стикається перекладач дитячої літератури. З одного боку, обов'язовою умовою є точна передача

сенсу і ідей твору. З іншого боку, перекладач повинен уміти уникати формального буквализму. При цьому не можна сваволити з текстом оригіналу. Переклад має бути насичений національним колоритом першоджерела, яке дозволить іншомовному читачеві представити своєрідність стилю автора, що перекладається [12].

У перекладі, головний герой, *Winnie-the-Pooh* перетворився на Вінні-Пуха, а *Piglet* – на П'ятачка. Оригінальна назва – *Winnie-the-Pooh* – дослівно перекладається як Вінні-Фу, але такий варіант навряд чи можна вважати милозвучним. Слово «пух» схоже в написанні з англійським *pooh*. Англійське слово *piglet*, яке стало власним в книзі Мілна, означає «порося». Саме це значення варто вважати найближчим за значенням, але для радянської дитини, а тепер вже і для російських та українських дітей цей персонаж відомий в літературному перекладі як П'ятачок.

Ослик *Eeyore* в обох перекладах став Іа. До речі, це дослівний переклад – *eeyore* звучить як «ію», адже саме цей звук видають осли.

Owl дійсно перекладається як сова, але сам герой зазнав значних змін. Мілн вигадав персонажа чоловічого роду, тобто його варто було б називати або Пугачем (що, звичайно, далеко від оригіналу), або Сичем. В перекладі Бориса Заходера – це персонаж жіночого роду. До речі, Сова Мілна далеко не найрозумніший герой книги – любить використовувати розумні слова, але при цьому не дуже грамотний, а Сова Заходера – і радянського мультфільму режисера Ф. Хитрука – розумна літня дама, яка нагадує шкільну вчительку.

Слонопотам – страшний і жахливий вигаданий герой. На англійській мові використовується слово *heffalump*, яке схоже за

звучанням і написанням з іншим англійським словом, яке реально використовується в мові – *elephant*, що означає «слон». До речі, саме так зазвичай і малюють слонопотама.

Поява Кенги в оригінальній версії твору є для героїв справжнім шоком. Причиною цього є той факт, що всі герої в книзі на той момент, – чоловічого роду, а Кенга – жіночого. У російській версії такого ефекту не виходить, так як у нас Сова – теж жіночого роду [2].

Нижче порівнюються оригінальні власні назви героїв [14] з їх відповідностями у російському [7] та українському [8] перекладах:

Оригінал А.О. Мілн	Переклад Б. Заходера	Переклад І. Ільїна, О. Каьніченко
Winnie-the-Pooh	Вини-Пух	Вінні-Пух
Piglet	П'ятачок	Паця
Rabbit	Кролик	Кролик
Baby Roo	Крошка Ру	Ру
Kanga	Кенга	Кенга
Eeyore	Иа-Иа	Іа
Owl	Сова	Сова
Heffalump	Слонопотам	Слонотуп

Літературна казка про тварин стала одним з самих яскравих явищ в дитячій літературі Великої Британії 20-го століття. Наша робота торкнулась лише окремих аспектів цієї проблеми, але в

подальшому дослідженні ми продовжимо аналіз проблем відтворення мовами перекладу власних назв героїв А. Мілна та їх речових характеристик.

Література:

1. Вінні-Пух говорить українською [Електронний ресурс] – 2007. – Режим доступу: <https://bookclub.ua/ukr/infocenter/clubnews/news>.
2. Комарова А. Семь отличий оригинального Винни-Пуха от русского // Российская газета RG.RU [Электронной ресурс] / А. Комарова // – 2014. – Режим доступу: <https://rg.ru/2014/01/17/vinnie-site.html>
3. Демурова Н. М. Английская детская литература 1740 – 1870 гг. / Н. М. Демурова : дис. доктора филол. наук. МГПИ – М., 1983. – 443 с.
4. Дунаевская Е. С. Сара Филдинг: первая английская школьная повесть и первая английская литературная сказка // Педагогический дискурс в детской литературе. Материалы Седьмой всероссийской научно-методической конференции. – СПб.: ЛЕМА, 2013. – С. 48–57.
5. Лебедева. Английская литературная сказка / сост. и пер. с англ. Н. Демуровой. – М. : ТЕРРА, 1998. – 480 с.
6. Мелетинский Е. М. Герой волшебной сказки : происхождение образа / Е. М. Мелетинский. – М. : Изд-во вост. лит-ры, 1958. – 264 с.
7. Милн, А.А. «Винни-Пух и Все-Все-Все»: Повесть сказка, пересказал с английского Б. Заходер / А.А.Милн. – М.: «Детская литература», 1977. – 205с.

8. Мильн А.А. Винни-Пух і всі всі всі / переклад з англ.: І. Ільїна, О. Кальніченка, І. Мельницької. – Х. : Книжковий клуб, 2007.

9. Новикова М. Л. Метафора, ее структура, семантика и связь с текстом / М. Л. Новикова // Лингвистическая семантика и логика : [сб. науч. тр. / отв. ред. Л. А. Новиков]. – М. : Наука, 1983. – С. 124–137.

10. Проценко Ю. В. Позиция и взаимоотношения автора-рассказчика и читателя в английской литературной сказке / Ю. В. Проценко // Наукові записки ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Серія Літературознавство. Вип. 3 (51). – Харків: Нове слово, 2007. – С. 168–172.

11. Проценко Ю. В. Позиция и взаимоотношения автора-рассказчика и читателя в английской литературной сказке / Ю. В. Проценко // Наукові записки ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Серія Літературознавство. Вип. 3 (51). – Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2007 – С. 82-85.

12. Ребко А. В. Особенности перевода детской литературы [Электронный ресурс] / А. В. Ребко – Мінск, 2017. – Режим доступа: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/165188/1/>

13. Смолярова Н. Детский «недетский» Винни-Пух [Электронный ресурс] / Н. Смолярова // из сборника "Весёлые человечки. Культурные герои советского детства" – 2008. – Режим доступа: <https://culture.wikireading.ru/7468>

14. Milne, A. A. Winnie- The- Pooh / A. A. Milne. – L. : A Magnet Book, 1980. – 160 p.

Доровська Д. В.

**Архаїзація у перекладознавчих студіях: зміст поняття та
підходи до аналізу**

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У нашій роботі увагу зосереджено на архаїзації як перекладознавчій проблемі, тобто на відтворенні застарілої лексики в перекладі. Відомо, що в активний словниковий запас входять загальноновживані слова, значення яких всім зрозуміло, до пасивного запасу слів відносяться такі, які або застаріли, або в силу своєї новизни ще не отримали широкої популярності і не є повсякденно уживаними.

Слова пасивного запасу діляться на застарілі і нові (неологізми). До застарілої лексики відносяться історизми та архаїзми. Старіння слів – це процес, і різні слова можуть перебувати на різних його стадіях. Слова, які ще не вийшли з активного вживання, але вже вживаються рідше, ніж раніше, називаються застаріваючими [1, с. 258].

Історизми – це слова, що позначають зниклі з сучасного життя предмети, явища, поняття. Ці слова вийшли з ужитку разом з позначуваними ними предметами, поняттями, вони перейшли до пасивної лексики: ми їх знаємо, але не вживаємо а своєму повсякденному мовленні. Історизм вживаються в текстах, в яких мова йде про минуле (художня література, історичні дослідження) [1, с. 258].

Архаїзм – це лексична одиниця, що вийшла з ужитку, хоча відповідний предмет (явище) залишається в реальному житті і отримує інші назви (застарілі слова, витіснені або замінені сучасними синонімами) [1, с. 259].

Архаїзація – це наслідування прийомам, стилю і формам майстрів минулих епох, відтворення окремих елементів мови і стилю в мові героїв для створення колориту зображуваної у творі епохи [2, с. 28].

Згідно з твердженнями науковців у сфері теорії перекладу, загальним принципом відтворення архаїзмів є врахування особливостей впливу лінгвальних та екстралінгвальних чинників на значення лексичної одиниці мови оригіналу [4, с. 36]. Способи перекладу усіх архаїзмів не є універсальними. Це загальновідомі і широкоживані способи – транскрипція, транслітерація, калькування, різні перекладацькі трансформації. Зазвичай, архаїзми відтворюються в мові перекладу за допомогою транслітерації або транскрипції. Якщо цього не дозволяє зробити семантика лексичної одиниці в тексті-оригіналі, застосовується переклад за допомогою пошуку еквівалентів. Деякі архаїзми можуть потребувати зміни форми або пояснення у перекладі – в цьому випадку застосовуються різні перекладацькі трансформації.

Завданням перекладача є виконання двох етапів перекладу: перший – опрацювати вихідний текст, тобто зрозуміти його значення, виявити час створення або, іншими словами, отримати якомога більше інформації з нього; по-друге – після того, як опрацьовано

вихідний текст, постає необхідність у відборі мовних засобів для тексту-перекладу [3, с.253].

Архаїзація - відтворення історичності тексту за допомогою несучасної мови (тобто мови, що сприймається як застаріла стосовно часу перекладу) і збереження всього несучасного текстового світу. Літературні перекладачі часто вважають, що вони підтримують баланс між двома етиками: вірність їхньому прочитанню намірів письменника-джерела (або, у релігійному тексті, божественного натхнення тексту), і бажанням створити текст, який перетвориться на артефакт цільової культури. Сама лінгвістична, структурна та референтна складність літературного тексту означає, що його перекладачі допускають високий ступінь автономії у своїх рішеннях. Однак, у світській літературі ця автономія обмежена когнітивними та соціальними факторами., Те, що перекладачі можуть створювати, когнітивно стримується їхніми навичками написання текстів, і те, що читач/слухачі можуть зрозуміти, стримується їх фоновими знаннями та вміннями обробки тексту [5, с. 160].

"Часовий (хронотопічний) дейксис" описує використання сигналів, які пов'язують текст з контекстом часу. Такі сигнали поділяються на два основні типи:

- історично обґрунтовані мовні форми. Англійські приклади можуть бути такими: *Whither goest thou?* (*Куди ти йдеш?*), що сигналізувало б, що текст був написаний або розказаний наприкінці 16 століття.

- посилення на артефакти, ситуації тощо, властиві певному історичному періоду. Прикладами можуть бути *продавець*

індульгенцій або *логарифмічна лінійка*, які будуть присутні у текстах європейського середньовіччя або 19-го та 20-го століття відповідно [5, с. 161].

В одній крайності, у випадку гіперархаїзації, перекладач використовує форми, що були старішими, ніж ті, які б використовували сучасники цільової мови письменника-джерела. З архаїзацією, що відповідає часу, цільовий текст привласнюється мові та стилю сучасників письменника-джерела.

Оновлена архаїзація часто застосовується там, де є невідповідність підкодів між вихідною та цільовою мовами, тобто відмінності в риторичній традиції або літературних і мовних ресурсах між оригінальними та цільовими спільнотами в певний момент часу, що робить архаїзацію проблематичною.

Поверхнева архаїзація включає додавання лексичних або синтаксичних архаїчних маркерів до цільового тексту, який інакше здається відносно сучасним. [5, с. 165]

Мінімальна модернізація визначається Лефевром як «*modernisation exclusivement linguistique*» (виключно лінгвістична модернізація); до чого можна додати, що цільова мова умовно сприймається як така, що не заважає застарілим посиланням [6, с. 241].

Проте, з насильницькою модернізацією, посилання пов'язують цільовий текст із конкретним сучасним періодом часу, підкреслюючи тим самим його актуальність до часу перекладу за рахунок його історичності.

Звичайно, існує потреба в подальших дослідженнях у цій ще не повною мірою вивченій царині теорії та практики перекладу. Розглянуто лише деякі ключові принципи, які могли б обумовлювати вибір перекладача при перекладі старих текстів. Але є й інші потенційні принципи, наприклад, роль ідеологічних та економічних чинників у визначенні стилю перекладу та уподобань видавців і читачів. Це визначає перспективи дослідження: вивчити, які методи та підходи фактично використовуються в опублікованих перекладах старих текстів, а також зібрати порівняльні дані про норми та практику перекладу у інших цільових мовах.

Література:

1. Архаїзми // Українська радянська енциклопедія : [в 12-ти т.] 2-ге вид. Т. 1. Голов. ред. УРЕ, 1977. 258-259 с.
2. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. – М.: Русский язык, 2000. 28 с.
3. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М.: Высшая школа, 1990. 253 с.
4. Ласінська Т.А. Загальні принципи перекладу архаїчної лексики: Science and Education a New Dimension. Philology, V(35), Issue: 125, 2017. 36-39 pp.
5. Jones, Francis R, Turner, Allan. Archaisation, Modernisation and Reference in the Translation of Older Texts. Across Languages and Cultures, 2004. 159-185 pp.
6. Lefere, R. La Traduction Archaisante: Cervantes D'Après M. Molho. Meta Vol. 39 N. 1, 1994. 241-249 pp.

Жукович І. С.

Термінологічна варіативність у типографічно–поліграфічній галузі при перекладі з англійської мови українською

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Постановка проблеми. Переклад термінів науково–технічних текстів у типографічно–поліграфічній галузі є складним завданням. Незалежно від рівня знань перекладача, ступені володіння мовою, він зустрінеться з неочікуваними проблемами в тексті оригіналу. Спираючись на це, переклад термінології типографічно–поліграфічної галузі потребує більш детального розгляду.

Аналіз останніх досліджень показує, що подібного роду дослідження вимагають розгляду термінології різних аспектів. Загальнотеоретичні проблеми термінології розглядали О.С. Ахманова, В.А. Татарінов, В.П. Даниленко, В.М. Лейчик, С.В. Гринєв, А.С. Герд, Б.Н. Головін, А.Я. Шайкевич, Ю.Н. Марчук, С.Д. Шелов та інші. Лінгвістичним описом конкретних терміносистем, який полягає у виявленні структурно-семантичних особливостей галузевої термінологіки та встановленні закономірностей її формування, займалися Емілія Огар (друкарською) та Марія Процик (видавничою).

Розглядаючи термінологію поліграфії англійськомовних країн можна стверджувати, що дане дослідження є досить **актуальним**, оскільки

при перекладі термінів перекладач зустрічається з проблемами в тексті оригіналу.

Метою цієї статті є дослідження термінологічної варіативності у типографічно–поліграфічній галузі та труднощів, які виникають при перекладі.

Предметом цієї статті є термінологічна варіативність у типографічно–поліграфічній галузі при перекладі з англійської мови українською.

Об'єктом дослідження даної статті є терміни у типографічно–поліграфічній галузі

Типографічно-поліграфічна галузь є однією з найважливіших галузей, оскільки має відношення до кожної сфери людської діяльності. Переклад термінології у цій галузі є одним з найскладніших завдань у перекладознавстві, завдяки появі нових термінів.

Незалежно від ступеня володіння перекладачем обома мовами, об'єму його фонових знань, він так чи інакше зустрінеться з неочікуваними проблемами в тексті оригіналу. Враховуючи це, процес перекладу потребує самостійного аналізу термінів і пошуку відповідного еквіваленту у мові якою перекладають.

Типографічно-поліграфічна галузь є однією з центральних понять у різних сферах діяльності людей. Ця галузь знаходиться на етапі технологічного розвитку. Переклад термінології є однією з найпоширеніших проблем перекладу. Багато науковців мають різні думки про значення термінів. В.П. Даниленко вважає, що термінами є спеціальні поняття, які виникають у відповідних областях науково-

практичної діяльності. В перекладацькій практиці під словом «термін» слід розуміти слова та словосполучення, які слугують для вираження специфічних об'єктів і поняття, що використовуються спеціалістами певної області науки чи техніки [2, с. 57].

За думкою В.І. Карабана, щоб отримати правильний переклад терміну важливо знати його словотвірну і морфологічну структуру та семантичні відмінності від загальнонародних слів. Він розділяє терміни за їх будовою на прості (rasp - рашпіль, concrete – бетон), похідні – суфіксальні (loader – навантажувальний пристрій, transmitter – передавач), префіксальні (interrelation – взаємовідношення, multi-axis – багатовісний) і суфіксально-префіксальні (re-allocation – перерозподіл, over-alloying – надмірне легування), складні (spreadsheet – електронна таблиця, flywheel – маховик) та терміни-словосполучення (forward shovel – екскаватор-пряма лопата, impact energy – енергія удару) [3, с. 315].

Проблема термінологічної варіантності/варіативності дискутується уже протягом кількох останніх десятиліть, починаючи з 70-х рр. минулого століття, як у вітчизняному, так і зарубіжному перекладознавстві. Протягом тривалого часу вважалося, що варіативність як здатність чи можливість передачі одного поняття кількома різними одиницями є нехарактерною для терміна, як і можливість терміна-слова передавати чи позначати різні поняття. Це впливало з характеристики терміна як одиниці, яка відзначається чітко окресленою нерозривною закріпленістю форми за певним поняттям.

Варіативність є фундаментальною, всеохоплюючою властивістю усього оточуючого світу і мови зокрема, як "специфічна реалізація загальної теорії варіантності, що проявляється як у мові в цілому, так і в її окремих різновидах і складових елементах" [4, с. 27]. Вона безпосередньо пов'язується з центральним для мови поняттям зміни, змінності і детально опрацьована в працях, передусім діахронічного спрямування, стосовно фонетичних, морфологічних чи лексико-семантичних явищ.

У процесі перекладу відбувається теж перетворення мовного повідомлення (тексту), змістова суть якого залишається без зміни. Тому можна говорити про інваріанти перекладу.

Це відбувається в межах однієї мови, так як зміст завжди можна висловити по-різному. Отже, інваріант - це відома абстракція об'єктивно існуючої закономірності людського мислення, яка виражається в тому що між змістом думки та її словесним виразом немає взаємооднозначної відповідності.

В нашому дослідженні ми розглянули детальніше особливості термінів на аналізі посібників *Typography essentials: 100 design principles for working with type* [5, с. 209], а також Spiekermann E. *Seven Rules for Better Typography* [6, с. 96].

Проаналізувавши посібник, ми дослідили такі словникові відповідники:

Even a simple swash or ligature can add an extra level of meaning or make the design more specific to the message. - Навіть простий розчерк або сполучення літер може мати додатковий рівень сенсу або зробити дизайн більш конкретним для повідомлення.

Термін *ligature* перекладається за допомогою калькування – сполучення літер, а термін *swash* – методом пошуку словникового відповідника – розчерк.

A font also contains a kerning table, which lists specific letter pairs and how the typesetting program should adjust the spacing between them.

- Шрифт також містить кернинг таблицю, в якій перераховані пари букв і способи у які програма повинна регулювати відстань між ними.

Термін *kerning* перекладений шляхом транслітерації – *кернинг*. Хоча цей термін має словниковий відповідник оптичне вирівнювання літер, але у поданому контексті, для досягнення адекватного перекладу, метод транслітерації є доречним.

За лексичною та граматичною трансформацією, науковці описують граматичні трансформації виділяють п'ять основних типів: пермутація, субституція, додавання, вилучення і комплексна трансформація. Розглянемо практичне застосування граматичних трансформацій більш детально на прикладах.

Термін-словосполучення *job font*, що має переклад *шрифт для акцидентних робіт*, відносимо до граматичної трансформації субституції, оскільки в англійській мові цей термін стоїть в однині, а при перекладі у множині.

Поліграфічний термін *quadruple press* перекладається описовим методом, а отже відносимо його до граматичної трансформації додавання.

Термін-словосполучення *silk paper* має значення *шовковий папір*, але фахівці поліграфічної справи частіше застосовують термін *шовковка*, тому відносимо цей термін до трансформації вилучення.

Термін-словосполучення *cap height* відноситься до граматичної трансформації пермутації і має переклад *висота великих літер*.

Термін *cardboard cutter machine* відноситься до трансформації вилучення. У загальній лексиці цей термін має значення кортонорізальна машина, але фахівці поліграфічної галузі позначають це поняття як *паншер*.

Задля того, щоб досягти емоційно-експресивного забарвлення, використовуються стилістичні засоби, які допомагають цікаво і емоційно подати матеріал, щоб полегшити сприйняття складного тексту читачем. Протягом нашого дослідження, нам вдалося виявити такі терміни, які не позбавлені стилістичного забарвлення. В нашому дослідженні, ми встановили такі ознаки, як метонімія, метафора і епітет. Розглянемо використання цих засобів на прикладах.

Another option is to first use a soft roller for highly viscous ink, followed by a hard roller of low–viscosity ink so that it adheres only on the top level. – Інший спосіб полягає в тому, щоб спочатку використовувати м'який валик для пастообразної фарби, а потім твердий валик з малов'язкої фарби, щоб він прилиплявся лише до верхнього рівня.

Поліграфічний термін *highly viscous ink*, у вищенаведеному прикладі, ми переклали як *пастообразна фарба*. Цей термін є прикладом вживання метонімії типу матеріал – виріб з цього матеріалу, оскільки пастообразна фарба може бути складовим елементом офсетного друку та самостійним виробом.

Reading of the press of news, you might conclude that reading materials including books, book chapters, journal articles, websites, and

media have an increasing influence on the masses through the psychological aspect. – Сводка новин каже, що друковані матеріали, включаючи книги, розділи книг, журнальні статті, веб-сайти та засоби масової інформації, все більше впливають на маси через психологічний аспект.

Reading of the press є поліграфічним терміном, що має значення *сводка* і належить до метонімії типу процес–предмет, адже лексична одиниця *reading* позначає процес читання, словосполучення *reading of the press* має значення предмету *сводка*.

Термінологічна варіативність є невід’ємним аспектом вивчення термінології, адже вона полягає у видозмінах мови на рівні вживання мовних одиниць, передачі одного поняття кількома різними одиницями. Впродовж дослідження вдалося виявити, що найпоширенішими видами термінологічної варіативності є варіанти, що мають однакові опорні слова, варіювання спільнокореневих термінів та варіанти з максимальною подібністю, але неоднаковою кількістю компонентів внаслідок опущення одного з них.

Література:

1. Погиба Л. Г. Українська мова фахового спрямування / Л. Г. Погиба, Т. О.Грибіниченко, Л. М.Голіченко – К. : Кондор, 2011. – 352 с.
2. Даниленко В.П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания. М., 1977. –57 с.
3. Карабан В.І. Переклад англomовної наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та

жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 315 с.

4. Єрмоленко С. Я. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 222 с. стр 27.

5. Spiekermann E. Seven Rules for Better Typography / Erik Spiekermann. – United States of America, 2010. – 96 с.

6. Saltz I. Typography essentials: 100 design principles for working with type / Ina Saltz. – United States of America: RockportPublishers, 2009. – 209 с.

Карпенко О. В.

***Nursery rhymes* в українських та російських перекладах**

Харківський гуманітарний університет

«Народна українська академія», Харків

Терміном *nursery rhymes* англійці називають все різноманіття віршів, пісень, колискових та лічилок для дітей. Дослівно цей термін перекладається так: «дитячі рими» (тобто римовані тексти для дітей). Однак це не означає, що будь-який дитячий вірш або будь-яка дитяча пісенька заслуговує почесної назви *nursery rhyme*. Строго кажучи, щоб так називатися, дитячий віршик повинен бути «стародавнім», «традиційним» і «загально відомим» [1].

Перш за все – це фольклорні твори, на яких виросло не одне покоління носіїв англійської мови. *Nursery rhymes* це традиційні вірші або пісні для дітей у Великобританії та багатьох інших країнах [7]. В деяких випадках схожість дитячих пісеньок – лише випадковість, в деяких випадках вона пояснюється спорідненістю культур або давніми запозиченнями, а в інших це є проявом загальнокультурних, загальнолюдських закономірностей створення дитячих текстів. Власне, навіть для назви жанру – *nursery rhyme* – можна знайти аналог в російській мові. Слово *nursery*, як відомо, утворено від слова *nurse* – няня, няньчити, пестувати. Тобто *nursery rhyme* – це не просто «дитячі рими», але «рими, якими няньчать, пестують». Російські дитячі вірші та пісеньки так і називаються: «пестушки, потішки» [1].

Вперше всі ці англійські вірші були зібрані і надруковані приблизно в 1790 Джоном Ньюбері у збірці «пісеньки Матінки Гуски» [1].

Nursery rhymes перекладені багатьма мовами світу, в тому числі українською та російською. Найбільш відомі переклади російською мовою зроблено К. Чуковським та С. Маршаком, а українською – Віктором Марачем.

В поетичному перекладі головна мета це зберегти загальний сенс вірша, необов'язково відтворювати всі слова кожного рядка підрядника, потрібно використовувати текстові синоніми, сміливіше намагатися висловити зміст вірша різними способами, яких може бути дуже багато [4].

Порівняємо вірш *Six little mice* [6] та його переклади українською [2] і російською мовами [5]:

*Six little mice sat down to spin;
Pussy passed by and she peeped in;
~ What are you doing, my little men?
~ Weaving coats for gentlemen.
~ Shall I come in and cut off your threads?
~ No, no, Mistress Pussy, you'd bite off our heads.
~ Oh, no, I'll not; I'll help you to spin.
~ That may be so, but you don't come in!*

Переклад І.О. Родіна

*Мышки пряли у окошка.
малих;*

*Вдруг стучится к мышкам кошка
заглянула до них.*

*~ Что вы шьете там, малышки?
мої дітки?*

*~ Шьем рубашки и штанишки.
джентльменів нитки.*

*~ Я вам буду помогать!
буду цівки.*

*Буду нитки отгрызатъ!
голівки.*

*~ Ну уж нет, не проведешь!
вам прями.*

Переклад В. Марача

Сиділи і пряли шість мишок

Йшла кицька і

~ А що ви там робите,

~ Ми прядем для

~ Я прийду й намотуватъ

~ Ні, ні! Ти відкусиш наші

~ То прийду й поможу

Ты самих нас загрызешь! ~ *О ні! Краще не приходь до нас ти.*

~ *Ну тогда я буду шить!*

~ *Шей. Но в дом – не заходит!*

По перше звернемо увагу на рід дійових осіб. Так, миші у вірші – чоловічого роду (*my little men*), кішка – жіночого (*Mistress Pussy*). Але в обох перекладах і миші, і кішка – жіночого роду:

Щодо поетичної сторони перекладу обома мовами ми бачимо, що перекладачам вдалось зберегти риму та ритм вірша. Зіставивши ці переклади зі стилістичної точки зору, можна помітити зачну схожість методів, що використовуються авторами. Наприклад, в обох випадках присутні демінутивні суфікси, словоформи, які використовуються для звертання до маленьких діточок (рос. «мышки», «окошко», «малышки», «штанишки» □ укр. «мишки», «кицька», «дітки», «голівки») [3].

І в російському і в українському варіантах перекладачі зберегли діалогічну форму віршу та чітку риму. Натомість ми бачимо одну значну відмінність, що полягає в поетичному розмірі та ритмі віршів. З точки зору адаптованості для сприйняття та самостійного читання дитиною російський переклад виявляється легшим, але з точки зору передачі фактичного змісту, точнішим є український переклад.

Таким чином, переклад традиційних дитячих віршів *nursery rhymes* хоча й базується на загальних правилах художнього поетичного перекладу, але має деякі особливості. Окрім збереження фактичного змісту і еквівалентної заміни деяких елементів художньої дійсності оригіналу для розуміння читачем, перекладачі стикаються з

необхідністю дотримуватись особливостей рими та ритму і адаптації фонетичних аспектів для віку читача та структури його рідної мови.

Література:

1. Англійський світ дитинства: nursery rhymes [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.study.ru/support/lib/note224.html>
2. Антологія англomовного дитячого фольклору «Матінка Гусиня» з перекладом Віктора Марача. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://petryk.com.ua>.
3. Крисало О. В. Лінгвокультурні особливості перекладу збірки англomовного дитячого фольклору «nursery rhymes» російською та українською мовами / О. В. Крисало // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 14 (273). – Ч. III, 2013. – С. 57-63.
4. Самуїл Маршак – переводчик детских стихов [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://bioraf.ru/samuil-marshak--perevodchik-detskih-stihov.html>
5. Стихи и песенки матушки Гусыни: сборник / [пер. с англ. Родина И. О.] – М. : Эксмо, 2006. – 120 с.
6. Nursery Rhymes – Lyrics, Origins and History. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rhymes.org.uk/>.
7. Nursery rhyme – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Nursery_rhyme.

Коваль О.

**Специфіка перекладу неологізмів у науково-технічних
текстах німецької мови**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут».*

Основна вимога до науково-технічного перекладу – це точна передача інформації. Як відомо, труднощі при перекладі викликає, в першу чергу, передача правильного змісту кожного речення, що дуже часто не відповідає дослівному перекладу. Критерії адекватного науково-технічного перекладу чітко сформульовані: «Він повинен точно передавати зміст оригіналу, містити загальноприйняту в мові перекладу термінологію й відповідати нормам науково-технічної літератури, переклад якої здійснюється»

Переклад німецької науково-технічної літератури відрізняється від перекладу художньої літератури, газетних статей, документально-ділового матеріалу. М. Снель Горнбі відзначає, що між різними видами перекладу (технічний / літературний переклад) спільного не так вже й багато. При перекладі науково-технічного тексту доводиться вирішувати одночасно цілий комплекс різноманітних завдань. Цей вид діяльності вимагає не лише бездоганного володіння мовою, певних галузевих знань, але й максимум зусиль з боку перекладача. Оскільки при перекладі наукової та технічної літератури, як правило, немає необхідності шукати в тексті будь-який прихований зміст, то тут необхідно прагнути до особливої термінологічної точності. При цьому необхідно мати на увазі, що

далеко не завжди технічні терміни співпадають за своїм обсягом у різних мовах.

Якість перекладу науково-технічної літератури значною мірою залежить, по-перше, від особливостей цього виду літератури, по-друге, від рівня мовної та загальної технічної та наукової підготовки особи, яка займається перекладом. Досить частими є випадки, коли переклад зазнає редагування спеціалістом відповідної області.

Відомо, що для перекладача, який має достатню мовну підготовку, але не володіє необхідними знаннями у відповідній галузі науки й техніки, основні труднощі будуть пов'язані з розумінням тих частин тексту, в яких викладено вузькофахові питання. Хоча значну складність являє собою іноді й переклад спеціальних термінів. І навпаки, для перекладача, який має ґрунтовну технічну підготовку, але в недостатньому ступені володіє всіма тонкощами німецької граматики, основні труднощі в розумінні змісту будуть пов'язані, в першу чергу, з явищами мовного порядку: «зі встановленням змістових зв'язків між окремими словами в реченні, з розумінням граматичних конструкцій, вибором адекватного варіанту їх перекладу» та ін.

До поняття науково – технічна література входять такі її різновиди, як монографія, стаття зі спеціального журналу, технічний опис, патенти, технічні довідники. Переклад такої літератури становить певні труднощі. По-перше, в німецькій мові є властиві лише їй граматичні явища, які спричиняють труднощі під час перекладу німецького технічного тексту українською мовою. По-друге, мова німецької науково-технічної літератури істотно

відрізняється від літературної мови тим, що вона значно ускладнена наявністю розгорнутих речень з інфінітивними групами, поширеними означеннями, а також великою кількістю значних за обсягом складних речень з багатьма вставними підрядними реченнями всередині головного. При перекладі таких речень виникає небезпека втратити відчуття взаємозв'язку між компонентами речення, неперервності думки, оскільки пов'язані за змістом слова безпосередньо не співвідносяться між собою.

Крім того, для науково-технічної літератури характерним є вживання великої кількості термінів, які відображають специфіку понять. Проте жоден з існуючих словників не в змозі вмістити як усі існуючі терміни в певній галузі науки, так і новоутворені. Оскільки термінологічна система мови безпосередньо поповнюється, слід засвоїти деякі головні принципи утворення термінів, які об'єктивно існують у системі кожної розвиненої мови.

Характерною особливістю науково-технічної літератури є точність і стислість вираження думки, з одного боку, та суворі логічна послідовність та повнота висловлення – з іншого. Саме цим зумовлено певний характер мовних засобів, типових для цього виду літератури. Найголовнішою визначальною рисою науково-технічного типу тексту є його когнітивність, інформаційна насиченість.

Часто помилково плутають поняття «точний» з поняттям «буквальний» переклад. Буквальний переклад зводиться до механічної підстановки українського слова замість німецького, а це інколи призводить до нісенітності. Досить часто під час перекладу механічно калькуються, формально відтворюються мовні засоби

оригіналу, спотворюється зміст, не передається стилістична функція або порушується норма мови. Такий переклад є буквалізмом. Існують буквалізми лексичні, коли механічно калькуються окремі слова, фразеологічні – при неправдивому калькуванні фразеологічних одиниць, граматичні – при механічному калькуванні граматичних форм тексту, що перекладається.

Ще однією особливістю науково-технічної літератури є також наявність великої кількості слів та словосполучень, характерних саме для цього стилю.

Наприклад: *die Rohre* не лише труба, а й електронна лампа; *untersuchen* – не тільки досліджувати, а й вивчати.

Німецькій мові властива багатозначність не лише лексична, а й граматична. Так дієслова *haben* і *sein* можуть бути:

1) самостійними дієсловами. Наприклад: *Der Stahlbeton hat viele Vorteile gegenüber dem Beton.*

2) допоміжними дієсловами. Наприклад: *Die Metallurgie ist zur Grundlage jeder entwickelten Industrie geworden.*

3) дієсловами з модальним значенням, причому в науковій літературі вони вживаються саме в модальному значенні. Наприклад: *Man hat noch viele Probleme auf dem Gebiet der Marktwirtschaft zu lösen*.

Часто значні труднощі виникають при перекладі науково-технічного тексту у зв'язку з відмінністю синтаксичної системи мов: послідовність елементів висловлювання в німецькій і українській мовах може не збігатися. Наприклад, при перекладі речень з інфінітивними групами чи зворотами інфінітив, що стоїть у кінці

групи чи звороту, в українському реченні ставиться на перше місце; при перекладі речень, які починаються не з підмета, присудок ставиться саме після підмета, у німецькому реченні порядок слів зворотний. Наведемо приклади:

1) Das Fundament hat Aufgabe, die Belastungen aus dem Bauwerk aufzunehmen und sie gleichmäßig ohne übermäßige Setzung auf eine große Fläche des Baugrundes zu übertragen.

Фундамент мав завдання брати на себе навантаження споруди і переносити його без надмірної усадки на досить велику площу будівельного ґрунту.

2) Um dem Metall andere Eigenschaften zu verleihen, legiert man es mit anderen Elementen.

Для того щоб надати металові інших властивостей, його сплавляють з іншими елементами.

3) Durch die Vervollkommnung der Technologie und durch die Entwicklung vorgefertigter Elemente gewinnt der Beton in den letzten Jahren immer mehr an Bedeutung.

Завдяки удосконаленню технології і розвитку готових збірних елементів бетон набуває в останні роки дедалі більшого значення.

Під час перекладу науково-технічного тексту потрібно пам'ятати про розбіжності в побудові речень німецької та української мов, про відмінність системної організації цих мов. Під час перекладу виникає необхідність текстової модифікації, яку важко передбачити і яка потребує оказійного здійснення в кожному окремому випадку. Йдеться про те, що інколи загальний зміст і контекст потребують введення одних слів і опускання інших, часткової або повної

перебудови речення за вимогами граматичної норми мови, якою здійснюється переклад.

Головну увагу під час перекладу слід спрямовувати на його адекватність і точність. Необхідно враховувати кінцеву мету, а саме – якнайточніше відтворення німецькомовного оригіналу засобами української мови.

Науково-технічні тексти належать до царини наукової комунікації, учасники якої виконують когнітивні функції та орієнтуються на послідовне й динамічне нагромадження та відтворення інформації. Специфіка НТТ полягає у точності суджень та авторитетності висновків і постулатів, а також у прагненні автора (адресанта) переконати реципієнта у несхибності власної позиції.

Основна вимога до науково-технічного перекладу – це точна передача інформації. Як відомо, складнощі при перекладі викликає, в першу чергу, передача правильного змісту кожного речення, що дуже часто не відповідає дослівному перекладу.

До поняття науково-технічна література входять такі її різновиди, як монографія, стаття із спеціального журналу, технічний опис, патенти, технічні довідники. Переклад такої літератури становить певні труднощі. По-перше, в німецькій мові є властиві лише їй граматичні явища, які спричиняють труднощі під час перекладу німецького технічного тексту українською мовою. По-друге, мова німецької науково-технічної літератури істотно відрізняється від літературної мови тим, що вона значно ускладнена наявністю розгорнутих речень з інфінітивними групами, поширеними означеннями, а також великою кількістю значних за обсягом

складних речень з багатьма вставними підрядними реченнями всередині головного.

Під час перекладу науково-технічного тексту потрібно пам'ятати про розбіжності в побудові речень німецької та української мов, про відмінність системної організації цих мов. Інколи загальний зміст і контекст потребують введення одних слів і опускання інших, часткової або повної перебудови речення за вимогами граматичної норми мови, якою здійснюється переклад.

Кознєва Є. А.

**Особливості перекладу каламбуру у сучасному
англомовному кінодискурсі**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Гумор, як компонент невербальної комунікації і сприйняття світу, завжди відігравав велику роль. Саме гумор несе в собі лінгвістичну і інформативну цінність. Під гумористичним ефектом ми розуміємо вплив і прагматику жартів, заснованих на невідповідності значень, наприклад, буквального і контекстуального, що викликають при цьому, сміх. На думку дослідника І.Р. Гальперина традиційно до засобів створення гумористичного ефекту прийнято відносити такі стилістичні прийоми, як іронія, сарказм, гра слів, алюзія, перифраз, оксюморон, метафора і метонімія [2, с. 132].

Словник лінгвістичних термінів дає наступну дефініцію: «каламбур – це фігура мовлення, яка полягає в гумористичному (пародійному) використанні різних значень одного і того ж слова чи двох слів, що подібно звучать» [1, с. 188].

Одним з різновидів цього явища є гра слів, що полягає у "спеціальному використанні звукової, лексичної або граматичної форми слів, а також частин слів, фразеологізмів, синтаксичних конструкцій для створення певних фонетико- та семантико-стилістичних явищ, що ґрунтується на зіставленні й переосмисленні, обіграванні близькозвучних або однозвучних мовних одиниць з різними значеннями" [4, с. 37].

Переклад каламбурів – це одне з вузькоспеціалізованих питань перекладознавства. Однак останнім часом інтерес в теорії перекладу до подібних явищ помітно зріс, оскільки їх вивчення як в теоретичній, так і в практичній областях сприяє розвитку та утвердженню принципу перекладності – однієї з найбільш актуальних проблем художнього перекладу на сучасному етапі.

Вивчення особливостей перекладу мовного твору починається з попереднього встановлення в початковій мові тих характеристик, які лежать в основі подальшого аналізу. Оскільки переклад визначається як "передача інформації, що міститься в даному творі мови, засобами іншої мови" [1, с. 317], то необхідно перш за все встановити інформативний обсяг даної одиниці, тобто в даному випадку – каламбуру.

Вивчення змістовної сторони каламбуру було б неповним і неточним без звернення до його контекстуальних характеристик,

вивчення яких істотно для встановлення обсягу інформації, що міститься у каламбурі, визначення значущості каламбуру як частини в системі цілого і виявлення сфери його семантико-стилістичного поширення.

У той же час дослідження семантико-контекстуальних проблем каламбуру сприятиме більш глибокому розумінню сутності даного прийому, проникненню в його комунікативно-стилістичну природу і особливості функціонування в тексті.

Широке використання каламбуру в ряді літературних жанрів, агностичне ставлення багатьох дослідників до каламбуру, зарахованого ними в список "неперекладних" явищ, диктують необхідність розробки певних теоретичних принципів, які допомагають здійснити передачу цього прийому з однієї мови на іншу. Тема актуальна і в плані вивчення проблеми відтворення образності в художньому перекладі [3, с. 168].

Метою нашого дослідження є вивчення структури каламбуру в тісному зв'язку з його контекстуальними характеристиками й встановленням всіх можливих варіантів передачі цього прийому українською мовою в англійському кінодискурсі без значних втрат, а також всі можливі варіанти перекладу видів каламбуру на українську мову.

Дана мета обумовлює наступні завдання: розглянути особливості гумору в цілому; проаналізувати визначення «каламбуру» як різновиду мовної гри; виявити проблеми перекладу каламбурів у теоретичній літературі; визначити способи перекладу каламбурів, що функціонують у англійському кінодискурсі.

Об'єктом дослідження є масив висловлень з елементами гри слів в англійському кінодискурсі, а *предметом* – особливості структури та функціонування мовних одиниць з елементами гри слів (каламбуру).

Дослідниця О.Т. Тимчук вважає, що основним проявом явища гри слів, на думку багатьох лінгвістів, виступають стилістичні засоби створення комічного ефекту, іншими словами, термін "гра слів" ототожнюється з поняттям "каламбур". З іншого боку, явище гри слів визначається як таке, що ґрунтується на навмисному зіставленні в одному контексті або в тексті і в уявленні реципієнта двох (і більше) мовних одиниць з подібним або тотожним звучанням, але з різним значенням [5, с. 123]. За оцінку значення слова, проаналізувавши тільки його форму, відповідає явище "народної етимології" – «факти хибного розуміння походження або значення мовної одиниці, коли їй на основі випадкової формальної подібності або тотожності з іншою одиницею, більш знайомою мовцеві, помилково приписуються і значення чи мотивація, аналогічні цій останній» [6, с. 371].

В ході проведеного аналізу каламбурів нами було виявлено кілька основних способів передачі каламбурів, а саме:

- Компенсація;
- Опущення;
- Калькування.

Ефективним і в той же час творчим засобом міжмовної передачі каламбуру є **компенсація** – підбір нового еквівалента на інших підставах, який дозволив би зберегти каламбур в перекладі, тим

самим зберігши адекватний комічний ефект, задуманий сценаристами.

Приклад каламбуру з серіалу «Друзі», де персонажі сидять в кафе. У кінодіалозі Рейчел скаржиться на те, що їй щось потрапило в око, але відмовляється піти до лікаря, якого їй рекомендує Моніка. Тоді над Рейчел починають жартувати, показуючи пальцями на свої очі:

<p>Monica: Hey, Rachel, remember that great song «Me, Myself, and I»?</p> <p>Rachel: Monica! Come on!</p> <p>Ross: Hey, does anybody want to get some lunch? All those in favor say I!</p> <p>Rachel: Ross! Stop it! Come on!</p>	<p>Моніка: Рейчел, пам'ятаєш класну пісню «У моєї подружки червоні очі»?</p> <p>Рейчел: Моніка, перестань!</p> <p>Росс: Я сьогодні так не виспався, хоч сірники в очі вставляй!</p> <p>Рейчел: Росс, вистачить! Припини!</p>
---	--

Гумористичний ефект в даному випадку досягається за рахунок того, що, кажучи слово «I», і Моніка і Росс показують пальцем собі на око, тому що слова «eye» і «I» є омофона в англійській мові. У фразі, сказаної Монікою, ми виявляємо відсилання до культурної реалії, популярної американської пісні, яка добре відома вихідній аудиторії, але незнайома або малознайома в інших культурах, а тому є проблемою при перекладі.

Далі розглянемо такий спосіб передачі гри слів, як **опущення** – спосіб, при якому гра слів опускається зовсім, передача тексту на іншу мову здійснюється шляхом простого переказу. Ми візьмемо

приклади міжмовної передачі словесної гри в кінодискурсі, коли переклад був виконаний буквально і словесна гра оригіналу при цьому виявилася втраченою. В такому перекладі сенс спотворюється в невеликому ступені, але більше страждає стиль, оскільки оригінальні задумки авторів постають перед глядачами в спрощеному, збідненому вигляді.

Візьмемо кінодіалог з мультфільму «Головоломка». В одній зі сцен дві емоції Радість і Смуток повинні пройти через величезний лабіринт і Смуток говорить про те, що вона знає шлях. Радість запитує її «Куди ж їм йти, направо або наліво?».

- Which way? Left?	- Куди, наліво?
- Right. No, I mean go left, I said left was right like correct.	- Направо, ні, не настільки вправо, я маю на увазі прямо, і трохи правіше.

У цій сцені каламбур будується на слові «Right», яке означає в англійській мові і направо і правильно. Радість запитує «Куди їм повертати, наліво?», І смуток відповідає «Right», маючи на увазі, що так, вірно, наліво. Але Радість розуміє ці слова як «Right» в сенсі «направо» і повертає направо. Смуток пояснює, що сказавши «Right», вона мала на увазі «правильно», треба йти треба наліво. В українській мові цю відповідь не можна зрозуміти двозначно, як її можна трактувати в англійській, тому каламбур був в повному обсязі переданий.

Розглянемо приклади міжмовної передачі каламбуру, де переклад був виконаний за допомогою **калькивання** – побудови лексичних одиниць за зразком відповідних слів іноземної мови

шляхом точного перекладу їх значущих частин або запозичення окремих значень слів. Можливість застосувати цей спосіб надається рідко через відсутність подібності у внутрішньолінгвістичних відносинах між словами мови оригіналу і мови перекладу. Однак, на щастя для перекладачів, такі випадки зустрічаються.

Даний тип каламбуру можна розглянути на прикладі фрази з серіалу «Теорія великого вибуху». Головна героїня Пені входить до кімнати та зустрічає своїх друзів. Один з них вітає її наступним чином:

See a Penny – pick her up – and all the day you’ll have good luck.	Побачиш Пені – підчепи – весь день щаститиме тобі.
--	--

У цьому висловлюванні гра слів будується на багатозначності слова "penny" і виразі "pick up". "Penny" - це не тільки англійська монета, пенс, але також і поширене ім'я: в даному серіалі саме так звуть головну героїню. Вираз "pick up" має безліч перекладів: «вибрати», «підняти», "підчепити" і ін. В даному контексті використовується два значення: «підняти» і "підчепити". Ми бачимо, що для передачі вихідного вираження на українську мову знадобилося взяти просто відмінне від використаного в оригінальному перекладі значення виразу "pick up" - "підчепити".

У кінофільмах і телесеріалах, особливо в комедійному жанрі, часто зустрічаються жарти, засновані на мовній грі. Складність при передачі такого стилістичного прийому полягає в тому, що необхідно зробити так, щоб смішний англійський жарт, заснований на каламбурі, став зрозумілим і україномовному реципієнтові. Отже, ми

виявили основні прийоми перекладу такого явища: компенсація, опущення та калькування.

Такий яскравий виразний засіб, як каламбур завжди привертає увагу кіноглядача і легко запам'ятовується. У художніх фільмах і телесеріалах використання прийому каламбуру є показником почуття гумору і дотепності персонажів. Кожен приклад каламбуру індивідуальний і при передачі вимагає від перекладача таланту і часу, а також аналізу контексту і стилю всього кінофільму або телесеріалу. Не виключені і випадки, коли перекладачеві необхідно проявити кмітливість і придумувати свій каламбур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова О.С. Словник лінгвістичних термінів. М.: Рад. енциклопедії., 1966. - 607 с.
2. Гальперин И.Р. Стилистика английского языка. — М.: Высшая школа, 2001. — 295 с.
3. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету : [збірник]. – Одеса : Міжнар. гуманіт. ун-т, 2013. – Вип. 19. – 248 с.
4. Тараненко О. О. Гра слів // Культура слова. – 1997. – Вип. 50. – С. 37-41.
5. Тимчук О. Т. Вісник Житомирського державного університету. – 2009. – Вип. 45. – 233 с.
6. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. – 752 с.

Кравченко А. О.

Варіювання кількісних і якісних характеристик вступної частини промови на конференції TED Talks

*Харківській національній університет імені В. Н. Каразіна,
Харків*

Об'єктом нашого дослідження виступає жанр промови у такому специфічному контексті як конференція TED Talks.

TED – унікальна конференція про технології, освіту, бізнес, мистецтво, культуру, глобальні проблеми, розваги, дизайн та безліч інших цікавих тем. Взагалі, TED є щорічним заходом світового некомерційного проекту Technology, Entertainment and Design (TED). Лекції цього проекту стали дуже відомими, і зараз майже кожен знає, що таке конференція в TED-стилі. Спочатку лекції були зосереджені, зокрема, тільки на технологіях, дизайні та розвагах, але згодом до них включили величезний спектр тем, якими цікавляться в усьому світі, та які формують наше майбутнє. На цьому форумі зустрічаються спеціалісти з різних сфер та галузей та висловлюють свої ідеї і думки, втілюючи гасло проекту «Ідеї варті розповсюдження» (ideas worth spreading), бо призначенням його і є саме пошук людей, які можуть генерувати ідеї і передавати їх зацікавленій аудиторії [1].

На конференції TED всі спікери виступають у жанрі промови. Промову визначають як публічний виступ, різновид усного спілкування, який переслідує мету - проінформувати, переконати чи створити настрій у відповідній аудиторії [3]. Звідси вимоги до промови: логічна стрункість, емоційна насиченість, вольові імпульси.

Дійсно, промова може бути властива політичному, науковому дискурсу та іншим. Але для конференції TED Talks промова постає прототиповим жанром, який репрезентує дискурс ідеації [2]. Під ідеацією дослідниця розуміє переконування аудиторії у правильності певної ідеї та доцільності впровадження її у спільну практику. Для того, щоб надати певному жанру загальну характеристику, слід почати з аналізу, а потім перейти до виявлення власне вербальних характеристик певного жанру.

Жанр є поняттям, яке отримує різні тлумачення у лінгвістиці та інших гуманітарних дисциплінах. У нашому дослідженні виходимо з розуміння жанру як складної єдності змісту, стилю і композиції, а також низки позамовних чинників, таких, як соціокомунікативна ситуація, соціокультурний контекст, спільні потреби учасників ситуації, комунікативна мета [4].

Жанр промови на конференції TED Talks визначений специфікою цього формату комунікації; конститутивними ознаками є учасники – адресант та адресат, хронотоп – місце та час, а також розмаїття тематики, що вже вийшла за межі технологій, розвитку та дизайну.

Спілкування між адресантом та адресатом промови на конференції TED Talks здійснюється за допомогою різних каналів зв'язку: безпосередня комунікація; комунікація, опосередкована технічними (відеозапис) та електронними (комп'ютер) засобами.

Промова як жанр характеризується полікодовістю, мультимодальністю, використанням вербальних, невербальних та позавербальних компонентів комунікації, інтертекстуальністю.

Специфіка умов реалізації промови на конференції TED Talks ймовірно позначається на текстах промов.

Як правило, промова має чітко визначену структуру подачі матеріалу: вступна, основна і завершальна частини. Вступ розкриває актуальність обраної теми для аудиторії, він мусить бути лаконічним та інтригуючим. На початку треба зацікавити слухачів та утримати їхню увагу. Далі в основній частині послідовно розкривається питання конференції, зі збереженням усіх причинно-наслідкових зв'язків кожного питання. Наприкінці промови мусять логічно впливати висновки, які узагальнюють основне і займають приблизно 5% часу й обсягу всього виступу, а також підсумкові й настановчі елементи щодо виконання певних дій.

Корпус нашого дослідження охоплює десять промов, з яких шість – науково-популярної тематики (три – з точних/природничих дисциплін і три – з гуманітарних дисциплін) та чотири – суспільно-політичної тематики, зокрема:

1. *Luhan Yang 'How to create a world where no one dies waiting for a transplant'*
2. *Stephen Webb 'Where are all the aliens?'*
3. *Deepika Kurup 'A young scientist's quest for clean water'*
4. *Ghada Wali 'How I'm using LEGO to teach Arabic'*
5. *Lýdia Machová 'The secrets of learning a new language'*
6. *Christine Porath 'Why being respectful to your coworkers is good for business'*
7. *Farida Nabourema 'Is your country at risk of becoming a dictatorship? Here's how to know'*

8. *Liz Kleinrock 'How to teach kids to talk about taboo topics'*
9. *César Hidalgo 'A bold idea to replace politicians'*
10. *Will MacAskill 'What are the most important moral problems of our time?'*

Серед десяти проаналізованих промов такий компонент вступної частини як *привітання* використав лише один мовець Luhan Yang: «*Hi everyone*». Решта починали свою промову одразу з історії з життя, або самопредставлення чи введення в тему.

До *самопредставлення* вдалися шість мовців, наприклад: «*I come from Egypt. As I searched for the medium with which to tell my story, I stumbled upon graphic design.*» (Ghada Wali), «*So as a classroom teacher, I have to make split-second decisions all the time.*» (Liz Kleinrock)

Введення в тему зафіксували в усіх, але воно має різні варіанти, тому що хтось перелічив проблемні питання: «*And that made me wonder, too, how do actually other polyglots do it? What do we have in common? And what is it that enables us to learn languages so much faster than other people?*» (Lýdia Machová), а інші наголосили на актуальності цієї проблеми: «*What this graph means is that, in terms of power to change the world, we live in an unprecedented time in human history, and I believe our ethical understanding hasn't yet caught up with this fact. What we need is an ethical revolution so that we can work out how do we use this tremendous bounty of resources to improve the world.*» (Will MacAskill)

Троє мовців запропонували аудиторії *статистичні дані і графіки* для візуалізації того, про що вони говорили у вступній

частині. «*So let's look at a few numbers. If we look across the world, the median turnout in presidential elections over the last 30 years has been just 67 percent.*» (César Hidalgo), «*Currently in the US, there are close to 115,000 patients in need of a lifesaving organ transplant. Today, about 100 people will get a new organ, a chance to start their life anew, and yet by the end of today, 20 others will die waiting.*» (Luhan Yang)

Інші троє спікерів сконцентрувалися на тому, щоб захопити глядачів з перших хвилин, повідомивши їм історію з власного життя. «*I saw a UFO once. I was eight or nine, playing in the street with a friend who was a couple of years older, and we saw a featureless silver disc hovering over the houses. We watched it for a few seconds, and then it shot away incredibly quickly. Even as a kid, I got angry it was ignoring the laws of physics. We ran inside to tell the grown-ups, and they were skeptical -- you'd be skeptical too, right?*» (Stephen Webb)

Деякі промовці взагалі вдалися до жартів, що створило невимушену атмосферу в залі. «*We have a second-coolest record: we have been ranked three times as the unhappiest country on earth. You are all invited.*» (Farida Nabourema), «*How can you guys allow the same people to terrorize you for 51 years? You know, like, you Togolese, you must be very patient." That's their diplomatic way of saying "stupid."*» ((Farida Nabourema)

За кількісними показниками об'єм вступної частини варіюється приблизно від 110 до 230 слів.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що вступна частина жанру промови на конференції TED Talks не є

статичною: вплив особистісного чинника виявляється у варіюванні змістових елементів та обсязі.

Література:

1. TED: Ideas worth spreading [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ted.com>.
2. Кайсіна Д. М. Сміх як миттєва респонсивна комунікативна дія реципієнтів англомовних ідеаційних промов. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов». – 2018. – С. 107-113.
3. Тельпуховська Ю. М., Каширіна Т. Г., укладач Попко О. Г. Українська мова. Практичний довідник. – Харків: ФОП Співак Т. К., 2008. – 404 с.
4. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 420 с.

Кухарєва А. О.

Сленг як феномен у молодіжній розмовній мові
*Національний технічний університет «Харківський
 політехнічний інститут», Харків*

Постановка проблеми: Соціум не є однорідним та має ієрархічну структуру. У кожному суспільстві функціонує безліч

соціальних груп: молодь, студенти, професійні групи, групи, об'єднані політичними інтересами, інтересами до музики, живопису, та інші. Поряд з такою стратифікацією груп у суспільстві доречно казати і про стратифікацію мови, а саме про існування соціолектів. Кожна людина використовує відповідну мову-код (регістр, соціолект, сленг) залежно від комунікативної ситуації, від статусу мовців та їх комунікативних ролей. Тобто, існує ціла окрема мова, мова-код молоді, яку в мовознавстві прийнято називати «сленг».

Аналіз останніх досліджень: Серед вчених, які займалися питаннями функціонування та розвитку сленгу Е. Патрідж, І. Р. Гальперін, О. Єсперсен, Е. Матієло, Л. Г. Верба. Аналізуючи молодіжний сленг, ці дослідники стверджують, що кожен мовець змінює варіації коду відповідно до безпосереднього контексту у якому проходить розмова. Таким чином, мову адаптують відповідно до потреб комунікаційної ситуації. Багато аспектів вживання та функціонування сленгу, а саме умови використання сленгу, його функції та способи перекладу залишаються наразі відкритими для дослідження.

Сленг використовується задля відображення настрою та стану груп, що вживають таку лексику, слугує інструментом вираження гумору, гри слів, привертає увагу, запобігає використанню кліше, оновлює лексичний та експресивний рівні мови. Саме в молодіжному соціолекті, як в дзеркалі, знаходять своє максимальне відображення всі соціальні перетворення і зміни, які відбуваються в суспільстві на певному етапі його історичного розвитку. З огляду на вищесказане, **актуальність дослідження** полягає в тому, що сленг проникає все

глибше в мову та є досить нестабільною субстанцією, подібний феномен вбачається більш доцільним розглядати на сучасному етапі розвитку, зважаючи на швидку змінюваність його елементів. Окрім того, враховуючи популярність інтернету та соціальних мереж сленгова лексика впливає на наш повсякденний лексикон, а популярність іноземних сленгових одиниць змінює навіть професійну лексику. З урахуванням актуальності, **метою статті** є аналіз сленгу як особливого феномену у молодіжній розмовній мові. Мета досягається вирішенням таких завдань:

- проаналізувати сутність поняття «сленг»;
- виокремити особливості сленгу, які характеризують його як окремий феномен у лінгвістиці;
- розглянути структурно-стилістичні особливості сленгових одиниць на конкретних прикладах.

Об'єктом дослідження даної статті є поняття молодіжного сленгу. **Предметом** є структурно-стилістичні особливості сленгових одиниць, що визначають сленг як феномен у розмовній мові. У ході роботи над статтею використовувалися такі **методи досліджень**: описовий, зіставний.

Наразі в англійській лінгвістиці помітне прагнення об'єднати терміном «сленг» найрізноманітніші поняття. Термін «сленг» є настільки суперечливим та неоднозначним, що вкрай важко провести розмежувальну лінію між тим, що є сленгом і що ним не являється. У спробах надати найбільш точне визначення, англійський дослідник Е. Патрідж визначає сленг як «нестійкі, безладні та випадкові сукупності лексем, що відображають людську свідомість груп людей,

які відносяться до певного соціального або професійного середовища» [9, с. 25].

За концепцією Л. Г. Верби, сленг, чи соціальний або професійний діалект певної групи людей – це «розмовні слова, вживані переважно у межах цієї групи (молодіжний сленг, професійний, комп'ютерний, студентський)» [1, с. 99].

Подібне зустрічаємо також в І. Р. Гальперіна, який пропонує розуміти під сленгом «шар лексики та фразеології, який проявляється у сфері живої розмовної мови в якості розмовних неологізмів, які легко переходять у шар загальноприйнятої розмовної літературної лексики» [3, с. 21].

Існують різні підходи до формування визначення сленгу. Більшість визначень терміна виявляють тенденцію до соціологічного погляду на явище. Прихильники цього підходу визначають сленг як соціальний засіб ідентифікації та згуртованості групи. Згідно з Елізою Маттієло, «в межах соціологічного підходу сленгу приписуються дві протилежні цілі, тримати "своїх" разом, а "чужих" осторонь» [8, с. 36]. А ось згідно до лінгвістичного підходу сленг розглядається як використання звичайних слів у надзвичайних значеннях або навпаки. Цей підхід підкреслює аспекти новизни та оригінальності сленгу. Отто Єсперсен стверджує, що формування сленгу «це задоволення у створенні та поширенні нових слів і додаванні нових значень до вже існуючих слів» [7, с. 298].

На думку сучасних дослідників-лінгвістів, використовуючи сленгові одиниці, молодь має на меті замінити класичну літературну мову на збагачені та експресивні вирази, а також відокремити себе від

світу дорослих. Так, однією з найбільш вживаних сленгових одиниць англійської мови є слово *cool*.

У перекладному словнику WordReference.com можна знайти наступне значення слова: *прохолодний, байдужий*. Але у розділі (slang) це слово означає: *круто, класно, супер*. Окрім слова *cool* можна використовувати слово *great*. Наприклад: *great thing – класна річ, its great – це круто, cool day – супер день. What do you think about the weather? – It's cool, really! – Як тобі погода? Дійсно крута!* У такому контексті *cool* позначає крутий день та чудову погоду [6, с. 130]. Так само: *We just do it to all the new kids. So, we cool? – Ми так усіх новеньких приймаємо. Тож, все добре?* (приклад з фільму *Status Update* 2018).

Досить часто у якості сленгу використовуються ідіоматичні вирази. Наприклад: *Piece of cake – дослівно шматок пирога, але в якості сленгової одиниці цей вираз має значення легко, простіше простого*. Наприклад: *Listen, why don't you tell him that this task is a piece of cake for you? – Слухай, чому б тобі не розповісти йому, що це для тебе простіше простого?* Ідіоматичний вираз *be all thumbs* перекладається як *бути незграбним*. Наприклад: *My mother does beautiful calligraphy, but I'm all thumbs. I can barely hold the pen! У моєї мами чудові каліграфічні навички, а я – незграба, ледве ручку тримаю!*

Актуальною темою на сьогодні також є інтернет-сленг, чи сленг пов'язаний з інтернет тематикою. Так, наприклад, можна зіткнутись із фразою як *I Google-chromed you (I googled you) – я погуглив тебе*

(пошукав в інтернет джерелах інформацію про людину, приклад з фільму *Status Update* 2018).

Слід зазначити, що через популярність соціальних мереж особливо актуальним є використання різного роду скорочень та аббревіатур. Наприклад: *My smmr hols wr CWOT. B4, we usd 2go2 NY 2C my bro, his GF & thr 3: - kds FTF. ILNY, it's a gr8 plc.*, що розшифровується як: *My summer holidays were a complete waste of time. Before, we used to go to New York to see my brother, his girlfriend and their three screaming kids face to face. I love New York, it's a great place* [8, с. 66]. Досить часто можна побачити такі аббревіатури: *BFF – best friends forever, IDK – I don't know, ІМНО – in my humble opinion, LOL – laughing out loud, OMG – oh my God, XOXO – kisses and hugs* (приклади з серіалу *You* 2018).

Молодь використовує соціолект ситуативно. Перш за все, як частина соціуму, вони оцінюють доречність комунікативної ситуації на предмет вживання зниженого коду. За необхідністю вони переходять від зниженого коду до завищеного. Код змінюють залежно від ситуації.

Тут ми також можемо говорити про поняття реєстру. За визначенням О. О. Волкова «реєстром мови є сукупність виразних засобів мови, що вказують на оцінку мовцем рівня значущості предмета мовлення відносно до суспільної норми» [2, с. 2]. Для реєстру характерна наявність трьох рівнів: неофіційного, офіційного та нейтрального. Коли ми спостерігаємо мовну діяльність в різних контекстах, ми виявляємо відмінності в типах мови, які вибираються мовцем як найбільш відповідні тій чи іншій ситуації [4, с. 102].

Зацікавленість сленгом як одним з найбільш специфічних видів ненормативної лексики існувала завжди. Багато лінгвістів присвятили свої роботи вивченню даного феномена в англійській мові. Особливо актуальною ця тема є на сучасному етапі функціонування мови і розвитку суспільства, коли спостерігається активне взаємопроникнення нормативного і ненормативного шарів лексики. Враховуючи важливість сленгових одиниць для розвитку та функціонування мови як однорідного цілого, можна стверджувати, що дослідження сленгу є одним з ключових завдань, що стоять перед сучасною лінгвістикою. Можна стверджувати, що на сьогоднішній день дослідження розвитку сленгу є дуже перспективною темою, бо існуючі матеріали не охоплюють явище на всіх рівнях.

Література:

1. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л. Г. Верба. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 248 с.
2. Волков А. А. Слог и стиль [Електронний ресурс] / А. А. Волков // Филология – Режим доступу до ресурсу: https://www.portal-slovo.ru/philology/37428.php?ELEMENT_ID=37428.
3. Гальперин И. Р. О термине «сленг» / И. Р. Гальперин. // Вопросы языкознания. – 1956. – №6. – С. с.107–114.
4. Калашникова А. А. О явлении ситуативной вариативности в различных регистрах общения / А. А. Калашникова, И. В. Ковалева. // Филологические науки. Вопросы теории и практики.. – 2015. – №12. – С. 101–103.

5. Милеева М. Н. Текстинг в условиях мобильной коммуникации / М. Н. Милеева, О. А. Кривоногова. // Известия вузов. Серия «Гуманитарные науки». – 2011. – №2. – С. 65–68.
6. Перетокіна В. Ф. Англійський молодіжний сленг та його переклад / В. Ф. Перетокіна. // Англїстика та американїстика. Збірник наукових праць // Видавництво ДНУ – 2013. – №10. – С. 129–133.
7. Jespersen O. Language: its nature, development and origin / O. Jespersen. – New York: London: G. Allen & Unwin /New York: Henry Holt and Co, 1922. – 460 p.
8. Mattiello E. An Introduction to English Slang: A Description of Its Morphology, Semantics and Sociology English Library / E. Mattiello. – Monza: Polimetrica, 2008. – 320 p. – (English Library: the Linguistics Bookshelf).
9. Partridge E. Slang: To-day and Yesterday / E. Partridge. – London: Routledge & K. Paul, 1970. – 476 p.

Лень В. П., Явдак В. Ю.

Опис структури та змісту складових понять

«Позитивна психологія» та «Медицина. Онкологія»

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

Харків

Сучасне перекладознавство характеризується «культурним поворотом», що зміщує фокус уваги дослідників із суто мовних

відмінностей на відмінності вихідної та цільової культур. Культура – це сукупність матеріальних та духовних цінностей, накопичених певною спільнотою людей, і ті цінності однієї національної спільноти, які зовсім відсутні в іншій або суттєво відрізняються від них, становлять національний соціокультурний фонд, який так чи інакше знаходить своє місце у мові. Саме цю частину культури і цю частину мови слід вивчати в перекладознавстві з метою розуміння оригіналу та відтворення відомостей про ці цінності у перекладі за допомогою мови іншої національної культури [2, с. 36].

Специфічну культурну інформацію пов'язують у перекладознавстві з поняттям фонові знання. Зміст фонові інформації містить у собі конкретні факти історії та державного устрою національної спільноти, особливостей її географічного середовища, характерних предметів культури минулого та теперішнього, етнографічних та фольклорних понять тощо [2, с. 36].

Фонові знання диференційовані, вони розподіляються на три основні групи:

1) загальнолюдські знання, тобто ті, що мають всі дорослі люди (інформація про фізіологічні процеси в організмі людини, елементарні суспільні явища або ж зміна дня і ночі тощо), незалежно від мови, якою вони говорять та країну, де вони живуть;

2) регіональні знання, які є спільними для декількох мовних колективів (розуміння значення жесту тощо);

3) країнознавчі знання, ті, якими володіють лише члени певної спільноти [1, с. 88].

У той самий час, в процесі перекладу спеціальної (нехудожньої) літератури «фонова інформація», тобто інформація соціокультурного характеру поступається значущістю знанням певної галузі, до якої належить текст оригіналу. Цю складову фонових знань, слідуючи точці зору Л. М. Черноватого, позначаємо терміном «предметні знання» [7, с. 4].

У нашій роботі здійснюється переклад тексту та аналіз перекладу термінів з використанням фонових знань, які потрібні нам для досконалого розуміння обраного тексту, що охоплюють такі складові:

- інформація про контекст обраних текстів – конференції TED Talks;
- інформація у галузі, яким присвячено обрані тексти, зокрема психологія та медицина. (теми: «Позитивна психологія», «Медицина. Онкологія»).

Розпочнемо з першого елемента та розкажемо докладніше про конференції TED Talks. TED (від англ. Technology Entertainment Design; Технології, Розваги, Проекти) – загальновідома конференція, що проходить кожного року та присвячена ідеям, які повинні поширюватись. Це індустрія, що стає все більш популярною та впливовою. Головна задача конференції – зробити гарні ідеї доступними й розпалити дискусію. Тож послання та ідеї аудиторії, створенні в TED, мають великий вплив далеко за межами Америки. Усі відеоролики з TED Talk публікуються в онлайн, після цього їх можна подивитися у вільному доступі на сайті. Різноманітний формат, цікавий зміст, пошуки цікавих людей на планеті та

можливість розповісти про свою пристрасть – основні принципи, які зробили TED всесвітньовідомим [8].

Переходимо до другого елемента необхідного у нашій роботі – фонових знань. Позитивна психологія, якій присвячено перший з обраних текстів, як окремий, новий напрямок ставить перед собою певну мету. Вона об'єднує соціологію, антропологію, клінічну психологію, генетику, біологію, гуманістичну психологію, філософію на основі здорового глузду. Вперше стали проводитися спільні наукові дослідження, спрямовані на виявлення всіх факторів, що впливають на процвітання людини – на індивідуальному і культурному рівні. Досягнення позитивної психології використовують юристи, викладачі, працівники охорони здоров'я, ділове товариство, громадський сектор. Немає такої сфери діяльності, яка не могла б отримати користь з вивчення принципів людського процвітання. Позитивна психологія вважає, що вихід є завжди – навіть коли життя ніби зупинилася або здається безпросвітної. Шлях до порятунку лежить по долинах радості до вершин чесноти [5, с. 1].

Аналіз літератури, що описує структуру та зміст позитивної психології [5; 4] дає можливість стверджувати, що поняття «Позитивна психологія» охоплює такі складові:

Системи позитивної психології: biological system, dopamine system, human emotion system, psychological immune system, reproduction system, system.

Елементи позитивної психології: happiness, unhappiness, misery, ordinary misery, science of happiness.

Поділ щастя: natural happiness, synthetic happiness.

Реакції щастя: *affective reaction, hedonic reaction, aesthetic reaction.*

Різновиди щастя: *fiero, schadenfreude, naches, malicious pleasure.*

Складові мозку: *cortisol, hippocampel cells, chemical dopamine, endogenous opioids, brain`s orgasmatron, mind.*

Будова мозку: *ventral tegmental area, nucleus accumbens, prefrontal cortex, orbital frontal cortex, human skull, brain structure.*

Процеси у психологічній імунній системі: *system of cognitive processess, system of non-cognitive processess.*

Онкологія, проблема, якій присвячено другий з обраних нами текстів, визначається як інтегрована сукупність біологічних та медичних знань про природу (походження, розвитку, діагностиці, клінічній картині, лікуванні та профілактиці) пухлинного росту. Остаточно встановлено, що рак являє собою гетерогенну групу захворювань, кожне з яких викликається комплексом генетичних порушень, що визначають властивість неконтрольованого зростання та здатність до метастазування. Злоякісна пухлина – хвороба, в основі якої лежить порушення генетичного матеріалу клітини, що призводить її до безконтрольної проліферації, метастазуванню та втраті здатності програмованої клітинної смерті – апоптозу. Розвиток пухлини – процес багатоетапний не тільки в преклінічній фазі, коли відбувається злоякісна трансформація клітини, але й тоді, коли в неї з'являються риси нозологічної форми [3, с. 60].

Аналіз літератури, що описує структуру та зміст поняття «Онкологія» [3; 6], дає можливість виокремити такі складові:

Чинники, що впливають на розвиток пухлини: *bacteria, bone fracture, injury, neurological disorders, radiation, infectious disease, breaks, nervous system, nervous tissue, impairment, mutations, cells, cancer stem cells, panacea.*

Лікування раку: *therapy, chemotherapy, surgery, doxorubicin, protective layer.*

Види раку: *ovarian cancer, bone cancer, lever cancer, lung cancer, breast cancer, stomach cancer, cancer of the heart.*

Поширення клітин пухлин в організмі: *chemokine network, chemokine receptors, tumors, chemical attractants, genetic mutation, gene, metastases, skeletal muscle.*

Ракові утворення: *angiogenesis, blood supply, blood stream, siRNA, nutrients.*

Шкідливий вплив важких металів на організм: *spinal cord, Alzheimer`s, memory deficit, purine derivatives, guanidine.*

Таким чином, огляд та аналіз фонових знань дозволив нам виокремити з обраних текстів їхні ключові одиниці – терміни, які й заслуговують основну увагу.

Література:

1. Бик І. С. Основи перекладу для студентів факультетів міжнародних відносин : навч. посібник / І. С. Бик. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. – 287 с.

2. Виноградов В. С. Перевод: Общие и лексические вопросы : учеб. пособие / В. С. Виноградов. – [2-е изд., перераб.]. – М. : КДУ, 2004. – 240 с.
3. Залуцкий И. В. Онкология: учеб. пособие / И. В. Залуцкий, Н. Н. Антоненкова [и др.] ; под общ. ред. И. В. Залуцкого. – Минск : Выш. шк., 2007. – 703 с.
4. Селигман М. Э. П. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни ; пер. с англ. / М. Э. П. Селигман. – М. : Издательство «София», 2006. – 368 с.
5. Стайл Ш. Позитивная психология. Что делает нас счастливыми, оптимистичными и мотивированными / Ш. Стайл. – Pearson Education Limited, 2011. – 288 с.
6. Черезов А. Е. Общая теория рака: тканевый подход / А. Е. Черезов. – М. : МГУ, 1997. – 252 с.
7. Черноватий Л. М. Переклад англомовної психологічної літератури: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / Л. М. Черноватий, В. І. Карабан, Т. Б. Хомуленко, О. О. Волкова. – Вінниця: Нова книга, 2012. – 232 с.
8. Що таке TED Talks? – Режим доступу : <https://nachasi.com/2018/04/26/shho-take-tedx/>.

Лихольот А.Р. Івашина К.Р.

Особливості перекладу термінів у галузі юриспруденції

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Метою цієї роботи є дослідження особливостей відтворення термінів у галузі юриспруденції при перекладі з вихідної англійської на цільову українську мову.

Переклад юридичних термінів є однією з найважливіших проблем сучасності: Україна взяла курс на інтеграцію в Євросоюз, тому, кожен громадянин нашої держави повинен слідувати закону та бути відповідальним за свої юридичні вчинки. Завдяки реформі судової системи, існуючі нововведення дадуть змогу забезпечити доступ до правосуддя та захистити права громадян. Правоохоронним органам слід переймати досвід розвинених Європейських держав з питань впровадження демократичних стандартів та використання принципу верховенства права, який поряд з правами людини вважається одним з трьох стовпів Ради Європи та закріплений у преамбулі Європейської конвенції з прав людини.

Проте, проблема перекладу лексичних одиниць-термінів у галузі правознавства є складною і різнобічною. Перекладачу потрібно мати чітке розуміння, що таке юридичний текст та володіти навичками поєднання вихідної мови та мови перекладу зі знаннями реальної дійсності, яка відбивається у матеріалі, що перекладається.

При аналізі юридичної літератури ми можемо виокремити основні принципи права, які визначають сутність і спрямованість правового регулювання на рівні із загальними засадами різних видів

юридичної діяльності-правозастосування, правотворення і правосуддя. [3, с. 148-151]

Існування держави є можливим лише за підтримки нею справедливого правопорядку [2, с. 40]. Досягнення соціальної справедливості здійснюється як за умови правотворення, так і шляхом правозастосування, бо будь-який справедливий закон потребує справедливого застосування.

Ми працювали з текстом у галузі кримінології, тому перекладачеві важливо бути обізнаним як і в сфері психології людини, так і в сфері кримінального права.

Кримінологія - це наукове дослідження природи, масштабів, характеру, механізмів управління, причин, контролю, наслідків та запобігання злочинної поведінки, як на індивідуальному, так і на соціальному рівні.

Як зазначено вище, кримінологія дуже тісно пов'язана з психологією особи, бо метою кримінології є вилучення прийомів і способів виправного характеру для перевиховання злочинця. Також важливо зрозуміти що призвело людину до скоєння злочину і що підштовхнуло її до фінальних дій, які перемогли всі сумніви щодо вчинення правопорушення.

Отже, для повного розуміння та аналізу термінологічних одиниць, треба надати поняття психології особистості. Психологія особистості - це область психології, що вивчає особистість та різні її прояви серед людей. Це наукове дослідження, метою якого є показати, як люди індивідуально відрізняються один від одного під впливом психологічних сил.[5]

Предметна сфера психології злочинності охоплює такі складники: сімейна кримінологія, економічна кримінологія, політична кримінологія, релігійна кримінологія, кримінологія закону, кримінопеналогія, кримінологія ЗМІ, екологічна кримінологія. [1, с. 25-32.]

Відповідно, юридичними термінами, що належать до цієї сфери кримінології, є мовні одиниці, котрі об'єктивують названі понятійні складники.

Серед таких одиниць наявні:

1. Однокомпонентні – терміни, які складаються лише з однієї лексичної одиниці. Серед обраних нами термінів виявилось 47 одиниць (31,3%), які є однокомпонентними, наприклад:

<i>abnormality</i>	<i>неадекватність</i>
<i>callousness</i>	<i>безсердечність</i>
<i>criminologist</i>	<i>кримінолог</i>
<i>deviant</i>	<i>ненормальний</i>
<i>disregard</i>	<i>зневага</i>
<i>disruption</i>	<i>порушення</i>
<i>empathy</i>	<i>співчуття</i>

2. Двокомпонентні – терміни, які складаються з двох лексичних одиниць, наприклад іменник + іменник або прикметник + іменник. З огляду на контекстні складові нашого тексту двокомпонентних було виявлено 86 одиниць (57,4%), наприклад:

<i>birth defect</i>	<i>вроджена вада</i>
<i>brain damage</i>	<i>пошкодження мозку</i>
<i>brutish policy</i>	<i>жорстока політика</i>

<i>callous disregard</i>	<i>грубе нехтування</i>
<i>clinical disorder</i>	<i>клінічний розлад</i>
<i>common denominator</i>	<i>спільний знаменник</i>
<i>criminal personality</i>	<i>злочинна особистість</i>

3. Трикомпонентні – терміни, які складаються з трьох лексичних одиниць, до складу яких можуть входити прийменники. З нашого тексту ми вилучили 14 одиниць (9,3%), наприклад:

<i>criminogenic social learning</i>	<i>криміногенне соціальне навчання</i>
<i>impede natural development</i>	<i>перешкоджати природньому розвитку</i>
<i>lower level of functioning</i>	<i>низький рівень функціонування</i>
<i>maternal drug use</i>	<i>вживання наркотиків матерями</i>
<i>mental health professional</i>	<i>фахівець в галузі психічного здоров'я</i>
<i>parental-child attachment</i>	<i>увага до дитини</i>
<i>particular avenues of crime</i>	<i>конкретні способи вчинення злочину</i>

4. Багатокомпонентні- терміни, що складаються з чотирьох і більше компонентів. Серед обраних термінів ми виділили 3 одиниці (2%), наприклад:

<i>amygdala-orbitofrontal cortex network</i>	<i>мигдалеподібно-орбітофронтальна сітка кори головного мозку</i>
<i>frontal lobe executive functioning</i>	<i>функціонування виконавчої</i>

	<i>лобової частини</i>
<i>press a person toward crime</i>	<i>підштовхнути людину до</i>
	<i>скоєння злочину</i>

Підчас практичного перекладу структура терміну є важливою, оскільки до однокомпонентних термінів можуть бути застосовані такі способи як вибір відповідника (словникового чи варіативного) і транскодування (у різних його типах), тоді як терміни з більш ніж одного компоненту зазвичай калькуються.

Отже, для якісного перекладу текстів у галузі кримінології необхідно мати комплексні знання, які включають у себе сучасне теоритичне осмислення злочинності, як соціального явища, та злочинної поведінки. Окрім вже зазначеного, обов'язковим є і розуміння основних видів термінологічних одиниць для адекватного перекладу тексту з вихідної на цільову мову.

Література:

1. О структуре современного криминологического знания см.: Д. А. Шестаков. Криминология. СПб., 2006. – С. 25-32.
2. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) / С. П. Погребняк. – Х.: Право, 2008. – 240 с.
3. Явич Л. С. Право развитого социалистического общества. Сущность и принципы / Л. С. Явич. – М.: Юрид. лит., 1987. – 224 с.
4. Andrews, D. A.; Bonta, James (2010). The Psychology of Criminal Conduct. Routledge. ISBN 9781437778984.

5. Friedman, Howard; Schustack, Miriam (2016). Personality: Classic theories and modern research. USA: Pearson. ISBN 978-0-205-99793-0.

Маньківська Ю. С.

Типології директивних мовленнєвих актів у німецькомовному дискурсі

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Науковий керівник Шевченко В. М.

Постановка проблеми. Сучасний етап мовознавчих досліджень характеризується значною увагою до вивчення мовленнєвих актів та способів їх успішного здійснення. Мовленнєвий акт (далі МА) – цілеспрямована мовленнєва дія, що здійснюється згідно з принципами та правилами мовленнєвої поведінки, прийнятими в певному суспільстві; мінімальна одиниця нормативної соціомовленнєвої поведінки, що розглядається в межах прагматичної ситуації [1, с. 170].

Слідом за Ф.С. Бацевичем розглядаємо директивний МА як:

1) волевиявлення адресанта, спрямоване на виконання адресатом спонукальної дії у майбутньому.

2) прагнення адресанта вплинути на адресата шляхом стимулювання виконання бажаної мовленнєвої дії та реалізацію спонукальної модальності висловлення в межах певної

комунікативної ситуації та успішне досягнення адресантом комунікативної мети [1, с. 170].

Аналіз досліджень проблеми. До проблеми типологій директивних МА неодноразово зверталися вітчизняні та зарубіжні лінгвісти, які займаються дослідженням прагматики, семантики та загальної теорії комунікації. В українській і зарубіжній лінгвістиці проблема вивчення директивних МА була і залишається актуальною. Особливості директивних МА досліджували у своїх працях Ф. С. Бацевич [1], О. І. Беляєва [2], А. Вежбицька [4, с. 21], Е. М. Ермеев [6], В. І. Карабан [7], Л. В. Михайлова [8], С. В. Мясоєдова [9], Н. І. Формановська [11] та ін.

Об'єктом дослідження є директивні МА в сучасному німецькомовному діалогічному дискурсі, які вивчаються на *предмет* їхніх класифікаційних особливостей.

Сучасні мовознавці вважають, що директивний МА – це волевиявлення, адресоване мовцем своєму співрозмовнику і спрямоване на виконання слухачем мовленнєвої дії та її перетворення з ірреальної у реальну дію з урахуванням інтенції мовця [3, с. 255].

Е. М. Ермеев у своїй праці «Функціонування директивних висловлювань в мовленні та їх семантичні та прагматичні особливості» під директивним мовленнєвим актом розуміє такий акт, що може здійснювати певний вплив на адресата: *Gib mir das Wasser, bitte!* (Дай мені води, будь ласка!) В цьому прикладі мовець хоче, щоб адресат здійснив, чи не здійснив ту чи іншу дію, і ця дія може бути будь-якого характеру (як фізичного, так і психічного) [6, с. 12].

Значна частина директивів набуває специфічного характеру. Ми маємо на увазі висловлення, де інтенція мовця зводиться до прохання чи вимоги до адресата повідомити певну інформацію: *Erzähl mir alles darüber* (Розкажи мені все про це); *Könnten Sie mir bitte sagen, wie spät ist es?* (Не могли би ви мені сказати, котра зараз година?).

Варто зазначити, що низка директивних МА вживаються в якості засобу вираження у питальних реченнях. Але в чому ж тоді полягає відмінність питання від прохання? Порівняємо:

- *Was wissen Sie davon? Що ви знаєте про це?* (питання)

- *Erzähl mir alles darüber. Розкажи мені про це* (прохання)

Для адресата тут немає ніякої різниці. Хто говорить, задаючи питання, звичайно, перш за все, керується бажанням поповнити нестачу інформації, але і він не може не розуміти, що це заповнення буде результатом дії адресата – сполученням запитуваної інформації [6, с. 13].

У лінгвістичних дослідженнях все ще не існує єдиного підходу до виокремлення класифікаційних ознак директивних МА. Заслуговує на увагу класифікація А. Дорошенка, який виокремлює такі групи директивних МА: 1) прескриптивні (накази, розпорядження, вимоги, заборони, дозволи, інструкції, призначення, звільнення, замовлення та виклики); 2) реквестивні (прохання, запрошення, клопотання, питання про дозвіл); 3) спонукаючі (спонукання, пропозиції спільної дії, підбурювання, поради); 4) попереджувальні (попередження, умовляння, погрози) [5].

У своїй статті «Каталогізація спонукальних МА в лінгвістичній прагматиці» О. Б. Петрова розмежовує такі типи директивних МА: 1)

облігативи – наказ, розпорядження, дозвіл, заборона, вимога, команда, припис, інструкція, вказівка; 2) реквестиви – прохання, благання, запит поради, запит дозволу, упрошування, заклинання; 3) адвісиви – порада, рекомендація, заклик, наказ, настанова, вмовляння. Для першої групи характерна відсутність свободи вибору у адресата. Для другої групи характерна наявність у адресата свободи вибору [10, с. 124–133].

На думку А. Вежбицької, різниця між наказом та проханням полягає у вихідних припущеннях: «наказ має у своїй глибинній структурі припущення, що адресат має виконати те, що хоче від нього мовець, наприклад: *Ich befehle dir, daß du rechtzeitig nach Hause kommst!* (Я наказую тобі, щоб ти вчасно прийшов додому!). «Прохання – що адресат може виконати, а може й не виконати те, що від нього хоче мовець»: *Bitte machen Sie mal die Tür auf!* (Будь ласка, зачиніть двері!) [3].

Досить наочну класифікацію типів спонукання подає німецький дослідник Г. Гінделанг, який виокремлює обов'язкові та необов'язкові наполегливі спонукання (*bindende und nicht bindende Aufforderungen*). Перші характеризуються тим, що адресант в них зобов'язаний виконати вимогу адресата. Другий клас характеризується тим, що адресант не зобов'язаний слідувати наказу або проханням та адресат не має в розпорядженні жодних санкцій в разі невиконання. До 1 класу він відносить доручення, вказівку, наказ, вимогу, примус, деспотичний наказ, зобов'язання, до 2 класу він відносить зазначення, пораду, вказівку, пропозицію та прохання.

Слідом за О.В. Беляєвою класифікуємо директивні МА за трьома ознаками: 1) облігаторність дії для адресата; 2) пріоритетність позиції адресанта чи адресата; 3) бенефакторність дії для одного з комунікантів та виокремлюємо такі типи директивних МА: 1) прескриптиви (пріоритетність позиції адресанта, облігаторність виконання дії для адресата) – наказ, дозвіл, заборона, інструкція, розпорядження, замовлення. Наступний приклад демонструє директивний МА заборони, виражений перформативним дієсловом *verbieten*:

(1) *Tobler sagte: „Fritz, sprich jetzt nicht weiter! Ich bitte dich darum. Rede jetzt keinen Unsinn, ja? Ich verbiete es dir! Komm, gib Tobler die Hand!“ <...> Fritz ergriff die dargebotene Hand. (Kästner: *Drei Männer im Schnee*, S. 168)*

2) реквестиви (пріоритетність адресата, необлігаторність дії та бенефактивність для адресанта), до цієї групи належать МА прохання, благання, запрошення.

У вищенаведеному фрагменті комісар поліції Берлах, розслідуючи вбивство лейтенанта поліції Ульріха Шмідта, просить пані Шьонлер провести його до кімнати лейтенанта:

(2) *„Schmied musste diese Nacht dienstlich verreisen“, sagte Bärlach, „ganz plötzlich musste er gehen, und er hat mich gebeten, ihm etwas nachzuschicken. Ich bitte Sie, mich in sein Zimmer zu führen, Frau Schönler.“ (Dürrenmatt: *Der Richter und sein Henker*, S. 14)*

3) сугестиви (пріоритетність адресанта, необлігаторність та бенефактивність дії для адресата) – порада, пропозиція, попередження [2, с. 65].

Приклад (3) ілюструє директивний МА поради, однак що під впливом дискурсивного контексту перформативне висловлення *Ich rate dir* може отримувати іллокутивну силу погрози (+> *Ich drohe dir*).

(3), „*Ich rate dir, das Spiel aufzugeben. Es wäre Zeit, deine Niederlage einzusehen*“, *sagte Gastmann und stopfte seine Pfeife. (Dürrenmatt: Der Richter und sein Henker, S. 148)*

Висновки. Як ми з’ясували, у науковій літературі все ще не існує єдиного підходу до виокремлення класифікаційних ознак директивних МА, але на основі досліджень, можна все ж таки виділити три великі класи:

- 1) Прескриптивні
- 2) Реквестивні
- 3) Суггестивні

До більш детального переліку підтипів директивного МА що виділяється більшістю дослідників, належить: наказ, прохання, благання, запрошення, розпорядження, порада, дозвіл, заборона, переконання, інструкція, пропозиція, замовлення, вимога, команда, наставляння, рекомендація, попередження, загроза, клопотання, які можуть бути виражені всіма типами речень – спонукальними, розповідними, питальними.

Перспективи. Перспективи дослідження вбачаємо у більш детальному розгляді підтипів директивного МА та дослідженні інших типів МА: квеситивів, асертивів, декларативів, комісивів, експресивів у сучасному німецькомовному діалогічному дискурсі.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: [підруч.] / Видавничий центр "Академія", 2004. — 344 с.
2. Беляева Е. И. Грамматика и прагматика побуждения: английский язык / Е. И. Беляева. – Воронеж: Изд-во Воронеж, 1992. – 168 с.
3. Вежбицка А. Речевые акты / Новое в зарубежной лингвистике. Выпуск 16. Лингвистическая прагматика. – М.: Прогресс, 1985. – 276 с.
4. Дмитренко О. Л. Директивні мовленнєві акти в публіцистичному дискурсі: дисертації на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: – Київ, 2009. – 223 с.
5. Дорошенко А. В. Побудительные речевые акты и их интерпретация в тексте: дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / А. В. Дорошенко. – М., 1985. – 26 с.
6. Еремеев Я. Н. Директивне висказывання, как компонент коммуникативного процесса: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук. – 26 с.
7. Карабан В.И. Сложные речевые единицы: прагматика английских асиндетических полипредикативных образований / Карабан В.И. – К., 1989. – 131 с.
8. Михайлова Л. В. Класифікація директивних мовленнєвих актів / Л. В. Михайлова // Вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Харків, 2015. – Т. 21. – 451–456 с.
9. Мясоєдова С.В. Категорія спонування і її вираження в непрямих висловленнях: дис. канд. філол. наук: спец.10.02.01 / С.В. Мясоєдова. – Х., 2001. – 178 с.

10. Петрова О. Б. Каталогизация побудительных речевых актов в лингвистической прагматике / О. Б. Петрова // Вестник ВГУ. Сер. «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – Воронеж, 2008. – № 3. – 124–133 с.
11. Формановская Н. И. Прагматика побуждения и логика языка / Н. И. Формановская // Русский язык за рубежом. – 1994. – № 5–6. – 34–40 с.
12. Hindelang G. Auffordern: die Untertypen des Aufforderns und ihre sprachliche Realisierungsformen. – Göppingen: Alfred Kümmerle, 1978. – 572 S.

Мілютіна К. О.

**Загальний дискурс перекладу термінів англomовних текстів
економічної тематики**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Явище виникнення нових іноземних термінів та їх систем постійно привертає увагу лінгвістів. Цей процес є результатом постійного розвитку наукового знання, глобалізації та інших чинників, які стимулюють рух нашого суспільства вперед. Найчастіше в мовах, а саме в українській, ключову роль в асиміляції іноземних слів грає англійська мова, бо в кінці ХХ сторіччя вона посіла місце міжнародної. Деякі іноземні терміни самотійно

адаптуються до мовних систем, деякі потребують допомоги у цьому процесі, а саме перекладу.

Актуальність теми даного дискурсу зумовлена процесом глобалізації та розвитку різноманітних галузей науки, а саме проблемою перекладу галузевих термінів, підборі ефективних способів та методів, за допомогою яких можна досягнути повного розуміння того, чи іншого поняття реципієнтом іноземної мови.

Метою виступає охарактеризування поняття «термін», його основних видів, визначення основних методів та способів перекладу економічної тематики та труднощів перекладу.

Об'єкт дослідження - англomовні тексти економічного спрямування.

Предмет дослідження – терміни, їх методи та засоби перекладу.

Важливо розуміти саме поняття «термін». Воно вже досить довго вивчається науковцями. Багато з яких трактують його як: однозначне, в межах відповідної галузі, слово або словосполучення, функція якого це називати поняття чи предмет. О.О. Реформатський додає, що «термін це слово позбавлене експресивності» [5, с. 110-111], М. Глушко наголошує: «термін – має строгу й точну дефініцію, чіткі семантичні межі й тому однозначне в межах відповідної класифікаційної системи» [2, с. 33], за Х. Фелбером: термін – це лінгвістичний символ, який присвоюється одному або декільком поняттям, визначеним з сусідніх понять. Це може бути слово або група слів. Це також може бути буква, графічний символ, аббревіатура, акронім, позначення та інше [1, с. 168].

Як усі інші поняття та системи, терміни мають різноманітні класифікації, наприклад, за їх приналежністю до певної галузі, а саме наукові терміни, терміни у галузі ІТ, економічні терміни, терміни в галузі юриспруденції та інші. Окрім типології за галуззю їх використання, терміни можна розділити за формою, наприклад, терміни-слова, а саме *tax – податок, trade – торгівля, cash – гроші*, терміни-словосполучення *tangible assets – матеріальні активи, systematic risk – систематичний ризик*, багатокomпонентні терміни *non-accelerating inflation rate of unemployment (NAIRU) – показник норми безробіття, який не веде до підвищення рівня інфляції*.

Тексти економічного спрямування мають певні особливості, до них можна включити: змістовність, логічність, об'єктивність викладу матеріалу, точність, наявність спеціалізованої лексики та ін.

В поданих джерелах простежується наявність багатокomпонентних термінів, а саме двокomпонентних, наприклад, *nominal value – номінальна вартість, null hypothesis – нульова гіпотеза, Nash equilibrium – рівновага Неша*, трьохкомпонентних *net present value – чиста приведена вартість, effective exchange rate – ефективний обмінний курс* також абревіатур *SAPM capital asset pricing model – МОДА модель оцінки довгострокових активів, FDI foreign direct investment – ПІІ прями іноземні інвестиції*.

Переклад економічного тексту має максимально відобразити його основну мету та зміст, тобто терміни повинні пройти через такі етапи опрацювання: аналіз окремих компонентів та їх синтез у відповідники цільової мови [3, с. 111].

До основних прийомів та лексичних трансформацій перекладу термінів економічного спрямування можна віднести:

- Підбір еквівалента цільової мови. Цей засіб застосовується при наявності відповідника у мові перекладу, наприклад, *treasury bill auction* – аукціон казначейських векселі, *assets* - активи [4, с. 18]
- Додавання лексичних одиниць. При застосуванні поданого засобу, перекладач уточнює термін та його зв'язок з певною галуззю *flotation* – заснування підприємства, *fiscal policy* – податково-бюджетна політика [4, с.47]
- Описовий переклад. Доцільно використовувати в умовах без еквівалентності терміна *backwardation* знижка в порівнянні з котируванням товару на ближчі терміни, *loss-leader item* – товари, які продаються за низькими цінами (для залучення покупців), *net assets* – вартість майна з відрахуванням зобов'язань, *white knight* – позитивно налаштований потенційний покупець акціонерної компанії [4, с. 36]
- Транскодування. Це засіб включає в себе транслітерацію та транскрипцію *barter* – бартер, *cif terms* – умови сіф, *quota* – квота [4, с. 21]
- Калькування. Використання цього прийому є доцільним у зв'язку з приналежністю англійської та української мов до єдиної індоєвропейської сім'ї, що обумовлює існування спільних структурних рис *horizontal integration* – горизонтальна інтеграція, *free trade* – Вільна торгівля, *land taxation* – оподаткування землі, *revolving credit* – револьверний кредит [4, с. 25].

Окремо, потрібно звернути увагу на переклад англійських економічних термінів, які мають метафоричне значення. Як відомо, метафоричність, створюючи певний образ, додає семантичну інформацію. Переклад таких термінів вимагає або пошуку метафоричного українського терміна, еквівалентного за значенням, або неметафоричного відповідника. За допомогою останнього прийому, певна образність зникає, яка притаманна англійському терміну та зменшується семантична компресія. Це призводить до збільшення українського терміна, наприклад: *white knight* – позитивно налаштований потенційний покупець акціонерної компанії, (не білий лицар), *pegging prices* – заморожування заробітної плати (не прищиплені ціни), *piggybacking* – об'єднання різнорідних проектів, *bubble* – явно шахрайська комерційна схема [4, с. 203].

В процесі роботи перекладач може зіткнутися зі значними труднощами, пов'язаними, головним чином, з неоднозначністю терміна, можливістю по-різному трактувати його значення. Слід звертати увагу на те, що відображає визначальний компонент складного слова: якісні ознаки предмету, явища тощо, чи відносини належності, тобто такі, що пов'язують даний предмет із іншим.

Перший випадок може створювати певні проблеми для перекладача, тому що визначальний компонент може бути використаний для характеристики різних сторін зв'язку елементів складного терміна. Наприклад, в англійському терміні *bank control* перший компонент може виражати спосіб управління, тоді термін означатиме *управління за допомогою банку, банківське управління, а*

може й виражати об'єкт управління, тоді переклад буде *управління банком*.

Переклад термінів із визначальним компонентом, що виражає ознаку належності, загалом, не викликає труднощів під час перекладу, якщо відоме значення компонентів складного слова. Так, наприклад, знаючи, що *stock* – це *акціонерний капітал*, а *market* – *ринок*, не важко здогадатись, що *stock market* означає *ринок акцій* (у більш широкому сенсі – *ринок цінних паперів*).

Окрім неоднозначності терміна, перекладач може зіткнутися із проблемою безеквівалентності. Вона пов'язана з постійним розвитком економічної галузі.

Такими чином можна зазначити, що проблема перекладу вузькогалузевих термінів є вже достатньо вивченим науковцями явищем, тобто вже є визначені прийоми та засоби, якими може користуватись перекладач за для передачі змісту тексту у максимальному обсязі до цільової мови, а також виокремленні основні труднощі, на які потрібно звернути увагу та їх методи вирішення.

Література:

1. Felber Helmut. Terminology manual/ Н. Felber. – Paris: UNESCO and Inforterm , 1984. – 426р.
2. Глушко М.М. Функциональный стиль общественного языка и методы его исследования / М.М. Глушко. – М.: Высшая школа, 1974. – 252 с.

3. Головін В. М. Переклад економічної термінології / М. П. Головін. – К. : Наука, 2005. – 187 с.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми/ В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 304 с.
5. Реформатський О.О. Термин как член лексической системы языка. Проблемы структурной лингвистики / О. О. Реформатський М.: Наука, 1967. 536 с.

Мінська М. С.

**Стратегії й тактики неввічливості в англomовному
неофіційному спілкуванні**

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
Харків*

Наприкінці ХХ століття популярності набула теорія ввічливості П. Браун і С. Левінсона, суть якої полягає в тому, що автори розрізняють «позитивне» (*positive face*) й «негативне» обличчя (*negative face*) [2].

Згідно з Е. Гоффманом, обличчя – це "позитивна соціальна цінність, на яку претендує індивід" [4, с. 5]. Автор проводить паралель між грою акторів на сцені та поведінкою людей у реальному житті. Люди, так само як і актори, надягають маску (*face*) й підтримують один і той самий образ у певній ситуації, виконуючи

при цьому так звану «*face-work*». При цьому характерним є те, що комуніканти зацікавлені у збереженні не тільки свого обличчя, а й обличчя співбесідника. Зокрема, Е. Гоффман зазначає, що збереження обличчя – умова спілкування, а не його мета [там само, с. 12].

Спираючись на праці Е. Гоффмана [4], П. Браун та С. Левінсон базовим елементом у своїй теорії визначають поняття «особа», що охоплює дві протилежні потреби людини: з одного боку, бажання отримати схвалення і позитивну оцінку співрозмовника («*positive face*»), з іншого - мати незалежну думку та відносну свободу суджень («*negative face*»). Позитивне обличчя пов'язане з бажанням людини поваги до своєї особистості, а негативне - з бажанням не порушувати меж своєї території і не відчувати перешкод у своїх діях з боку мовця [2].

Теорія ввічливості відразу після своєї появи піддалася серйозній критиці лінгвістів та культурологів. Здебільшого критичні зауваження були пов'язані з тим, що теорія відображає європейський погляд на поняття «обличчя», а також з тим, що автори тлумачили поняття ввічливості, як універсальне [8, 9, 6 та ін.]. З цим не були згодні представники неєвропейських культур, де саме поняття «обличчя», його потреби під час комунікації, а також сприйняття комунікантами різних мовленнєвих актів можуть значно відрізнитися, як, наприклад, в культурах Китаю, Японії та Кореї [5, 7 та ін.].

Критичні зауваження, окрім іншого, стимулювали розвідки у сфері неввічливої комунікації, започаткованої Дж. Калпепером у 1990-х роках. У своїй теорії автор відходить від розуміння «обличчя» П. Браун і С. Левінсона, але два основних його аспекти пов'язані з

описаними авторами поняттями «якісне обличчя» (*quality face*), основа якого – потреба мовця у позитивному сприйнятті, а також «обличчя соціальної ідентичності» (*social identity face*), основою якого є потреба мовця у тому, щоб його поважали та приймали у соціальних ролях. Також, на думку Дж. Калпепера, стратегії «позитивної» неввічливості ушкоджують «позитивне» обличчя адресата, порушуючи його самооцінку, а «негативної» неввічливості – «негативне» обличчя, знижуючи статус адресата і т. д. [3]. Але, загалом, ця теорія має ті самі недоліки, що й теорія П. Браун та С. Левінсона.

Використання когнітивно-комунікативної парадигми дозволило О. Петренко розробити теорію неввічливості, в якій подолані вади, на які вказують науковці. Авторка стверджує, що стратегії неввічливості є «когнітивно-комунікативною сутністю, яка закорінена у прагматичному (не онтологічному) концепті НЕВВІЧЛИВІСТЬ» [1, с. 6]. Також дослідниця доводить, що цей концепт - концепт-регулятив комунікативної поведінки та його розуміння можливе лише за протиставлення концептів ВВІЧЛИВІСТЬ / НЕВВІЧЛИВІСТЬ в рамках мезоконцепту ЕТИКА. Словосполучення та лексеми різних частин мови є номінаціями концепту, що складають його номінативний простір, який упорядкований семантичним полем «Impoliteness». О. Петренко виділяє у цьому полі шість мікрополів та їх розширень, що іноді частково накладаються, є концептуальними ознаками НЕВВІЧЛИВОСТІ [1].

Згідно цього, авторка виділяє такі стратегії й тактики неввічливості:

- стратегію недопустимого втручання (порушення особистого простору адресата), яка реалізується тактиками турбування і навмисного заподіяння шкоди;
- стратегію знецінення слухача (інтенція приниження адресата та негативної характеристики), реалізовану тактиками применшення й критикування;
- стратегію недопустимого нав'язування (обмеження свободи дій/думок адресата), що реалізується тактиками самовпевненості, неповаги, себелюбства, перебільшення, а також безсоромності;
- стратегію навмисної недоречності (дисгармонізація взаємодії), реалізовану тактиками порушення норм раціональності, етики й естетики;
- стратегію недопустимого виключення (відсторонення), що реалізується тактиками ворожості, відмежування, недружелюбності, неприйняття, уникання розмови, байдужості.
- стратегію удаваної неввічливості (гармонізація взаємодії), яка реалізується тактиками кепкування і грайливості, що засновані на протиріччі позитивної налаштованості адресанта і його неввічливої поведінки.

Свої дослідження О. Петренко провела на основі творів В. Шекспіра й на наш погляд цікавим є дослідження концепції авторки на сучасному матеріалі, особливо в умовах неофіційного спілкування. Виходячи з цього, ми звернулися до розгляду серіалу «Патрік Мелроуз» (*Patrick Melrose*), на матеріалі якого проведено наше дослідження.

Аналіз засвідчив, що:

- стратегія недопустимого втручання реалізована тактикою турбування:

«...and if I had my way then, Victor, stay with your friends by all means, but if you do then I never want to see you again»;

- стратегія знецінення слухача реалізована тактикою применшення:

«- Ma'am, I'd like to introduce...

- Not now. She should be in bed. She'll only get over-excited»;

- стратегія недопустимого нав'язування реалізована тактикою перебільшення:

«- Do you think, now he's dead, that you could be a little less like him?

- Unlikely. I'll merely have to do the work of two»;

- стратегія навмисної недоречності реалізована тактикою порушення норм етики:

«- How did he die?

- I forgot to ask, I was too dizzy with glee. I'm sorry, I mean, dazed with grief»;

- стратегія недопустимого виключення реалізована тактикою відмежування:

«- Ah, here's our hostess! I wanted to find Sonny.

- I really couldn't care less, Ma'am»;

- стратегія удаваної неввічливості реалізована тактикою кепкування:

«For God's sake, Victor, that suit. Couldn't you have got Anne to iron that for you?».

Таким чином, у ході нашого дослідження ми виявили всі стратегії неввічливості, виділені О. Петренко (стратегію недопустимого втручання, стратегію знецінення слухача, стратегію недопустимого нав'язування, стратегію навмисної недоречності, стратегію недопустимого виключення й стратегію удаваної неввічливості), але при цьому бути знайдені не всі тактики їхньої реалізації.

Література:

1. Петренко О. М. Стратегії неввічливості у дискурсі драм В. Шекспіра: когнітивно-прагматичний аспект : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Петренко О. М. // Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2018. 245 с.
2. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge University Press, 1987. 345 p.
3. Culpeper J. Impoliteness and entertainment in the television quiz show: The Weakest Link // Journal of Politeness Research: Language, Behavior, Culture. 2005. Vol. 1, issue 1. p. 35–72.
4. Goffman E. Interaction Ritual; Essays on Face-to-face Behavior. Garden City, NY: Anchor Books, 1967. 270 p.
5. Gu Yueguo. Politeness phenomena in modern Chinese // PRAGMA Journal of Pragmatics 14(2), 1990. 257 p.
6. Kerbrat-Orecchioni C. A multilevel approach in the study of talk-in-interaction // PRAGMATICS. 1997. Vol. 7, issue 1. 20 p.

7. Mao, Lu Ming R. Beyond politeness theory: «Face» revisited and renewed // *Journal of Pragmatics*. — Vol. 21, issue 5. — P. 451–486.

8. Mesthrie Rajend, R. E Asher. Concise encyclopedia of sociolinguistics. — Amsterdam; New York: Elsevier, 2001. — 1060 p.

9. Nwoye, Onuigbo G. Linguistic politeness and socio-cultural variations of the notion of face // *Journal of Pragmatics*. — Vol. 18, issue 4. — P. 309–328.

Miroshnychenko Anatolii

INFORMATION COMMUNICATIONS

Language Advisor – Gubareva O.S., PhD, Associate Professor

Kharkiv National University of Radioelectronics

In the course of joint activities, people exchange various ideas, suggestions, knowledge, and attitudes. All this can be considered as information, and the process of communication can be presented as a process of information exchange. It is evident that without the exchange of information, people cannot work together, formulate tasks and solve them. Today, no organization can do anything without sharing information.

The history of information communications begins with the emergence of speech. Subsequently, in order to intensify communications, an invention of communication equipment was required, which would allow to carry out the required communication without public contact. The introduction of the Internet opens a new era in the development of

communication. The World Wide Web today has no physical, geographical, administrative-state, or censorship boundaries. The information space is overwhelmed by a new wave, which simultaneously increases the intensity of communications and begins to limit interpersonal communication and translate it into a virtual plane.

The purpose of my work is to study the essence of information communications, their goals, types and methods.

The concept of communication has many different definitions. Communication is the transfer of information, ideas, assessments or emotions from one person (or group) to another (or others) mainly through symbols. Communication in a broad sense means both the system in which the interaction takes place, the interaction process, and the ways of communication that allow creating, transmitting and receiving various information. Communication also refers to the process of recoding verbal to non-verbal and non-verbal to verbal. Historically, communication was precisely this: forcing the other to perform a particular action. That is, for communication, the transition from speaking the One to the actions of the Other is essential.

The main goal of the communicative process is to provide understanding the information which is exchanged. Most often within the same communication there are several of them (the film can entertain, and inform, and describe, and warn, and explain). The basic reason why people need communication is the social needs of a person or a group of people. We are entering into the communication process in order to satisfy some of our immediate needs. Thus, therefore, the goals of communication serve the basic needs of man.

Types of communication:

Oral communication, using, as a rule, natural and non-verbal and verbal channels at the same time in indissoluble unity; its emotional and aesthetic impact can be enhanced through the use of such artistic channels as music, dance, poetry, and rhetoric. Verbal communication includes traveling for educational purposes - expeditions, tourism.

Documentary communication, applying artificially created documents, initially - iconic (image) and symbolic (subject), and later writing, printing, and various technical means to convey meanings in time and space.

Electronic communication based on space radio communications, microelectronic and computer equipment, optical recording devices.

There are three main ways of communication: through informal contacts, public organizations (institutions), the media.

The essential side of communication processes is the transfer, movement, circulation of information - the information that in the process of a specific social activity is exchanged (collect, store, process, distribute and use) "sources" and "consumers" - socially interacting individuals, social groups, layers, classes. Information is a set of knowledge, reports on phenomena, facts and events of the political sphere of society. With its help, experience is transmitted, the efforts of people are coordinated, socialization and adaptation takes place, social life is structured.

Information communications are becoming an integral part of life in society, they are embedded in various spheres of human activity, they facilitate people's activities and contribute to the timely processing, transmission, storage and presentation of information to the user.

References

1. Кашкин, В.Б. Введение в теорию коммуникации [Текст] / В.Б. Кашкин - ВГТУ, 2000. - 175 с. - ISBN 978-5-9765-1424-9.
2. Почепцов, Г.Г. Теория коммуникации [Текст] / Г.Г. Почепцов. - М.: "Рефл-бук", К.: "Ваклер" 2001. - 656 с. - ISBN 5-87983-101-9.

Москалик Ю.В.

Значення семантичних категорій при синтаксичних перетвореннях німецьких інфінітивних конструкцій

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Науковий керівник: Самаріна В. В., канд. філол.н., доцент

Актуальність дослідження цієї теми обумовлена поширеним інтересом до вивчення окремих рівнів речення та їх взаємозв'язку, адже в різних системах лінгвістики вони визначаються по-різному. Під час визначення семантико-синтаксичних властивостей речення, потрібну нам інформацію слід отримувати не тільки зі слів, що входять до складу цього речення, скільки з синтаксичних конструкцій, які беруть участь в його побудові та наповнюють варіативною лексикою.

Об'єктом дослідження є інфінітивні німецькі конструкції з дієсловами *haben* і *sein* в німецькій мові, саме в яких простежується проблематика єдності семантики буття та володіння.

Предметом дослідження є формально речення, що включають інфінітивні конструкції з дієсловами *haben* та *sein*, які в результаті синтаксичних перетворень та конкретних кореляцій дадуть нам можливість виявити значення семантичних категорій.

В процесі вивчення семантики не варто обмежуватися розглядом лише окремих значень її структурних типів, оскільки необхідно виділити також категорії, які виражаються взаємопов'язаними структурними типами. Саме теорія семантичних категорій дозволяє нам виявити загальні структурні вимоги, дотримання яких є необхідною умовою свідомості вираження інтерпретованих систем [7, с. 51].

В лінгвістичній науці синтаксис і семантика значний час розглядалися як окремі галузі та вивчалися окремо. Синтаксис вважається вищим рівнем мовної системи, на якому відбувається формування особливих правил мовотворення. Семантика розглядається як розділ мовознавства, що вивчає проблеми смислу, значення та тлумачення знаків і знакових виразів, що окреслюються предметною та понятійною сферами [2, с. 61].

Вже у галузі сучасного мовознавства, семантика і синтаксис возз'єдналися. Семантика синтаксису розглядається як напрям лінгвістики, що склався в другій половині ХХ століття, і зосередив свою увагу на семантичній і змістовній стороні мовних знаків.

Розглядаючи структуру німецької мови, в межах граматики, такому явищу як семантика-синтаксису приділяється велика увага. Для розгляду цієї теми було обрано інфінітивні конструкції з дієсловами *haben* і *sein*.

Поєднання німецьких інфінітивних конструкцій з дієсловами *haben* і *sein* мають яскраво виражений характер і слугують в якості синонімів поєднань модальних дієслів з інфінітивом активу при дієслові *haben* або пасиву при дієслові *sein*:

1. Sie hat den Plan zu entwickeln. = Sie muss den Plan entwickeln.
2. Der Plan ist zu entwickeln. = Der Plan muss entwickelt werden.

Найяскравішим прикладом в галузі семантики-синтаксису послуговувала відома семантико-синтаксична концепція М.Л. Халдоєніді, в якій інфінітивні конструкції з дієсловами *haben* і *sein* розглядаються на рівні семантики буття і володіння, за рахунок чого і дозволяють нам визначити семантичні категорії модальності і контролю [3, с. 120].

Модальність – це функціонально-семантична категорія, яка виражає різні види відношення висловлювання до дійсності. Модальність може мати значення наказу, побажання, достовірності, реальності і нереальності. У німецьких інфінітивних конструкціях з часткою *zu* категорія модальності має два значення – необхідності та можливості:

1. Wir haben alles zu widersprechen, aber es ist nur die Funktionsauslösung.

«Ми маємо все, щоб заперечувати, а це тільки початок роботи».

2. Wir haben alles zu widersprechen, weil Sie unseren Vertrag brechen.

«Ми вимушені всьому заперечити, тому що Ви порушуєте наш договір» [9].

У прикладі (1) ми бачимо, що модальність об'єкту було опущено, тому це і дозволяє нам здійснювати взаємні синтаксичні перетворення:

1.1 Hier ist alles zu widersprechen.

1.2 Hier haben wir alles zu widersprechen.

Семантична категорія контролю розглядається разом з модальним інфінітивом і його відношенням до суб'єкта дії. При використанні дієслова haben, простір місця розташування об'єкту входить в простір контролюючого суб'єкта:

3. Mathias hatte viele Tauben im Garten durch die Stadt fliegen.... sie brachten verschiedene Briefe [5, с. 458].

У випадку, коли підконтрольний простір є очевидним, обставина місця може бути відсутньою при використанні вставних слів типу gringend, grundsätzlich, unverzüglich:

1.3 Katharina hat ihre Haare glätten [am Kopf].

1.4 Andreas hatte seinen Mund aufsperrern. [an seinem Gesicht].

Інфінітивна конструкція haben+zu+Infinitiv має активного діяча в якості суб'єкта і виражає модальне значення необхідності і можливості [4, с. 120].

Існують конкретні засоби контексту, які впливають на актуалізацію значення необхідності. Ми можемо вказати наступні:

1. особливі випадки заперечення: Solange sie keine Qualifikation noch hat, hat sie keine Gehaltserhöhung zu verlangen.

2. вживання конструкції в окличних реченнях: Man hat während der Theateraufführung zu schweigen!

3. при використанні вставних слів типу dringend, grundsätzlich, unverzüglich: Der Detektiv hat unverzüglich alle Beweise im Tatort aufzudecken [1, с. 35].

Визначити значення можливості в конструкції haben+zu+Infinitiv допомагають деякі засоби екзоконтекста:

1. заперечення (nicht, nicht mehr, kein, ohne): Er hat ohne Bargeld zu bezahlen;

2. використання в контексті модальних дієслів können або dürfen, і багатьох інших конструкцій буття: Martin! Keine Angst! Du hast nichts zu fürchten, du kannst mir vertrauen.

Інфінітивна конструкція sein+zu+Infinitiv спрямована на вираження модального відношення між дією і суб'єктом.

Для вираження модального значення необхідності застосовуються наступні конструкції:

1. конструкція модальних дієслів з активним інфінітивом, де суб'єктом виступатиме безособовий займенник man: Bei der Neuentwicklung von Industrieerzeugnissen sind technische und ästhetische Forderungen zu berücksichtigen.→ Bei der Neuentwicklung von Industrieerzeugnissen muss man technische und ästhetische Forderungen berücksichtigen;

2. конструкція модальних дієслів з пасивним інфінітивом: In jedem Betrieb sind alle Reserven nötig und sie werden bald maximal zu

nutzen sein. → In jedem Betrieb sind alle Reserven nötig und sie müssen bald maximal genutzt werden. [3, с. 40].

Для вираження модального значення можливості можуть послуговувати наступні конструкції:

1. конструкція модальних дієслів з активним інфінітивом, де суб'єктом виступає безособовий займенник *man*: *Detaillierte Ergebnisse sind erst nach einer gründlichen Bearbeitung des Materials zu erwarten.* → *Detaillierte Ergebnisse kann man erst nach einer gründlichen Bearbeitung des Materials erwarten;*

2. конструкція модальних дієслів з пасивним інфінітивом: *Wir können solche Materialien herstellen, die in der Natur nicht vorzufinden sind.* → *Wir können solche Materialien herstellen, die man in der Natur nicht vorfinden kann;*

3. конструкція *sein* + Adjektiv з суфіксами *-bar, -lich*: *Dieser Roman ist gut zu lesen.* → *Dieser Roman ist gut lesbar* [3, с. 40].

Варто вказати, що речення з конструкціями *haben+zu+Infinitiv* і *sein+zu+Infinitiv* можуть вдаватися до взаємних синтаксичних перетворень в конкретних випадках, якщо:

1. конструкції з дієсловами *haben* і *sein* виражають модальне значення необхідності: *Wir haben die Bedeutung unseres Resultats noch weiter einzuschränken* → *Die Bedeutung unseres Resultats ist noch weiter einzuschränken;*

2. речення з конструкцією *haben+zu+Infinitiv*, де є наявність агенсу, співвідносяться з реченнями з конструкцією *sein+zu+Infinitiv*, де теж є агенс: *Ich möchte betonen, dass Sie meine Anweisungen zu*

befolgen haben. → Ich möchte betonen, dass meine Anweisungen von Ihnen zu befolgen sind [3, с. 40].

Поєднання дієслів haben і sein з інфінітивом без частки zu є менш розповсюдженим. Конструкція haben+Infinitiv вказує на тривале знаходження об'єкту в просторі, внаслідок чого потрібна наявність прямого доповнення:

- Der Vater trägt einen gefüllten Sack. Er hat ihn über Schultern und Nacken liegen [6, с. 126].

Синтаксичну структуру конструкції sein+Infinitiv можна представити та-ким чином:

- Am Abend war sie spazieren.

Саме введення додаткової обставини місця в конструкції sein+Infinitiv без частки zu, можна пояснити тим, що така конструкція вимагає питання Wo?

- Wo war sie am Abend? - Am Abend war sie spazieren.

Таким чином, кореляції між інфінітивними конструкціями haben+Infinitiv і sein+Infinitiv, на жаль, цілком неможливі.

Отже, розглянувши інфінітивні конструкції з дієсловами haben і sein, посилаючись на семантико-синтаксичну концепцію буття і володіння, можна безумовно стверджувати, що інфінітивна конструкція haben+zu+Infinitiv передає модальні значення необхідності і можливості. Інфінітивна конструкція sein+zu+Infinitiv є пасивною та входить в мікрополе засобів вираження модального значення можливості і необхідності.

Більш того, можна стверджувати, що інфінітивні конструкції *haben+zu+Infinitiv* на *sein+zu+Infinitiv* є корелятивними в тих випадках, якщо:

- обидві конструкції виражають модальне значення необхідності;
- обидві конструкції протиставлені один одному за ознакою пасивності або активності.

Відомим стає той факт, що поєднання дієслів *haben* і *sein* з інфінітивом без частки *zu* можуть бути додатковими один відносно одного, але, ні в якому разі, не взаємно корелятивними.

Література:

1. Беляева Н.В. Синтаксическая функция инфинитива / Н.В. Беляева // Филологический анализ текста: проблемы и поиски. – Курск: 2000. – 34-36 с.
2. Гуйванюк Н. В. Ситуація як денотат речення-висловлення / Н. В. Гуйванюк // Семантика мови і тексту: Матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. – 60-63 с.
3. Кібенко В.А. Методичні вказівки до практичних занять з курсу "Науково-технічний переклад (німецька мова)" для студентів зі спеціальності "Переклад"/ В.А. Кібенко. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2009. – 71 с.
4. Мельникова Е.Н. Проблема «быть/иметь» в связи с немецким зависимым инфинитивом // Вопросы германистики (Выпуск IV) / Мельникова Е.Н. – Пятигорск: ПГЛУ, 2002. – 119-128 с.

5. Мельникова Е.Н. Синонимия модального инфинитива в современном немецком языке // Записки по германистике и межкультурной коммуникации (Выпуск II) / Мельникова Е.Н. – Пятигорск: ПГЛУ, 2007. – 125-132 с.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля, 2006. – 716 с.
7. Смирнова Е. Д. Логика и философия / Е.Д. Смирнова. – Москва: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1996. – 304 с.
8. Халдояниди Н. Л. Семантико-синтаксический анализ конструкций с глаголами sein и haben в современном немецком языке / Н. Л. Халдояниди. – Пятигорск: РГБ ОД, 1984. – 156 с.
9. Електронний довідник. – [Ел. ресурс]. – Режим доступу: http://tverlingua.ru/archive/011/10_2_11.htm

Небесюк О. С.

Комп'ютерна термінологія та способи її перекладу

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Постановка проблеми. Комп'ютеризація суспільства розвивається так швидко та бурхливо, як жодна інша сфера людської діяльності. Завдяки цьому, в нашу мову додаються багато нових слів, пов'язаних з цією індустрією. Багато з них увійшли в українську мову

спонтанно і поки ще не вважаються лексичними одиницями літературної мови. Значне поповнення лексики української мови відбувається за рахунок нових слів (неологізмів). Збагачення словника відбувається і в результаті появи нових значень у старих словах.

Разом зі стрімким розвитком комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, розвивалася і складалася відповідна термінологія. Змінюється як розмовна мова, так і спеціальна лексика, з'являються нові терміни. У цього явища є і негативна сторона – на жаль, багато слів псують нашу мову, роблять її незрозумілою для більшості населення, однак, це неминуче явище. Саме тому дуже важливо дослідити особливості перекладу комп'ютерної термінології.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед вчених, які вже займалися проблемою перекладання термінів, слід відзначити праці таких філологів, як А. Д'яков [1], В. Карабан [2], Р. Синдега [3]. Дане дослідження також не можна було б втілити в життя без робіт І. Кучмана [4] і Н. Монарціка [5].

Теоретичні основи термінології почались створюватись ще у 20 столітті і були розвинуті сучасними українськими лінгвістами Л. Соколовою [6] та іншими.

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку наукових технологій саме комп'ютерна та телекомунікаційна термінологія найбільше вплинули на зміну і поповнення лексики української мови. У зв'язку з чим сучасні філологи приділяють багато уваги питанням вивчення англомовної

термінологічної системи комп'ютерних технологій і особливостям її перекладу.

Мета дослідження полягає в розгляді особливостей утворення та функціонування системи англомовної комп'ютерної термінології, до якої більшою мірою і відносяться комп'ютери, телекомунікаційні засоби і аудіо/відео пристрої, в сучасній англійській мові, а також дослідження особливостей їх перекладу.

Об'єктом дослідження є англійська комп'ютерна термінологічна система.

Предметом дослідження є методи перекладу термінів з англійської мови українською.

Термін – це слово або словосполучення, яке точно позначає будь-яке поняття, що застосовується в науці, техніці, мистецтві. На відміну від загальноживаних слів, які часто бувають багатозначними, терміни, як правило, однозначні, їм також не властива експресія. У своїй праці Р. Сіндега підкреслює той факт, що "характерною рисою комп'ютерної термінології є її метафоричність, образність, оскільки сфера комп'ютерних технологій для її творців і користувачів представляє собою розумну істоту, у якої є пам'ять, мова, вона може заразитися вірусом" [3, с. 17]. Згідно з В. Карабаном, можна відокремити дві характерні особливості роботи з термінами. По-перше, для знаходження правильного семантичного значення терміну, треба добре розуміти ту сферу науки і техніки, у якій вживається дана термінологія. По-друге, незважаючи на те, що для терміну характерна однозначність, його не можна розглядати як відокремлену семантичну одиницю, оскільки "цілий ряд термінів, за

якими закріплено певне технічне значення, можуть змінювати своє значення в залежності від тієї галузі, в якій воно вжито в даному контексті" [2, с. 71].

За будовою терміни можна поділити на три групи:

- прості – matrix, modem;
- складні – software, workstation, interface;
- терміни-словосполучення – flat liquid crystal device (LCD) display, letter quality printing.

При досить частому вживанні терміни-словосполучення замінюються аббревіатурою, яка згодом може входити до складу іншого складного терміну.

Під час вивчення системи комп'ютерної термінології ми дізналися, що для передачі англомовних термінів українською мовою використовуються декілька шляхів. Ми зупинилися на трьох найважливіших.

1. Транскрипція і транслітерація

При вивченні перекладацьких матеріалів ми дійшли до висновку, що дані методи використовуються при перекладі термінів у чистому вигляді досить рідко. Найчастіше можна зустріти транскрипцію зі збереженням деяких елементів транслітерації. Таким способом перекладені, наприклад, такі англійські терміни: *router* – роутер, *portal* – портал, *hacker* – хакер, *operator* – оператор, *decoder* – декодер, *browser* – браузер, *decoder* – декодер.

Прикладами чистої транскрипції можуть послугувати терміни *BASIC* – Бейсік, *slash* – слеш, *cache* – кеш. Прикладів транслітерації

набагато більше: *supervisor* – *супервізор*, *adapter* – *адаптер*, *assembler* – *асемблер*, *port* – *порт*, *cursor* – *курсор* [2].

Переваги використання методу транслітерації/транскрипції криються в його надійності. При перекладі незнайомого і маловідомого поняття, перекладач в першу чергу передає лише його звукову структуру. А його семантичне значення передає контекст, в якому це поняття застосовується. На даний момент цей спосіб найчастіше застосовується при перекладі комп'ютерної термінології.

2. Калькування

У процесі перекладу текстів комп'ютерної тематики застосовується повна семантична калька (всі елементи конкретного англійського терміну передаються за словами або за морфемами елементами української мови): *disk storage* – *дисківа пам'ять*, *image recognition* – *розпізнання зображення*, *process-handling procedure* – *процедура керування процесом*, *current drive* – *поточний дисковод*. Також часто вдаються і до використання неповної семантичної кальки (коли частина елементів передається за допомогою транслітерації): *cyberworld* – *кіберсвіт*. Калькування переважно використовується для перекладу термінологічних словосполучень.

Згідно нашого дослідження, досить часто з цим методом одночасно використовують транскрипцію: *file system* – *файлова система*, *control panel* – *панель керування*, *matrix printer* – *матричний принтер* [6, с. 45].

3. Описовий переклад

Суть цього методу полягає в тому, що при перекладі замість слова мови оригіналу використовується словосполучення, яке

максимально близько передає його семантичне значення. Але перед використанням описового перекладу слід переконатися в тому, що в мові перекладу відсутній відповідний еквівалент. Таким чином можна уникнути створення перекладацького дублета. Перекладацькі словники не завжди можуть встигнути зафіксувати появу того чи іншого терміну, але ще до цього він може вживатися в спеціалізованій літературі.

Для кращого уявлення цього методу слід розглянути такі приклади: *burning* – запис компактдиска; *cross fade* – плавний перехід від одного звукового фрагмента або відеокліпа до іншого; *deluxe* – розширена версія програмного пакета, яка включає додаткові програми чи можливості; *freeware* – безкоштовне програмне забезпечення; *software* – програмне забезпечення; *log* – текстовий файл звіту, в який записують усі дії, які виконує програма, і їх результати; *shareware* – умовнобезкоштовне програмне забезпечення, з яким можна працювати протягом певного часу; *wizard* – інтерактивний інструмент для покрокового виконання різних операцій; *protocol* – метод передачі даних, *outscriber* – вихідний пристрій відтворення даних [2].

Висновки. Термінологія комп'ютерної тематики – швидко прогресуюча частина майже любої мови світу. Така активність зумовлена надзвичайно швидкою еволюцією цифрових, телекомунікаційних та комп'ютерних технологій.

Для виявлення і перекладу термінів комп'ютерної тематики необхідно також знати морфологічну будову термінів, семантичні особливості, що відрізняють їх від загальноживаних слів, основні

типи термінів-словосполучень, їх структурні особливості та специфіку вживання. Це дозволить досягти вичерпного розуміння змісту понять, які висловлюються термінами, і полегшить роботу з відповідними термінологічними словниками.

Як бачимо, розглянута терміносистема в українській мові, в більшості випадків, є англійськими запозиченнями або фонетичними асоціаціями. Випадки перекладу зустрічаються рідше, та й то завдяки бурхливій фантазії молодого покоління, основних споживачів продукції з галузі сучасної комп'ютерної техніки.

Література:

1. Д'яков А. Основи термінотворення : семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько. – К. : КМ Academia, 2000. – 218 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вид. 4, випр. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
3. Синдега Р. Є. Роль терміна у фаховому дискурсі з проблем комп'ютерних наук та інформаційних технологій / Р. Є. Синдега // Проблеми семантики слова, речення та тексту. – 2012. – Вип. 28. – С. 379–384.

4. Кучман І. Переклад англійських термінів у галузі комп'ютерних технологій / І. Кучман // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2005. – № 23. – С. 164–166.

5. Монарцик Н. Специфіка перекладу англомовних термінів галузі комп'ютерних наук / Н. Монарцик // Вісник Луганськ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2005. – № 10. – С. 25–32.

6. Соколова І. Моделі утворення комп'ютерних термінів англійської мови та їх переклад українською / І. Соколова // Дні науки : матер. II Міжнар. науково-практ. конф., 17–28 квітня 2006. – Дніпропетровськ, 2006. – Т. 18. – С. 44–47.

Острижна І. В., Сухова А. В.

Лексичні особливості перекладу юридичних текстів

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Мова права характеризується низкою лінгвостилістичних ознак, що водночас є вимогами до сучасного юридичного тексту, серед них: офіційність, ясність, точність, однозначність, логічність, аргументованість, чітка структура, директивний характер, кодифікованість, узагальненість, нормативність, стандартизованість, стилістична однорідність, нейтральність, традиційність засобів вираження, відсутність індивідуально-авторських рис [1, с. 1].

Попри наявність чітких вимог до складання юридичного тексту будь-якою мовою, під час перекладу виникають труднощі на різних мовних рівнях. Помилково вважати, що для адекватного перекладу в галузі права необхідно лише знати правила оформлення документів і володіти відповідною термінологією. Крім цього, важливо враховувати лінгвокультурні особливості та специфіку правових систем обох країн, мови яких задіяні у процес перекладу.

Актуальність теми статті зумовлена важливістю правових документів у системі міжнародних зв'язків, що на сьогоднішній день стрімко розвиваються, в результаті чого виникає потреба в їх адекватній мовній реалізації.

Мета статті полягає в дослідженні специфіки англо-українського перекладу термінів, псевдоінтернаціональної та безеквівалентної лексики, що функціонує в текстах юридичної тематики. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити певні **завдання**: розглянути особливості юридичного дискурсу; виявити лексичні труднощі, що виникають у процесі перекладу юридичних текстів; встановити шляхи подолання цих труднощів.

Об'єктом дослідження є англomовні юридичні тексти, **предметом** – лексичний аспект перекладу юридичних текстів українською мовою.

Особливості взаємозв'язку мови та права з давніх часів цікавлять як мовознавців, так і правознавців. Проблемою юридичного перекладу займалися В. І. Карабан, Л. М. Черноватий, І. М. Гумовська, В. С. Слепович, Е. В. Щепотіна, А. С. Трофімова, М. С. Власенко та ін. Існує багато досліджень у зазначеній галузі,

проте в умовах розвитку зовнішньоекономічних відносин України з іншими країнами та набуття юридичного перекладу особливого значення постає питання подальшого вивчення окресленої проблематики.

Лексичні труднощі юридичного перекладу пов'язані, передусім, із шляхами передачі термінів, інтернаціоналізмів, вільних словосполучень, багатозначних слів, безеквівалентних одиниць тощо засобами іншої мови. Терміни, як правило, перекладаються одиничними відповідниками (напр.: *offense* – правопорушення, *plaintiff* – позивач), або описовим методом (напр.: *venireman* – член сформованого складу присяжних, *assault* – образа та погроза фізичним насильством). Можливим є переклад одного слова за допомогою словосполучення або навпаки (напр.: *conversion* – привласнення майна, *recovery* – стягнення в судовому порядку). Інтернаціоналізми в галузі права підлягають адаптивному транскодуванню (напр.: *civil* – цивільний, *appeal* – апелювати), іноді використовують пояснюючі доповнення (напр.: *felony* – фелонія (тяжкий злочин, що займає позицію між зрадою та місдимінором), *misdemeanor* – місдимінор (злочин середньої тяжкості, що межує з адміністративним правопорушенням) [3, с. 154].

Певні труднощі викликають також "хибні друзі перекладача", що є словами, схожими за вимовою і/або написанням, але різними за значенням. Напр.: *construction* – тлумачення (а не конструкція), *conservator* – опікун (а не косерватор). Отже, в певних лексико-семантичних варіантах слова англійської мови можуть співпадати зі

своїми фонетико-графічними аналогами в українській мові, проте не мати тотожного значення [3, с. 155].

Дослідивши погляди різних науковців на цю проблему, услід за Р. А. Будаговим, В. В. Дубічинським, Е. Ф. Скороходько та ін., вважаємо, що до «хибних друзів перекладача» відносяться інтернаціоналізми, лексикалізовані форми множини іменників і пароніми. При цьому серед перших розрізняють [2, с. 19]: (1) повні інтернаціоналізми, семантичні структури яких є абсолютно тотожними у різних мовах (напр.: *argument* – аргумент, *cognitive* – когнітивний); (2) часткові інтернаціоналізми, значення яких лише частково збігаються у різних мовах (напр.: *license* – ліцензія і дозвіл, *speaker* – спікер і промовець); (3) псевдоінтернаціоналізми, які не мають подібних значень взагалі (напр.: *complement* – додаток (а не комплімент), *order* – порядок (а не ордер)).

Зауважимо, що слова першої групи не становлять небезпеки помилкового перекладу, а слова другої й третьої груп можуть легко ввести в оману і спотворити смисл тексту або його частини внаслідок неправильного перекладу.

Кожна мова містить у своєму лексичному складі слова, які належать до національної лексики, не маючи ані аналогів, ані еквівалентів у інших мовах. Такі слова або словосполучення називають безеквівалентною лексикою, що також викликає певні труднощі у процесі перекладу юридичних текстів [4].

У результаті опрацювання матеріалу дослідження виокремлено основні способи перекладу безеквівалентної лексики, зокрема: транскодування, калькування, описовий та трансформаційний

переклад. Розглянемо приклади застосування зазначених способів перекладу.

1. *A jury on Friday acquitted three NATO summit protesters of breaking Illinois' state terrorism law.* – У п'ятницю суд присяжних виправдав трьох протестувальників на саміті НАТО, які порушили закон штату Іллінойс про боротьбу з державним тероризмом.

Речення містить назву міжнародної організації *NATO*, яка є безеквівалентною лексичною одиницею. Оскільки зазначена аббревіатура є широковживаною, вважаємо доречним застосування прийому транскодування, що полягає у передачі звукової / графічної форми слова вихідної мови літерами мови перекладу.

2. *The federal anticrime act of 1984 put the burden of proof of insanity on the defendant for federal crimes.* – Федеральний закон про боротьбу зі злочинністю 1984 р. покладає зобов'язання доказу неосудності на обвинуваченого у федеральних злочинах.

Словосполучення *federal crimes* перекладено прийомом калькування як «федеральні злочини», тобто в цільовій мові до кожного з компонентів обрано перший за порядком відповідник у словнику. У цьому випадку дослівний переклад не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові.

3. *On the same date the defendant waived his right to a penalty phase jury and the court allowed the penalty phase to commence at a non-jury hearing on January 8, 2001.* – У той самий день обвинувачений відмовився від свого права на суд присяжних, і суд дозволив почати слухання без участі присяжних засідателів 8 січня 2001 р.

У прикладі функціонує безеквівалентна лексична одиниця *non-jury hearing*, перекладена за допомогою описового методу як «слухання без участі присяжних засідателів». У цьому випадку описовий переклад є найвлучнішим за умови відсутності відповідного еквівалента в українській мові.

4. *Attorneys specialized in white-collar crime have deep practical experience of the investigation activities used by the law enforcement agencies, as well as of human rights protection.* – Адвокати, які спеціалізуються на посадових злочинах, мають великий практичний досвід слідчої діяльності у правоохоронних органах, а також досвід захисту прав людини.

У результаті перекладу словосполучення *white-collar crime* відбулася перебудова лексичних одиниць з повною заміною значення вихідних слів *white* та *collar*. Цей спосіб перекладу називається трансформаційним.

Підсумовуючи вищезазначене, доходимо **висновків**, що в юридичних текстах функціонує велика кількість термінів, псевдоінтернаціональної та безеквівалентної лексики, що спричинює певні труднощі під час перекладу. Перекладач має не тільки розпізнати такі одиниці, але й визначити шляхи їх адекватної передачі засобами цільової мови. На основі проведеного аналізу встановлено, що основними способами перекладу зокрема безеквівалентної лексики є транскодування, калькування, описовий та трансформаційний переклад, найуживанішим з яких є описовий переклад.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні основних способів перекладу псевдоінтернаціональних слів, а також у виявленні інших лексичних особливостей перекладу юридичних текстів.

Література:

1. Артикуца Н. В. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України / Н. В. Артикуца // Культура народів Причорномор'я. – Симферополь : Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского, 2004. – № 49. – С. 155–157.

2. Кияк Т. Р. «Фальшиві друзі перекладача» як проблема міжкультурної комунікації / Т. Р. Кияк // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Вип. 89 (1). – С. 17–20.

3. Мизецкая В. Я. "Ложные друзья переводчика" в юридических англоязычных текстах и проблемы их перевода / В. Я. Мизецкая // Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологічні науки. – Суми : Сумський державний університет, 2003. – № 4 (50). – С. 154–158.

4. Тесля І. В. Особливості перекладу безеквівалентної лексики [Електронний ресурс] / І. В. Тесля. – Режим доступу : <http://www.oldconf.neasmo.org.ua/node/2797>

Пантилеенко Е.С.

Особенности толкового словаря русского языка

Днепровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, Днипро

Определение человека в языке сегодня выступает одной из важных составляющих при изучении центральных лингвистических проблем. Согласно новым концепциям, возникшим под влиянием трудов Х.Матураны и Дж. Лакоффа, а также переосмысления идей Гуссерля и Хайдеггера, основная функция языка состоит не столько в передаче информации и осуществлении описания независимой от него реальности, сколько в ориентации личности на её собственную значимость. Язык рассматривается как система ориентирующего поведения, где также и идеографический аспект играет одну из решающих ролей.

Значимость индивидуальных параметров, выраженных лексикой языка определяет отношение общества к мужскому и женскому, а также поведение индивидов в связи с их принадлежностью к тому или иному полу. Пол человека - одна из важнейших характеристик личности, во многом определяющая социальную и культурную ориентацию в обществе, в том числе посредством языка. Гендер (социальный или социокультурный пол) не является лингвистической категорией, но его содержание может быть раскрыто путём анализа культурных репрезентаций через идеографические особенности лексики языка [1].

Этот феномен изучался и ранее в различных научных дисциплинах, но его комплексное междисциплинарное исследование, основанное на ряде новых методологических принципов, началось лишь в конце 60-х годов XX века. Стимулом для них послужило, во-первых, развитие социолингвистики, предоставившей в распоряжение ученых обширный материал о функционировании языка в группах людей, объединенных по признаку профессии, пола и возраста.

Проявления гендерных отношений в русском языке были объектом многочисленных исследований. На современном этапе появился ряд работ, где делаются попытки системного осмысления и описания русского языка в связи с фактором пола. Это, прежде всего, работы В.М. Алпатова, Т.Б. Крючковой, А.В. Кирилиной, И.И. Халеевой, В.В. Потапова, Е.И. Горошко и многих других. Наиболее разработанными гендерными проблемами русского языка являются психолингвистические, социолингвистические исследования и исследования взаимосвязи грамматической категории рода и наименований лиц женского и мужского пола.

Объектом исследования данной статьи являются слова связанные с гендером на букву А «Большого толкового словаря русского языка. «Большой толковый словарь русского языка» является универсальным справочником по современному русскому языку. Словарь соединяет научность с ясной, доходчивой формой изложения. Его основная задача - дать полную характеристику слова (его написания, произношения, происхождения, словоизменения, значения, сферы функционирования, сочетаемости), а также показать исторические, эстетические, символические смысловые нагрузки

слова. В «Большом толковом словаре русского языка» под редакцией Кузнецова С. А. на букву А (С. 23-53) обнаружено 119 слов связанных с гендером. Особенно часто встречаются названия профессий и увлечений с признаками двух родов, 102 с признаками только мужского рода и 17 с признаками женского рода [2]. Объяснение этой диспропорции можно увидеть в исторически сложившихся особенностях разделения профессиональной деятельности, где мужчинам принадлежит неоспоримое первенство. Кроме того, мужчины дали названия многим профессиям, которые теперь используются в языке, именно поэтому на шесть мужских профессий приходится одна женская. Как видно в словаре устанавливается как бы симметрия в названиях мужских и женских профессий и хобби, а также увлечений. Это вызвано тем, что всё большее количество так называемых мужских профессий, постов и должностей занимают женщины, соответственно должно отражаться и в языке новое толкование и понятие. Из происхождения, смысла и употребления в речи общество корректирует языковое сознание человека, таким образом, дифференцируя в языке и менталитете социальную природу и положение полов, предписывая человеку устремления и модели поведения, о которых первоначально он может и не подозревать. Возникшие на базе такого социальные, а именно, гендерные стереотипы оказываются настолько сильными, что влияют не только на основу слов и признаки рода, но и на их способности сочетаться друг с другом. В языке, где определена категория рода, непосредственно связанная с полом, неточно отражается действительность для понятия в обществе гендерного различия.

Очень много толкований изначально мужских, таких в словаре Кузнецова А.С. уже на страницах буквы А множество, абрек, акустик, акционер, алебардист, алиментщик, алкаш, алконавт, аллергик, аллерголог, алмазник, альфонс, аналитик, анахорет, апостол, арбитр, арендатор, арендодатель, арлекин, арлекинада (комедия, в которой главную роль играет арлекин; представление с элементами шутовства), армеец, артельщик, артиллерист, архаист, архангел, археолог, архитектор, аршинник, ас, асана (в йоге определённое положение тела, поза), атташе, аудитор, аукционист. Женских совсем мало, например, всего лишь амазонка, а для остальных идёт, опять же, ссылка – смотреть выше по мужскому полу [3]. Например, говоря о группе людей разного пола, используют слова мужского рода: актёры, абитуриенты, аквариумисты, азиат, азиатка (см. азиаты, одно толкование для множественного числа), аквариумисты, американец (см. американцы), американка (пари, по условиям которого проигравший обязан выполнить любое желание другой стороны), арабка (см. арабы). Для называния людей по профессиональному признаку часто существует только одно слово, и оно, как правило, мужского рода: авиатор, автоинспектор, автокаскадёр, автоматчик (автоматчица, разг.), автомобилист (автомобилистка), автор, автостроитель, автотранспортник, аграрник, агрессор, агробиолог, агрометеоролог, агроном (агрономша см. агроном.), агротехник, агрофизик, агрохимик, адвокат, администратор, адмирал (адмиральша, разг. жена адмирала), академик, акселерат, акселератка, анестезиолог (врач — специалист по анестезиологии), анималист, аномальщик, антрополог, аппаратчик

(аппаратчица), аптекарша (разг. женщина-аптекарь, жена аптекаря), аптекарь (работник аптеки; фармацевт), арабист, арабистика (совокупность наук, изучающих язык, письменность, культуру и историю арабских народов), арестант (арестантка), аристократ, аристократка (см. аристократ), арматурщик (арматурщица), артист (артистка), арфист (арфистка), ассириолог, астролог, астроном, астрофизик, аэролог. Есть слова с толкованиями как для мужчин так и для женских значений: аббат, аббатиса, агроном (агрономша см. агроном.), адвентист (адвентистка), адмирал (адмиральша, разг. жена адмирала), аист, аистиха (разг. самка аиста), акванавтка (см. акванавт), акробат, акробатка (см. акробат), актёр (актриса см. актёр), акушер (врач — специалист по акушерству), акушерка (женщина со средним медицинским образованием, имеющая право самостоятельно оказывать помощь при родах), ассессор, ассессорша (разг. жена коллежского ассессора), атаман, атаманша (см. атаман), атеист (атеистка). В некоторых случаях существующее слово женского рода имеет пренебрежительный оттенок, иногда более или менее ощутимый. Чаще всего гендерная лексика выражается в увлечениях и хобби, но опять же особенно четко не отражаются дефиниции в отношении женщин: автоспортсмен, автолюбитель, автотурист, автоугонщик, агитатор, агностик, адвентист (адвентистка), айкидоист, аквалангист, акванавт, аквариумист, аккомпаниатор (аккомпаниаторша ж. разг.), аккордеонист (аккордеонистка), аккуратист (аккуратистка), акселерат, акселератка, алкоголик, алкогольчка (см. алкоголик), аллилуйщик, аллилуйщица (см. аллилуйщик), альпинист, альпинистка (см. альпинист), альтийст

(альтистка), альтруист (альтруистка), аспирант (аспирантка). Исследования, проведенные со словарём, выявляют следующее: объяснение лексического понятия выступает только, как толкование мужского понятия будь то увлечение, занятость или любое другое описание, рядом даётся согласование не по реальному идеологическому аспекту толкования, а по отношению к полу, понятия «личность» и «мужчина» отождествляются, женские формы обычно являются производными от мужских. Лексические средства, описывающие женщин и их качества, имеют преимущественно негативные коннотации. Со стороны лингвокультурологического подхода, предполагающего изучение мужского и женского как базовых культурных гендерных основ, можно не только определить обусловленную полом идеографическую специфику языка, а также выявить универсальные и культурно-специфичные гендерные стереотипы, зафиксированные в языке. В «Большом толковом словаре русского языка» слова, связанные с гендером на букву А проявляются: незаметность женщин в языке, вторичность женского статуса по отношению к мужскому, стереотипическая репрезентация обоих полов, ведущая к ограниченности гендерных представлений, иными словами, таким образом в словарных гнездах проявляется гендерная асимметрия.

Литература:

1. Шабурова О.В. Гендер / Современный философский словарь / Под. ред. Е.В.Кемерова. Лондон: Панпринт, 1998. С. 137-144

2. Большой толковый словарь русского языка / [гл. ред. С. А. Кузнецов]. – СПб.: Норинт, 2004. – 1536 с.
3. Бортник Г.В. «Обидная» категория. Культура речи. 2001. № 2. С. 51-54

Пасталака Світлана

Відтворення невербальних компонентів комунікацій у англійському кінодискурсі

Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна, Харків

На сьогоднішній день вкрай важливим є вміння ефективно спілкуватися, за рахунок використання вірних та доречних вербальних та невербальних компонентів комунікації (НВК), для того, щоб кожен із співрозмовників зміг досягнути поставлених цілей, реалізувати та інтерпретувати комунікативну мету. При цьому слід приділити особливу увагу саме позамовним засобам, адже вони допомагають комунікантам донести свої інтенції один до одного, вірно розтлумачити зміст розмови та полегшити процес спілкування. Усе це пояснюється тим, що процес комунікації вважають полікодовим, він поєднує у собі мовні та позамовні компоненти, що сприяє його кращій ефективності. Більше того, іноді НВК здатні розкрити ту чи іншу ситуацію краще за слова, оскільки вони більш різноманітні та складні за своєю структурою.

У нашому дослідженні розглядаємо класифікацію невербальних компонентів спілкування з огляду на те, яким чином їх сприймає людина (завдяки зору, слуху чи тактильним відчуттям), та на їх основні характеристики (співвіднесеність у часі, русі та просторі). Отже, послуговуємося класифікацією, що охоплює три групи НВК: кінесичні, просодичні та проксемічні [3 : с.36]. До першого класу відносять міміку та жести, до другого – комунікативно значущі зміни у голосі чи інтонаціях співбесідника, і до останнього – особистісний простір між людьми, який також має певний вплив на процес спілкування. Використання усіх цих невербальних компонентів під час розмови може допомогти вплинути на реципієнта, або ж, навпаки, розкрити його справжні наміри, оскільки співрозмовник може збрехати на словах, але аж ніяк не у «сфері аналогової комунікації» [1 : с.19-21].

Окрім того, у сучасних лінгвістичних розвідках виокремлюють невербальні та надвербальні компоненти комунікації [4 : с.42]. Перша група охоплює знаки немовного характеру, такі як вирази обличчя, пози, жести, зміна інтонації та інше (тобто НВК). До другої групи належать компоненти, що існують статично, і потенційно мають вплив на процес спілкування. Це, наприклад, гарні зачіска та макіяж у претендента на посаду, які імовірно підсвідомо вплинуть на роботодавця у хорошому сенсі. Або ж, коли до дівчини залицяється хлопець, який стоїть поруч із шикарним авто, то наявність такого надвербального компоненту у процесі їхнього спілкування може стати вирішальним у виборі.

Таким чином, можемо стверджувати, що НВК присутні у буденному житті повсякчас, а тому варто приділяти особливу увагу їх вірному тлумаченню. Адже кожна особистість сприймає одні і ті ж самі дані по-своєму, оскільки на її свідомість накладено етноспецифічну та індивідуальну характеристики ланки певного соціуму [2 : с. 35]. Саме тому проблема відображення НВК у художніх текстах, а зокрема у скриптах ігрового кіно, все ще залишається недостатньо вивченою. Лише за умови поєднання гарної гри акторів, вдалого бачення картини, точної передачі позамовних компонентів та реципієнта, який може мислити критично, можна отримати ідеальний результат.

У нашому дослідженні проаналізовано роль НВК, відтворених у кінодискурсі, а саме у телесеріалі «Шерлок». Кожен такий дискурс можна поділити на певні типові комунікативні ситуації. У нашому матеріалі ситуації, де роль позамовних компонентів простежується більш виразно, постають у вигляді комунікативної ситуації маніпуляції. Цю ситуацію подаємо у вигляді когнітивної моделі, побудованої за принципом фреймового моделювання. У ній комунікант (детектив) діє на об'єкт (поліція, свідки, жертви чи підозрювані) за допомогою інструмента (вербальних, невербальних, надвербальних засобів) із метою розкриття злочину. Заради отримання певної інформації, що є у даному кінотворі основним мотивом у спілкуванні детектива із іншими людьми, він використовує стратегію маніпуляції. Варто зазначити, що мовець реалізує її досить вдало саме завдяки використанню як вербальних, так і невербальних засобиів комунікації.

Розгляд використаних невербальних та надвербальних компонентів комунікації у зазначеній ситуації засвідчує перевагу кооперативно-маніпулятивних тактик (73%) над конфліктно-маніпулятивними (27%). За даними нашого аналізу, до **кооперативно-маніпулятивних** тактик належать:

- *тактика удаваної впевненості*, наприклад у ситуації прибуття на місце злочину:

(1) *LESTRADE*

I can give you two minutes.

SHERLOCK

I may need longer.

Sherlock is already confidently striding past Lestrade, into the kitchen. (Sherlock, A study in pink)

У цій сцені поліція не дозволяла детективові оглянути тіло, тільки Лестрейд розумів усю безвихідь ситуації. Шерлок задля того, щоб продемонструвати впевненість у своїх силах, використовує пафосну фразу («*I may need longer*»), яка надає певної інтриги, а також підсилює її (вже без зайвих слів) одним із засобів НВК – впевненою ходою.

- *тактика маніпулятивного наближення*, як, скажімо, у випадку співпраці із лікарем:

(2) *SHERLOCK*

Dr. Watson!

He gestures John towards the body.

On John: what?

On Sherlock: a quick, imperious nod - do it!

John, uncertain, looks to Lestrade.

LESTRADE

Oh, do as he says, help yourself. (Sherlock, A study in pink)

У поданій ситуації Холмс заохочує Уатсона до співпраці, повністю впевнений у професійних здібностях свого товариша. Використання просодичного («*Dr. Watson!*») та кінесичного (*...a quick, imperious nod - do it!*) компонентів НВК дійсно спонукають лікаря до дії, заохочують його краще, ніж просто слова. Таким чином, вербальні та невербальні засоби доповнюють один одне, чим вкотре підтверджують факт того, що процес комунікації є полікодовим.

До **конфліктно-маніпулятивних** належить тактика *маніпулятивного залякування*, наприклад під час розмови із підозрюваним:

(3) *SHERLOCK*

Was I right? I was, wasn't I? Did I get it right?

But the taxi driver just looks up at him. The tiniest hint of a smile.

Never going to tell.

Sherlock: furious!

He dashes the pill bottle to the ground. His anger is controlled now. More terrible. Sherlock walks calmly over to him, stands over the dying man - so cold now. (Sherlock, A study in pink).

У останньому комунікативному акті детектив використовує мовні та позамовні компоненти, які взаємодіють один з одним за принципом інтенсифікації. Іншими словами, використані Шерлоком невербальні (*Sherlock: furious!*) та надвербальні (*...walks calmly over to him...*) засоби спілкування підсилюють значення його вербальної

репліки. Такий прийом маніпуляції здійснено задля підсилення психологічного тиску на співрозмовника, адже у цій ситуації детектив веде гру проти підстреленого вбивці, який доживає останні моменти життя. А отже, аби отримати від нього інформацію, потрібне щось більше, ніж просто прохання чи погроза.

Таким чином, у ситуації маніпуляції під час реалізації мовцем стратегії маніпуляції використовуються переважно тактики кооперативно-маніпулятивного типу (тактика удаваної впевненості і тактика наближення), а подекуди, хоча і менш продуктивно, тактики конфліктно-маніпулятивного типу (тактика залякування). У реалізації зазначених тактик невербальні та надвербальні компоненти відіграють важливу роль: вони доповнюють, підсилюють або змінюють вербальні складники комунікативного процесу.

Література:

1. Вацлвик П., Бивин Дж., Джексон Д. Аксиомы теории коммуникации // Межличностное общение. – СПб.: Питер, 2001. – с. 11 – 25.
2. Лабунская В.А. Невербальное поведение : социально-перцептивный подход / В.А. Лабунская. – Ростов-на-Дону : Издательство Ростовского госуниверситета, 1986. – 136 с.
3. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі : [монографія] / Солощук Л.В. – Харків : Константа, 2006. – 300 с.
4. Солощук Л.В. (автореферат) Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному

дискурсі: автореф. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови»/ Солощук Л.В. – Київ, 2009. – 40с.

Пелюхня П.Р.

**Предметні знання у складі фахової компетентності
перекладача**

*Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна,
Харків*

Суттєвий прорив світової економіки та зміцнення міжнародної кооперації підвищили роль перекладача у цілому світі. На сьогоднішній день існує істотна потреба у перекладацькій професії та висококваліфікованих перекладачах у будь-яких сферах діяльності. Разом із зростаючим попитом, підвищуються і вимоги до підготовки майбутніх спеціалістів. Критичним фактором стає поняття перекладацької компетентності. Саме її формування є головним завданням підготовки майбутніх спеціалістів у сфері перекладу.

Поняття «фахова компетентність перекладача» (ФКП) почали вивчати порівняно недавно, але дана проблема вже розглядалася у низці праць таких дослідників як І.С. Алексєєва, Т.В. Ганічева, В.Н.Комісаров, Л.К. Латишев, А.С. Ольховська, Л.М. Е. Пім, Г. Турі, Черноватий (див. огляд в [3]). З іншого боку, вивчення цієї сфери, як зазначається у згаданій роботі [3], базується скоріше на гіпотезах,

аніж на висновках, здобутих під час проведення цілеспрямованих досліджень. Крім того, певну плутанину створює вживання в теоретичних працях двох схожих за формою понять, що повинні бути відокремлені одне від одного: «компетенція» та «компетентність». Різні автори по-різному тлумачили ці поняття, що буде розглянуто далі.

Н. Хомський [5] вперше запропонував поняття «компетенція» (*competence*) як потенційну здатність до здійснення мовленнєвої діяльності, протиставляючи цей термін іншому – реалізація (*performance*), тобто фактичному вживанню мови у мовленні. З введенням Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [9] термін «компетенція», який пізніше було замінено терміном «компетентність», набув більшого поширення у світі, в тому числі, у галузях навчання мови та перекладу. Компетентність у цих сферах стала поєднувати знання, уміння, загальні, спеціальні та комунікативні здатності. Останні включають в себе лінгвістичні, соціолінгвістичні та прагматичні аспекти.

Г. Турі [10, с.192] розглядав компетентність у галузі перекладу як вроджену здатність до нього, тобто як здатність переносити певний смисл з однієї мови в іншу. Фактично це обмежує згадану компетентність володінням мовленнєвою компетентністю в двох мовах. Л.Латишев [2] визначає перекладацьку компетентність як сукупність знань, умінь та навичок, що дозволяють перекладачу успішно виконувати свої професійні обов'язки та відповідні завдання. Е. Пім [7] вважає, що перекладацька компетентність – це вміння породжувати більше одного тексту перекладу, одного й того самого

тексту оригіналу та здатність вибирати найкращий з них. О.Д. Швейцер [4] зазначав, що до складу перекладацької компетентності слід також додати володіння мовами оригіналу й перекладу, здатність інтерпретувати текст оригіналу, володіння технікою перекладу та знання норм мови перекладу.

Крім зазначених вище розбіжностей, аналіз літератури [1-3; 6-8] засвідчує також наявність низки термінологічних і логічних проблем, пов'язаних з вивченням ФКП. З одного боку, це – збіг термінології у різних авторів, в яку вони вкладають різний зміст, а з іншого – змішування змісту понять «мова», «мовлення» та «лінгвістика». Ці проблеми потребують окремого дослідження, а ми зосередимося на компонентному складі ФКП.

Щодо нього також спостерігаються певні розбіжності, які стосуються як кількості й змісті компонентів, але варто зазначити, що їхній склад суттєво залежить від лінгвістичних та психолінгвістичних моделей, які є актуальними в конкретний період часу, і може природно змінюватись у зв'язку із зміною згаданих моделей. Наприклад, на певному етапі, під впливом лінгвістики тексту, компетентність перекладу пов'язували лише із характеристиками тексту і здатністю забезпечувати такі характеристики при створенні тексту перекладу, а пізніше, виходячи із психолінгвістичних досліджень, перекладацьку компетентність підрозділяли на рецептивну та продуктивну. Проте зараз методика навчання перекладу поступово позбавляється від лінгвістичних і психолінгвістичних впливів і розробляє власні підходи до вирішення проблеми змісту і компонентного складу ФКП.

Ґрунтуючись на попередніх дослідженнях [1-3; 6-8], ми розглядаємо ФКП як уміння, знання та навички, необхідні для здійснення певного виду перекладу на професійному рівні, а також розрізняємо такі компетентності і субкомпетентності.

Стратегічна компетентність – це інтегроване уміння перекладати, що включає в себе вирішення проблем перекладу та його забезпечує його ефективність [3; 6; 8]. Перекладацька компетентність розглядається як готовність до здійснення професійного перекладу різного спрямування [1; 3; 6; 8]. Білінгвальна компетентність включає знання структури двох мов та володіння ними [1-3; 6-8]. Особистісна компетентність включає систему психофізіологічних та фахово-соціальних субкомпетентностей [3; 8], а екстралінгвістична – розглядається як поєднання фонових (соціокультурних, енциклопедичних тощо) та предметних знань, останні з яких відносяться до певної сфери діяльності людини (наприклад, інформатика, товарообіг тощо) [3; 8].

Для нашого дослідження особливий інтерес становить предметна компетентність, яка є складовою частиною екстралінгвістичної компетентності, і тлумачиться як сукупність понять, на яких ґрунтується певна сфера людської діяльності [3; 8]. Недостатня предметна обізнаність суттєво впливає (в негативному плані) на якість перекладу й ускладнює його процес.

Як зазначають дослідники [3], формування предметної субкомпетентності – це багатоплановий і складний процес, що потребує не тільки оволодіння відповідними предметними знаннями, але й засвоєння відповідної двомовної термінології для позначення

компонентів таких знань, а також опанування сучасних методів пошукової діяльності. Процес такого формування інтегрує одночасне засвоєння предметних знань (екстралінгвістична субкомпетентність), формування термінологічних навичок у двох мовах (білінгвальна субкомпетентність), а також умінь використання технічних і документальних ресурсів, включаючи інформаційні перекладацькі технології (інструментальна й дослідницька (або пошукова) субкомпетентності фахової компетентності перекладача).

Одночасно існує суттєва проблема, пов'язана з відсутністю чіткої стратегії формування предметної субкомпетентності як складової екстралінгвістичної компетентності. Серед дослідників є ряд розбіжностей та суперечностей у цьому питанні. Видається, що для поступового вирішення цієї проблеми необхідні систематичні дослідження різних галузей людської діяльності, результатом яких було б чітке виділення мінімально необхідного обсягу предметних знань та галузевої термінології, необхідних для якісного перекладу текстів у відповідних сферах.

Для часткового розв'язання згаданої проблеми ми плануємо провести спеціальне дослідження у галузі іншомовної освіти на матеріалі Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [3], зосередившись на сферах лінгвістичної диверсифікації, навчальних програм та контролю. Для досягнення цієї мети потрібно, по-перше, провести поняттєвий аналіз згаданих сфер, аби визначити обсяг предметних знань, необхідний для розуміння текстів у цих галузях. По-друге, ґрунтуючись на цих матеріалах, необхідно відібрати термінологію для маркування ідентичних понять, що входять до

згаданих вище предметних знань, мовами оригіналу та перекладу. Далі слід дослідити специфіку перекладу українською мовою відповідної англомовної галузевої термінології, залежно від певних її ознак, і зробити висновки щодо існування чи відсутності залежності вибору способу перекладу від згаданих чинників. Ці та інші, пов'язані з ними, питання окреслюють перспективу подальшого дослідження.

Література:

1. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Москва : ЭТС, 2004. 424 с.
2. Латышев Л. К. Технология перевода : учеб. пособие. Москва : Академия, 2008. 320 с.
3. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу. Вінниця : Нова книга, 2013. 376 с.
4. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. Москва : Наука, 1988. 215 с.
5. Chomsky N. Syntactic Structures. Hague : Mouton, 1957. 272 p.
6. Esfandiaria M. R., Seporaa T., Mahadia T. Translation Competence: Aging Towards Modern Views. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. N192. P. 44–53.
7. Pym A. Redefining Translation Competence in an Electronic Age. Defense of a Minimalist Approach. *Meta*. 2003. 48(4). P. 481-497.
8. Results of the validation of the PACTE translation competence model: translation problems and translation competence / Beeby A. et al.

Methods and strategies of process research: integrative approaches in translation studies. Amsterdam : Benjamins, 2011. P. 317-343.

9. The Common European Framework of Reference for Languages (2002). Cambridge : Cambridge University Press. 260 p.

10. Toury G. In Search of a Theory of Translation. Tel-Aviv : Tel-Aviv University, 1980. 159 p.

Пестов Р. О.

**Особливості вживання усталених висловів у німецькому
рекламному дискурсі**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

На сьогоднішній день існує безліч засобів, що впливають на формування масової свідомості суспільства – телебачення, радіо, преса, інтернет. Всі вони не тільки корегують світосприйняття людини, скеровуючи його в необхідному напрямку, а й формують його, спростовуючи застарілі погляди і нав'язуючи нові. Така агресивна субституція одних понять та цінностей іншими відбувається і за допомогою реклами – найпотужнішого інструменту впливу на людство на сьогоднішній день.

Правильно складена реклама є передумовою успішного існування підприємства на ринку товарів чи послуг. Дуже часто від використання відповідних комунікативних стратегій і тактик

залежить об'єм збуту товарів, популярність певної фірми серед споживачів.

Мета даної роботи полягає у висвітленні лінгвістичних особливостей рекламного дискурсу на прикладі реклами німецькомовних текстів, а саме аналізі тактик реалізації комунікативної стратегії маніпуляції, та її ролі в сучасній рекламі, а також вивчення розвитку, особливостей функцій усталених висловів в рекламному дискурсі, визначення основних типів фразеологічних трансформацій та їх ролі в німецькій публіцистиці, а також виявлення тонкощів відтворення трансформованих фразеологізмів при перекладі.

В умовах свободи слова та розвитку інформаційних технологій сучасний публіцист вже не тільки описує певні факти, але й надає їм оцінку, формує громадську думку за допомогою мовленнєвої експресії. Джерелом мовленнєвої експресії часто стають фразеологізми, особливо ті, що зазнали авторських трансформацій.

Переклад трансформованих фразеологізмів є своєрідним викликом для перекладача, оскільки вимагає не тільки пошуку фразеологічного відповідника, але й відтворення авторської гри слів зі збереженням зв'язку з узуальним фразеологізмом. Таким чином, виникає потреба детальнішого дослідження трансформованих фразеологізмів в німецькомовній рекламі.

Під рекламним дискурсом розуміємо мисленнєво-мовленнєвий фразеологічний елемент номен, що охоплює дві складові – комунікативну взаємодію у фразеологічні елементи масової реклами, спрямовану на просування товару або послуги на ринку мовними

засобами за відсутності контакту комунікантів, з одного боку, та рекламний текст, з іншого. В основі такого розуміння рекламного дискурсу лежить процесуально-результативне лінгвістичне визначення дискурсу. У центрі будь-якого дискурсу знаходиться комунікація. Складові вербальної комунікації сформулював Гарольд Д. Лассвелл у вербальній моделі «Хто кому що як чому навіщо коли і де говорить». У дискурсі говорить (хто?) мовець або автор письмового тексту (адресант, продуцент) (кому?) слухачеві або читачеві (адресату, реципієнту). У процесі комунікації вони продукують (що?) текст (змістову сукупність висловлень) (як?) через мовний канал, за допомогою природної мови.

В час масштабної глобалізації, вивчення національної специфіки того чи іншого народу набуває все більшого значення. Фразеологізми відображають позамовну дійсність, називають предмети та явища навколишнього середовища, фіксують зміст, який стосується умов життя народу – носія тої чи іншої мови, вони є дзеркалом національної культури. Фразеологія є досить новою лінгвістичною дисципліною. Вона займається стійкими комплексами слів мови. Її предметом дослідження є усталені сполучення слів, їх діахронічний розвиток і синхронічне функціонування. Фразеологізм – це структурно-семантична мовна одиниця, яка відрізняється як від синтаксичних сполучень, так і від слова, цілісністю значення, структурою та вживанням [1]. Фразеологізми характеризуються відтворюваністю, цілісністю значення, стійкістю, непроникністю. Для того, щоб вважати словосполучення фразеологізмом, достатньо навіть однієї з перелічених ознак.

Одним з джерел поповнення фразеології є запозичення. Запозичені фразеологізми та ФО з іншомовними компонентами відрізняються своєю незвичністю, образністю, можливістю гри слів і служать для посилення наочності.

У розмовній мові можна також зустріти запозичені у реклами перефразування відомих приказок і прислів'їв та інших виразів.

Наприклад: *Pricecutting erhalten die Freundschaft* (замість *Kleine Geschenke...*).

Рекламне походження окремих слів і виразів визначає і їх стилістичну тональність – вона завжди жартівлива, іронічна, розмовно-недбала.

Фразеологізми розповсюджені в усіх частинах сучасного тексту реклами: у заголовках, слоганах, інформаційних блоках. Ми розглянули журнали, найбільш популярні в Німеччині : «Stern», «Auto, Motor und Sport», «Glamour», «Der Spiegel», «Cosmopolitan» . Усі вони зорієнтовані на різноманітні тематичні галузі та читацьку аудиторію.

У журналі «Stern» було знайдено такі фразеологізми:

– «Wir bringen mehr Farbe auf den Punkt» (etw. (A) auf den Punkt bringen (чітко формулювати що-небудь, виражати сутність чогось) – вербальний фразеологізм. Ідеться про кольоровий лазерний принтер;

– «Gerade hat Pepsi Light wieder einen wichtigen Geschmacks – Teil gewonnen» (Geschmack gewinnen – знаходити смак, задоволення в чому-небудь) – вербальний фразеологізм. Ідеться про рекламу Пепсі з низьким вмістом калорій;

У журналі «Der Spiegel» було знайдено такі фразеологізми:

– «Dass wir in aller Munde sind, ist dem Biss unserer Forscher zu verdanken». (In aller Munde sein, in aller Leute Munde sein – бути у всіх на вустах) – вербальний фразеологізм. Ідеться про фірму, де широко використовується стоматологічна продукція та технології зубних лікарів та дослідників у цій галузі;

— «Wir lassen uns nicht abspeisen!» (sich (nicht) abspeisen lassen – не позбавляти себе мужності) – вербальний фразеологізм. Мабуть, нам пропонують відвідати ресторан .

Із журналу «Cosmopolitan» було вилучено такі фразеологізми: – «Jeden Morgen die ganze Energie der Taube, für eine Haut «zum Anbeissen» schön» (Zum Anbeissen– апетитно) – прислівниковий фразеологізм. Ідеться про крем Ланком, який пропонує читачам зволоження та енергію шкіри обличчя засобом конструктивних матеріалів та полі фразеологічних елементинолів із винограду.

У журналі «Auto, Motor und Sport» було знайдено такі фразеологізми:

– «Urlaub ganz groß geschrieben ...an der Küste!» (etw. groß schreiben – надавати велике значення чому-не- будь) – вербальний фразеологізм. На цій сторінці журналу читачу запропоновано кемпінг – відпочинок на березі моря. На сторінках журналу «Glamour» було знайдено такі фразеологізми:

– «Das einzig Wahre ist und bleibt der Schwabe « (das einzig Wahre – єдиний, унікальний) – прислівниковий фразеологізм. Ідеться про меблевий магазин, що пропонує меблі;

– «Neckermann macht's möglich» (etw. möglich machen – здійснити щось, зробити щось можливим) – вербальний фразеологізм. У цьому слогані бюро мандрів пропонує поїздку у Флориду.

Проведений аналіз уможливив надати таких висновків, що стійкі сполучення слів, не зазнають витіснення, а навпаки виконують певні соціальні та контекстуальні функції – збагачують лексику та виражають емоційну експресивність. У засобах масової інформації їх витлумачують, аби викликати необхідний ефект та керувати увагою.

Фразеологічні вислови розглядаються як частина рекламного дискурсу.

Під поняттям фразеологічні елементи розуміється будь-яке стійке поєднання слів, що відтворюється в мові як єдине ціле. Згідно семантичної концепції, цілісне узагальнено-переносне значення фразеологічні елементи являє собою семантичний результат образного переосмислення первинного значення словесного комплексу – прототипу, а не ізольованих значень окремих компонентів фразеологізму. Мова реклами – це той же природний мову у всьому різноманітті його образотворчих і виразних засобів, підпорядкований завданням адресного комунікативного впливу при передачі інформації про різноманітні об'єктах, що виступають у ролі товарів, в умовах ринкової економіки. Аналіз мови рекламних текстів показав, що в них використовуються практично всі природно-мовні засоби, ефективно застосовуються фразеологізми. Останні легко впізнаються читачем. З їх допомогою поліпшується запам'ятовуваність окремих фраз, сприйняття всього рекламного тексту.

Література :

1. Огуй О. Д. Лексикологія сучасної німецької мови / Огуй О. Д. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 416 с.

Ілюстративний матеріал:

1. Die Zeitschrift // Glamour. – 2005. – № 11. – 230 с.
2. Die Zeitschrift // Petra. – 2000. – № 10. – 308 с.
3. Die Zeitschrift // Stern. – 2005. – № 41
4. Die Zeitschrift // Stern.– 2005. – № 4

Darja Petrowa

Hochgeschwindigkeitszüge und Eisenbahntunnel für hohe Geschwindigkeiten

*Nationale technische Universität für Eisenbahnwesen, St. Dnipro,
namens des Akademiemitglieds W. Lasarjan*

Der Nachweis der Zukunftsträchtigkeit der Eisenbahn unter Beibehaltung des Rad-Scheine-System ist auch in den anderen Teilen der Welt für viele Bahnverwaltungen der Anstoß zu Planungen und Bauvorhaben für eigene Höchstgeschwindigkeitsstrecken geworden. Und das neue Energiebewusstsein hat zu einer weltweiten Sensibilisierung für die Endlichkeit der Energieressourcen, die Begrenztheit des Individualverkehrs und damit auch für die Effektivität der Eisenbahn geführt. Dies wird durch die extensive Entwicklung der Eisenbahntrassen in vielen Ländern der Welt deutlich. Von 1960 bis 1980 wurden in der

Welt 40 000 km Eisenbahntrassen neu gebaut, 13 000 km waren noch im Bau und 30 000 km in der Planung. Diese Tendenz setzte sich nach 1980 fort.

In Frankreich ging man mit dem Train Grande Vitesse (TGV-Hochgeschwindigkeitszug) den Weg, die Hochgeschwindigkeit vor allem durch höhere Antriebsleistung der Züge und weniger durch niedrige Trassierungselemente zu erreichen. Die höchstzulässige Neigung der TGV-Strecken ist beispielsweise auf 35 Promille heraufgesetzt worden. Diese Korrektur, verbunden mit einer geschickten Trassenwahl, erforderte zwar Einschnitte und Brücken, aber keine Tunnel. Das Ziel der französischen Verkehrspolitik ist die Verlängerung der TGV-Strecken nicht nur nach Südfrankreich, sondern auch durch den geplanten Kanaltunnel in Richtung England.

Die Höchstgeschwindigkeitsstrecken in Großbritannien und Frankreich unterscheiden sich von den japanischen und andere dadurch, dass sie vollkommen ohne Tunnel auskommen. In der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken erfordert die Topografie keine Tunnel, weil zwischen Leningrad und Moskau die Landschaft völlig eben ist.

In der Bauphase befinden sich auch zwei Höchstgeschwindigkeitsstrecken in der Bundesrepublik Deutschland (in der zweiten Ausbaustufe 250 km/h (Kilometer pro Stunde)), die in Hinblick auf die technischen Parameter mit dem japanischen Projekt vergleichbar sind. Doch hier erfordern die Trassierungsparameter erhebliche Tunnelbauten, wenngleich zweifellos Tunnel kurzer Längen und geringer Überdeckung dominieren. Diese beiden Höchstgeschwindigkeitsstrecken sind die ersten Eisenbahn-Fernstrecken,

die seit mehr als 100 Jahren auf dem Gebiet der heutigen Bundesrepublik Deutschland neu gebaut werden. Von dem insgesamt 432 km sollen 80 km Strecke bereits Ende der 80-er Jahre in Betrieb genommen werden.

Die tunnelreiche (und auch brückenreiche) Streckenführung für Höchstgeschwindigkeitszüge hat nicht nur allgemein verkehrspolitische Zielsetzungen. Sie erbringt auch einen wichtigen Beitrag, zum Umweltschutz. Deshalb versuchen auch andere Bahnverwaltungen Europas, ihre Magistralen schrittweise aufzuwerten. Die Polnischen Staatsbahnen planen und bauen an der Höchstgeschwindigkeitsstrecke Katowice-Gdansk.

Literatur:

1. Hermann H. Saitz Tunnel der Welt - Welt der Tunnel
2. <https://en.wikipedia.org/wiki/TGV>

Привала К. С.

Класифікаційні ознаки фразеологічних одиниць (на матеріалі англійської мови)

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

В статті розкрито сутність поняття фразеологічних одиниць та висвітлено різні підходи до його визначення, зроблена спроба аналізу підходів до сутності та змісту фразеологічних одиниць.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, інформативні одиниці, стійкі словосполучення.

Постановка проблеми. Наша мова – наше багатство. Якщо вміти нею користуватися, то можна будь-який текст перетворити на витвір мистецтва. Головне, вміти вдало вживати мовні засоби. Для того, щоб зробити текст цікавим, привернути до нього увагу, автори дуже часто вживають фразеологізми. Найголовнішим є дослідження правильного вживання фразеологічних одиниць залежно від їхнього основного значення та функцій у реченні. Грамотне вживання фразеологічних одиниць робить іноземну мову повнішою і жвавішою. За допомогою ідіоматичних виразів інформаційний аспект мови доповнюється інтуїтивним описом нашого світу та життя.

Основна **мета** даної роботи полягає у дослідженні вивчення фразеологічних одиниць як лексичного явища, їх характеристик та стилістичних особливостей. А також в узагальненні теоретичного підґрунтя для подальшого дослідження до впливу фразеологізмів на розвиток перекладу.

Об'єктом даної роботи постають фразеологічні одиниці англійської мови.

Предметом є класифікаційні ознаки фразеологічних одиниць у сучасній лінгвістиці.

Актуальність дослідження фразеологізмів зумовлена тим, що вони досить часто вживаються у текстах різних стилів і нерідко виникають непорозуміння через неправильний переклад даних одиниць. Актуальним завданням фразеології як науки є систематизація різного фразеологічного матеріалу, вироблення

наукових принципів такої систематизації. Але, на жаль, на сьогодні існує розбіжність у поглядах мовознавців щодо предмета фразеології, її обсягу. Ось чому саме від з'ясування таких понять, як зміст фразеологічної одиниці, характеристика її найважливіших диференційних ознак залежить вивчення фразеології в цілому, а також окремих її аспектів.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Свій внесок у розвиток теорії фразеології зробили такі українські та зарубіжні вчені XIX і першої половини XX ст.: Ю.Ю. Аваліані, Л.Г. Авксентьєв, М.Ф. Алефіренко, Н.М. Амосова, В.Л. Архангельський, Я.Т. Билиця, В.В. Виноградов, В.І. Гаврись, М.Т. Демський, С.Н. Денисенко, Є. І. Діброва та ін.; сучасні зарубіжні вчені: В.П. Жуков, Ф. Зейлер, В.І. Кононенко, О.В. Кунін, В.І. Лавер, О.О. Потебня, О.П. Пророченко, Л.Г. Скрипник, Ф. де Соссюр, В.М. Телія, Г.М. Удовиченко, В. Флейшер, І.І. Чернишова та ін.

Виклад основного матеріалу. Іноді, ми не можемо просто описати словами те, що нас оточує, бо трапляються речі, які просто не можна висловити звичайними словами. Тоді нам на допомогу приходять фразеологізми. Вони прикрашають наше мовлення, виділяють його, надаючи йому значно глибший сенс.

За визначенням Є. І. Дібрової, фразеологія – це розділ науки про мову, що вивчає стійкі поєднання слів різного типу (фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення) [5; 34].

Предметом фразеології як науки є дослідження природи фразеологізмів і їх ознак, а також виявлення закономірностей їх функціонування у мові. Згідно з О. В. Куніним фразеологізми – це

інформативні одиниці мови та одна з мовних універсалій, оскільки не існує мов без фразеологізмів [6; 15].

Термін «фразеологізм» був вперше вживаний Ш. Баллі у книзі «Французька стилістика» (1909) у назві розділу, де розглядалися стійкі сполучення слів [1; 32]. Саме в цій праці він вперше охарактеризував фразеологізми з погляду на їхні семантичні зрощення. Згідно з його класифікацією можна виділити такі групи фразеологічних одиниць [1; 56]:

- звичайні словосполучення – це звороти, свобода вибору яких обмежена: *to pull one's leg* – водити за ніс; *old hand, wise old bird* – стріляний горобець;
- фразеологічні ряди – це звороти, що виражають одне, але складне поняття: *neither fish, flesh nor good red herring* – ні риба, ні м'ясо; *be heart and soul to one another* – душа в душу;
- фразеологічні єдності, що утворюють одне нерозривне ціле: *bit one's tongue, hold one's tongue* – прикусити язика; *red as a cherry* – кров з молоком.

За основу нашої роботи ми вирішили взяти визначення фразеологічних одиниць В. В. Виноградова. Інші дослідники здебільшого спиралися на його концепції, адже в основу його фразеологічної теорії покладено ступінь видозміни значення слова у різних синтаксичних і стилістичних умовах фразотворення. Представляючи єдине значеннєве ціле, фразеологічні одиниці не є однаковими з погляду з'єднаності компонентів і співвіднесеності семантики усього вислову з семантикою його окремих складників-компонентів [4; 31].

Відштовхуючись від синтаксичних ідей академіка О. Шахматова й узявши до уваги деякі думки Ш. Баллі, академік В. Виноградов подав семантичну класифікацію, виділивши три типи фразеологічних одиниць: фразеологічні зрощення (*twiddle one's fingers* – бити байдики), фразеологічні єдності (*to take to one's heels* – накивати п'ятами) і фразеологічні сполучення (*to feel (deeply)* – брати до серця) [4; 42].

Надамо загальні класифікаційні ознаки фразеологічних одиниць, які виділяються різними лінгвістами в якості основних:

1) семантична цілісність або семантична нерозкладність (В.В. Виноградов, В.Л. Архангельський, В.П. Жуков, М.М. Шанський, Л.А. Булаховський, М.А. Жовтобрюх, Ф.П. Медведєв, Г.М. Удовиченко) *accommodation collar* – амер. сл. *арешт* для виконання плану (або створення позитивного уявлення про роботу (поліції));

2) метафоричність (Б.О. Ларін, О.М. Бабкін, О.В. Кунін) *knock-out argument* – серйозний аргумент;

3) нарізнооформленість (Л.Г. Скрипник, В.П. Жуков, М.М. Шанський) *down in the mouth* – як у воду опущений;

4) відтворюваність (В.В. Виноградов, В.Л. Архангельський, В.П. Жуков, М.М. Шанський, Ф.П. Медведєв) *come out on top* – здобути перемогу;

5) наявність не менше двох повнозначних слів (С.Г. Гаврін, М.М. Шанський) *open the ball* – проявляти ініціативу;

6) неперекладність іншими мовами (Л.А. Булаховський, О.О. Реформатський) *you can't win them all* – всі перемоги не здобути.

Надзвичайно актуальними є проблеми порівняльної фразеології у сучасній лінгвістиці. Одним із провідних аспектів дослідження в цій галузі є власне зіставний аналіз.

Фразеологізми – неоднорідне явище. Вони, наприклад, неоднакові за своєю внутрішньою структурою, неоднакові за походженням. Існують спеціальні класифікації фразеологічних одиниць за структурними ознаками та за ознаками генетичними. Вся складна і розгалужена система мовних одиниць, яку називаємо фразеологією, неоднорідна і за функціональними ознаками.

Згідно з класифікацією Д.Х. Баранника за функціональними ознаками всі фразеологічні одиниці можна поділити на такі групи:

- фразеологічні метафори народного характеру: *to catch the wind in a net* – переливати з пухого в порожнє; *hold one's tongue* – тримати язик за зубами; *take the dust (be at the tail end / be behind the curve)* – пасти задніх;
- фразеологічні метафори літературного характеру: *Achilles' heel* – ахіллесова п'ята; *Gordian knot* – гордіїв вузол; *to cross the Rubicon* – перейти рубікон;
- фразеологічні образні узагальнення народного характеру: *birds of a feather flock together* – кулик кулика бачить здалека; *measure twice cut once* – сім разів одмір, а раз відріж; *one will reap what he'll sow*. – що посієш, те й пожнеш;
- фразеологічні образні узагальнення літературного характеру: *time works great changes* – усе тече, все змінюється; *facts are stubborn things* – факти – вперта річ; *sow the wind and to reap the whirlwind* – хто сіє вітер, пожне бурю;

- специфічно жанрова фразеологія:
 - наукова – *which was to be proved* – що і вимагалося довести; *critical point* – критична точка і т.д.;
 - коментарна – *violation of rules* – порушення правил; *pass into the path of* – нас на хід і т.д.;
 - розповідна – *until one Monday* – одного разу в понеділок; *just imagine* – уявіть собі [3; 56].

Фразеологізми – це усталені вирази, але з часом їх класифікація змінюється, щось додається, замінюється або зовсім опускається. Це відбувається через те, що фразеологічні одиниці пронизані враженнями, оцінками, почуттями, вони пристосовані до вербалізації семантики мовця та слухача. Фразеологія пристосовується також і до мовних змін.

Фразеологічні одиниці різноманітні, їх образність робить мовлення невимушеним, експресивним, містким, а саме це приваблює журналістів та публіцистів. Як і будь-яка мовна одиниця, фразеологізми можуть виконувати різні стилістичні функції.

Висновки. Отже, з огляду на лінгвістичні дослідження, які присвячені фразеології можна зробити висновок, що розгляд фразеологічних одиниць залишається актуальним також і у сучасних лінгвістичних студіях.

Фразеологізми відіграють важливу роль у підсиленні авторського посилення до читача. Вони містять у собі почуття, оцінки, враження автора, які він намагається донести до аудиторії, тим самим забарвлюючи текст експресивно та емоційно.

Перспективи нашого дослідження вбачаємо у подальшому вивченні фразеологічних одиниць та визначенні їх структурних особливостей у художніх творах авторів.

Література:

1. Баллі Ш. Французька стилістика. – М.: 1961. – 392 с.
2. Баран Я.А., Зимомря М.І. Теоретичні основи фразеології: навчальний посібник. – 176 с.
3. Баранник Д.Х. Фразеологія в усному монологічному мовленні. – К.: Наук. Думка. – 1968. – 342 с.
4. Виноградов В.В. Лексикологія и лексикографія: Вибіркові праці. – М.: Наука. – 1977. – 310 с.
5. Діброва Є. І. Теорія. Аналіз мовних одиниць: Підруч. для вузів. – М.: 2001. – 225 с.
6. Кунін А. В. Курс фразеології сучасної англійської мови. – Дубна: Фенікс. – 1996. – 381 с.
7. Ярещенко А. П. Сучасний фразеологічний словник української мови. – Х. : Торсінг Плюс – 2009. – 640 с.

Пустовойтов П.Є., Костик К.О., Авдєєва О.П.

Особливості термінології у науково-технічних сферах

Національний технічний університет «Харківський

політехнічний інститут»

Науковий керівник: Бадан А.А., канд. філол. наук, проф.

Вступ. Лінгвістами було витрачено багато років на дослідження термінології, принципів, пов'язаних з нею. У світовому англійському словникові термінологія характеризується як: тіло спеціалізованих слів, які стосуються певного предмета; вивчення термінів.

Термінологія як дисципліна вивчає, яким чином виникають наукові терміни та їх взаємозв'язки. Дисципліна термінологія ґрунтується на власних теоретичних принципах і складається в основному з наступних аспектів:

- аналіз концепцій та концептуальних структур, що використовуються в галузі або області діяльності;
- визначення термінів, закріплених за поняттями;
- у випадку двомовної або багатомовної термінології, встановлення відповідностей між термінами у різних мовах;
- складання термінології в загальнодоступних базах даних;
- управління базами даних термінології;
- створення нових термінів.

Огляд літератури. Відомий лінгвіст С.В. Грін'юв-Гриневиц вперше підняв проблему відбору термінів у своїй роботі [1]. Говорячи про залежність критеріїв відбору термінів від загальної методичної

установки словника, С.В. Гриньов-Гриневич виділяє наступні принципи відбору термінологічної лексики: тематична приналежність (виключення термінів суміжних областей), орієнтація на словниковий запас (передбачається, що у фахівців вже є запас загально-літературних і загальнонаукових слів і останні в словник не включаються), системність (для виключення пропуску важливих понять), повнота охоплення термінологічної лексики, синхронність (часовий фактор), частота вживання (частотність), семантична цінність терміну, здатність до утворення терміну, нормативність і сполучуваність.

Інший відомий лінгвіст А.В. Суперанська зазначає, що «спеціальна лексика піддається особливому нормуванню, в основі якої лежить не літературна, а виробнича правильність, продиктована не нормами слововживання або словотворення відповідної мови, а умовами відповідної підсистеми» [2]. Наприклад: в українськомовній спеціальній лексиці у якості термінологічних елементів вживаються вторинно утворені прикметники, не характерні для загальної лексики: мережевий, експоненційний, переривчастий, ізотермічний при наявності загальноновживаних: мережний, експонентний, перервний, ізотермічний. Таким чином, дослідник має справу з деякими особливостями термінологічної лексики, які не відповідають літературним нормам загальної лексики. Специфічна норма, якій підпорядкована термінологія, названа професійним варіантом норми.

У свою чергу А.С. Герд запропонував хронологічний принцип для відбору термінів. Віддаючи перевагу хронологічному ранжуванню, він запропонував до основи відбору лексики для

термінологічних словників покласти періодизацію історії мови науки в тісному зв'язку з історією самої науки [3]. Інший принцип відбору термінів, який запропонував А. С. Герд, це принцип моделювання логіко-понятійної системи досліджуваної галузі знань при якому накопичення масиву термінів в вибірці і співвіднесення їх з логіко-понятійною системою йдуть паралельно [3].

Сучасні тенденції формування термінів. Протягом останніх десятиліть спостерігається стрімкий розвиток різних термінологічних областей, зокрема сфери інформаційних технологій. Завдяки їхній тісній взаємодії утворюються такі нові суміжні наукові дисципліни, як розподілені бази даних та знань, кросплатформне програмування [4], робототехніка і багато інших. Даний процес супроводжується, як правило, розширенням термінологічного апарату, а створення нових термінів здійснюється різними способами, одним з яких є епонімізація, або вживання власних назв в якості однієї з їхніх складових.

Власні іменники представлені різноманітними одиницями мови і мовлення з певними лексико-граматичними характеристиками, а саме словами і словосполученнями, основною функцією яких є «називання» конкретних предметів дійсності. Отже, основна функція будь-якого власного іменника полягає в називанні окремого об'єкта шляхом його співвіднесення з класом однотипних або споріднених об'єктів [5]: марківський [6], пуасонівський [6].

Класифікація термінів у сучасній науці.

Особливістю досліджуваної сучасної термінології є те, що терміни фізики низькорозмірних систем, що виражають строго

наукові поняття, легко класифікуються за логічним категоріям поняття. Керуючись принципом моделювання логіко-понятійної системи, виділяються певні категорії:

- категорія предметів і матеріалів;
- категорія ознак і властивостей;
- категорія величин і одиниць виміру;
- категорія процесів і явищ;
- категорія законів, закономірностей і принципів.

Термінологія фізики, як в англійській, так і в українській мовах, багата прикладами, коли одна і та ж форма терміну використовується для позначення явища і величини, математично характеризує дане явище, для опису процесу протікання будь-якого явища і самого фізичного явища, для відображення процесу і його результату. Даний факт дозволяє констатувати наявність багатозначності між категоріями як специфічну рису фізичної термінології.

Вважається, що дефініція є підставою для визначення статусу слова як терміну, але відзначають, що якщо в дефініції використовується не спеціальні знання, а знання повсякденної свідомості, то це слово є словом загальноповживаною мови; якщо ж в дефініції використовуються спеціальні знання, це слово вважається терміном. Наприклад: *кластеризація* – впорядкування множини об'єктів в порівняно однорідні групи; *дефрагментація* — процес оновлення та оптимізації логічної структури розділу фізичного диску з метою забезпечити зберігання файлів у неперервній послідовності кластерів

Сформуємо сукупність принципів відбору термінологічного матеріалу і вимог, що дозволяють виділяти терміни серед різноманіття лексики. Виділимо наступні групи термінів:

- однослівні терміни:

а) прості – складаються з одного кореня (*bug* – помилка у програмі);

б) складні – складаються з декілька коренів (*bottleneck* – вузьке місце [6]);

- термінологічні словосполучення:

а) зв'язкові термінологічні сполучення - це термінологічні сполучення, в яких заміна одного зі складових веде до порушення семантичної цілісності всього поєднання (*data source* – джерело даних);

б) вільні термінологічні сполучення - це термінологічні сполучення, всередині яких можлива синонімічна заміна елементів зі збереженням семантичної цілісності всього поєднання (*markov chain* = *markovian chain* – марківський цеп [6]);

в) фразові термінологічні сполучення - це термінологічні сполучення, в яких синтаксичні відносини виражені за допомогою прийменників (*Quality of Service* – якість обслуговування [7]);

- терміни аббревіатури – це терміни, які побудовано з окремих елементів звукової або графічної оболонки деякої розгорнутої форми (слова або словосполучення), з якою термін-аббревіатура знаходиться у певному лексико-семантичному зв'язку (*TCP* – транспортний протокол);

- номенклатура – назви конкретних, одиничних об'єктів даної галузі знання (802.11 b/g/n – іменування групи протоколів);

Висновки. Системний принцип є одним із широко використовуваних наукових принципів в термінознавстві та виконує аналіз і оцінку кожного терміну як елемента термінологічної системи, що відбиває систему понять у будь-якої області науки і техніки (її частини, розділу).

Збір термінів є однією з найважливіших завдань терміноводів. Зазначені у дослідженні принципи і критерії відбору термінів обумовлюють наступні етапи терміноводської діяльності. Подальша робота полягає в строгому виконанні обраних методів дослідження і обмеження необхідної для словника інформації, спираючись як на вимоги до терміну, так і на вироблені методологічні принципи роботи терміновода: дефінітивний критерій, принцип синхронності, що визначає хронологічні рамки термінологічного словника, принцип нормативності і принцип системності, що реалізується на практиці за допомогою моделювання логіко-понятійної системи. У статті також розглянуто складні терміни-епоніми, одним з елементів яких виступають особисті імена, прізвища та прізвиська.

Література:

1. Гринев-Гриневиц С. В. Терминоведение: учебное пособие. М.: Академия, 2008. 304 с.
2. Суперанская А., Подольская Н., Васильева Н. Общая терминология. Терминологическая деятельность М:ЛКИ., 2014. 290 с.

3. Герд, А. С. Основы научно-технической лексикографии (как работать над терминологическим словарем) / А. С. Герд. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1986. – 73 с.
4. Пустовойтов П.Е. Программування на JAVA 2: Навчальний посібник / П.Е. Пустовойтов. – Харків: НТУ «ХПІ», 2008. – 76с.
5. Бондалетов В.Д. Русская ономастика М.: Либроком, 2016. — 312 с.
6. Pustovoitov P., Sokol G., Rvachova N., Petro Hroza, Oleksii Tyrtysnikov Mathematical Model of Single-Channel Infocommunication Node with Several Packet Flows// IEEE 2018 5th International Scientific-Practical Conference on Problems of Infocommunications Science and Technology (PIC S&T`2018). –Kharkiv. 2018. - October 10-13.
7. Pustovoitov P., Sokol G., Rvachova N. Routing procedure in network with nodes dynamic usage rate, 14th International Conference on Advanced Trends in Radioelectronics, Telecommunications and Computer Engineering, TCSET 2018 – Proceedings.

Руденко Д. Г., Сухова А. В.

**Особливості перекладу метафор з англійської мови
українською**

(на матеріалі текстів публіцистичного стилю)

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

1. У системі мовленнєвих стилів англійської мови приблизно з середини XVIII ст. почав виокремлюватися особливий стиль – публіцистичний. Головною функцією цього стилю є здійснення впливу на реципієнта з метою запевнити його в достовірності певних положень і викликати у нього бажану реакцію не стільки через логічну аргументацію, скільки шляхом демонстрації тих ознак явища, що можуть бути найефективніше використані для досягнення поставленої мети [3, с. 405–406]. Отже, публіцистичному стилю властивим є поєднання логічного викладу інформації та яскравого емоційного забарвлення. Експресивний аспект висловлювання виражається, передусім, за допомогою різноманітних засобів виразності, що сприяють прагматичному ефекту.

Дослідженням стилістичних засобів займалися І. В. Арнольд, М. П. Брандес, І. Р. Гальперін, В. А. Кухаренко, О. М. Мороховський, В. В. Одинцов та ін. Питанню функціонування метафори у публіцистичних текстах присвячено праці таких вчених: Н. Д. Арутюнова, А. М. Баранов, В. Г. Гак, Ю. М. Караулов, О. С. Кубрякова та ін. Особливості перекладу публіцистичних текстів вивчали Т. В. Анісімова, О. В. Бакун, В. Н. Комісаров, Я. І. Рецкер,

А. В. Федоров та ін. Попри наявність великої кількості досліджень у зазначеній галузі, існує потреба в детальному компаративному аналізі, присвяченому специфіці перекладу метафори з англійської мови українською.

Актуальність статті зумовлено необхідністю подальшого вивчення особливостей функціонування та перекладу метафор у текстах публіцистичного стилю, оскільки цей стиль характеризується наявністю емоційно-оцінних елементів і відображає розвиток мови та зміни у суспільно-політичному житті.

Мета статті полягає у виявленні особливостей передачі англомовних метафор, що функціонують у публіцистичному стилі, засобами української мови з урахуванням прагматичного аспекту перекладу. Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**: з'ясувати сутність поняття «метафора», розглянути особливості функціонування метафори в публіцистичному стилі, виявити основні способи перекладу метафор з англійської мови українською.

Об'єктом дослідження є метафора в текстах публіцистичного стилю, **предметом** – особливості перекладу метафор з англійської мови українською.

Метафора є тропом (словом або виразом), що використовується в переносному значенні та в основі якого лежить приховане порівняння одного предмету з іншим на підставі їхньої спільної ознаки [2, с. 263–299].

Метафора існує в мові як реальна семантико-синтаксична одиниця і має певні характерні ознаки [5, с. 36]: (1) ознака семантичної двуплановості, що ґрунтується на наявності прямого і

переносного значень; (2) ознака абстрагованості, що базується на узагальненні значення слова в результаті семантичної роботи у процесі метафоризації; (3) ознака експресивності, в основі якої естетична, оцінна й образотвірна функції метафори; (4) синтаксична ознака, що виражається в синтаксичних умовах метафоризації слова; (5) морфологічна ознака, що є числовою характеристикою метафор-іменників.

У текстах публіцистичного стилю функціонують різні види метафори. Так, у процесі опрацювання матеріалу дослідження виявлено просту і розгорнуту метафору, гіперболу, літоту, уособлення, антропоморфізм, зооморфізм. Розглянемо їх сутність і подамо приклади разом із перекладом українською мовою.

Метафора, виражена одним образом, називається простою. Метафора, що реалізує декілька образів, пов'язаних між собою спільною ознакою, носить назву розгорнутої. Остання складається з кількох метафорично вжитих слів, що створюють єдиний образ, тобто із взаємопов'язаних простих метафор, що доповнюють одна одну, підсилюють вмотивованість образу шляхом повторного поєднання двох планів та їх паралельного функціонування [1, с. 42].

У публіцистичних текстах зустрічаються здебільшого прості метафори, тому вважаємо релевантним розглянути приклад вживання саме такого виду метафори: *Even as wind power rises, it falls under a political cloud*. – Вітроенергетика потрапляє під політичну хмару навіть у період свого розвитку.

Метафора «*political cloud*» акцентує увагу на тому, що проблема подальшого розвитку вітроенергетики може стати «жертвою»

політичних ігор. Це речення є прикладом функціонування простої метафори, переклад якої здійснено за допомогою калькування. **Образність у мові перекладу зберігається повністю, тому прагматичний вплив на адресата є тотожним.**

Серед уживаних у публіцистичному стилі видів метафори виокремлюємо також гіперболу та літоту. Гіпербола – це навмисне перебільшення, що підвищує експресивність висловлювання. Літота – нарочите применшення, що виражається запереченням протилежного [1, с. 65–66].

Продемонструємо на прикладах вживання двох вищезазначених стилістичних засобів, що є протилежними за своїм змістом, але рівною мірою сприяють виразності мовлення:

1. *France and Britain would be able to draw unreservedly on the immense industrial resources of the United States. The destiny of the world is at stake.* – Франція і Великобританія могли б відкрито залучити величезні промислові ресурси Сполучених Штатів. На карту поставлена доля світу.

Підкреслена в реченні метафора є гіперболою, за допомогою якої передається важливе значення певної справи. **Способом перекладу було обрано калькування. Зауважимо, що прагматичний ефект в українському перекладі збережено, оскільки як текст оригіналу, так і текст перекладу здійснюють однаковий вплив на емоційний стан реципієнта. Шляхом навмисного перебільшення твердження досягає більшої переконливості.**

2. *We should be clear, it is not wrong to express concern about the scale of people coming into the country.* – Ми маємо чітко усвідомлювати, що неправильно не висловлювати стурбованість з приводу збільшення кількості людей, що приїжджають до країни.

У поданому реченні вжито літоту, чим мовець пом'якшує категоричне твердження з метою попередження гострого сприйняття зазначеного факту іммігрантами. При перекладі застосовано певні трансформації, зокрема перестановка, проте стиль висловлювання залишається незмінним.

У публіцистичних текстах поширеними є також уособлення, антропоморфізми та зооморфізми, що мають спільну ознаку – єднання людей і світу тварин, природи та неживих предметів. Сутність уособлення полягає в наділенні неживих предметів почуттями й станами людини. Для антропоморфізму характерним є ототожнення природи з людиною (частинами її тіла, вчинками, думками, почуттями, станами). Зооморфізм є прийомом, в основі якого лежить надання предметам і явищам ознак тварини [4, с. 109–111].

Проаналізуємо приклади функціонування вищевказаних видів метафори в публіцистичному стилі мовлення:

1. *We are a country awakened by danger and called to defend freedom.* – Ми – **країна, пробуджена небезпекою і покликана відстоювати свободу.**

У прикладі шляхом уособлення наголошується на тому, що всі люди в країні є єдиним цілим. Спостерігається вживання слів у незвичній для них дистрибуції стосовно поняття «країна». Для збереження образності підібрано повний відповідник у мові

перекладу, тому прагматичний потенціал метафори в обох мовах передбачає заохочення людей до патріотизму та захисту держави.

2. *40 percent of married female dog owners reported they received more emotional support from their pet than from their husband or their kids.* – 40 відсотків заміжніх жінок, які мають собак, заявили, що вони отримують більше моральної підтримки від своїх улюбленців, ніж від чоловіків та дітей.

Вираз «*emotional support from their pet*» є антропоморфізмом, оскільки вважається, що тваринам властиві більш примітивні емоції, а в наведеному прикладі вони наділяються людськими моральними цінностями. Переклад здійснено за допомогою калькування, завдяки чому зберігається метафоричний образ і емоційно-оцінна інформація, а також прагматична настанова оригіналу.

3. *Dying industries will come roaring back to life.* – Занедбані виробничі підприємства повернуться до нормального функціонування.

В англійському прикладі спостерігається наділення певного об'єкта (*industries*) рисами тварини (*roaring*). Важливо, що речення взято з політичного виступу, в якому мовець намагається запевнити у покращенні економічної ситуації в країні. Завдяки засобам виразності промова нібито набуває більшої переконливості. Однак попри втрату експресивності, переклад здійснено описовим методом. В українському реченні семантика метафори відтворюється описово, оскільки вона є нечіткою і збереження її вважаємо необов'язковим.

Таким чином, доходимо **висновків**, що публіцистичному стилю властива експресивність, яка виражається різноманітними стилістичними засобами. Зокрема публіцистичні тексти містять велику кількість метафор, серед різновидів яких виявлено просту і розгорнуту метафори, гіперболу і літоту, уособлення, антропоморфізм і зооморфізм. Загалом функціонування метафор сприяє виразності мовлення та реалізації прагматичного потенціалу. **Перспективи** дослідження вбачаємо у вивченні інших видів метафори на матеріалі публіцистичних текстів і з'ясуванні адекватних способів перекладу, а також у здійсненні статистичних підрахунків.

Література:

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка / И. В. Арнольд. – 5-е изд., испр. и доп. – М. : Флинта, Наука, 2002. – 384 с.
2. Блэк М. Метафора / М. Блэк // Теория метафоры : сборник [под. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной]. – М. : Прогресс, 1990. – 512 с.
3. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / И. Р. Гальперин. – М. : Изд-во л-ры на иностр. языках, 1958. – 460 с.
4. Головкина С. Х. Лингвистический анализ текста / С. Х. Головкина, С. Н. Смольников. – Вологда : ВИРО, 2006. – 124 с.
5. Телия В. Н. Типы языковых значений (связанное значение) / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1981. – 260 с.

Сидоренко В. В.

**Лексико-граматичні засоби вираження модального значення
можливості в німецькому публіцистичному тексті**

Національний аерокосмічний університет

ім. М. Є. Жуковського «Харківській Авіаційний Інститут», Харків

Науковий керівник: Самаріна В. В., канд. філол.н., доцент

Проблемою вираження автором статті своєї думки, відношення та ставлення займалися чимало лінгвістів. З науковим прогресом та новітніми технологіями це питання постає достатньо гостро, адже саме з публіцистики ми пізнаємо навколишній світ: з теле- та радіо новин, інформаційних джерел в Інтернеті, журналів та газет.

Відомо, що автор завжди прагне переконати читача, вплинути на його світосприйняття, показати значимість одних подій на противагу іншим. Образ автора газетної статті – це колективний образ, в статтях якого звучить його власний голос. Актуалізувати власний голос, змусити читача прислухатися до цього голосу допомагають наявні в публіцистичних текстах, прийоми і засоби[1].

У лінгвістику категорію модальності ввів О. Єсперсен. Дослідник розглянув її в контексті суб'єктивної кваліфікації висловлення мовцем і подав як трихотомію модальних відношень «необхідність – можливість – неможливість» [2].

Упродовж тривалого часу у вітчизняному мовознавстві домінувало трактування модальності як граматичної категорії широкого семантичного діапазону, згідно з яким модальність

інтерпретували як кожне цілісне вираження думки, почуття, інтенції тощо, яке відображає дійсність у тому чи іншому висловленні, втілюється інтонаційними засобами мови та передає певні граматичні значення. У межах цього підходу модальність кваліфікували як категорію, що констатує суб'єктивне ставлення мовця до висловленої думки з погляду реальності, ірреальності або можливості й охоплює широкий спектр модальних значень: «розповідність», «банальність», «можливість», «питальність», «спонукальність», «гіпотетичність» і «переповідність» [3].

Засобами вираження модального значення можливості в німецькій мові слугують:

- лексичні – модальні дієслова, модальні слова, які виступають членами речення, модальні частки;
- граматичні – граматичні конструкції *es lässt sich + Inf, sich lassen + Inf, sein + zu + Inf*;
- експресія та інтонація мовця[4].

Для подальшого та досконалішого ознайомлення с засобами вираження модального значення можливості в німецькому публіцистичному тексті, нами було проаналізовано відомі програми для створення пам'яті перекладу. В них увійшли такі програми як XTM Cloud, ABBYY Aligner, Trados та SmartCat. Із них найлегшою для користування та використання в майбутньому дослідженні було виділено ABBYY Aligner.

Для дослідження відібрано 200 одиниць публіцистичного тексту, які були переведені на німецьку мову. За статистикою отриманих результатів отримано такі дані: лексичні засоби в

німецькій мові вживаються частіше ніж граматичні. До них відносять модальні дієслова *können* та *dürfen*. Виключення становлять *sollen*, *mögen*, *lassen* та *müssen* (в значенні заперечення) спираючись на контекст висловлення.

Іншими лексичними засобами вираження модального значення можливості є модальні слова, які безпосередньо займають своє місце в реченні, такі як: *vielleicht*, *wahrscheinlich*, *vermutlich* та ін.; та модальні частки – *doch*, *bloß*, *kaum* в значенні *nicht*. Останні майже не вживаються в публіцистичному стилі, а переважно в розмовно-побутовому стилі мовлення для емоційного забарвлення висловлення мовця.

Модальність хоч і є лінгвістичним поняттям, носії мови не роблять акценту на її використання. Модальність для німецької мови розрізняється ступенем прихильності, симпатії, та переваги. Тільки при перекладі модальність виконує функцію граматичних та лексичних ознак, які передаються лексичними та граматичними засобами.

Література:

1. Admoni, W. Der deutsche Sprachbau. Строй современного немецкого языка: Изд4-е, перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1986 – 336 с.
2. Jespersen O. The Philosophy of Grammar / Otto Jespersen. – London : G. Allen and Unwin Ltd., 1924. – 363 p.
3. Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für die Ausländerunterricht. Veb Verlag Enzyklopädie Leipzig. – 1977. 629 с.

4. Kratzer A. The Notional Category of Modality / Formal Semantics: The Essential Readings. – 2008. – 486 p.

Smirnowa M.L.

Interessant und erkenntnisreich eine Fremdsprache erlernen

*Die nationale technische Universität für Eisenbahnwesen, Dnipro,
namens des Akademiemitglieds W. Lasarjan*

Die Projektarbeit beim Fremdsprachenlernen ist ein interessanter und wichtiger Teil des Sprachenerlernens. Man solle bei der Projektarbeit im Fremdsprachenunterricht drei Phasen berücksichtigen: Planung, Durchführung und Präsentation. Auch kann unter Umständen eine Reflexion als vierte Phase sinnvoll sein. Bei diesen Phasen gilt es, verschiedene Punkte zu beachten, wenn die Projektarbeit zu Erfolgserlebnissen der Teilnehmer führen soll. Diese sollen hier kurz dargestellt werden. Hier finden Sie auch eine Anregung, wie Sie bereits durchgeführte Projekte dokumentieren und sie so als Ideensammlung sich und anderen verfügbar machen können.

Die Planung eines Projekts solle im Idealfall durch die Lernenden erfolgen. Projektziele und die Bedingungen der Durchführung sollten selbstständig festgelegt werden. (Was wollen wir in Erfahrung bringen? Wie gehen wir vor? Wer arbeitet mit wem zusammen? Welche Gruppe macht was? Welche Materialien brauchen wir? Wo bekommen wir welche Informationen? Wie wollen wir unsere Ergebnisse präsentieren? u.s.w.)

Dies ist im Fremdsprachenunterricht und da gerade im Anfangsunterricht nur eingeschränkt möglich, da es zumindest in sprachlicher Hinsicht einer Hilfestellung bedarf. Das Umfeld eines Fremdsprachenkurses schränkt die Lernenden dabei zusätzlich ein authentisches Material zu gelangen. Ebenso ist die Beteiligung der Lernenden in dieser Phase eines Projektes abhängig vom Grad ihrer Selbstständigkeit und von ihren Vorerfahrungen im Hinblick auf Projektarbeit. So kann es vor allem am Anfang nötig sein, dass Sie als Lehrende/-r die Projektplanung stärker steuern, also die Sammlung von Ideen leiten, die Gruppeneinteilung und Aufgabenverteilung vornehmen und auch die Aktivitäten außerhalb des Unterrichts genau mit den Lernenden besprechen müssen. Jedoch sollten Sie, sobald die Lernenden selbst initiativ werden – sei es im Verlauf eines Projektes oder aber nach einigen durch Sie gesteuerten Projekten, – eher die Rolle des/der Unterstützenden einnehmen. Bei komplexeren Projekten kann es hilfreich sein, die Planung des Projektes zu visualisieren, z.B. in Form eines Tätigkeitskataloges: Thema; Aufgaben: *Was? Wer? Wo? Wann? / Bis wann?*; Präsentationsfor;, Präsentation: *Wann?*

Der hier gezeigte Tätigkeitskatalog ist selbstverständlich nur ein Vorschlag, den Sie den Gegebenheiten des konkreten Projekts anpassen können. In der Grundstufe sollte die Planungsphase nach Möglichkeit in der Muttersprache erfolgen.

Die Spracharbeit, die während des gesamten Projektes geleistet wird (gegenseitige Fehlerkorrektur, Grammatikarbeit, Schreiben und vor allem das Sprechen), wird den Lernenden – wenn überhaupt – viel weniger bewusst als im sonstigen Unterricht. Unter Umständen ist es für die Gruppenarbeit wichtig, dass einzelne Lerner Aufgaben oder Rollen

übernehmen, die im Regelunterricht zumeist Sie als Lehrkraft erfüllen. Aufgaben können sein: das Gespräch leiten, Sprache beobachten, Protokoll über Ergebnisse führen, Zeitmanagement, Recherche usw. Ebenso kann die Kommunikation in den Gruppen durch Regeln gelenkt bzw. strukturiert werden. Solche Kommunikationsregeln sollten die Gruppen sich im Idealfall selbst geben. Hilfreich können dabei z.B. Fragestellungen sein wie: „Wer spricht?“ (Rederecht), „Wie sprechen wir miteinander?“ (z.B. „In welcher Sprache?“) oder „Wie dokumentieren wir unsere Arbeit?“ (Protokoll, Formulierung von Zwischenergebnissen etc.). Die Aufgaben oder Rollen der Lernenden in der Projektarbeit sollten deren Sprachniveau nicht überfordern. So kann es in der Grundstufe sinnvoll sein, entweder auf diese Aufgaben- oder Rollenverteilung zu verzichten oder sie muttersprachlich ausführen zu lassen.

Einer der Vorteile von Projekten ist, dass hier sehr gut innerhalb des Kurses differenziert werden kann. Mit der Verteilung von mehr oder weniger anspruchsvollen Aufgaben und dem unterschiedlichen Maß an Hilfestellungen kann man dem Sprachstand einzelner Gruppen im Kurs gerecht werden.

Ebenso wichtig wie die Planung und natürlich auch die Durchführung der mit dem Projekt verbundenen Recherchen und Aktivitäten ist ein präsentables Ergebnis: Poster, Collagen, Zeitungen u.s.w. sind das sichtbare Produkt der Bemühungen aller Beteiligten. Die Präsentation kann auch über den Kurs hinaus von Interesse sein, wenn sie z.B. im Kursraum auch für andere Kurse sichtbar ist oder wenn Produkte anderen bewusst präsentiert werden. Man muss darauf achten, dass am Ende eines Projekts ein erfahrbares Produkt entsteht. Die Wahl des

Mediums für die Präsentation ist dabei natürlich durch das Niveau des Kurses und die im Kursumfeld gegebenen Möglichkeiten beschränkt. Denkbar sind im Anfangsunterricht eher einfache Präsentationsformen wie Collagen, (Lern-)Plakate und kurze Texte, die minimale Sprachkenntnisse erfordern. Mit zunehmendem Niveau des Kurses sollte die Dokumentation dann entsprechend durch komplexere Formen erfolgen. Längere Texte, Zeitungen, Vorträge, Homepage, Audio- bzw. Videodokumentation oder ein Brief- bzw. E-Mail-Austausch sind nur einige von vielen möglichen Präsentationsformen. Jedoch sollten Sie darauf achten, dass die Dokumentationsform dem Projekt und der im Projekt geleisteten (Sprach-)Arbeit angemessen ist. Ein wichtiger Punkt bei der Präsentation ist auch die Korrektur. So sollten die Teilnehmer angehalten werden, sich gegenseitig vor der eigentlichen Präsentation zu korrigieren. Sie sollten als Lehrkraft aber nach Bedarf auch als Berater oder Korrekturleser zur Verfügung stehen. Korrekturphasen sollten zu einem Zeitpunkt einsetzen, an dem demotivierende Ergebnisse verhindert werden können. Soll z.B. ein Text als präsentables Produkt eines Projekts geschrieben werden, so ist die Korrekturphase sicherlich sinnvoll, bevor die Teilnehmer ihren Text mit Schönschrift auf ein Plakat schreiben. Allerdings sollten Sie auch bedenken, dass die sprachliche Korrektheit nicht im Vordergrund steht. Wenn Sie im Projektverlauf Fehler der Teilnehmer beim Sprechen bemerken, sollten Sie nicht unbedingt direkt eingreifen, sondern die Fehler notieren. Sie können diese im Regelunterricht später wieder aufgreifen.

Gerade für Teilnehmer, die noch wenig oder gar keine Projekterfahrung haben, kann es sinnvoll sein, an das Projekt eine kurze Reflexionsphase anzuschließen. Aber auch wenn das Projekt vielleicht

nicht so „rund“ läuft, kann es Sinn machen, darüber zu reflektieren, was da eigentlich passiert ist, damit daraus positive Ideen für die weitere Arbeit erwachsen können. In der Reflexionsphase wird der Lernprozess im Projekt thematisiert. Mögliche Fragestellungen können sein: – Warum habe ich das Thema ausgewählt? – Was war mein Arbeitsanteil in der Gruppe? – Wie hoch war mein Arbeitsanteil in der Gruppe? – Was habe ich (inhaltlich/sprachlich) durch das Projekt gelernt? – Wie hat mir das Projekt gefallen? – Was hat mir (nicht) gefallen? – Wie bewerte ich das Projekt im Vergleich mit dem Regelunterricht? Und, wenn Projekte zum weiteren Kursverlauf gehören (sollen): – Was würde ich im nächsten Projekt anders machen? – Was wünsche ich mir für das nächste Projekt? Die Kommunikation in der Reflexionsphase ist z.T. eine metasprachliche und damit komplexer und auf einem höheren Sprachniveau, als es der Anfangsunterricht in der Fremdsprache sein kann. Daher sollte diese Phase in der Muttersprache oder aber in einer gemeinsam (besser) beherrschten Referenzsprache durchgeführt werden.

Wenn Sie an Ihrer Hochschule häufiger Projekte durchführen, so ist es sinnvoll, die Projekte für sich oder das Kollegium zu dokumentieren, um so Ideen, Material und auch Erfahrungen für andere verfügbar zu machen.

Literatur:

1. Apel, H. J.; Knoll, M.: Aus Projekten lernen. Grundlegung und Anregungen, München 2001.S. 14-1.7.
2. Bastian, J. und Herbert Gudjons (Hrsg.): Das Projektbuch, Hamburg, 1986.S.4-6

3. Bastian, J./Luca H. u.a.: Leistung im Projektunterricht. Pädagogik. Heft 10/Oktober 1993. S.25-27.
4. Bunk, H.-D.: Zehn Projekte zum Sachunterricht (Projektbegriff, Fallbeispiele, Ideen und Anregungen), Frankfurt am Main, 1990. S.62-64.
5. Frey, Karl: Die Projektmethode, 10. Aufl., Weinheim, 2005.S.32-38.

Смоляник М. С.

**Казки братів Грімм як прецедентний текст на матеріалі
німецького публіцистичного дискурсу**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що лінгвокультурологія стає останнім часом все більш активно розвинутим напрямком у лінгвістиці, що зумовлено відходом від структуралістських традицій і зверненням уваги на людину як суб'єкта та об'єкта мови і мовлення (антропоцентрична парадигма) . Ця дисципліна займається різними аспектами співвідношення «мова – культура». Історично склалося так, що одне з центральних місць в її проблематиці зайняли так названі «прецедентні феномени» (ПФ), що пояснюється їхньою онтологією та функціонуванням.

Об'єктом нашого дослідження стали вербалізації прецедентних феноменів у казці братів Грімм «Бременські музиканти».

Основною метою цієї роботи є виявлення ПФ у казці «Бременські музиканти» братів Грімм, найбільш частотних реплікатів (повторень) у німецькому публіцистичному дискурсі, та їх мовного втілення вербальних втілень.

Матеріалом для дослідження стали 120 вербальних втілень реплікатів з казки братів Грим, відібраних методом суцільної вибірки з онлайн – архіву газети «Die Zeit».

Лінгвокультурологія – це галузь лінгвістики, що виникла на стику лінгвістики і культурології, що досліджує прояви культури народу, які відбилися і закріпилися в мові. [2, с. 5] Лінгвокультурологія як новий вид наукової дисципліни необхідна, тому що лінгвокультурологія виходить за межі зовнішньої форми мовної одиниці, роблячи акцент на внутрішній формі.

ПФ, що вивчаються лінгвокультурологією, - феномени, значимі для тієї чи іншої особистості в пізнавальному і емоційному відношеннях, мають особистий характер, тобто добре відомі і оточенню цієї особистості, включаючи і попередників , і сучасників, а також такі звернення, до яких відновлюється неодноразово в дискурсі мовної особистості.[3, с. 7] Розбіжності національних інваріантів сприйняття ПФ часто стають джерелом помилок комунікації. ПФ є носіями додаткових смислових навантажень, політичних, культурних, історичних і тому подібних конотацій одиниць мови та мовлення. Особлива увага приділяється реаліям, оскільки глибоке знання реалій необхідно для правильного розуміння явищ і фактів, що відносяться до повсякденної дійсності народів, які розмовляють цією мовою.

Категорія ПФ дещо розмита, оскільки об'єднує явища різної природи. У зв'язку з цим П. М. Донець запропонував особисту модифікацію теорії ПФ, назвавши її «теорією реплікації». Він вважає, що ПФ – це перша частина комплексного процесу реплікації, вони є реплікантами, які виступають прототипами для цілих класів, подій, ситуацій, дій (як вербальних так і невербальних) і можуть актуалізуватися в публічному дискурсі(ставати реплікатами). Крім того дослідник використовував фреймовий підхід для опису прецедентних подій і прецедентних дій, включивши в них роль Учасника в першому випадку і Діяча – у другому. Це дозволило зняти згадане вище протиріччя між ім'ям, ситуацією, висловлюванням та текстом. Головна різниця між ними полягає в тому, що прецедентну ситуацію, дію, подію можна назвати реплікатами, а їх наступні повторення – реплікатами. [Донець]

Якщо розглядати казку Бременські музиканти як прецедентний текст, то в його межах можна виділити такі ментальні реплікати:

Осел і півень старіють, їх охоплює безвихідь, кілька разів ними повторюється фраза «**Etwas besseres als den Tod findest du überall**», тому вони йдуть від свого господаря і потрапляють до розбійницького будинку, збираються дійти до Бремена.

Звернемо увагу на приклад : « *Mit Humor erzählt Michael Schorr von einem späten Aufbruch ins Ungewisse. "SCHULTZE GETS THE BLUES erzählt noch einmal das Märchen von den Bremer Stadtmusikanten. Etwas besseres als den Tod finden wir überall. Der Ostler Schultze sucht es in einem Westen, der selbst Hinterwald ist, eine von vielen stillen Pointen des Films."*[4, с. 1] В цьому контексті ми

бачимо, що згадана вище фраза була використана в значенні – забути про старе, щоб почати життя з нової сторінки», бо все ж це краще, чим сидіти у своєму болоті.

А в наступному прикладі початкова фраза дещо видозмінюється: *«Und so geschieht, was passiert, wenn ein originelles Vorbild modisch wird. Ich bin sicher: Die Bremer Stadtmusikanten hätten mit den Worten „Etwas Besseres als Imitationen finden wir überall“ die Stadt verlassen»* [5, с. 2] ми бачимо вербальну дію але треба зауважити, що хоч ми і бачимо деякі зміни у виразі, сенс від цього не змінився.

Ми можемо зробити висновок, що ПФ як означення добре відомі носіям мови, викликають у їхній мовній свідомості певний відбиток – реплікат, який відновлюється у різних дискурсах, демонструючи при цьому мовну форму, що може відрізнитися від першоджерела (репліканта).

Література

1. Донец П. Н. «Теория межкультурной коммуникации: специфика культурных смыслов и языковых форм». Харьков, 2004.
2. Давидченко Інна. Суть дефініції «лінгвокультурологія», «лінгвокультурологічна компетентність» у науково-педагогічних дослідженнях: дис..... канд.. філол.. наук. Київ, 2015.
3. Сингаївська Г. В. Використання семантичного потенціалу прецедентних імен в іспанськомовному газетному тексті: дис..... канд.. філол.. наук. Київ, 2012.
4. Ins Herz gefahren. URL : <http://www.zeit.de/2004/18/Schultze> (Zuletzt aufgerufen am 19.03.2019)

5.Reise in den Norden. URL : <http://www.zeit.de/2007/25/Siebeck-Kochen-25/seite-2>(Zuletzt aufgerufen am 20.03.2019)

Соляник М. И.

О проблемах восприятия в процессе дистанционного обучения

*Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина,
Харьков*

За последние 10 лет популярность дистанционного образования существенно выросла. Доказательством актуальности данной образовательной системы является не только цифровая статистика студентов, выбравших дистанционное обучение, но и аналитика поисковых интернет-запросов. Анализ таких запросов показывает, что люди гораздо чаще отдают предпочтение онлайн-курсам, нежели классической аудиторной работе [1].

Безусловно, высокая значительность дистанционной формы обусловлена рядом причин. Мы рассмотрим эти причины с точки зрения разных ракурсов: локативного, материального, временного, психологического, социального, государственно-политического.

Дистанционное обучение – идеальное решение для тех, кто хочет получить диплом иностранного вуза, но не имеет возможности (материальной или физической) покинуть Украину. Кроме того, дистанционное обучение реализует право каждого человека на

образование. К примеру, онлайн-курсы доступны людям с ограниченными возможностями. Немаловажен и материальный фактор: дистанционное образование дешевле, чем стандартный образовательный курс. При этом данная форма позволяет совмещать учёбу и работу, ведь зачастую студенты пропускают занятия именно из-за работы.

Также отметим гармонию программы курса: материал дистанционных программ, как правило, разбит на отдельные функционально законченные темы, которые изучаются студентами постепенно. Получается, при правильном подходе обучения имеем большую степень самореализации и познания, ведь студент изначально делает ставку на собственную ответственность за будущие знания и навыки.

Средства образовательной среды велики. Существуют все возможности для того, чтобы эффективно учиться: интернет, гаджеты, программы, дискуссии, семинары, творческие встречи, библиотеки, образовательные форумы, лаборатории, научные конференции, выставки, литературные вечера, научные собрания и т. д.

Но стоит упомянуть, что дистанционное образование ориентировано на два качества своей аудитории. Это высокий уровень самоконтроля (то есть дисциплина) и желание получить не просто теорию, а интеллектуальный потенциал, который можно практически реализовать [2].

Соответственно, необходима хорошая мотивация учебной деятельности, потому что для организации эффективной работы

необходимая систематическая каждодневная работа студента на протяжении всего срока обучения.

Исследования в области дистанционного обучения показывают, что более 70% студентов не умеют вести конспект, распределять своё время, анализировать прочитанную литературу. То есть аудитория не обладает навыками, делающими дистанционное образование действительно эффективной формой обучения. Теоретически дистанционная форма не рассчитана на таких студентов и не умеет с ними работать. Это создаёт трудности, решить которые можно только методологически.

Таким образом, учебный процесс затягивается, знания становятся поверхностными, а занятия – совершенно не продуктивными. Мы провели опрос среди 100 студентов, которые выбрали дистанционное обучение, и выяснили, что 64 студента ни разу не были в библиотеке за период своего обучения. Как правило, люди пользовались исключительно присланными преподавателем материалами и статьями из непроверенных интернет-источников. Согласно данной статистике, дистанционное обучение не дало мотивации этим людям осуществить когнитивный поиск.

Так как основными формами дистанционного обучения в ХНУ являются самостоятельная работа студентов, лекции, семинары, консультации, дискуссии, практические и лабораторные занятия, есть смысл включить в программу дистанционного обучения небольшой курс по работе с научной литературой и информацией в целом [3].

Также стоит обратить внимание на владение аудиторией компьютерными навыками, потому что эффективность программ

дистанционного обучения нередко понижают именно такие мелочи, как неумение пользоваться глобальной сетью Интернет, редакторами Word и т. п.

Автор статьи уверен: хорошие компьютерные навыки, подкреплённые внутренней мотивацией и умением анализировать, сортировать и правильно находить информацию дадут превосходный результат.

Любой студент должен быть готов к дистанционному обучению, поэтому все необходимые навыки для самостоятельной работы нужно формировать ещё в школе. Информационная гигиена и техническая грамотность должны стать теми полезными привычками человека нового поколения, которые позволили бы каждому учиться продуктивно вне зависимости от того, какую форму обучения предпочитает студент.

Также отметим, что многие образовательные программы дистанционной формы обучения не учитывают психологических особенностей студентов. Таким образом, не решается проблема психологических барьеров, которые проявляются во время практической реализации знаний, приобретённых во время такого курса [4].

Из выше сказанного следует, что система дистанционного образования нуждается в изменениях, которые бы приблизили её к очной форме по своей результативности. Контролировать внутреннюю мотивацию студента и результативность обучения помогут информационная гигиена и компьютерная грамотность.

Литература:

1. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе. – М.: Прогресс, 1986.
2. Геращенко И.Г., Геращенко Н.В. Подлинная и мнимая проблемность в образовании (социокультурный подход) // Фундаментальные и прикладные исследования кооперативного сектора экономики, 2016.
3. Новые технологии в преподавании иностранного языка: Тез. докл. Междунар. конф. – Омск: Изд-во ОмГТУ, 1996. – 43 с.
4. Образцов П.И. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов: Учеб. пос. / П.И. Образцов, О.Ю. Иванова. – Орел: ОГУ, 2005. – 114 с.

A. Striletz

Video im Fremdsprachenunterricht

Charkiwer Nationale W. N. Karazin-Universität, Charkiw

Der Fremdsprachenunterricht sollte nicht zur Routine werden. Lesen und Übungen sind effektive Unterrichtsmethoden, aber nicht immer interessant. Kinder im Alter von 11-15 Jahren verfügen über ausreichende Kenntnisse einer Fremdsprache, um Videomaterial hinzuzufügen. Zu diesem Zeitpunkt besteht die Aufgabe der Lehrerin nicht nur darin, Kindern beizubringen, grammatische Regeln zu verwenden, sondern auch

zu kommunizieren, Sprache nach Gehör zu verstehen. Video hat einen emotionalen Einfluss auf die Schüler. Kinder können Gedächtnis und Aufmerksamkeit entwickeln. Sogar ein unaufmerksamer Schüler wird unter solchen Umständen interessiert. Die Schüler müssen sich anstrengen, um den Inhalt des Films zu verstehen. Und die Intensität der Aufmerksamkeit wirkt sich auf das Auswendiglernen aus. Das Video verwendet verschiedene Informationseingabekanäle: auditive, visuelle, motorische Wahrnehmung. Das beeinflusst die Stärke des Erinnerns an das Material positiv. Für eine wirklich effektive Verwendung des Videos in der Stunde müssen Sie Folgendes sicherstellen:

- 1) Die Länge des Videofragments sollte nicht die tatsächlichen Möglichkeiten des Unterrichts überschreiten.
- 2) Der Inhalt des verwendeten Videomaterials entspricht dem Niveau der allgemeinen und sprachlichen Vorbereitung der Schüler.
- 3) Situationen des Videos bieten interessante Möglichkeiten für die Entwicklung von Sprache, soziokultureller Kompetenz von Studenten.
- 4) Der Kontext hat etwas Neues, und der Text des Videos zielt darauf ab, ein spezifisches Lernproblem zu lösen [2].

Beim Ansehen von Videos lernen Kinder die Kultur in dem Land kennen, dessen Sprache sie studieren. Das Video als die Methode entspricht einem umfassenden Lehransatz, weil es authentische Materialien enthält; die Traditionen von anderem Land öffnet; reale Kommunikationssituationen enthält; die Motivation entwickelt [4].

Ein Videofragment von 45 Minuten kann nicht in der Stunde gesehen werden. Die Länge des Videos kann unterschiedlich sein, aber es muss Zeit für die Analyse geben. Die optimale Dauer beträgt 7-8 Minuten. Die

Aufgabe besteht darin, das Videofragment nicht nur zu betrachten und anzuhören, sondern es auch zu verstehen und zu analysieren. Die Lehrerin muss sich auf einen Unterricht mit Video vorbereiten. Die Lehrerin kann verschiedene Videomaterialien verwenden, zum Beispiel Lehrvideos, Musikvideos, Werbung, Zeichentrickfilme, Auszüge aus Spiel- und Dokumentarfilmen, Videoaufzeichnung von Fernsehnachrichten und anderen Fernsehprogrammen, Videotouren zu verschiedenen Städten und Museen auf der ganzen Welt [2].

In der ersten Stufe sagt die Lehrerin den Namen des Videos und bittet die Schüler zu erraten, worum es in dem Video geht. Jetzt üben sie mündliche Sprache in einer Fremdsprache. Diese Aufgabe motiviert Kinder, weiter zu arbeiten. Der Lehrer sollte die Schüler mit ungewohnten Wörtern oder Ausdruckssätzen vertraut machen. Der Lehrer kann über die Traditionen und kulturellen Besonderheiten des Landes erzählen, wenn dies diskutiert wird [1].

In der zweiten Stufe wird ein Video angesehen. Wenn das Video lang ist, sehen die Schüler es in Fragmenten für 5-7 Minuten. Während der ersten Betrachtung sehen die Schüler nur. Dann verteilt die Lehrerin die Aufgabe und schaltet das Video erneut ein. Die Schüler achten auf die notwendigen Informationen im Video und analysieren die Aufgabe.

In der dritten Stufe wurden Aufgaben gemacht. Aufgaben werden paarweise, gruppenweise oder einzeln gemacht. Bevor Sie mit den Aufgaben beginnen, kann der Lehrer die Bedeutung des Videos beschreiben oder es mit den Schülern besprechen. Sie können solche Übungen verwenden (Tabelle 1):

Tabelle 1

Aufgaben zum Video

11	Aufgaben für die Suche nach Sprachinformationen	<ul style="list-style-type: none"> • wähle ukrainische Entsprechungen für englische Wörter und Ausdrücke; • fülle die Lücken in den Sätzen mit den Wörtern und Ausdrücken aus; • wähle englische Entsprechungen für die folgenden ukrainischen Wörter und Ausdrücke; • kombiniere synonyme Wörter; • schreibe, wem diese Worte gehören; • gib an, welche Adjektive sich auf diese Themen, Gebäude, Personen usw. beziehen [1].
2 2	Aufgaben für Entwicklung von rezeptiven Fähigkeiten	<ul style="list-style-type: none"> • die Definition von richtigen oder falschen Aussagen; • platzieren von Teilen des Textes oder der Sätze in einer logischen Reihenfolge [1]; • die richtigen Antworten auf Fragen finden (Fragen werden vor dem Sehen angeboten); • Teile von komplexen Sätzen verbinden. Solche Aufgaben absolvieren die Schüler selbständig und in Gruppen. Sie helfen, fremde Sprache zu analysieren,

		zu verstehen und zu betreiben. Der Lehrer kann 1-2 dieser Aufgaben verwenden, nicht mehr als jeweils 4 Minuten.
3 3	Aufgaben für die Entwicklung von Sprachfähigkeiten	<ul style="list-style-type: none"> • Ein Video mit einer Pause ansehen: Sag mir, was als Nächstes kommt [1]; • Beschreibe das Aussehen, den Charakter und den Ort der Handlung; • Bilde einen Dialog oder Text über die gleiche Situation in Ihrem Land.

Soziokultureller Aspekt ist sehr wichtig [3]. Nicht nur der Lehrer interagiert mit dem Schüler, sondern auch die Kinder miteinander. Diese Aufgaben zielen darauf ab, die Geschwindigkeit der Rede, Aufmerksamkeit zu entwickeln. Beim Beschreiben einer Person oder eines Gebiets lernen Kinder fremde Realitäten, die Art der Kommunikation kennen. Der Lehrer wählt 1-2 kommunikative Aufgaben für das Video mit einer Dauer bis zu 15 Minuten. Hausaufgaben helfen gewonnene Wissen zu festigen und das lexikalische Thema des Videos fortzusetzen. Die Lehrerin kann die Schüler bitten, einen Aufsatz über ihre Eindrücke oder ein ganzes Projekt zu diesem Thema zu verfassen. Es wird effektiv sein, das neue Vokabular mit dem bereits erlernten grammatikalischen Thema zu kombinieren. Wenn Sie sich mit einem Video auf einen Unterricht vorbereiten, kann der Lehrer einige Probleme haben. Zum Beispiel, Mangel an Ausrüstung, Inkompetenz des Lehrers bei der Arbeit mit modernen Technologien. Der Lehrer kann Aufgaben für die

Wahl der grammatischen Zeit, des Vergleichsgrads, der Pronomen, der Modalverben festlegen.

Es ist erwähnenswert, dass in den Trainingsrichtlinien sehr selten mit Video gearbeitet wird und dass die Vorbereitung von Aufgaben sehr lange dauert. Aber mit der richtigen Herangehensweise wird die Wirksamkeit einer solchen Stunde alle Unannehmlichkeiten abdecken. Kinder werden interessiert und machen gerne nicht langweilige Aufgaben, äußern ihre Meinung und nehmen aktiv am Unterricht teil.

Quellen

1) Video and young learners [Электронный ресурс] // BBC Council. – Режим доступа до статті: <https://bibliofond.ru/view.aspx?id=134176>;

2) Бондаренко Т. В. The usage of video materials at the English lessons as a method of pupil's intercultural competence development [Электронный ресурс] // Т. В. Бондаренко, Р. В. Яссак. – Режим доступа до статті: http://library.isu.ru/ru/resources/e-library/conf_works_ISU/Prof_Soderzhanie/Prof-88.pdf.

3) Садовина Л. В. Применение видео материалов в процессе обучения английскому языку: метод. Материали / Л. В. Садовина–Йошкар-Ола: Марийский институт образования, 2016. – 28 с.

4) Саух Є. В. Использование видеоматериалов в обучении иностранному языку в средней школе [Электронный ресурс] // Ж. В. Нимеєр, Є. В. Саух. – Режим доступа до статті: http://library.isu.ru/ru/resources/e-library/conf_works_ISU/f_1_soderzhanie/P20.pdf.

Углевата А. М.

**Особливості англо-українського перекладу термінології
сільського господарства**

*Харківський національний університет імені В.Н Каразіна,
Харків*

В наш час глобалізації спеціалізований або фаховий переклад набуває все більшої питомої ваги: спеціалісти у різних галузях по всьому світу, особливо із поширенням електронних засобів комунікації, отримують можливість спілкуватись між собою, ділитися досвідом і знаннями. Саме це і визначає зростання значущості фахового перекладу.

У нашій роботі ми звернулись до перекладу і перекладацького аналізу відтворення термінології у галузі сільського господарства.

Першим етапом нашої роботи стала систематизація фонових знань необхідних перекладачеві. Під фоновими знаннями, зважаючи на специфіку обраного тексту, розуміємо не соціокультурну інформацію [6, с.164], а знання у певній фаховій сфері або, як у нашому випадку предметні знання [7, с.176].

Результатом систематизації необхідних фонових знань стало формування розуміння того що *сільське господарство* – це галузь економіки, що призначена для забезпечення населення продовольством і отримання сировини для промисловості [3]. На формування структури сільського господарства певної території впливає ряд чинників, зокрема: кліматичний (тепловий режим

атмосферного повітря та ґрунту, річна кількість опадів та запаси ґрунтової вологи); ґрунтовий; орографічний (рельєф); водний [1].

Поняттєвий зміст галузі сільське господарство охоплює такі складові:

угіддя (рілля, сіножаті, пасовища, сади та виноградники, землі, що знаходяться під паром; системи землеробства (богарне, зрошувальне); чинники, які впливають (клімат, ґрунтовий покрив, водні ресурси, рельєф); рослинництво (зернові культури, технічні культури, інші культури); економічний чинник (форми організації суспільного виробництва) [3].

Терміни, які ми відібрали, об'єктивують ці поняттєві складники; загалом кількість одиниць склала – 141.

Під час аналізу виокремлених термінів, ми використали різні способи їхнього перекладу українською мовою. При перекладі, ми користувались такими словниками як: Академік [4] та АBBY Lingvo [5].

Зокрема, було використано такий спосіб перекладу, як **пошук відповідника**. В. І. Карабан, аналізуючи переклад термінів, підкреслює, що деякі лексичні одиниці мають відповідники в словниках, отже, до них можна застосувати цей спосіб перекладу. Пошук варіантного відповідника здійснюється тоді, коли в перекладному словнику надано кілька відповідників до певного слова [2, с.18].

Серед обраних термінів виявилось 44 таких, що мають один відповідник у перекладному словнику Академік [4], це, наприклад, такі терміни: *cassava* – *маніок*, *seed* – *насіння*, *root* – *коренеплід*, *cotton*

– бавовна, *fertilizer* – добриво, *grazing* – пасовище, *maize* – кукурудза, *maïs*, *maize* – кукурудза, *maïs*, *soil* – ґрунт.

Пошуком варіантного відповідника було перекладено 18 термінів від загальної кількості одиниць, орієнтирами нам слугували або позначки в словниках, або контекст.

Наприклад, термін *crops* має 4 варіанта значення:

- 1) *урожай*
- 2) *хліб на корені; посів*
- 3) *с.-г. культура*
- 4) *вихід, приплід; збільшення; поповнення*
- 5) *велика кількість, маса; купа*

З огляду на те, що 3 варіант – *культура*, має позначку "сільське господарство" (с.-г.), ми обрали саме його:

<p><i>Summing over all crops and technology levels considered (see Box 4.1), it is estimated that about 30 percent of the world's land surface, or 4.2 billion ha, is suitable for rainfed agriculture.</i></p>	<p><i>Підсумовуючи дані по всім сільськогосподарським культурам і технологічним рівням (див. вставку 4.1), підраховано, що близько 30% поверхні землі в світі, або 4,2 млрд. гектар, придатні для богарного землеробства.</i></p>
--	--

Термін *precipitation* має 5 варіантів значення:

- 1) *повалення; стрімке падіння; стрімкий спуск*
- 2) *стрімкість; поспішність; необачність*
- 3) *прискорення*
- 4) *тех. осадкоутворення; осадження; виділення*

5) метеор. випадання *опадів*; *опади*

З огляду на контекст нашого тексту, у якому вжито це слово, ми обрали 5 варіант – *опади*:

<i>Precipitation provides part of the water crops need to satisfy their transpiration requirements.</i>	Опади забезпечують рослин частиною води, яка необхідна для задоволення їхніх вимог транспірації.
---	---

Як свідчить попередньо-поданий перелік термінів, чимало з них складаються з більш ніж одного компоненту, а отже можуть бути перекладені шляхом *калькування*. Але слід завжди пам'ятати, що калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові [2, с.282].

Отже, наводимо приклади калькування:

- без трансформацій (26 лексичних одиниць)

protected areas – охоронювані території

hydrological cycle – гідрологічний цикл

biophysical characteristic – біофізична характеристика

arid land – посушливі землі

arable land – орна земля

- з формальними чи змістовими трансформаціями (45 лексичних одиниць, 31%)

- перестановка/пермутація (15 лексичних одиниць, 12%)

Це граматична трансформація, внаслідок якої змінюється порядок слів у словосполученні або реченні [2, с.20].

soil erosion – ерозія ґрунту

rotation period – період сівозміни

pest attack – напад шкідника

fallow period – період парування

- заміна (6 лексичних одиниць)

Це граматична трансформація, внаслідок якої змінюються граматичні ознаки слів, частин мови [2, с.20].

climate regime – кліматичний режим (*climate* (n.) – кліматичний (прикм.))

land balance – земельний баланс (*land* (n.) – земельний (прикм.))

renewable water resources – поновлювані водні ресурси (*water* (n.) – водний (прикм.))

- додавання (13 лексичних одиниць)

Це граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, слів, слів або членів речення [2, с.21].

low fertility – низький рівень родючості

ecological fragility – вразливість екологічної системи

- упушення, вилучення (11 лексична одиниць)

Це граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі вилучається певний мовний елемент [2, с.22].

subtropical environment – субтропіки

diversity of land – різноманітність земель

У комплексну перекладацьку трансформацію було застосовано до 1 лексичної одиниці, така трансформація, включає дві або більше трансформації [2, с.22], зокрема, в нашому випадку, це – вилучення (*of*) та перестановка: *tract of land* – земельна ділянка.

Було також використано семантичний розвиток (1 лексична одиниця): *rainfed wheat* – пшениця, яка застосовується у богарному землеробстві; а також частково нульовий переклад (6 лексичних одиниць); наприклад:

Global Agro-Ecological Zones (GAEZ) – глобальні агроекологічні зони (GAEZ)

digital elevation model (DEM) – цифрова модель місцевості (рельєфу) (DEM).

Таким чином, переклад сільськогосподарської термінології у більшості випадків вимагає від перекладача творчої активності, зокрема, під час використання пошуку варіантного відповідника, калькування та інших способів перекладу.

Література:

1. Географія сільського господарства світу. [Електронний ресурс]. – Geograf. – Режим доступу: <http://www.geograf.com.ua/human/school-course/394-geografiya-silskogo-gospodarstva-svitu>
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. - Вінниця: Нова книга, 2004. - 576 с.
3. Сільське господарство. [Електронний ресурс]. – Вікіпедія: вільна енциклопедія – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сільське_господарство
4. Словник Академік [Елетронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dic.academic.ru>

5. Словник АBBY Lingvo [Елетронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lingvolive.com/ru-ru>
6. Федоров А. В. Основы общей теории перевода: учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. языков / Алексей Викторович Федоров. - СПб.: Филология три, 2002. - 416 с.
7. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Л. М. Черноватий. - Вінниця: Нова Книга, 2013. - 376 с.

Хаміді А.Р.

**Проблематика перекладу англомовного художнього тексту
українською мовою. Жанр - наукова фантастика**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Переклад являє собою творчу діяльність, він пов'язаний не лише з переплетінням різних мов, а й різних культур. Роль перекладу в становленні світового мистецтва є дуже вагомою. Художній переклад допомагає нам проникнути до світу культури того чи іншого народу.

При перекладі англомовних художніх текстів науково-фантастичного жанру, особливої уваги потребує емоційний аспект, саме він відіграє ключову роль. Дослівний переклад не завжди

передає настрій твору, а використання термінів зі словника може бути неефективним.

Специфіка проблем, що виникають під час перекладу визначається, перш за все, специфікою самого художнього тексту, а саме його відмінностями від інших типів. У художній літературі використовуються образи в широкому сенсі слова, бо мистецтво і є мислення образами. Тому перекладач повинен особливо ретельно враховувати всі деталі, з яких складається художнє враження, щоб в перекладі не позбавити твір його яскравості, барвистості і індивідуальних особливостей стилю автора.

Метою даної роботи є визначити проблематику і особливості перекладу англомовного художнього тексту українською мовою у жанрі наукової фантастики. Для реалізації даної мети були визначені наступні завдання: розглянути характеристику наукової фантастики як художнього жанру; - виявити основні проблеми при перекладі англомовних текстів науково-фантастичного жанру українською мовою; - розглянути способи перекладу мовних одиниць у фантастичних творах.

Об'єктом дослідження є сучасні англомовні науково-фантастичні твори. Предметом дослідження є особливості перекладу художніх творів науково-фантастичного жанру.

У художньому перекладі зміст тексту оригіналу передано в формі правильної літературної мови, яка не повинна порушувати норм мови. Даний вид перекладу є причиною великої кількості розбіжностей серед дослідників щодо того, які складові тексту

оригіналу важливо зберегти при художньому перекладі, а чим можна «знехтувати» [2].

Художній переклад текстів вважається найскладнішим з письмових видів перекладу, бо він у певному сенсі є окремим видом мистецтва. Дослідники вважають, що наукова фантастика – це один із жанрів художнього стилю, який розповідає про уявне минуле або майбутнє людства чи мешканців інших планет, приділяючи особливу увагу технічним досягненням, науковим відкриттям, можливостям, яких позбавлена сучасна людина. До наукової фантастики не належать твори фентезі, де фантастика ґрунтується на казкових мотивах – участі чудовиськ, вигаданих істот тощо [8]. Серед проблем, пов'язаних з перекладом науково-фантастичних текстів, у першу чергу слід виділити те, що художній переклад – це дуже вільний переклад, у якому дуже важливим є враження і відчуття, які текст залишає читачеві після його прочитання. Гідно перекласти художній текст цього жанру під силу перекладачеві, який має певні писемні здібності.

Дослідник Воронков В.В вважає, що даний стиль найчастіше характеризується образністю, емоційністю мови. Він впливає на уяву і почуття читача, передає думки і почуття автора, використовує все багатство лексики. Завдання перекладача полягає у тому, аби текст перекладу викликав такі ж почуття і переживання у читача, як і оригінал, тому важливо уникати дослівно точного перекладу, який не завжди відтворює емоційний ефект першотвору [6].

Наступною особливістю науково-фантастичного тексту є фразеологізми та фразеологічні звороти. При точному перекладі сенс

тексту не може бути адекватно переданий, для цього перекладачеві потрібно знайти еквіваленти у мові, на яку він перекладає.

Основні способи перекладу ідіом та фразеологізмів:

1. Використання абсолютного еквіваленту: *time is money* – час – гроші;
2. Використання фразеологічного аналогу: *there is no use crying over spilt milk* – що впало, те пропало;
3. Дослівний переклад(калькування): *do the business* – робити діло;
4. Описовий переклад: *yes-man* – людина, що з усім погоджується.

Також перекладачеві нерідко доводиться мати справу з грою слів, до якої полюбляють вдаватися письменники, і яку дуже непросто відтворити. У таких випадках, щоб зберегти гумористичний ефект, перекладачеві потрібно «обігравати» слова в уже перекладеному тексті. При роботі з грою слів перекладачеві потрібні не тільки знання, а й особлива майстерність. Часто людині, що перекладає, важно передати єство персонажів, а фольклорні, діалектні і жаргонні елементи мови багато дослідників визнають абсолютно неперекладними [6].

Складність перекладу наукової фантастики складає переклад реалій. Одним із втілень реалій в художньому творі є реалії наукової фантастики або квазіреалії, які можна визначити як слова чи словосполучення, пов'язані з тематикою науково-фантастичних творів, з описом теоретично можливих, але нездійснених в даний час, рішень наукових або технічних проблем, з описом елементів

навколишнього середовища вигаданого світу [1]. Загалом для передачі реалій використовується транскрипція та переклад. До перекладу реалій треба вдаватися у тих випадках, коли транскрипція з якоїсь причини неможлива чи небажана. На думку дослідників Влахова С. та Флоріна С, найбільш вживаними є такі прийоми [5]:

1. Введення неологізму: калька, напівкалька, семантичний неологізм;
2. Заміна реалії реалією;
3. Приблизний переклад, опис;
4. Контекстуальний переклад.

Квазіреалії додають авторському тексту певного ефекту фантастичності. Однак, у той же час роблячи твір правдоподібним, дозволяючи читачам повірити у реальність подій. Саме через це адекватний переклад реалій є одним із найважливіших завдань для перекладача художньої літератури у жанрі наукової фантастики.

Реалії відносяться до безеквівалентної лексики. Дослідник Є.М. Божко розділяє квазіреалії на наступні типи [3, с. 188]:

1. Квазіреалії першого порядку – слова чи словосполучення, незнайомі для вихідної мови і не потребують трансформації на мову перекладу. Вони не мають особливого впливу на формування у читача фантастичного образу і передають тільки фоносемантичний план;

2. Поліоніми – слова чи словосполучення, які відіграють важливу роль для

створення у читача образу фантастичної дійсності. Вони, в свою чергу, діляться на:

а) Квазіреалії другого порядку – слова чи словосполучення, що володіють чіткою внутрішньою формою. Для передачі таких одиниць необхідно використовувати повне і часткове калькування, а також семантичні аналоги;

б) Квазіреалії третього порядку – слова чи словосполучення, що володіють нечіткою внутрішньою формою. При передачі подібних квазіреалій слід вдаватися до функціональних аналогів та до створення неологізмів, що дозволяють так чи інакше показати цю форму;

3. Ідіоми чи квазіреалії четвертого порядку – реалії, що відсутні у першотворі. Це є безпосереднім винаходом перекладача. Такі реалії слід перекладати за допомогою описового чи контекстуального методу [3, с. 188-191].

Особливі труднощі при художньому перекладі з'являються, коли перекладачеві необхідно передати стиль тієї чи іншої епохи і відтворити відповідність культурним особливостям. Перекладач повинен спочатку відчувати текст, дослідити епоху, до якої відноситься той чи інший художній твір [4]. Щодо особливостей відтворення епохи і культури, дослідники прийшли до єдиної думки, що сучасний читач тексту оригіналу і сучасний читач перекладеного твору повинні однаково сприймати твір, незважаючи на відмінності в культурах [4].

У науковій фантастиці досить часто використовується лексика вузького стилістичного призначення, як от неологізми. Розглянемо приклад перекладу неологізму, взятого із науково-фантастичного твору американського автора А. Назімова «Я - Робот» у перекладі А.Д. Іорданського :

«She learned to calculate the parameters necessary to fix the possible variables within the «positronic brain». – «Сьюзен Келвін навчилася розраховувати параметри, необхідні для того, щоб фіксувати можливі змінні величини в «позитронному мозку».

Як бачимо, у даному випадку перекладач застосовує певний комплекс перекладацьких трансформацій, таких як транскодування та калькування.

У наступному прикладі застосовано транскодування та конкретизацію:

*«They want the **Hyperatomic Drive** and the etheric physicists want robots that won't interfere with them». - «Він хоче мати **гіператомний двигун**, а фізикам для цього потрібні роботи, які б не заважали працювати».*

Власні імена складають велику групу слів, які існують лише в конкретній мові і культурі. Вони відрізняються своєрідністю, багато з них не мають еквівалента в мові перекладу, тому при передачі на іншу мову вони зазвичай не перекладаються, а передаються транскрипцією або транслітерацією: *Hookena – Гукена*. Крім того, конотація цих лексичних одиниць яскраво виражена на графічному і семантичному рівнях [7].

Отже, науково-фантастичній літературі відводиться вельми помітне місце в творчості. Наукова фантастика як жанр проходить різні стадії розвитку і письменники-фантасти з кожним днем вдосконалюють і вдосконалюють власну майстерність, поглиблюють психологізацію власних творів. Ускладняється також саме поняття науковості, адже не лише фізичні чи хімічні елементи є предметом

дослідження, а й власне розум, сама людина постає суб'єктом і об'єктом науки.

Переклад науково-фантастичного тексту є досить важким завданням для перекладача, оскільки він характеризується певною специфікою. Ще з більшими труднощами можуть зіткнутися читачі перекладеного тексту. Завдання перекладача полягає у тому, щоб максимально доступно і точно передати реалії, що притаманні фантастичним творам і дуже часто зустрічаються у такій літературі.

Ми переконалися, що своєрідність фантастики як літературного жанру пояснюється тим, що фантастичні твори описують світи, які відрізняються від реального. Науково-фантастичні твори рясніють реаліями і колізіями, що не властиві нам в реальному житті. Ми проаналізували особливості художніх текстів у жанрі наукової фантастики і труднощі, що виникають у перекладача в процесі їх перекладу. Дуже важливо в процесі перекладу не позбавити твір його яскравості, барвистості і індивідуальних особливостей стилю автора, саме тому перекладач повинен мати при собі творчі здібності і володіти всім арсеналом мовних засобів, щоб здійснити якісний, адекватний переклад.

Література:

1. Агафонова А.С. До питання про класифікації реалій наукової фантастики і способах їх перекладу / А.С. Агафонова // Молодий вчений. – 2015. – №17. – С. 599-601.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. / О. С. Ахманова – М.: Советская энциклопедия, 1966. 608 с.

3. Божко Е.М. Квазиреалии мира фэнтези, их классификация и роль в воздействии текста перевода на получателя // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Сер. Гуманитарные и общественные науки. – 2011. – № 3. – С. 188–191.

4. Борейчук К. А. Оптимизация оценивания качества переводов художественных текстов с английского языка на русский: выпускная квалификационная работа/ Национальный исследовательский Томский государственный университет, Томск 2017. 53 с.

5. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М.: Междунар. отношения, 1980. – 343 с.

6. Воронков В.В. Прагматический аспект текста англоязычной публицистической журнальной статьи. / В. В. Алимов. – М., 1991.

7. Прокопьева М. А., Свицова А. А., Рублева О. С. Особенности перевода произведений жанра фантастики // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2017. – № 9 (сентябрь). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://e-koncept.ru/2017/175005.htm>.

8. Сілаєва І., Жанрові особливості художнього тексту: Перекладацький аспект. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/02/1naukovyj-poshuk-studenta-16-lystopada-2017-r..pdf#page=328>

Ходжаніязова К.Б.

**Лексико-граматичні особливості словотвору в сучасній
німецькій мові**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Перебуваючи в постійному русі, мова безперервно розвивається, удосконалюється. Збагачення словника - це один з найважливіших факторів розвитку мови, свідчення його динамічного характеру. З розвитком суспільства з'являються нові предмети, явища, вони закріплюються в нових словах і нових значеннях.

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується підвищеним інтересом до вивчення словотвору.

Словотвір є найважливішим способом збагачення словника мови, який створює різноманітні матеріали для спостережень, роздумів та узагальнень.

Способи словотвору в німецькій мові досліджували багато іноземних та вітчизняних лінгвістів. Важливий внесок у їх вивченні зробили Бодуен де Куртене, М.Д. Степанова, Е.С. Кубрякова, К.А. Левковська, В. Фляйшер, Т. Шиппан, Й. Шмідт.

Варто зазначити, що різні вчені-лінгвісти виділяють різні моделі структур словотвору, адже досі не існує єдиної інтерпретації та класифікації способів словотвору. Саме тому, подальше їх дослідження і упорядкування видається актуальним.

На початку ХХ сторіччя серед теоретиків мовознавства виникли суперечки щодо того, до чого ж відноситься словотвір – чи це

граматичне явище, морфологічне чи лексичне. Але через те, що словотвір має зв'язок як зі структурою, семантикою слова, так і граматичними категоріями та частинами мови, можна сказати, що це явище комплексне і тому може бути розглянуте як окрема дисципліна. Такою дисципліною і є дериватологія.

Одне з основних понять словотвору – модель. Словотвірна модель є зразком для утворення конкретних похідних лексем і зв'язує два слова відношеннями похідності і мотивованості: одне слово слугує твірним, інше – похідним – дериватом першого слова.[1]

Центральним об'єктом дослідження словотвору є морфема – найменша значуща одиниця лексеми. В німецькій мові морфеми поділяють на лексичні та граматичні (префікси, суфікси, префікси, що надають слову граматичних ознак). У загальному значенні словотворчий аналіз є морфемним розбором. [2]

За версією М.Д. Степанової [3], сучасній граматиці розрізняють наступні словотворчі моделі сучасної німецької мови: модель кореневих слів, префіксальна модель, суфіксальна модель, модель безаффіксного (імпліцитного) словотвору, модель словоскладання. Ці моделі є найбільш продуктивними та розповсюдженими в мові.

Іншими моделями словотвору є подвоєння, схрещення, аббревіація. Однак, деякі дослідники вважають, що аббревіація не є джерелом поповнення словникового складу мови.

Окремим способом поповнення лексичного складу мови є запозичення. Міжкультурний діалог Німеччини з іншими країнами (із Францією, Великою Британією, США) ведеться постійно і безперервно, що впливає на розвиток німецької мови. Англо-

американські запозичення в сучасній німецькій мові у своїй сукупності презентують рівень культури сучасного німецькомовного суспільства та відображають значущість культурно-інтеграційних процесів, характерних для наших часів. Переміщення таких слів до німецької мови є закономірним і підтримується певними лінгвістичними причинами, а саме: синтагматичною економією, тобто економією мовних зусиль, тенденцією до комунікативної чіткості лексичних одиниць.

Найбільш продуктивними способами утворення іменників є конверсія, префіксація, суфіксація та словоскладання. Іменники можуть утворюватися від різних частин мови, але найчастіше утворюються від дієслів та прикметників. Іменники, утворені за допомогою словоскладання, можуть утворюватися за наступними схемами: іменник + іменник; прикметник + іменник; основа дієслова + іменник; числівник + іменник; прислівник + іменник; прийменник + іменник; займенник + іменник.

Найбільш продуктивними способами словотвору прикметників є суфіксація та префіксація. Найчастіше прикметники утворюються від іменників, дієслів чи інших прикметників.

Словотвір дієслів є менш дослідженим. Основними способами словотвору дієслів є словоскладання, утворення дієслів за допомогою суфікса «-en» від іменників та прикметників, а також утворення дієслів від інших дієслів за допомогою відокремлюваних чи невідокремлюваних префіксів.

Література:

1. Бортничук Е. Н. Словообразование в современном английском языке / Е. Н. Бортничук, Н. В. Василенко, Л. П. Пастушенко. – К. : Вища школа, 1988. – 262 с.
2. Зуєв А.Н., Мошанова І.Д., Мурясов, Р. З. Словник словотворчих елементів німецької мови [Текст] / О.М. Зуєв, І.Д. Мошанова, Р.З. Мурясов. М.: Російська мова, 1979.
3. Степанова, М. Д. Словообразование современного немецкого языка/М.Д. Степанова. М.: КомКнига, 2007.

Христич О. О.

**Особливості перекладу англомовної патентної документації
українською мовою**

Національний технічний університет «Харківський

політехнічний інститут», Харків

Науковий керівник: доц. Царьова С.О.

Постановка проблеми. Патент є найважливішим юридично-технічним документом, який видається винахіднику або його правонаступнику на право виняткового використання винаходу. Патентна документація використовується майже в усіх країнах світу, тож її переклад має свої окремі особливості. Стилистичні особливості

перекладу патенту вимагають від перекладача дотримання певних норм, що слугують додатком до загальних правил науково-технічного перекладу. Саме тому, кожний технічний перекладач і кожний фахівець в галузі науки і техніки повинен вміти працювати з патентом і з іншими видами патентної документації.

Аналіз останніх досліджень показує, що подібного роду дослідження вимагають розгляду з різних аспектів патентознавства, а також певних аспектів науково-технічного перекладу. У своїй праці Л.М. Сусліков та В.С. Дьордяй займалися дослідженням системи інтелектуальної власності та патентного права в Україні. Деякі особливості перекладу патентів на основі мови патентного щотижневика США “Official Gazette” досліджували А.Л. Василевський та А.Л. Емдіна. Над особливістю технічного перекладу, пов'язаного з обробкою патентної літератури працював А.В. Ролік. Особливості перекладу патентної документації США у навчально-методичному посібнику розглядала С.О. Царьова. Особливості перекладу англійської наукової і технічної літератури досліджували В.І. Карабан та А.Я. Коваленко.

Враховуючи важливість використання патентної документації в технічній галузі, можна стверджувати, що дане дослідження є досить **актуальним**, оскільки з кожним роком обмін науковою і технічною інформацією поширюється, а технічна галузь досить стрімко розвивається зі збільшенням кількості винаходів.

Мета дослідження – з'ясувати особливості перекладу патентної документації на основі реальних прикладів, провести аналіз і зрівняти різні приклади.

Об'єктом дослідження виступає поняття патентів та теорії їх перекладу з англійської мови на українську, види та особливості письмового технічного перекладу. **Предметом** є патент на двигун внутрішнього згоряння з бюлетеня патентного відомства США “Official Gazette”.

У ході роботи над статтею використовувалися такі **методи досліджень** як аналіз, порівняння та узагальнення.

Вся практично використовувана науково-технічна інформація (патент, що купується за кордоном), обробляється у формі повного письмового перекладу. Зі всіх видів технічного перекладу, що поступово визначилися в результаті практичної діяльності технічних перекладачів в процесі обробки різних видів науково-технічної інформації, і залежно від характеру цієї обробки, повний письмовий переклад є основною формою [3, с. 279].

У вузькому, юридичному значенні слова, патентом називається свідоцтво, яке видається винахіднику або його правонаступнику на право виняткового використання винаходу. Тобто, патент – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель) [4, с. 28]. Проте в галузі технічного перекладу словом “патент” користуються в ширшому значенні, позначаючи ним насамперед опис винаходу, на основі якого видається свідоцтво, тобто словом “патент” позначають те, що, власне, і підлягає перекладу. Патент як офіційне свідоцтво не перекладається і існує в єдиному примірнику, а опис винаходу до нього розмножується і розсилається в інші країни [7, с. 16].

Патент – це, перш за все, юридичний документ, а не тільки текст інформаційного типу. Тому він характеризується низкою специфічних особливостей, що різко відрізняють його від звичайних зразків науково-технічної літератури [6, с. 82].

Особливості мови патентної документації стосуються як лексики, так і граматики. При складанні патентних формул широко використовуються лексичні і фразеологічні штампи, часте повторення назви предмету винаходу або його частин. Іменник, що повторюється, звичайно супроводжується дієприкметником *said* (згаданий), виступаючим тут як артикль [2, с. 148]. Кожний пункт патенту, незалежно від кількості фраз, що містяться в ньому, оформляється як одне речення. Всі ці особливості ускладнюють розуміння і переклад патентних формул. Для того, щоб стало ясне значення патенту, необхідно перекласти його з англійської мови на українську, але і із спеціалізованої патентної мови на звичайну науково-технічну [1].

На початку пункту патентної формули, як правило, дається назва предмету винаходу (пристрою або методу), визначеного базовим іменником. У якості прикладу візьмемо патент на двигун внутрішнього згоряння Гарі Р. Вайссі: “*An air-cooled internal combustion engine comprising...*” [8]. (“Двигун внутрішнього згоряння з повітряним охолодженням, що включає...”).

Рідше виклад пункту формули починається з прийменника *in* (в). В цих випадках пов'язаний з цим прийменником іменник означає більш загальне (родове) поняття по відношенню до предмету винаходу, указуючи на те, що патентується якась частина (деталь,

етап) більш крупної конструкції (процесу). При цьому опис пристрою в цілому в окремих випадках може займати більше місця, ніж опис самого предмету винаходу. Для того, щоб знайти базовий іменник в пунктах формули, що починаються з прийменника *in*, перш за все, слід виділити ту частину, яка є предметом винаходу [2, с. 146]. Наприклад: “*In a precombustion chamber for use in an internal combustion engine which includes an injection nozzle... a tapered throat...*” [8]. (“В форкамері, призначеної для використання в двигунах внутрішнього згорання, що має форсунки..., перепускний канал і циліндричний отвір...”).

Визначення, розташовані за базовим іменником, звичайно містять вказівку на подальший перелік деталей пристрою, що патентується (ступенів процесу). Спосіб переліку, як правило, стандартний. Зазвичай застосовуються дієприкметники *conforising*, *consisting*, *including* (полягаючий, включаючий), рідше – додаткове речення, що починається словами: *which comprises...* (який складається з...).

Базовий іменник з визначеннями, що відносяться до нього (передуючими і подальшими), утворює початкову частину пункту патентної формули. Основною частиною пункту зазвичай є перелік складових елементів винаходу і їх характеристика. В кожному пункті у свою чергу можна виділити підпункти – назви складових частин винаходу з визначеннями, що відносяться до них. Такі підпункти виділяються латинськими буквами, відступом і цифрами, але найчастіше комою або крапкою з комою.

Всі підпункти, в яких перелічені складові елементи винаходу, пов'язані граматично з визначенням до базового іменника – словом *comprising*. Кожний підпункт, як правило, має свої, часто розгорнені, визначення, які нерідко сполучені дієприкметником *having* (маючий) [2, с. 151]. Різні відомості, що стосуються особливостей елементів винаходу, передаються так званими абсолютними дієприкметниковими конструкціями. Наприклад: “...*a heat conducting closure member... Said closure member having a restricted hole...*” [8]. (“...кришка з теплопровідного матеріалу... (ця кришка має отвір, що)”).

Така своєрідна граматична конструкція англійської мови, широко вживана в патентних формулах, дає можливість привести в одному реченні різні відомості про конструктивні і функціональні особливості тих чи інших елементів патентованого пристрою [5].

Висновки. Технічний переклад – це переклад, що використовується з метою обміну науковою і технічною інформацією. Змістом обміну є те нове, що з'являється в галузі науки і техніки. А все нове, що з'являється в цій сфері за кордоном, офіційно оформляється у вигляді патенту. От чому технічний перекладач повинен уміти працювати з патентною літературою, головною формою якої і є патент. Усі лексичні та граматичні особливості перекладу патенту вимагають від перекладача дотримання певних норм, що слугують немов додатком до загальних правил науково-технічного перекладу, саме тому кожний технічний перекладач має враховувати ці норми, працюючи з патентом і з іншими видами патентної літератури.

Література:

1. Василевський А.Л., Емдіна Ю.М. Деякі особливості мови патентного щотижневика США “Official Gazette”
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: у 2-х ч. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 376 с.
3. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. – Київ, 2002.
4. Розенберг Пітер. Основи патентного права США. – М., 1979.
5. Ролік А.В. Теорія перекладу в текстах і завданнях – Ніжин: НДПУ, 2002. – 210 с.
6. Сусліков Л.М., Дьордяй В.С. Патентознавство. Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 232 с.
7. Царьова С.О. Переклад патентної документації США: Навч.-метод. посібник. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2006. – 208 с.
8. Gary R. Waissi (1995). United States Patent No. US005402755A

Черненко С. Ю.

**Лексико-стилістичні особливості перекладу англомовних
текстів політичних промов**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Постановка проблеми. Політика стала рушійною силою у наш час. Від рішень політиків, їх переговорів дуже часто залежить подальше життя населення усієї планети. Політика – глобальне явище, яке стосується кожного, це приховане спілкування між лідером та його народом. Саме тому, політичні промови стають предметом багатьох досліджень для лінгвістів та політиків.

Аналіз останніх досліджень показує, що подібного роду дослідження вимагають розгляду з різних аспектів перекладознавства, а іноді і політології. Самойлова І.В. та Подвойська О. В. займалися дослідженням лексичних особливостей політичних промов. Над стилістичними засобами синтаксису в політичному дискурсі працювали Дворник Н. В. та Прокопенко А.В. Використання метафор у політичному дискурсі досліджували Кузьменко О.А. та Жулавська О.О. Особливостями перекладу політичних промов та текстів займалася Фесенко І.Л. Особливості перекладу англійської наукової і технічної літератури досліджував Карабан В.І.

Розглядаючи політичні промови у якості особливого виду комунікації, можна стверджувати, що дане дослідження є досить **актуальним**, так як не всі аспекти у політичному дискурсі достатньо

вивчені, існує багато тонкощів при перекладі подібних текстів, які все ще потребують пильної уваги.

Метою цієї статті є дослідження лексико-стилістичних особливостей текстів політичних промов, їх функцій та труднощів, які виникають при перекладі.

Об'єктом дослідження даної статті є тексти політичних промов різних політиків. **Предметом** цієї статті є лексико-стилістичні особливості політичних промов, які необхідно враховувати при перекладі подібних текстів з англійської мови українською.

У ході роботи над статтею використовувалися такі **методи досліджень**: суцільної вибірки, кількісного аналізу, порівняння, узагальнення, класифікації.

Політична промова – це заздалегідь підготовлений гострополітичний виступ із позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами, з накресленими планами, перспективою політичних змін. Політичною промовою може бути парламентський виступ як публічне намагання переконати аудиторію в доцільності певної ідеї, заходів, дій [4, с. 235].

Кожен такий політичний виступ має на меті, перш за все, привернення уваги слухачів. Тому, на відміну від нейтральної мови науково-технічного тексту, мова політичних статей та листівок промов часто емоційно насичена, що наближає її до мови художньої літератури. Ми зустрічаємо в ній образні порівняння, метафори, епітети, ідіоми, елементи гумору, сарказму, іронії й т.д. [5, с. 265].

Політики застосовують різні стилістичні прийоми. Наприклад, 44-й президент США Барак Обама у своїх промовах використовуючи

займенники, завжди наголошує, що він не просто президент, а саме людина з народу. Розглянемо декілька прикладів.

У своєму виступі на тему патріотизму у місті Індепенденс, штат Міссурі, колишній президент Барак Обама сказав: *“It's natural in light of such sacrifice by so many to think more deeply about the commitments that bind **us** together as a nation and that bind **us** to each other, as well”* [6]. (*“Через таке пожертвування, є природнім, подумати ще більше про зобов'язання, які єднують **нас** не лише як націю, а й поєднують **нас** між собою”*).

У своїй промові на виборах у Північній Кароліні, 44-й президент наголосив: *“**We** are hungry for change, and **we** are ready to believe again”* [7]. (*“**Ми** несамовито прагнемо змін, **ми** готові повірити знов”*).

Розглянувши вище наведені приклади, можна помітити використання таких займенників, як “*нас*” та “*ми*”. Їх використання є стилістичним прийомом, який націлений на досягнення головної мети – налагодити контакт між політиком та його народом, викликати довіру та отримати віддачу.

Найпоширенішим стилістичним засобом у тексті досліджуваних політичних дебатів є епітети, причому спостерігається кількісна перевага епітетів з позитивною оціночною конотацією [1, с. 10].

Хілларі Клінтон у своїй промові привітала свого опонента Дональда Трампа з перемогою у виборах, використовуючи цілу низку епітетів: *“But I feel pride and gratitude for this **wonderful** campaign that we built together, this **vast, diverse, creative, unruly, energized***

campaign” [8]. (“*Але я відчуваю гордість та вдячність за цю прекрасну передвиборчу кампанію, яку ми разом створили, цю грандіозну, багатогранну, творчу, бурхливу та енергійну кампанію*”).

Ще одним з найчастіше уживаних мовних засобів є метафора. У політиці метафора – основний "постачальник" альтернатив вирішення проблемних ситуацій. Політична метафора знаходить безліч можливих виходів з кризи, які далі розглядаються політиками у процесі прийняття рішення [3, с. 45].

Теперішній президент США Дональд Трамп задля опису різного роду проблем в країні та наголосу на важливість їх вирішення у своїх промовах використовує саме метафори: “*This is a humanitarian crisis - a crisis of the heart and a crisis of the soul*” [12] (“*Це є людською кризою – кризою душі та серця*”).

Колишній прем'єр – міністр Великобританії Девід Кемерон у своїх промовах досить часто використовує порівняння: “*Elections can be bruising clashes of ideas and arguments and a lot of people who believe profoundly in public service have seen that service cut short*” [11]. (“*Вибори можуть бути агресивним зіткненням ідей та аргументів, і багато людей, які свято вірять у державну службу, бачили, що ця служба стає менш суттєвою*”).

Не менш важливим є лексичний аспект, який необхідно враховувати при перекладі текстів політичних промов. До лексичних особливостей відносять калькування, контекстуальну заміну, смисловий розвиток, антонімічний та описовий переклади.

Найрозповсюдженим лексичним засобом є калькування, тобто дослівний переклад – це прийом перекладу, коли відповідником слова вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику [2, с. 25].

Наприклад, промови президента США Дональда Трампа завжди прості та лаконічні, тому при перекладі найчастіше використовується калькування, адже за допомогою цього засобу можна зберегти як граматичну структуру, так і передати увесь сенс викладеного. Наприклад: *“We lost our sense of purpose, and daring”*. *“But that’s not who we are”* [10] (*Ми втратили відчуття успіху та відваги. Але це не ми*).

Через специфічні особливості текстів політичних промов, при їх перекладі використовують контекстуальну заміну – лексичну трансформацію, внаслідок якої відповідником стає слово, що не є відповідником, а підібране із урахуванням контекстуального значення слова [2, с. 26]. Контекстуальну заміну можна зустріти також у промовах Дональда Трампа. *“I have always had a talent for building businesses and, importantly, creating jobs”*. *“That is a talent our country desperately needs”* [10]. (*Я завжди мав талант ведення бізнесу, і що більш важливо, талант створення робочих місць. Це талант, який наша країна відчайдушно потребує.*)

Досить розповсюдженим при перекладі є описовий переклад – коли слово замінюється в мові перекладу словом, яке адекватно передає зміст цього слова [2, с. 36]. Промови Хіларі Клінтон мають тверду позицію, сенс якої досить складно донести буквально, тому при перекладі використовують описовий переклад, наприклад: *“This*

is his one move. He makes over-the-top promises, then everything falls apart and people get hurt ” [9]. (“Це його єдина стратегія. Він дає неймовірні обіцянки, потім щось йде не плану, і люди страждають від цього”).

Головна мета політиків – викликати довіру, впевненість у їх обіцянках та твердість щодо рішень, які можуть вплинути на країну в цілому, та на кожного громадянина. Вони вдаються до різних способів. Використовують стилістичні засоби, такі як метафори, порівняння, епітети та займенники, вдаються до лексичного аспекту, який можна розкрити лише за допомогою використання калькування, контекстуального чи описового перекладу. Вибір того чи іншого способу перекладу залежить від врахованих вище лексико-стилістичних особливостей.

Література:

1. Дворник Н.В. Стилістичні засоби синтаксису в політичному дискурсі (на матеріалі англомовних теледебатів) [Текст] / Н.В. Дворник, А.В. Прокопенко // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 23-24 квітня 2015 року. – Суми: СумДУ, 2015. – С. 9-11.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.
3. Кузьменко, О.А. Метафора у політичному дискурсі [Текст] / О.А. Кузьменко, О.О. Жулавська // Соціально-гуманітарні аспекти

розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факту іноземної філології та соціальних комунікацій, Суми, 19-20 квітня 2012 року / Відп. за вип. В.В. Опанасюк. — Суми : СумДУ, 2012. — Ч.1. — С. 45-47.

4. Самойлова І.В. Лексичні особливості політичних промов / І.В. Самойлова, О.В. Подвойська // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Філологічні науки. — 2016. — Кн.1. — С.235-238.

5. Фесенко І. Л. Особливості перекладу політичних промов та текстів / І. Л. Фесенко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. - 2015. - Вип. 55. - С. 264-266.

6. Barack Obama's speech in Independence, Mo. [Електронний ресурс] // The New York Times. Politics. (30.06.2008). Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2008/06/30/us/politics/30text-obama.html>

7. Barack Obama's South Carolina Primary Speech. [Електронний ресурс] // The New York Times. Politics. (26.01.2008). Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2008/01/26/us/politics/26text-obama.html>

8. Hillary Clinton's concession speech (full text). [Електронний ресурс] // CNNPolitics. (09.11.2016). Режим доступу: <https://www.cnn.com/2016/11/09/politics/hillary-clinton-concession-speech/index.html>

9. Matt Flegenheimer. Hillary Clinton's Speech: What You Missed. [Электронный ресурс] // The New York Times. (21.06.2016). Режим доступа: <https://www.nytimes.com/2016/06/22/us/politics/hillary-clinton-speech-highlights.html>

10. Michael Barbaro, Amy Chozick, Patrick Healy, Alan Rappeport and David E. Sanger. Donald Trump's Speech: What You Missed and Our Fact Checks. [Электронный ресурс] // The New York Time. (22.06.2016). Режим доступа: <https://www.nytimes.com/2016/06/23/us/politics/donald-trump-speech-highlights.html>

11. Text of David Cameron's speech after 'Brexit' vote. [Электронный ресурс] // The New York Times. Politics. (24.06.2016). Режим доступа: <https://www.nytimes.com/2016/06/25/world/europe/david-cameron-speech-transcript.html>

12. The full transcript of president Trump's oval office address on the Border Wall. [Электронный ресурс] // Time. (09.01.2019). Режим доступа: <http://time.com/5497569/donald-trump-oval-office-address-transcript/>

Шахматова Ю. О.

Термінологічні особливості перекладу англomовних текстів у галузі системного аналізу українською мовою

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Інтенсивний та потужний розвиток науково-технічного прогресу характеризується збільшенням потреб у обміні новою інформацією та появою нових термінів у галузях інформаційних технологій і системного аналізу. Саме це й створює необхідність у висококваліфікованих кадрах з цих галузей науки і техніки та фахівцях, що комбінують свої технічні та мовні знання, як своєї рідної мови, так і іноземної. Майбутній спеціаліст має завдання отримати широкі теоретичні та практичні мовні знання у межах тих тематик, що обумовлюються фаховими проблемами; отримувати новітню інформацію, пов'язану з обраним фахом, з іноземних джерел.

Актуальність цього дослідження полягає у тому, що вивчення термінологічних особливостей у таких галузях, як інформаційні технології, а особливо у сфері системного аналізу, є нагальним питанням, що пов'язується з інтеграцією України у різні сфери європейського та світового просторів, що створює термінову потребу у підготовці та випуску фахівців, які були б здатні володіти своїми знаннями як технічними, так і мовними, задля їх подальшого співробітництва України з країнами ЄС та усього світу.

Мета дослідження становить в аналізі особливостей перекладу термінології у галузі системного аналізу, а також наданні способів вирішення проблем, пов'язаних з складнощами перекладу основних англомовних термінологічних одиниць, таких як неологізми, інтернаціоналізми, безеквівалента лексика українською мовою.

Об'єкт дослідження – англомовні терміни з наукових текстів сфери системного аналізу.

Предмет дослідження - специфіка перекладання термінології у текстах у сфері системного аналізу.

Технічна термінологія, а особливо лексика у галузі системного аналізу, має стати центром уваги дослідників, знавців перекладу та мов, бо, як показує сучасний світовий розвиток наук, фахова термінологія просочується в загальнолітературні мови та з часом стає її невід'ємною частиною.

При перекладі англійських термінів у галузі системного аналізу варто приділити увагу таким рисам:

- ускладнення диференціацією та неоднозначістю лексики через появу значної кількості неологізмів (наприклад, repository – репозиторій, system design – системний дизайн);
- словотворчі тонкощі (широке використання безафіксного, афіксального та лексико-семантичного способів);
- існування декількох способів перекладу термінів як у загальнонаукових технічних текстах, так и спеціалізованих текстах системного аналізу.

Під час вивчення перекладацьких шляхів за І. М. Кучманом [6] було відокремлено декілька основних:

1. Калькування.

Дослідник стверджує, що калькування у перекладі – метод перетворення термінологічних одиниць шляхом заміни їх складових частин – морфем або слів – їх лексичними відповідниками в мові перекладу [5]. Цей спосіб використовується частіше саме при перекладі термінів. Калькування досить часто застосовується в перекладі складних термінів, які були утворені за допомогою загальнонародних слів. Кальковані слова є найбільш схильними до асиміляції, тож іноді їх відокремлюють в окрему групу «translation loans» (запозичення при перекладі).

За допомогою калькування можна перекладати назви програмних продуктів, нових ресурсів, комп'ютерного обладнання, назви технологічних стандартів (target search – пошук цілі, design tools – засоби проектування, line service – лінійна служба, floating zero – плаваючий нуль, hot keys – гарячі кнопки), корпорацій (AMD, Nvidia).

2. Транскодування (має чотири підвиди – транскрипція, адаптоване транскодування, транслітерація, змішане транскодування).

Транскодування – засіб перекладу, коли звукова або/та графічна словникова форма заданої мови передається засобами алфавіту мови, якою перекладають.

Цей спосіб використовується в перекладі в тих випадках, коли в мові перекладу (а також культурі та науці країни мови) не існує відповідного поняття і відповідного перекладного еквіваленту, а перекладач не може підібрати слова в мові перекладу, що б якомога

передавали поняття і відповідали правилам термінотворення. Найчастіше транскодування термінів використовують тоді, коли у мові перекладу термін становить собою поєднання терміноелементів давньогрецького чи латинського походження.

Такі засоби перекладу, як транслітерація та транскрипція, нечасто зустрічаються у «чистому» вигляді. Найбільш часто використовується транскрипція зі збереженням компонентів транслітерації. Наприклад, таким методом (транслітерації) було перекладено терміни: *moderator* – модератор, *operator* – оператор, *decoder* – декодер, *portal* – портал, *supervisor* – супервізор.

Для точного перекладання односкладової термінології необхідно звернути увагу, що подвоєння приголосних між голосними не передається українською мовою (*processor* – процесор).

Перевагою та особливістю таких способів перекладу становить надійність.

Також розглянемо два види транскодування на прикладах:

- адаптоване транскодування: *repository* – репозиторій, *command* – команда, *matrix* – матриця;
- змішане транскодування: *device* – девайс, *interface* – інтерфейс, *organizer* – організатор.

3. Описовий переклад.

Такий спосіб перекладу передбачає заміну слова словосполученням у мові перекладу, щоб воно точно (адекватно) передавало зміст вихідного словосполучення. При використанні даного методу необхідно впевнитися, що в мові, на яку перекладають, немає перекладного відповідника задля того, щоб не створити

термінологічний дублет у мові перекладу. Ці слова необов'язково можуть бути зафіксовані у перекладних словниках, тоді слід шукати відповідними у перекладній літературі.

Для правильного застосування такого способу перекладу, потрібно добре знати тематику тексту, який перекладається, для вірного розкриття змісту поняття, що було позначено терміном. Для чіткішого розуміння цього правила, розглянемо наступні прикладі: *middleware* – програмне забезпечення проміжного шару, *freeware* – безкоштовне програмне забезпечення, *software* – програмне забезпечення, *log* – текстовий файл звіту, в який записують усі дії, які виконує програма, і їх результат. [3]

Отже, ми опрацювали лише малу частину різноманітного матеріалу, але все ж можна зробити висновок, що термінологія у сфері системного аналізу є досить новою, а це каже про те, що матеріалу для вивчення з'явиться набагато більше. Технічні терміни поповнюються у своїй кількості та вимагають до себе уваги, задля створення адекватного та точного перекладу. Перспективи досліджень у цій галузі є великими через надзвичайно швидкий розвиток сфери інформаційних технологій, менеджменту та системного аналізу зокрема. Ми визначили три основні способи перекладу термінів у галузі системного аналізу: транскодування, описовий спосіб та калькування. Саме ці методи використовуються перекладачами на сучасному просторі розвитку інформаційних технологій.

Література

1. Д'яков А. Основи термінотворення : семантичні та соціолінгвістичні аспекти /А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько. – К. : КМ Academia, 2000. – 218 с.
2. Єнікєєва Є.М. Особливості перекладу комп'ютерних термінів на українську мову //Вісник СумДУ. – 2001.– №5 (26). – С. 54-59.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. –Вид. 4, випр. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
4. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. – К.: Політична думка, 1997. – 300 с.
5. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
6. Кучман І. Переклад англійських термінів у галузі комп'ютерних технологій / І. Кучман // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2005. – № 23. – С. 164–166.
7. Монарцик Н.Г. Специфіка перекладу англомовних термінів галузі комп'ютерних наук / Н.Г. Монарцик // Вісник Луганськ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2005. – № 10. – С. 25–32.

Шишкова І.С.

**Граматичні перекладацькі трансформації та їх специфіка в
англо-українському науковому перекладі**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Головне завдання професійного перекладача—забезпечити точну передачу інформації на іншу мову. Але у перекладача не завжди є можливість використати буквальний словниковий відповідник і тому він залучає перекладацькі трансформації. Перекладацькі трансформації є доволі необхідними для досягнення адекватності та еквівалентності перекладу, саме тому ця тема є перспективною для дослідження.

Актуальність – у зв'язку з процесами глобалізації в наш час все частіше виникає інтерес до західних країн, зокрема до англомовних країн. Саме тому тема перекладу залишається актуальною, а вивчення особливостей перекладу набуває нової сили. У цій статті звернено увагу на граматичні перекладацькі трансформації як одну з актуальних проблем сучасного перекладу.

Мета дослідження— досягнення адекватності перекладу, застосовуючи перекладацькі трансформації на основі наукового тексту.

Об'єктом дослідження є перекладацькі трансформації в англо-українському науковому перекладі. У процесі дослідження були використані такі методи як описовий та порівняльний.

В.С. Виноградов визначає переклад як «покликаний суспільною необхідністю процес і результат передачі інформації (змісту), виражених у писемному або усному тексті однією мовою, за допомогою еквівалентного (адекватного) тексту іншою мовою» [2,с.14].

Термін «переклад» у дефініції В.Н. Комісарова визначається як вид мовного посередництва, при якому зміст іншомовного тексту оригіналу передається іншою мовою шляхом створення цією мовою комунікативно рівноцінного тексту [4, с. 8].

У процесі перекладу обов'язково мають місце перекладацькі трансформації різного типу.

Під граматичною перекладацькою трансформацією мається на увазі зміна граматичних характеристик слова, словосполучення або речення у перекладі. Розрізняють п'ять основних видів граматичних трансформацій: пермутація (перестановка), субституція (заміна), додавання, вилучення та комплексна трансформація.

Якщо розглядати специфіку англо-українського перекладу, слід зазначити, що англійська та українська мови не лише належать до різних гілок індоєвропейської родини мов, а й до різних структурних типів мов: англійська мова – переважно аналітична, у якій граматичні відношення в реченні передаються вільними граматичними морфемами, українська – флективна мова, де граматичні значення й відношення передаються завдяки зв'язаним граматичним морфем – флексій. Саме тому значну групу граматичних труднощів перекладу становлять такі розбіжності в будові мов, у наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій. Так, в українській мові відсутні

артиклі, герундій, часові форми дієслова груп Continuous і Perfect, складні підметові та додаткові інфінітивні конструкції. В англійській мові не існує дієприслівників, категорій роду іменників і прикметників.

*It was surprising for us to find this, for such substances had not been known to occur in nature. – Ми були дуже здивовані, з'ясувавши це, адже **раніше** не було відомо, що такі речовини зустрічаються в природі [3, с.28].*

Друга група граматичних труднощів перекладу поєднується між собою подібними формами й конструкціями з різним обсягом змісту. Якщо в українській мові присудок, виражений дієсловом теперішнього часу за своїм значенням збігається з англійськими співвідносними формами Present Indefinite, Present Continuous, частково Present Perfect, а форма родового відмінка однини українського іменника може збігатися за граматичним значенням англійській структури прийменника of з іменником N або форм і загального відмінку іменника у відношенні до іншого іменника.

If we permit this analysis, the charge can fairly be laid that we are cheating. – Якщо вдається до такого аналізу, то нас закономірно звинуватять у тому, що ми підробляємо факти [3, с. 26].

Якщо звернутися до третьої групи граматичних труднощів перекладу, то ми помітимо ті граматичні віріанти мови оригіналу, що мають відмінні від відповідних граматичних віріантів мови перекладу функціональні характеристики: наприклад, форми однини і множини іменника існують і в українській, і в англійській мовах, однак форми певних іменників можуть не синхронізуватися.

Much current research is thus concerned with discovering the principles of representation. – **Численні сучасні дослідження спрямовані на встановлення принципів репрезентації [3, с.257].** – У даному випадку лексема *research* перекладається українським словом дослідження. Контекстне оточення граматичної форми іменника в перекладі ми бачимо, що форма однини оригіналу в перекладі передається формою множини.

Не тільки порушення норм мови є причиною граматичного буквалізму, а й неточності у смисловій частині. Для прикладу можна розглянути речення в оригіналі і його переклад:

A new element will be discovered sooner or later. – *Новий елемент буде відкрито раніше чи пізніше.*

З метою уникнення неадекватного буквального перекладу (грамматичного буквалізму) застосовуються перекладацькі трансформації, внаслідок яких переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним.

Отже, вивчаючи перекладацькі трансформації та досліджуючи їх визначення, за основу було взято найпоширеніше трактування цього терміну, а саме, що трансформації – це певні відносини між двома мовними одиницями. Термін граматичні трансформації є більш уживаним серед вчених-лінгвістів. Але сам факт наявності однакових трансформацій у класифікації усіх зазначених вчених дає змогу зробити висновок, що перекладач може без сумніву використовувати ці трансформації під час перекладу.

Література:

1. Бархударов Л.С., Рецкер Я.И. Курс лекцій по теорії перекладу/ Л.С. Бархударов, Я.И. Рецкер. – М.: «Международ. отношения», 1975. –240 с.
2. Виноградов В.С. Введение в переводоведение/В.С. Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001.– 224 с.
3. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову Ч.1 Граматичні труднощі/ В.І. Карабан.–Київ: TEMPUS, 1997 –317 с.
4. Комиссаров В.Н. Теория перевода / В.Н.Комиссаров. –М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
5. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу: Навчальний посібник/В.В. Коптілов. –Київ: Юніверс, 2002. –280 с.

Ямпольський А. В.

Засоби вираження присудка в німецькій мові та особливості його перекладу

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Як відомо, аби побудувати хоча б найелементарніше речення, яке б мало мінімальне змістове навантаження та було сконструювано правильно граматично, потрібно найперше приділити увагу його

граматичній основі, а саме підметові й присудку. Це стосується будь-яких мови світу, а речення в такому контексті розглядається як одиниця синтаксичного рівня мови.

Грама́тична основа – це основна частина речення, яка складається з підмета й присудка чи тільки з одного із них. Грама́тичну основу також називають предикативним центром, тому що члени речення пов'язані предикативним зв'язком (іншими словами, мовотворчим) [1, с. 315].

Видозміни грама́тичної основи речення утворюють явище синтаксичної парадигми, або парадигми речення. Синтаксична парадигма – це сукупність семантично однакових конструкцій речення, які відбивають видозміни синтаксичних значень [2, с. 164].

У цьому дослідженні ми розглянули присудок як елемент грама́тичної основи речення в німецькій мові, закономірності його вживання, засоби вираження, а також особливості перекладу присудків.

Присудок – це один із головних членів двоскладного речення. Він виступає композиційним, організаційним і смисловим центром речення; називає дію, стан, процес, що тривають у часі відносно моменту мовлення або іншої точки часового відліку, вираженої обставиною часу [3, с. 53].

У німецькій мові присудок – центральна частина речення, саме від нього залежить конструкція речення в цілому. Зазвичай присудок містить дієслово – це одна із його особливостей, притаманних німецькій мові. Такому присудку властиве стале розташування у різних видах речення.

Присудки у німецькій мові поділяються на такі види:

1. Дієслівний присудок – який виражається дієсловом.
2. Іменний присудок – який утворюється з дієслова-зв'язки та іменної частини.
3. Присудок, який виражений стійким дієслівним словосполученням – може містити дієслово та залежні від нього слова.

До найпоширеніших труднощів, котрі виникають при перекладі присудків з німецької мови, можна віднести правильний вибір значення слова; відсутність виду (аспекту) [4, с. 658], що ускладнює процес визначення доконаності чи недоконаності присудка поза контекстом; присутність «рамочної» конструкції [5, с. 4].

Актуальність проблеми полягає у тому, що присудок є однією з найбільш застосованих одиниць різних мов, зокрема й німецької. Потребу дослідження особливостей перекладу присудка з німецької мови українською зумовлюють сталі граматичні правила та відмінності, які постійно виникають на шляху мовознавців.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що німецький присудок має низку особливостей, які роблять його унікальним лінгвістичним явищем, тому що він має досить різноманітні засоби вираження та особливості вживання. Деталізований аналіз його синтаксичних та семантичних характеристик дозволить виявити складні випадки під час перекладу присудків та сформулювати шляхи їх усунення.

Література:

1. Караман С. О., О. В. Караман, М.Я. Плющ, Сучасна українська літературна мова, 2011 – 315 с.
2. Красних В. В., А. І. Ізотов, Мова, свідомість, комунікація, 2001 – 164 с.
3. Словник української мови : в 11 томах, Том 8, 1977 – 53 с.
4. Ярцева В. Н. 1998 Великий енциклопедичний словник – 658 с.
5. Селіцька М. Є. Deutsch, einen schritt voran Німецька мова, крок вперед: Навчальний посібник – 4 с.

Jarema V.O.

Moderne Stromversorgungsloesungen

*Die nationale technische Universität für Eisenbahnwesen, Dnipro,
namens des Akademiemitglieds W. Lasarjan*

Heutige Stromversorgungshersteller bewerben sich um den europäischen und weltweiten Markt der Bahntechnik, deshalb ist auf dem Gebiet stetige Präsenz, hohe Belastungsbereitschaft und ein breites Produktspektrum an Stromversorgungsloesungen und Systemverständnis erforderlich. Als einer der umsatzstarken Lieferanten in der Bahntechnik spezialisiert sich die Firma Syko auf Katalogloesungen, Modifikationen auf Basis von Standard- Geräten und komplette kundenspezifische Stromversorgungen - auch für Klein- und Mittelstückzahlen. Das beschränkt sich nicht ausschließlich auf einzelne

Stromversorgungsbereiche wie z. B. den DC/DC- Bereich, sondern deckt auch den Bereich der AC-Netzteile, 1Ph/3Ph-Wechselrichter, Frequenzumrichter, Notstart-/Niedervolt-/ Hochvoltwandler und Batterieladegeräte ab. Alle diese Produkt-Bereiche sind ausgelegt für mobile Anwendungen und die Lösung der Probleme der Normerfüllung, die Schnittstellenabdeckung und der Funktionalität.

Wenn man sich bei der Betrachtung auf den Leistungsbereich bis 5 kW statisch beschränkt, zeigen sich die fokussierten Marktsegmente zu einem erheblichen Anteil mobil ausgerichtet und neben der Sondertechnik für Fahrzeuge und Systeme zu Land, Wasser und in der Luft ist der Bahnmarkt das stärkste Segment. Im „Funktions-Denken“ muss die Systemfähigkeit der Produkte, neben den Faktoren Leistungsdichte, Baugröße und Wirkungsgrad, an vorderer Stelle stehen. Die Kunden sind die Fahrzeughersteller, sie suchen Systemlösungen und Funktionalität ohne einschränkende Halblösungen. Man legt verstärkt Wert auf praktizierte Topologien im Niedervolt- und Hochvoltbereich - als Standard-Produkt oder angepasst kundenspezifisch. Eine Definition wie: „Leistung pro cm^3 “ stört viele Systemintegratoren, weil externe Beschaltungen und Aufwendungen für Zusatzfunktionen, EMV-Filter, Lüfter oder Kühlung ins Unermessliche steigen können. Daher definiert man besser die Grundlage für die funktionelle Stromversorgung als Funktionalitäts-Faktor. Mehr und mehr mutiert die Stromversorgung zu einem intelligenten Leistungsblock, an den mehr Forderungen gestellt werden, als nur zu „wandeln“ und „Leistung zur Verfügung zu stellen“.

Jede Funktionalitätsbetrachtung steht sicherlich von Beginn an unter der Prämisse der Normverträglichkeit und Normeinhaltung. Die Erfüllung

als Integral aus mechanischen Anforderungen (Schock/Vibration), Funkstörgrad, Störgrößenaufschaltung, Isolationskoordination, Sicherheitsbetrachtung oder auch das Wissen um die immer öfter zu berücksichtigenden Brandlastparameter tragen zur Funktionalitätssteigerung bei - auch für das gesamte Kundensystem. Oft möchte der Betreiber noch einen Schritt weiter und fordert gerade im mobilen Sektor den Qualitätsstandard und die Normerfüllung der härtesten Schärfegrade. Nur die Erfüllung aller dieser Forderungen sowie die Qualität und Flexibilität des Funktions- und Systemdenkens kann einen Hersteller über Jahre hinweg zu einem qualitativ hochwertigen und verlässlichen Lieferanten machen. Nur wenn das Entwickeln von Leistungselektronik und der Umgang mit anspruchsvollen Anforderungen für die Forschung & Entwicklung in der Lieferfirma zum täglichen Brot gehören, kann ein Leistungsblock mit hohem Funktionalitätsfaktor beim marktinternen Vergleich an diesem High-Tech-Bereich durchaus auch als preiswerte Lösung erscheinen.

Die Systemfähigkeit bezüglich erweiterter Funktionen wird von vielen Anwendern als eine der wichtigsten Voraussetzung für eine funktionelle Stromversorgung definiert. Hier sind Lösungen gefragt, die von integrierter USV-Funktion inklusive Akkumanagement, konstanter aktiver Netzausfallüberbrückung bis in den Sekundenbereich, Lüftersteuerungen und Überwachungen, über integrierte Langzeit-Transientenverträglichkeit reichen. Oft, z. B. bei Hochsicherheitsbereichen wie Bremssystemen, Zugbeeinflussungssystemen und Führerstandsversorgungen, werden sicherheitsreduzante Stromversorgungssysteme benötigt. Zwei getrennte

Stromversorgungskanäle, die jeweils die volle Leistung übernehmen können, werden zur Versorgung eines Systems über Entkoppeldioden zusammengeführt und spannungsüberwacht. Manchmal ist es auch einfach nur von Interesse mehrere Ausgangsspannungen mit einem Gerät abzudecken. Unabhängige Kleinspannungsausgänge in unbegrenzter Anzahl können - kombiniert mit einer passenden Frontendversorgung - auf Basis der neuen POL-Wandlerreihe KSR extrem flexibel aufgebaut werden.

Die benötigten verschiedenen Eingangsspannungen der Stromversorgungslösungen lassen sich grob zwischen 4 V bis 5000 V sowohl AC als auch DC zusammenfassen. Für die DC-Bordnetze 24 V bis 110 V werden weiterhin unterschiedlichste Funktionen (19"/Modul/Chassismontage) mit Ultra-Weitbereich 14,4 bis 154 V realisiert, wenn der logistische Vorteil für den Einsatz an allen nominalen Bahn-Batteriespannungen im Vordergrund steht. Dem entgegenstehen die wirkungsgradoptimierten Lösungen, die dann zum Einsatz kommen, wenn die Wärmeentwicklung auf ein Minimum zu reduzieren ist und die Einschränkung des Eingangsspannungsbereichs sinnvoll ist. Potentialgetrennte Serien im 100 bis 500 Watt-Bereich für den Einsatz in Bahnapplikationen erreichen hier Wirkungsgrade von 93 %, nicht potentialtrennende Lösungen im 1 bis 7 kW-Bereich warten mit bis zu 98 % Wirkungsgrad auf. Ergänzend ist zu sagen, dass sich beide Werte auf Komplet-Wandler inkl. Housekeeper, Störgrößenbekämpfung sowie Ein- und Ausgangsfilter beziehen.

Als Projektbeispiel kann hier eine Lösung genannt werden, die eine Ideal-Kombination von beiden Faktoren (Weitbereich und optimaler

Wirkungsgrad) innerhalb einer Systemapplikation beinhaltet. Man setzt hier bei der Rechnerversorgung im „Gerätekern“ (Leistungsbereich unter 100 Watt) auf die Weitbereichslösung als Universalgerät mit einer breiten Palette an Sonderfunktionen (multiple Ausgänge, Sleep-Mode-Funktion, aktive Netzausfallüberbrückung, sicherheitsredundanter Parallelbetrieb, Signalisierung, Überwachung...) und bei der Versorgung von externen Einheiten bzw. Komponenten >100 Watt auf die wirkungsgradoptimierte Lösung mit eingeschränktem Eingangsspannungsbereich als separate Einheit.

Yariomenko D. O., Afanasieva L. V.

Some features of lexical-semantic field as a language unit

*Dniepropetrovsk National University of Railway Transport named
after Academician V.A. Lazarian, Dnipro*

In general in this article the problem of theoretical research of fundamental linguistic concepts is described. This problem is in line with the most important studies, since the lexical-semantic field is a collection of lexemes denoting a certain concept in the broad sense of the word – according to modern ideas, philologists include words from different parts of speech; with the assumption of the inclusion of phraseological units and lexical materials of various forms of existence of the national language, not only literary, but also vernacular, dialects, jargons, with reference to historical lexical materials with a focus on diachronic research. The

lexical-semantic field is characterized by a number of signs of systematic character both in synchronous terms (semantic correlation of tokens “dividing” the field among themselves, the presence of hyponyms and hyperonyms), and in the genetic-diachronic plan [6].

However, due to the close connection with extra-linguistic realities, the field is an unlocked unit of the organization of vocabulary and therefore differs significantly from systems of other language levels (phonological, morphological).

The purpose of this article is to analyze and creatively generalize the existing points of view on the lexical-semantic field.

The lexical level of the language is organized by the complex relationships of the lexical-semantic fields of both adjacent, intersecting, and subordinate. Compare the fields “knowledge”, “study”, “benefit”, “enlightenment”, “mind”, “progress”, “destruction”, “creation”.

The lexical-semantic field is a very capacious concept. The main problems of lexicology intersect in it - the problems of synonymy, antonymy, polysemy, the problem of the correlation of word and concept. Solving problems associated with semantic fields in the vocabulary allows for a new light on these problems [4, p. 57-68].

The lexical-semantic field as a linguistic unit originates in the 19th century, when lexicography and rhetorical tradition also begin to develop. At the same time, the works of Michel Breal, a French linguist and historian, first introduced the term “semantics”, understanding it, however, in the spirit of the times as a purely diachronic field of study, that is, as an analysis of historical changes in the meanings of words [7, p. 156].

However, in linguistics, the idea of researching vocabulary on semantic (conceptual) fields is associated with the name of J. Trier. Under the conceptual semantic field, J. Trier understands first of all the structure of a certain sphere or range of concepts. In the language, the conceptual field corresponds to the lexical field, which is isolated from the vocabulary, being correlated with any conceptual field. In Trier's semantic theory, parallelism is assumed between the conceptual content plan, which is represented by the conceptual (semantic) field, and the plan of linguistic expression, represented by the word field. First of all, J. Trier was interested in what could be taken as the basis for isolating a certain set of words from the common lexicon. Such a criterion can be the presence of common meanings for this group of words. However, the term "semantic field" for Trier was a metaphor, but a metaphor that has a certain way of analyzing it [8, p. 55-57].

The concept of word fields by J. L. Weisgerber [1, p. 84-96], who considers the meaning of a word not an independent unit, but its purely relational structural component. Verse fields Weisgerber divides into single and multi-layered. The division of single-layer fields due to any one point of view, based on any one sign, aspect. The division of multilayer fields is based on different points of view, but it also highlights the reference "nuclear" value.

Interpretation of the semantic field as a paradigmatic category is characteristic of J. Trier and J.L. Weissberber. The main idea of this semantic concept is that the meaning of a word cannot be adequately described without reference to the lexical units included in the same

semantic field. The meaning of a word is considered as a function of its semantic relations with other members of the field.

The concept of semantic field has become widespread, the number of case studies is constantly growing, additions and refinements are being made in field theory. Field theory is increasingly associated with a specific classification system of vocabulary, which is divided into large and small groups that are ordered with respect to each other.

The concept of semantic field (SF) refers to the basic concepts of modern lexical semantics.

However, the semantic field remains the least studied unit of vocabulary. Until now, in linguistics, strict limits for the use of the term SF are not defined.

“A semantic field is a collection of semantic units that have a fixed similarity in a semantic layer and are connected by specific semantic relations. For the significative layer, this similarity is interpreted as a connection with some (the same) set of concepts, for a denotative layer - as a connection with the same set of objects of the external world, for an expressive layer - as a connection with the same set of speech communication conditions, for a syntactic layer - as a connection with the same set of syntactic relations between parts of speech segments. Thus in each semantic layer there are semantic fields. The combination into semantic fields can be considered and for archi-units (for example, indistinguishable for significative-denotative units)” [3, p. 173].

SF is a large systemic-structural unit of the lexical-semantic system of the language; it unites not only individual language elements (single lexemes, lexical-semantic variants) based on a common integral feature,

but also different lexical paradigms of different levels and volumes, thus, each the field appears in it throughout the paradigmatic complex.

SF, like any other system, is basically structural. Traditionally the structure is understood as “a relatively stable unity of the elements, their relations and the integrity of the object; invariant aspect of the system [cited in 7].

The application of this concept makes it possible to divide the linguistic space into homogeneous parts, each of which consists of a certain number of closely interrelated and interacting units.

SF as a special language system has a complex language structure. The structural framework of the field is formed by the combination of all paradigmatic groups. Paradigmatic relations can be of the most diverse nature and can be represented by various classes of lexical units, identical in one or other semantic features.

The most important component of the lexical-semantic field is the lexical-semantic groups of words. It can be assumed that the plots of semantic fields are lexical-semantic groups (LSG), that is, the semantic field is a generic concept in relation to the LSG. L.M .Vasiliev believes that “a lexical-semantic group can be used to denote any semantic class of words (lexemes), united by at least one common lexical paradigmatic seme or at least one common semantic factor” [2, p. 105 -113].

This correlation is based on the fact that in the meanings of words united by one lexical-semantic group, there is one, common to all, semantic feature that binds words.

A very important characteristic feature of the words of one group is that the differential semes specifying the categorical to this, turn out to be

of the same type, repetitive. Categorical seme assumes that "not any" asks, but some specific aspects of its specification. Within these aspects typical differential semes are formed. In this regard, in each individual LSG, the set of differential semes turns out to be specific. Thus, the categorical seme "movement" in the corresponding verbs is specified in the following aspects: "direction", "means of movement", "environment of movement", "participants of movement", "intensity" and some others. The presence of similar, repeated semes makes all the words within the group bound by certain oppositions. "The structure has a hierarchical character, since all the elements of the group – words – are privatively connected with the basic, basic words [5, p. 3-7].

Thus, the conducted study allows to draw the following conclusions. The lexical-semantic field as a special system-forming unit has a complex and very peculiar structure, the constituent elements of which are interconnected by paradigmatic relations. The analyzed lexical field of locality is multidimensional, volumetric. The organization of a lexical-semantic field is based on ordered classes, lexical paradigms of various types, which structure the semantic field vertically and horizontally. The core of a lexical field as its semantic dominant is formed by a lexical unit expressing a common invariant meaning. One of the main properties of the structure of a lexical-semantic field is its integrity, which is ensured by relations involving the inclusion of less complex units into more complex units. The center of the locality field is the multi-valued word "place." The semantic structure of this generalizing word reflects the entire spectrum of the concept of place. Prospects for further research we see in the

implementation of theoretical principles in the study of the lexical-semantic field "education".

References:

1. Вайсгербер Й. Л. Родной язык и формирование духа / Й. Л. Вайсгербер – М., 1993.
2. Васильев Л. М. Теория семантических полей / Л. М. Васильев // Вопросы языкознания. – 1971. – № 5. – С. 105 – 113
3. Городецкий Б. Ю. К проблеме семантической типологии / Изд-во Ленинградского ун-та, 1969. – 564 с.
4. Караулов Ю. Н. Структура лексико-семантического поля / Ю. Н. Караулов // Филологические науки. – 1972. – №1. – С.57 – 68
5. Кузнецова Э. В. Итоги и перспективы семантической классификации русских глаголов / Э. В. Кузнецова // Семантические классы русских глаголов. – Свердловск, 1982. – С. 3 – 7.
6. Электронный ресурс. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/etymology_terms
7. Breal Michel. Essai de semantique: science des significations. Paris: Hachette, 1897. – 349 p.
8. Trier Jost. Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes: Die Geschichte eines sprachlichen Feldes I. Von den Anfängen bis zum Beginn des 13. Jhdts. Heidelberg: Winter, 1931.

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів та молодих науковців
ХАРКІВ, 29 березня, 2019

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка

В.В. Самаріна
А.Л. Тихонравов